Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

3

1
7
238

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

1.7.238
A I
N° 304

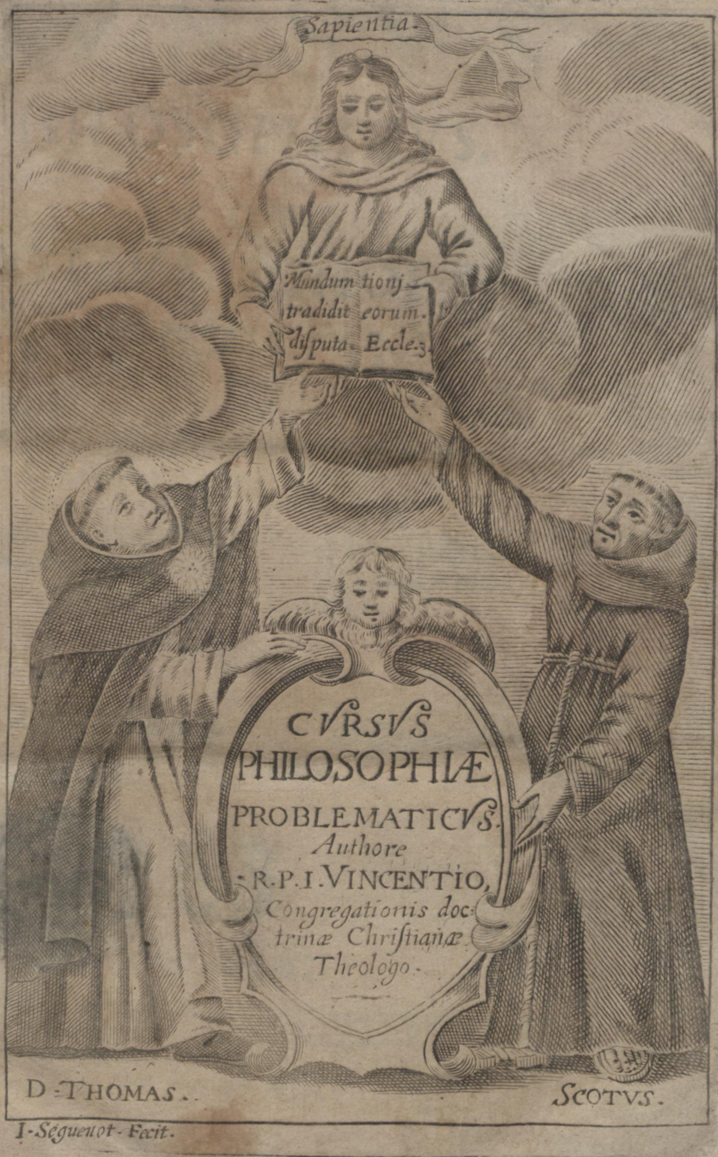

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

CVRSVS PHILOSOPHICVS,

IN QVO TOTIVS SCHOLÆ QVÆSTIONES,

Ferè omnes, æquâ perspicuitate, ac doctrinâ, in utrámque partem propugnantur.

Authore R. P. I. VINCENTIO, Congregationis Doctrinæ Christianæ, Tolosæ in Collegio SQVILLANO, publico Philosophiæ Lectore.

TOMVS III.

Complectens Libros de Cœlo, de Generatione, & Meteoris.

TOLOSÆ,

Excudebat IOANNES BOVDE, Regis, & Comitiorum Linguæ Occitanæ Typographus, juxta Collegium Fuxense. 1662.

Cum Priuilegio Regis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

ILLVSTRISSIMO ECCLESIÆ PRINCIPI,

DOM. DOM. IOANNI, D'ESTRADES,

ANTIQVIORI CONDOMIENSIVM EPISCOPO,

REGALIS MONASTERII DE Chaaly Abbati Dignissimo, Comiti de S. Vzoys. &c.

IMPRVDENTIS, & ingrati animi fuisse videtur, PRÆSVL ILLVSTRISSIME, quòd statim Philosophiæ meæ cursum ingressus, non Te primum suspexi. Imprudentiæ meæ dabitur, quòd cùm aliquem famæ radium obscuro operi deberem superindicere, non à Claritudine Tua cœpi. *Nam aliunde meliùs non poteram aliquam lucem conciliare, quàm si eius frontem insideret clarum Tui nominis sidus. Quo tam illustri nomine, literis tantùm luminis potes addere, quantùm decoris Regno Gallico Tui intulerunt. Omnes prioribus retrò sæculis virtute, & animi robore clari ad imperia, & honores nisi sunt: Sed vltimò Tuus in-*

clytus frater; Armis potens, prudens Consilijs, Legationibus frequens, negotiorum pondere inuictus, eò magnitudinis processit, vt in hac vltima legatione Anglica non casibus regi visus sit, sed casus regere. Et quia præclaras, quas obiuit, dignitates, inuictè administrando, splendidiores fecit, nouo ipse splendore auctus est, cùm meruit fieri TORQVATVS.

Tales Tui cùm sint armis, talis Tu, ILLVSTRISSIME PRÆSVL, ipsorum famam, & gloriam infulis adæquasti. Nobilitatem Tuam sicut illi bello, & robore, Tu Religione & pietate præcellis, qui quàm fortiter illi suis viribus Arma, tam religiosè tuis virtutibus vitia superasti: ità non virtutes Tuas de nobilitate, sed magis Nobilitatem tuam de virtutibus æstimamus. Cùm enim meritis in sedem pontificiam elatus es, illustre fuit, non solùm quòd omni contagione vitiorum, quæ magna fortuna reuocat, purum animum seruaueris; sed quòd omnium virtutum fulgore claruisti. Illud verò Illustrius, quòd ijsdem vitæ tuæ coloribus commissum Tibi gregem imbueris. Quantò enim magis arduum est alios præstare bonos, quàm se, tantò laudabilius est, quòd cùm ipse esses optimus, omnes circà Te indefessa sollicitudine Tui similes effecisti. Nemo, quod imitareris exemplar, extrà te quæreres, optabat: omnes, quod imitarentur, exemplar, in te vno quærebant. Ità (deterso omni adulationis fuco) quò expressiora apud ipsos tuarum virtutum exempla, eò maius reliquisti Tui desiderium: nec minùs dolent, quòd lucem tuam amiserint, quàm sibi gratulantur, quòd viderint. Meritò igitur Imprudentiæ meæ tribuetur, ad

tam præsentes lucis tuæ radios aut oculos hactenus clausisse, aut deflexisse: sed num tribuetur ingratitudini, quòd donum quodcumque, licet exile, aliò contulerim, quam ad ipsum, qui totum, quod nostrum est, sibi magnificâ largitione vindicauit. Pronus debet esse animus ad referendum beneficium, qui libenter debet: nec minùs turpe videtur, statim, cùm possis, non reddere, quàm auferre. Quid ILLVSTRISSIME PRÆSVL *si beneficij tui genus expendam? Hæc vera sunt beneficia, quæ non precibus efflagitata, sed ex voluntaria liberalitate proueniunt. Tu citrà vllam petendi molestiam, adipiscendi dedisti voluptatem; & præstandi celeritate occupasti tempus optandi. Magnificum est, quod plurimum dedisti pluribus profuturum: Magnificentius, quod nullâ vi expressum, sed sponte effusum. Ità in agendis gratiis debebam ipse occupare occasionem, non differre, vt vel pro celeritate, cùm promerito non possem, beneficio responderem.*

Sed me, ILLVSTRISSIME PRÆSVL *loperis mei tenuitas diù repressit cùm Tua magnificentior iberalitas prouocaret. Diù distuli, quia numquam posse reddi sentiebam. Tandem vt me vtrâque criminis notâ liberem, istud, quodcunque est, humillimè offero, non vt munus, quo nos velim exolui, sed vt pignus, quo nos Indulgentiæ tuæ magis obstringi conuincam cùm & hoc accipere, beneficium sit. Neque alia mihi ante mens fuit, sed iudicaui, si quid esset in vniuersa Philosophia dignum tuo nomine, dignum animo, dignum moribus, partem esse cælestem. Nam tuum nomen ad æthera vsque notum est:*

animus semper cœlestia tractat; & mores vitam cœlitum imitantur. Beneficentiam tuam non poteram meliùs adumbrare, quàm hoc corpore cœlesti, quod tam benefico quàm vbere fluxu, sponte sua munera diffundit. Æstimaui, cœlum quodammodò posse speculi vice fungi, vt Te tibi ostenderem. Demum cœlo isti (ILLVSTRISSIME PRÆSVL) ne sit sine luce, fulgidum ILLVSTRISSIMI Tui nominis sidus affigo, vt quamdiù hoc lumine radiabit (quod æternùm fiet) tamdiu sim

ILLVSTRISSIMÆ MAGNITVDINI TVÆ.

Addictissimus & obsequentissimus seruus, I. VINCENTIVS.

Congregationis Doctrinæ Christianæ.

FACVLTAS.
Reuerendi admodum Patris Generalis.

IOANNES ASTERIVS, præpositus generalis Congregationis Doctrinæ Christianæ.

TOmum Tertium Cursus Philosophici R. P. IOANNIS VINCENTII, à duobus è nostra Congregatione Theologis lectum, & Approbatum, Typis mandari permitto. Datum Auenione in Domo nostra sancti Ioan. Veteris. Die octaua Nouembris. Ann. 1661.

I. ASTERIVS, Præp. Gen.

Approbationes Doctorum.

NOS Professores Sacræ Theologiæ in Academia Tolosana, Tomum Tertium Cursus Philosophici in lucem editum à Doctissimo Reuerendoque admodum P. IOANNE VINCENTIO, Congreg. Doctr. Christ. in Collegio Squillano publico Philosophiæ Lectore, quâ potuimus Curâ, & diligentia vidimus, & perlegimus, cui nec vllum reperimus verbum quod fidei Orthodoxæ, & Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Decretis contrarium esse videatur; quin potius sic omnia existere consona vt exquisitam contineant doctrinam, ingenijque perspicuitatem in exponendis Aristotelis, aliorumq. Philosophorum, & præcipuè Angelici Doctoris sententijs, & probandis Philosophicis Dogmatibus quare vt vniuersæ Philosophorum Scholæ perutile opus, & in publicum Scolasticorum aliorumque commodum pernecessarium iure optimo prodire præloque committi censuimus. Tolosæ Die 17. Augusti. 1662.

Fr. SIMPLICIANVS Professor Regius, & Decanus Vniuersit. Eremita. Augustinianus.
Fr. LANDON Professor Regius. Augustinianus.
Fr. IOSEPH BRVNET, Professor Regens Conuentus S. Augustini.
Fr. IOANNES à natiuitate Doctor Regens, & Prior Conuentus Carmelitarum.

LEGI Tertium Tomum Cursus Philosophici, Libros de Cœlo, de Generatione, & Meteoris complectentem, à R. admodum Patre I. Vincentio Congregationis Doctrinæ Christianæ Tolosæ in Collegio Squillano, publico Philosophiæ Lectore, & consummatæ sapientiæ clarissimo viro, summâ cum arte, mirabili methodo, & amicâ veritatis perspicuitate conscriptum: in quo, licet Problematicè quæstiones multæ pertractentur, nihil censoriæ seueritatis notâ inurendum, sed omnia cedro dignissima, Orthodoxis dogmatibus, bonisque moribus Consentanea diiudico, Datum Tolosæ. Die 5. Augusti. Anni 1662.

F. BERNARDVS LAPALISSE, Ord. Præd. in Academia Tolosana, Doctor Regens Theologiæ.

VISIS Doctorum Approbationibus, Tomum Tertium Cursus Philosophici a R.P. IOANNE VINCENTIO, compositi prælo mandari probamus. Datum, Die 23. Augusti, Anni 1662.

F. I. DOMINICVS REGIVS, inquisitor Tolosanus, Ord. Præd.

NOS Vicarij Generales à Capitulo insignis Ecclesiæ Metropolitanæ Tolosanæ, sede illius Archiepiscopali vacante, ritè creati, & deputati. Visis approbationibus Doctorum Sacræ Theologiæ in Academia Tolosana, permittimus vt Tomus Tertius Cursus Philosophici à R.P. IOANNE VINCENTIO, Congregationis Doctrinæ Christianæ compositi, publicis Tipis mandetur. Datum Tolosæ Die 18. Mensis Augusti. Anno millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo.

DVPVY, *Vic. Gen.* MIRMAN, *Vic. Gen.* LAFONT, *Vic. Gen.*

In quatuor

In quatuor Libros Aristotelis DE COELO PROOEMIVM.

1. EGIMVS hactenus in octo Physicorum libris de toto naturalium corporum genere, eiusque principijs, causis, & proprietatibus in vniuersum; nunc cum Aristotele, qui operi de *Physico auditu*, proximè supponit tractatum *de Cœlo & Elementis*, ad partes corpori naturali subiectas, sigillatim explicandas descendimus, & ab eodem tractatu cum ipso auspicamur.

Hæc autem Physiologiæ pars, præsertim vbi de Cœlo disputat, nulli alteri cedit, imò cœteris omnibus facilè præeminet, siue dignitatem obiecti spectes, siue elegantiam rerum, siue iucunditatem contemplationis, siue vtilitatem; vt non immeritò dixerit Aristoteles lib. 1. de partibus animalium, c. 5. sub initiũ, nos rerum illarum superiorum cognitione, tametsi leuiter illas attingere possimus, magis oblectari, quàm cùm hæc nobis iuncta omnia perfectè tenemus.

Vnde Seneca initio quæstionum naturalium, immensam Cœlorum magnitudinem, cursus rapiditatem, syderum pulchritudinem, multitudinem, & splendorem admiratus, *Quàm iuuat*, inquit, *inter sidera ipsa vagantem diuitum pauimenta ridere, & totam cum auro suo terram... nec potest ante contemnere porticus, & lacunaria ebore, auróque fulgentia, & tonsiles syluas, & deriuata in domos flumina, quàm totum circumeat Cœlum; & terrarum Orbem supernè despiciens, angustum, & magnâ ex parte opertum mari... sibi ipse dicat; hoc est punctum, quod inter tot gentes ferro, & igni diuiditur. O quàm ridiculi sunt mortalium termini! punctum sanè est illud, in quo nauigamus, in quo bellamus, in quo regna disponimus.*

2. Omissâ verò longiori præfatione, partitionem huius operis, & circa quod obiectum versetur, explicare oportet. Itaque totum opus quatuor libris continetur, in quorum primo Aristoteles præmissis quibusdam de vniuerso in communi, docet ipsum constitui quinque corporibus simplicibus, ostendens, admittendum esse, præter quatuor elementa, quintum aliud corpus naturæ diuersæ, nempe cœlum, cui motus circularis naturaliter conueniat: tum aliquas mundi pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

prietates affert ; vt quòd ſit vnus , non verò plures : quòd ſit in magnitudine finitus ; quòd ſit ingenerabilis , incorruptibilis , ſempiternus. In ſecundo agit in particulari de Cœlo : in tertio , & quarto de elementis. Titulus tamen eſt de Cœlo , ſumptâ denominatione à præcipua parte ; vel quia Cœlum ſumitur pro tota corporum ſimplicium compage , de qua hîc diſſeritur : ſicut caput pro toto homine ſæpè vſurpatur.

3. Circa obiectum verò iſtius tractatus non vna eſt omnium opinio , Iamblicus exiſtimat illud eſſe corpus cœleſte , ita vt de alijs tantùm corporibus diſputetur per accidens , quia continentur à Cœlo , eiuſque influentiam recipiunt : vel quia eorum notitia inſeruit ad ea manifeſtanda , quæ de Cœlo dicuntur. Verùm , vt rectè ait Diuus Thomas , non conſueuit Philoſophus magnam operis partem rebus illis aſſignare , quæ per accidens in illo conſiderantur : è quatuor autem libris, duos impendit in conſideratione aliorum corporum ſimplicium.

4. Alexander , quem ſequitur Diuus Thomas , putat obiectum iſtius tractatus eſſe ipſum vniuerſum , vel mundum ; ità vt in eo agatur de corporibus ſimplicibus ſecũdùm quod ſunt partes vniuerſi cõſtitutiuæ: titulus autem ſit *de Cœlo*, quia Cœlũ aliquãdo ſumitur pro ſuprema ſphæra; aliquando pro tota Cœleſtiũ corporũ collectione, aliquãdo pro ipſo vniuerſo. Vnde idem eſt dici *de Cœlo*, ac *de Vniuerſo ſeu Mũdo*.

Hæc autem opinio ſuadetur ex eo quòd multa hic determinantur ad totum uniuerſum ſpectantia, vt quòd ſit vnum, quòd ſit finitum, æternum , &c. & quòd non agatur de quatuor elementis , vt ſunt calida , frigida , & hujuſmodi , ſed vt ſunt grauia , & leuia , vnde oritur ordo eorum , & ſitus in vniuerſo : & quia aliæ mundi partes , puta lapides , plantæ , animalia ſequuntur ſitum , & motum prædominantis elementi , de illis hic non diſſeritur.

5. Simplicius , multique recentiores volunt obiectum eſſe corpus ſimplex , prout Cœlum , & quatuor elementa complectitur , & ſecundùm quod partes illi ſubiectæ ad certa loca feruntur , certamue ſtationem in Mundo obtinent. Et hæc eſt inter latinos communis, dum pro objecto conſtituunt corpus mobile ſecundum ſitum , ſiue ſecundùm locum , neque à præcedenti videtur diſcrepare , niſi in modo loquendi ; ſicut neque à noſtra , dum dicimus obiectum eſſe corpus naturale ſimplex , quatenus eſt mobile ſecundùm locum , eiuſque partes ſubiectæ certum locum in mundo , qui ex illis componitur , obtinent. Ratio eſt , quia in primo & ſecundo libro agitur de Cœlo ; in tertio , & quarto de Elementis ſecundùm prædictas affectiones : nuſquam autem alibi de his hoc modo ſpectatis tractatur. Hæc de procemio.

Nos totum opus abſoluemus tribus libris : primus erit de Mundo , ſecundus de Cœlo , tertius de Elementis.

LIBER PRIMVS, DE MVNDO.

QVÆSTIO I.

De causa productiua Mundi, & actione quâ productus est.

Supponimus Mundum non esse ingenitum, siue improductum, quod aliqui veteres crediderunt, contra quos disputabimus q. sequenti, & ideò causam eius productiuam hîc assignabimus, & de creatione, quâ productus est, fusè disseremus.

SECTIO I.

Quæ fuerit causa productiua Mundi.

1. QVINQVE maximè mundi ab Antiquis, & recentioribus Philosophis numerari solent, nempe Archetypus, Angelicus, Elementaris, magnus, & paruus.

Mundus archethypus, qui aliter idealis, intelligibilis, & prototypus nuncupatur, est mens diuina, quatenus in ea sunt rerum omnium faciendarum exemplaria, & formæ.

Angelicus est aggregatum ex triplici Angelorum hierarchia, seu ex nouem Cœlestium illorum spirituum choris, & ordinibus, quibus cœlestis curia distinguitur.

Elementaris est collectio, & compositum ex quinque corporibus simplicibus, Cœlo nimirum, & quatuor Elementis, igne, aëre, aquâ, terrâ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

2. Mundus magnus, qui propriè vniuersum dicitur, est totà creaturarũ omniũ collectio: vnde ab Aristotele in libro de mundo ad Alexandrũ c. 2. definitur: *compages è Cœlo terraque coagmentata atque ex his naturis, quæ intra ea continentur,* vel *mundus* est ordo, & digestio vniuersorum, quæ à Deo, & per Deum asseruatur. Quòd si res corporeæ solùm in prædicta definitione comprehendantur, propria erit mundo elementari, includenti mixta, & simplicia corpora.

Paruus mundus, Græcis *μικροκοσμος*, est ipse homo, qui sic ideo vocatur, quia est veluti epilogus cæterorum omnium; habet enim esse commune cum rebus inanimatis, viuere cum plantis, sentire cum animalibus, intelligere cum Angelis: vnde nomine *omnis creaturæ* intelligitur in Euangelio, Marci vltimo, vt explicat diuus Gregorius Magnus homil. 29. in Euangelia. Hoc etiam notauit Trimegistus in Pymandro, vocans eum horizontem mundi cœlestis, & sublunaris.

3. Solùm hîc agimus de Mundo elementari, comprehendente, Cœlum, & quatuor elementa, vná cum creaturis corporeis: de Angelico enim vix Physici est tractare. Et in hac acceptione sumptus Mundus primùm à Pytagora vocatus est Κόσμος, hoc est, pulcher, ob decentem ordinem rerum; a Platone verò specierum plenitudo, ob rerum comprehensionem; ab Aristotele 3. Phys. ὅλοσ, hoc est, perfectus & ob singularem elegantiam, perfectumque ornatum, à Latinis, Mundi nomen accepit. Huius ergo causam productiuam in præsenti sectione quærimus: pro quo.

4. Dicendum est primò, Deum esse causam efficientem Mundi. Est hæc conclusio certa in fide Catholica contrá Manichæos hæreticos, qui, vt refert Antoninus 3. p. hist. titulo 19. c. 1. & alij, volebant res quidẽ spirituales à Deo fuisse cõditas, corporeas verò a dæmone productas. Et similiter cõtrà Epicureos, qui temerario atomorũ cõcursu Mundũ coaluisse dicebant. Probatur primò ex initio Geneseos, *in principio creauit Deus cœlum & terram. Esther 13. Domine Rex omnipotens tu fecisti Cœlum, & terram, & quidquid Cœli ambitur continetur. Dominus omnium es; nec est qui resistat, Majestati tuæ Psal. 145. qui fecit Cœlũ & terram mare, & omnia quæ in eis sunt. Ioannis 1. omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Apocalipsis 4. in fine tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.*

5. Probatur secundò, quia ex suppositione, quòd Deus sit, cùm nomine Dei intelligamus ens omni ex parte perfectum, à nullo alio dependens, sed à quo tamquam à primo Authore, & fonte totius esse, cætera omnia depẽdeant, negari non potest quin ipse sit causa productiua mundi, & omnium quæ habent esse. Si enim essent duo, vel plura entia improducta, & à se, nullus eorũ esset Deus quia à nullo eorũ cætera depẽderent: quod est contra cõmunem, & primũ conceptũ, quem audito nomine *Dei* formamus: neque vllum eorum esset ens infinitè per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

fectum in genere entis, quia non contineret aliorum perfectiones. Manifestum igitur est, etiam lumine naturali: Deum esse authorem Mundi.

6. Probatur tertiò: quia si mundus esset à seipso, & non à Deo, nulla esset ratio cur alia essent alijs perfectiora: limitatio enim rei prouenit à causa efficienti, in cuius virtute continetur, & esse à se, est summa perfectio cum dicat omnimodam independentiã ab alio, nihil autem in ista visibili rerum omnium vniuersitate potest assignari, quod ab aliquo alio non dependeat: ergo necesse est dari primum aliquod principium extra hanc vniuersitatem, à quo producta sint reliqua omnia mediatè vel immediatè.

7. Probatur quartò inductione breui: nam Cœli in primis habent causam aliquam effectricem à qua esse acceperunt, cùm res aliæ perfectiores Cœlis non sint à se, sed ab alijs producantur, vt patet in homine.

Deinde indigent ipsi moueri à causa extrinseca, & ita non habent virtutem motiuam à se; ergo neque suum esse habent à se. Et quamuis concederemus eos moueri à propria forma, quod est probabile; motus tamen ille ordinatur ad procreationem rerum inferiorum, ac proinde indicat ipsos esse conditos à communi totius mundi authore. Adde quòd nequeũt aliquid in istis inferioribus efficere absque dependentia, & concursu causarum sublunarium: quod similiter indicat dependentiam omnium ab aliquo supremo opifice.

Descendendo autem ad istum inferiorem mundum, constat etiam nihil in eo esse, quod sit à se, & non egeat causa efficiente: quodlibet enim cuiuscumque speciei indiuiduum producitur ab alio, vt experientiâ notum est: & si esset aliquod improducibile, non esset eiusdem speciei cum alijs: quia talis, & tanta differentia non potest non inducere essentiale discrimen.

Neque dici potest quòd duo indiuidua se mutuò produxerint quò ad primum esse; hoc enim inuoluit contradictionem, quia sic idem esset causa, & effectus eiusdem; idem prius, & posterius seipso: ergo recurrendum est ad primam aliquam causam efficientem, à qua omnia vt à primo principio originem trahant per productionem alicuius primi indiuidui, à quo per successionem alia orta sint. Lege quæ diximus initio quæstionis sextæ, libri 2. Physicorum.

8. Probatur quintò ex pulcherrimo ordine, & ordinatissima dispositione, quæ in hoc vniuerso cernitur. Vt enim rectè obseruat diuus Thomas. 1. contra gentiles, c. 13. in fine, ex Damasceno lib. 1. de fide, c. 3. & ex Auerroë 2. Phys. commento 75. circa principium, fieri non potest, vt aliqua contraria, & diuersarum adeò naturarum in vnum ordinem vt plurimum conueniant, & concordent, nisi ab aliquo authore, & gubernatore regantur, & ad certum finem, dirigantur: non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

possunt autem regi, & ita gubernari, nisi dependenter à suo conditore, quia sic ab eo sunt condita, & ordinata, vt ad certum finem vniuersa conspirarent.

Vnde Aristoteles 11. metaphys. c. 2. ait: *quo namque pacto ordo erit, non existente aliquo perpetuo, separato, ac permanente?* Et Lactantius lib. 1. de falsa religione, c. 2. *Nemo est tam rudis*, inquit, *tam feris moribus, qui oculos suos in cœlum tollens, tametsi nesciat, cuius Dei prouidentiâ regatur hoc omne quod cernitur, aliquem tamen esse non intelligat ex ipsa rerum magnitudine, motu, dispositione, constantiâ, vtilitate, pulchritudine, temperatione: nec possit fieri quin id, quod tam mirabili ratione constat, consilio maiori aliquo sit instructum.* Quibus vltimis verbis ostendit ex gubernatione colligendam esse causam effectricem, cuius sapientiâ talis connexio, talis ordo, & consensio instructa sit. Eumdem ergo omnia & gubernatorem agnoscunt, & conditorem.

9. Probatur sextò, quia si Deus non esset author, & creator vniuersi, non possemus rectè colligere eius existentiam ex pulchritudine, & admirabili rerum omnium, quæ in eo sunt, ordine & connexione: quod est contra sacram scripturam, sapientiæ 13. *Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei: & de his, quæ videntur bona, nõ potuerunt intelligere eũ qui est; neque operibus attendentes agnouerunt quis esset artifex: à magnitudine enim speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri.* Et ad Romanos. 1. *inuisibilia enim ipsius, à creatura mundi, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas: ità vt sint inexcusabiles, quia cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt.*

10. Probatur denique authoritate Aristotelis, in primis ex cap. 6. de mundo ad Alexandrum, vbi initio hæc habet, *Restat vt summatim de causa disseramus, quæ cunctarum ipsa rerum vim habet tutricem, & continentem, quemadmodum cætera perstrinximus. Flagitij enim instar esset cùm de Mũdo dicere instituerimus, intactam præcipuam Mundi partem, principemque præterire. Vetus igitur sermo est, à maioribusque proditus inter omnes homines, vniuersa tum ex Deo, tum per Deum constituta fuisse, atque coagmentata, nullámque naturam satis instructam ad salutem esse posse, quæ citrà Dei præsidium, suæ ipsa demum tutelæ permissa sit, &c.*

Deinde 2. de generat. c. 10. textu 59. ait Deum efficere esse in rebus, & naturæ, quæ appetit esse semper, desiderium complere, perpetuando per continuam successionem, rerum corruptibilium generationes. Item lib. 1. de Cœlo, c. 4. textu 32. ait quod si aliquod corpus cœleste non moueretur & operationem, cuius gratia existit non exerceret, esset frustrà. Hoc autem esse non posse, quia *Deus, & na-*

tura nihil porsus faciunt frustrà. Sentit ergo Deum esse causam efficientem corporum cœlestium: & consequenter cœterorum omnium.

Secundo etiam Metaph. c. 1. in fine dicit primam causam esse cœteris omnibus causam vt vera sint, & consequenter vt simpliciter sint: nam *vt secundùm esse vnumquodque se habet,* inquit, *ità etiam secundùm veritatem.* Denique omittendo cœtera loca, 12. Metaphys. c. 7. textu 58. loquens de Deo ait, *à tali ergo principio tum cœlum, tum natura dependet.*

11. Dices: ex Aristotele lib. 1. cœli c. 12. textu 124. & sequentibus; quod est incorruptibile, est ingenerabile; & è conuerso, quod est ingenerabile, est incorruptibile. Cùm ergo cœlum ex mente Aristotelis sit incorruptibile imò sempiternum, sequitur iuxta ipsius sententiam, idem esse ingenitum, ac proinde non fuisse à Deo, vt à causa efficienti productum.

Respondeo, Aristotelem solùm velle Cœlum esse ingenitum generatione physicâ, quæ fit per transmutationem, & ex cõtrario; non verò quod non sit productum à Deo per creationem, aut simplicem emanationem. Disputat enim ibi contra Platonem, qui asserebat Cœlum esse genitum, & tamen esse incorruptibile, quod licet illi posset conuenire à causa extrinseca conseruante, tamen ab intrinseco, & suapte naturâ ipsum esse corruptibile necesse esset: quod enim per generationem incipit, potest per corruptionem desinere, quia res ab ijsdem contrarijs generantur, & corrumpuntur. Lege Ferrariensem 2. contra Gentiles c. 15. §. *circa vltimum errorem*; & c. 81. versus finem, §. *ad secundam respondetur*: & D. Thomam 1. p. q. 46. a. 1.

12. Dicendũ est secũdò Deum produxisse liberè hũc Mundũ. Est certa conclusio in fide catholica, & probatur primò multis scripturæ sacræ testimonijs, Psalmo 134 *Omnia quæcũque voluit Dominus fecit.* Eph. 1. *Qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.* Apocalipsis 4. *Tu creasti omnia & propter voluntatem tuam creata sunt.*

Probatur secundò, quia Deus est primum agens, quod non agitur aut moue tur ab alio; & ita est perfectè Dominus suorum actuum: ergo debet agere per voluntatem, & liberè se mouere & ad agendum: quia aliquis non est Dominus sui actus nisi per voluntatem: liberè igitur produxit hoc vniuersum.

13. Probatur tertio: hoc vniuersum non est à casu, sed ad aliquem finem est ordinatum, vt etiam expressè asserit Aristoteles 12. Metaph. c. 10. textu 58. ergo à suo authore Deo debuit ad illum finem ordinari, & produci: quod autem agit propter finem, agit per intellectum, & voluntatem. Nàm ea, quæ carent intellectu, aguntur ab alio in finem, vt sagitta à iaculante agitur ad scopum. Ergo cum Deus agat propter finem debet esse agens per voluntatem: & cùm sit primum agens non agitur, seu non mouetur ab alio ad agendum, sed seipsum seu a, sop-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

mouetur ad agendum: ergo non agit ex necessitate naturæ, sed liberè: & ita liberè Mundum istum creauit.

Probatur quartò, quia multa sunt in Mundo, quorum nulla ratio potest afferri, nisi libera Dei voluntas, vt quòd potiùs sint tot Cœli quàm plures, vel pauciores, quòd Sol non magis distet à terra; quòd moueatur in occasum potiùs, quàm in oppositam partem; quòd tantus sit stellarum numerus, magnitudo, &c. Deus ergo liberè hæc omnia operatus est: Nam qui eorum, quæ suæ potentiæ subsunt, aliqua facit, & aliqua non facit, agit liberè, & ex electione, non verò ex necessitate.

14. Probatur denique authoritate Aristotelis. Nam quarto topic. capite mihi 3. aliis quinto expresse ait Deum, & virum probum multa posse facere quæ non faciunt, & ita ex electione agere. Et lib. 2. magnorum moralium, c. 8. ait, *talium siquidem Dominum facimus Deum, vt bona, malaque meritis distribuat.* Quod sine libertate fieri nequit, vt notum est. Libro item 10. Ethic. cap. 9. in fine dicit ipsum remunerare eos, qui re sibi cognatâ, nempe contemplatione delectantur, *vtpote qui eorum, quæ ipsi sunt amica, curam habeat*: & ideò sapientem esse illi carissimum.

Expressiùs adhuc in libro de mundo ad Alexandrum. c. 6. versus finem, mentem suam aperit his verbis, *vt verò summatim iam loquamur, quod in naui gubernator est, quod in curru agitator, quod in choro præcentor, quod denique lex in ciuitate, & dux in exercitu, hoc Deus est in mundo, nisi quòd labor & motus multiplex illos exercet, & curæ angunt variæ, huic autem sine labore succedunt omnia... quippe cui in loco stabili, immotóque collocato omnia mouere, & circumagere pro arbitratu liceat quò libitum est, cumque, & quomodo libitum est.*

Denique, vt cætera loca omittamus, eodem capite], paulò ante iam dicta, fatetur Deum esse orandum, & cum sedes eius in Cœlo sit, ait, *quàm ob causam ipsi manus tollimus sursum inter vota concipienda.* Et in suo testamento apud Laërtium, orat similiter Deum. Quæ omnia satis indicant ipsum credidisse Deum esse agens liberum.

15. Multa tamen afferuntur loca ex ipso in contrarium: nono quippe Metap. c. 8. textu 17. dicit non esse timendum quòd Cœlum cesset à motu, quia motor eius non est in potentia ad non mouendum: vnde sequitur quòd ipsum ex necessitate naturæ moueat. Libro item 12. cap. 6. ait ad primum motorem non sufficere quòd possit mouere sed oportere vt sit actu mouẽs, ita vt motio eius sit substantia eius; & cõsequenter tam necessaria sit motio, quàm substantia. Præterea lib 2. de Cœlo c. 6. textu 36. ex immutabilitate primi motoris infert motum Cœli esse inuariabilem; ac proinde Cœlũ ex necessitate moueri. Hęc, & alia similia habet Suarez disputatione 30. Metaph. sectione 16. numero 54.

Nihilominus, quamuis aliqua ratione videatur colligi ex locis

citatis,

citatis, Deum agere ex necessitate naturæ secundùm mentem Aristotelis: tamen non nisi satis obscurè, & violentâ interpretatione id colligitur, cùm alij sint textus pro contraria opinione expressi, vt patet ex numero 14.

16. Itaque in primo loco non loquitur Aristoteles de motore; neque ità exponitur ibi à Diuo Thoma, lect. 9. literâ *F.* vt vult Suarez, sed tantùm loquitur de astris, & toto Cœlo, quæ timendum non est quòd aliquando stent, quia continuatio motus non est illis laboriosa, sicut corruptibilibus, *v. g.* animali motus sursum. Vnde fit, vt corruptibilia non habeant ex natura sua substantiali, quòd semper moueantur: sed quò magis aliquis motus est laboriosus, eò natura, quæ mouetur, est propinquior ad non moueri: cœlestia verò corpora secundùm naturam suam, habent quandam cum perpetuitate motus conuenientiam vt experientiâ constat: *sed hoc non præiudicat*, inquit ibi Diuus Thomas, *diuinæ voluntati*, seu libertati, à qua dependet motus Cœli, & esse eius.

17. In secundo verò loco non dicit etiam quòd motio primi motoris sit substantia eius, sed oportere quòd eius substantia sit actus tantùm, & non admixta potentię: *quia quod est in potentia*, inquit ibi Diuus Thomas lect. 5. litera *C. contingit non esse*: *& per consequens continget quòd motus non sit*. Vel, vt inquit idem lect. 6. in fine ad idem propositum, *si primum mouens est sempiternum & non motum, oportet quòd non sit ens in potentia, quia quod est ens in potentia, natum est moueri*,

18. Tertius denique locus nihil conficit. Quando enim in fine illius textus dicit, *cùm igitur id quòd mouetur, non mutetur, licet sit corpus; neque id, quod mouet mutari potest, cùm incorporeum sit. Quare impossibile est lationem esse difformem*. Loquitur de impossibilitate naturali, & physica, quæ respicit causas iuxta vim earum innatam, & ab alijs causis extrinsecis non impedibilem. Sed hoc non impedit quin primus motor aliter mouere possit, si velit, cùm ex eius nutu motores inferiores aliter moueant. Vnde textu 34. præcedenti causam dignitatis, & præstantiæ motus primi Cœli ait esse, quia *natura semper id facit, quod est optimum eorum, quæ fieri possunt, sed tamquam mota, & directa à primo principio, quod est ipsa essentia bonitatis*; addit ibi Diuus Thomas. Alia quæ afferuntur ex mundi æternitate sumpta, sequenti quæstione soluentur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

SECTIO II.

Vtrum mundus per creationem fuerit productus.

19. NOMEN creationis latè, & strictè sumitur; latè sumptum significat primò quamcunque productionem: & ità sapientia æterna dicitur creata, Ecclesiastici 24. *ab initio & ante sæcula creata sum*: id est, producta. Secundò, significat productionem alicuius rei, quæ proximè, vel remotè ex nihilo facta est, & res ista dicitur creatura. In quo sensu Athanasius in suo symbolo negat filium Dei esse factum, vel creatum.

Strictè verò sumpta creatio significat solam productionem rei ex nihilo, ita vt res simpliciter non fuerit ante, nec subiectum aliquod præsupponatur eius productioni, quasi ad illam concurrens in genere causæ materialis.

20. In hoc sensu creatio definitur communiter à Theologis post Magistrum in 2. d. 1. & Diuum Thomam 1. p. q. 45. a. 1. in argumento *sed contra*, hoc modo, *creatio est productio alicuius rei ex nihilo*. In qua definitione *productio* habet rationem generis, in quo conuenit creatio cum cæteris actionibus, quatenus intelligitur esse via, & emanatio alicuius termini, seu effectus à sua causa.

Additur, *ex nihilo*; per quod intelligitur & nihil subiecti, & nihil rei, quæ creatur: adeò vt causalitas creantis se extendat ad omne id quod est in re, nihilque sit quod creationi præexistat, quasi non creatum, vt rectè explicat Sanctus Thomas in 2. d. 1. q. 1. a. 2. Et per hoc distinguitur creatio à generatione, quæ supponit materiam, quæ non generatur: & ab alteratione, cœterisque mutationibus, quæ præsupponunt subiectum, nec se extendunt ad omne illud, quod in re inuenitur, sed ad formam quæ educitur è potentia subiecti.

Vnde sequitur terminum creationis debere esse aliquid per se subsistens, vel se habere ad modum subsistentis, sicut si accidens crearetur. Nam cùm fiat ex nihilo subiecti, nullum subiectum debet concurrere ad illius productionem; & ita neque creatio neque terminus eius dependent à subiecto, vt à causa materiali, & sustentante cuius contrarium accidit in eductione, quæ vnà cum suo termino recipitur in suo subiecto, ab eoque sustentatur, vt explicatum est lib. 1. Phys. q. 3. sect. 2.

21. Ex his constat, particulas istas, *ex nihilo*, posse sumi vel negatiuè, vel affirmatiuè, negatiuè quidem, quatenùs *ex nihilo*, idem est quod *ex nullo, seu non ex aliquo præexistenti*: & ità negatur ordo

creationis ad aliquid præsuppositum. Affirmatiuè autem prout particula *ex*, denotat habitudinem creationis ad terminum *à quo* hoc est, ad nihil præcedens: quia res creata prius est sub non esse, quàm sub esse; seu non esse rei creatæ præcedit ipsum esse illius. Priùs enim conuenit rei cuilibet, illud quod non habet ab alio, quàm quod ab alio habet. Sed non est necesse quòd hæc sit prioritas temporis, vel durationis, supposito quòd aliquid potuerit creari ab æterno: sed sufficit prioritas naturæ, seu prioritas instantis negatiui, aut priuatiui, in hoc consistens, quòd si res tunc non crearetur, vel si sibi relinqueretur, esset sub non esse, quia non habet esse nisi ex influentia causæ creantis, vt rectè docet Diuus Thomas opusc. 27. & 2. sent. d. & q. 1. a. 2. & Scotus q. 2. numero 3. His præmissis.

22. Dicendum est mundum fuisse per creationem productum. Quod non debet ità intelligi, quasi res omnes corporeæ productæ fuerint ex nihilo, nulloque subiecto præsupposito, sed quòd subiectum rerum omnium, nempe materia prima, fuerit à Deo factum ex nihilo. Hæc conclusio certa est ex fide, contrà antiquos Philosophos ferè omnes præsertim Pytagoricos, & Stoïcos, imo Platonem ipsum, & Trismegistum, Physicorum omnium magistrum, vt vocat Tertullianus, qui voluerunt materiam primam, ex qua vniuersum constat, esse à se, & improductam, Deóque coæternam. Philosophos illos secuti sunt Valentiniani hæretici, Manichæus, Hermogenes, Seleuciani, Herminiani, & alij multi, de quibus Tertullianus in libro aduersus Hermogenem c. 1. & 8. & libro aduersus Valentinianos, c. 15. & 16. Augustinus in libro de hæresibus, hæresi 46. & 59. Hi enim dixerunt Deum non ex nihilo, sed ex materia innata, improducta, sibi coætanea, seu coæterna mundum istum condidisse: contra quos.

23. Probatur hæc veritas primò ex sacra Scriptura, ad Romanos c. 11. *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Ioannis 1. *Omnia per ipsum facta sunt.* Apocalipsis 4. *Tu creasti omnia.* & alia, quæ supra attulimus, numero 4. in quibus absolutè dicitur Deum esse omnium authorem, & creatorem. Ostendimus etiam ibidem, numero 5: non posse esse duo entia improducta, quia sic neutrum esset Deus: ergo necesse est quòd omnia sint producta ex nihilo, seu per creationem, quia si Deus non ageret, nisi ex aliquo præsupposito, illud quod præsupponeret, non esset ab ipso causatum.

24. Probatur secundò, quia absurdissimum est dicere materiam primam, quæ est omnium substantiarum imperfectissima, hanc habere perfectionem, quòd à Deo sit independens, atque ens necessarium, & à se; cœteræ verò omnes substantiæ sint huius perfectionis incapaces: ergo oportet vt sit à Deo facta; & cum non possit fieri ex alia materia, alioquin daretur processus in infinitum; necesse

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

est quòd fuerit producta per creationem ex nihilo; ex qua deinde vnà cum formis particularibus res omnes corporeæ, Cœli, elementa, mixta componantur.

25. Probatur tertiò: Si enim materia est coæterna Deo, & ab ipso independens, quæro an habuerit ex se formam aliquam substantialem, vel non? si habuit: ergo non sola materia est à se, sed substantia completa; ac proinde non potest deseruire ad rerum generationem, quia necessariò secum defert illam formam, & ità non potest, fieri vnum per se ex illa, & alijs formis particularibus. Si verò dicatur caruisse omni formâ, sequitur ipsam fuisse per æternitatem in statu violento, aut saltem præternaturali, hoc est, spoliatam omni decore, specie, & perfectione formali ad quam naturâ suâ inclinatur, & propendet.

26. Probatur quartò ratione Tertulliani contrà Hermogenem, c. 8. dicere enim quòd Deus omnia fecerit ex materia sibi coæterna, & à se independenti, est subjicere Deum Materiæ: *Si enim ex illa vsus est*, inquit, *ad opera mundi, iam & Materia superior inuenitur, quæ illi copiam operandi subministrauit, & Deus subiectus materiæ videtur, cuius substantiæ eguit: nemo enim non eget eo, de cuius vtitur, nemo non subijcitur ei, cuius eget vt possit vti, &c.*

27. Probatur quintò: modus agendi debet esse proportionatus modo essendi: ergo cùm Deus habeat nobilissimum essendi modum, omni ratione independentem ab alio, debet etiam habere nobilissimum modum operandi, hoc est, omninò independentem ab alia causa, etiam materiali.

Confirmatur: Deus est ens infinitum, & omnem perfectionem possibilem includens: sed potentia creandi est maxima perfectio, & nullam includit contradictionem. Quòd enim tota aliqua res accipiat esse post non esse, non magis repugnat, quàm quòd iam habens vnam sui partem, accipiat aliam, quæ non erat ante: nisi quòd ad primum requiritur maior seu alia virtus. Præterea licet de ratione potentiæ passiuæ sit, vt patiatur seu recipiat ab aliquo, idest à potentia actiua: tamen de ratione potentiæ actiuæ non est vt agat in aliquo, seu in potentia passiua; sed solùm vt agat aliquid: ergo ex nulla parte reperitur repugnantia, quò minùs potentia creandi reperiatur in aliquo agente, præsertim in infinito, & vndequaque perfecto.

28. Probatur sextò, quia res omnes non potuerunt effici ex materia; multæ enim materiâ carent, vt intelligentiæ; ergo necesse fuit, eas fieri ex nihilo per creationē. Et hoc idem contingit diebus singulis in anima rationali, quamuis enim non producatur, nisi in corpore humano disposito; materia tamen non concurrit ad talem productionem: sed priùs naturâ producitur anima à Deo, independenter à causa materiali & subiectiua, & in secundo signo, seu instanti naturæ, vnitur corpori.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

29. Probatur septimò: lumine naturali notum est, potentiam agendi debere esse in Deo perfectiorem, & eminentioris rationis, quàm in cœteris agentibus: præsertim cù ex communi etiam Philosophorum consensu, Deus sit omnipotens: ergo cùm cætera agentia habeant vim actiuam limitatam ad agendum per motum vel mutationem, & consequenter indigeant subiecto ad agendum; oportet vt in Deo sit virtus agendi independenter à subiecto, nullamque limitationem admittens, sicut ipsa Dei essentia, cui debet proportionari virtus agendi, est sine vlla limitatione.

30. Quæres, vtrum Aristoteles agnouerit creationem, ità vt censuerit mundum fuisse à Deo conditum ex nihilo, & nullo præsupposito subiecto, siue materia?

Respondeo, multos id negare, quia 1. Phys. c. 4. texu 33. ponit tanquam axioma commune, *ex nihilo nihil fieri*: ait enim: *id quod est, ex ijs quæ non sunt, fieri impossibile est: de hac enim conueniunt opinione omnes Physici.* Præterea, 5. Metaph. c. 2. & 2. Phys. c. 3. textu 29. causam efficientem definit per motum, vt explicuimus q. 3. libri 2. Phys. sect. 1. Motus autem supponit subiectum. Et c. 12. eiusdem lib. Metaph. definit potentiam actiuam *principium transmutandi aliud, quatenus aliud.* Secundo item Metaph. c. 1. ait principia sempiternorum non habere causam. Per sempiterna autem intelligit cœlorum motus & seriem generationum: per principia verò cœlos ipsos, & intelligentias motrices, vel materiam, & formam, ex quibus cœli constituuntur.

31. E contrario verò multi affirmant Aristotelem agnouisse creationem, quod ex locis citatis numero 10. fit satis perspicuum, cùm in illis vniuersaliter asserat Deum esse rerum omnium authorem. Vnde cùm alibi asserat nempe 1. Phys. materiam esse ingenitam, nec fieri ex alia materia, consequenter censuit fieri per creationem, seu ex nihilo. His addere possumus quod habet lib. 2. Rhetor. c. 23. satis post principium, *dæmonium nihil est nisi aut Deus, aut Dei opus.* Cùm autem dæmones sint intelligentiæ, & spiritus ex Aristotele, debuit existimare eos esse productos à Deo per creationem.

32. Quando igitur ait, ex nihilo nihil fieri, *loquitur de fieri particulari*, inquit diuus Thomas 1. p. q. 44. a. 2. ad 1. & q. 45. a. 2. ad 1. *quod est de forma in formam, siue accidentalem, siue substantialem*: non verò de emanatione, quæ est ab vniuersali principio essendi, & secundùm omne illud, quod pertinet ad esse rerum quocumque modo, quia sic materia prima facta est ex nihilo. Vno verbo, loquitur de actione communi causis physicis, quæ non agunt, nisi per transmutationem, & supposito subiecto. Et hoc notauit Auerroës 1. de cœlo, c. 3. textu 20. vbi ait, *Non dixit Aristoteles non esse Cœlum generabile absolutè, sed hoc modo, quem vulgo dicimus,*

è contrario nempe, *& subiecto praexistente.* Et eumdem sensum habent secundus, & tertius locus. Vltimus verò textus intelligitur de Deo, qui causam non habet, & est principium sempiternorum: vnde potiùs fauet oppositæ sententiæ.

SECTIO III.

Vtrum creatio sit actio externa Dei.

33. DVÆ sunt circà præsentem quæstionem opiniones. Prima communis est apud Thomistas, creationem non esse actionem mediam inter Deum, & effectum creatum, sed esse actum diuinæ voluntatis, in ipsa immanentem, & virtualiter tantùm, seu effectiuè transeuntem, quatenùs ponit effectum ad extrà: Respectu verò creaturæ, seu effectus creati, non esse aliud quàm relationem eius ad Deum, vt ad creatorem, & principium sui esse.

34. Quòd autem hæc sit etiam opinio Diui Thomæ probatur multis eius authoritatibus; nam lib. 2. contra Gentiles, c. 35. paulò post initium, ait, *Deus agit voluntariè in rerum productione, non autem ita quòd sit aliqua actio ipsius media, sicut in nobis actio virtutis motiuæ est media inter actum voluntatis, & effectum, vt in praecedentibus ostensum est: sed oportet quòd suum intelligere, & velle sit suum facere.* Deinde 1. p. q. 25. a. 1. ad 3. *In Deo saluatur ratio potentiæ quantum ad hoc, quod est principium effectus, non autem quantum ad hoc, quod est principium actionis, quæ est diuina essentia.* & q. 45. a. 3. ad 1. *creatio actiuè sumpta significat actionem diuinam, quæ est eius essentia cum relatione ad creaturam:* relatione scilicet secundùm rationem. De creatione verò passiuè sumpta sic loquitur ibidem ad tertium: *creationis, secundùm quod significatur vt mutatio, creatura est terminus: sed secundùm quòd verè est relatio creatura est eius subiectum, & priùs eâ in esse, sicut subiectum accidente.*

35. Rationes ad hanc sententiam confirmandam sunt istæ: creatio non est motus vel mutatio, quia ista supponunt subiectum: creatio verò est ex nihilo vt patet ex definitione eius explicatâ initio sectionis: Ergo, cùm actio, & passio conueniant in substantia motus, & solùm inter se discrepent secundùm diuersos respectus ad agens, & passum, vt patet ex 3. Phys. c. 3. textu 20. & 21. oportet vt subtracto motu ab actione, & passione, nihil remaneat nisi respectus: & ita in creatione nihil erit, nisi relatio creaturæ ad creatorem, & creatoris ad creaturam, vt rectè docet Diuus Thomas q. 45. citatâ, artic. 2. ad 2. & a. 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

Præterea: Potentia diuina est immediatè præsens, & coniuncta cuilibet effectui; ergò immediatè per se producit omnem effectum, non verò mediâ actione, alioquin Deus non diceretur agere immediatè immediatione suppositi, contra Theologiam.

36. Tertiò: Si creatio esset actio extra Deum transiens, esset accidens, & consequenter exigeret subiectum, in quo reciperetur: sed nullum supponit subiectum, ergo non est actio transiens, sed immanens: ergo non est aliud, quàm actus voluntatis, vel imperij Diuini.

Quartò: omnis actio cùm sit fluxus, & via ad terminum, est illo prior naturaliter; ergo si creatio est actio media inter Deum, & effectum creatum, est naturaliter prior illò: hoc autem est falsum, quia in illo priori esset ens per se subsistens, cùm nullum haberet subiectum; & ità deberet per aliam creationem produci, & sic in infinitum: quod est absurdum; in nullo ergo est, nisi in Deo, ac proinde est idem cum actu volũtatis eius, aut potentiæ exequentis imperium diuinæ voluntatis.

37. Ad primam rationem respondetur creationem non esse mutationem, sed non inde sequitur, quòd non sit actio, quia actio latiùs patet mutatione, & motu: & ità non est verum omnem actionem conuenire in substantiâ motus, seu includere substantialiter motum: sed sufficit ad præcisam rationem actionis, quòd sit fluxus, & emanatio ab agente: quamuis actio contracta ad eam, quæ fit ex subiecto, possit probabiliter dici esse idem realiter cum motu, aut mutatione. Quapropter in creatione, præter relationem in creante, & creato, erit propria actio, in qua, tamquam in ratione fundandi, fundabitur relatio prædicta.

38 Ad secundam dicitur potentiam diuinam esse verè præsentem omnibus suis effectibus, sicut & ipsum Deum immediatione suppositi: sed non ideò non agere mediâ actione transeunte, eò quòd talis actio admittitur vt sit causalitas formalis, per quam effectus fluit, & dependet à causa, non verò propter distantiam localem causæ. Vt autem Deus dicatur agere immediatè immediatione suppositi, requiritur solùm vt actio, quæ est productio effectus, oriatur ab ipso immediatè, vt explicuimus libro 2. Physicorum, q. 6. numero 29 vide ibi.

39. Ad tertiam responderi potest creationem actiuam esse modum substantialem, non inhærentem rei creatæ sicut accidens, sed per intimam cõiunctionem illi inexistentem tamquam termino formali, quem non supponit, sed secum defert, & quem afficit singulari quadam ratione, tamquam modus illius, ita vt pertineat, & reducatur ad prædicamentum substantiæ quæ creatur; non verò collocetur in prędicamento actionis.

Potest etiam dici creationem actiuam esse actionem propriam, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

de prædicamento actionis, siue debeat vocari actio substantialis, siue accidentalis: propter specificam tamen, & singularem excellentiam, in illo priori, quo concipitur antecedere terminum, esse quasi in seipsa, & in eodem instanti vniri termino producto, in eóque recipi tamquam in subiecto adhæsionis, aut etiam inhæsionis. Pro quo vide quæ diximus lib. 2. Phys. q. 3. num. 26. & q. 2. n. 21. Et ex his patet solutio ad quartam. Siue enim creatio sit modus, siue actio, procedit immediatè per se à Deo absque vllo alio modo, vel actione media, quia est causalitas, & dependentia immediata creaturæ ab ipso.

40. Secunda sententia asserit creationem actiuam esse actionem propriè transeuntem, & verè aliquid medium inter Deum, & rem creatam, distinctum ex natura rei ab ipsa. Ità multi recentiores. Supponit autem ista opinio actionem non esse in agente, sed in passo, vel termino, quia nihil potest aduenire Deo de nouo, & ab ipso distinctum, vt patet.

41. Probatur primò, quia potentia creandi, seù operandi ad extrà in Deo, non est formaliter voluntas, aut intellectus eius: ergo actio talis potentiæ est aliquid extrà Deum, non verò actio immanens. Consequentia est euidens, quia intellectus tantùm, & voluntas operantur immanenter; potentia verò executiua agit immediatè ad extrà: & ita actio intellectus, aut voluntatis est principium applicatiuum potentiæ exequentis, non verò ipsa emanatio effectus, aut actio, quâ Deus agat ad extrà: quia principium agendi, & ipsa actio multùm differunt.

Antecedens verò probatur ex diuo Thoma expressis verbis, 1. p. q. 25. a. 1. ad 4. vbi ait, *potentia non ponitur in Deo vt aliquid differens à scientia, & voluntate secundùm rem, sed solùm secundùm rationem, in quantum scilicet potentia importat rationem principij exequentis id, quod voluntas imperat, & ad quod scientia dirigit, &* a. 5. ad 1. hæc habet, *potentia intelligitur vt exequens, voluntas autem vt imperans, intellectus, & sapientia vt dirigens.*

42. Accedit ratio, quia Deus agit ad extrà quatenùs est omnipotens; non est autem omnipotens formaliter, quia scit, vel intelligit omnia; sed potiùs scit omnia, quia est omnipotens. Nam comprehendendo se, & potentiam suam, videt omnes creaturas eminenter contineri in sua essentia, vt in fonte totius esse; ipsámque ratione talis continentiæ posse esse causam, & principium earum productiuum: & inde videt omne possibile.

Similiter non ideo Deus est omnipotens ad aliquid producendum, quia vult, sed ideò vult, quia est omnipotens, vt rectè ait Diu. Th. a. 5. citato ad 1. in fine: *ideò Deus aliquid facit, quia vult; non tamen ideo potest, quia vult, sed quia talis est in sua natura.* Igitur intellectus, & voluntas sunt aliquid posterius secundùm rationem ipsâ potentiâ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

tentiâ creandi, & operandi in Deo, & ita creatio non est actio immanens in Deo, sed propriè transiens.

43. Respondeo primò negando antecedens. Quamuis enim diuus Thomas in primo loco citato dicat potentiam differre ratione à voluntate, & scientia, non negat oppositum, quin potius addit, *vel dicendum quòd ipsa scientia, vel voluntas diuina, secundùm quod est principium effectiuum, habet rationem potentiæ*. Et hoc confirmatur ex sacra scriptura, Ephesiorum, 1. *Qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ*. Ex sancto Leone, serm. 2. de Natiuit. *Deus, cuius natura bonitas, cuius voluntas potentia*. Ex sancto August. c. 29. meditationum: *cuius voluntas opus, cuius velle, posse est: qui omnia de nihilo creasti, quæ solâ tuâ voluntate fecisti*, voluntas igitur Dei efficax, est per se operatiua, & potens operari quæ vult, seclusâ omni aliâ potentiâ, ratione distinctâ, quamuis supponat essentiam vt fontem, & radicale principium operandi.

44. Respondeo secundò, quamuis prædictam distinctionem rationis concedamus, non sequitur quòd potentia diuina operetur ad extrà per actionem propriè transeuntem, & à Deo distinctam; sed tantùm quòd sit transiens formaliter extrà intellectum, & voluntatem vt sic, cœterùm identificatur cum substantia diuina. Nam diuus Thomas vniuersaliter asserit omnem actionem diuinam cum eius substantia identificari, vt patet ex q. 25. primæ partis, a. 1. ad 2. & 3. & lib. 2. contra gent. c. 9. & c. 23. rat. 4.

45. Probatur secundò: creatio est influxus Dei creantis in creaturam, per quem ipsa accipit suum esse, & quo ab ipso Deo dependet; sicut actio est influxus efficientis, & dependentia effectus ab ipso: ergo debet esse aliquid in ipsa creatura, & consequenter distinctum à Deo. Consequentia est euidens: nam creatura dependet à Deo per aliquid sui, cùm talis denominatio sit ipsi extrinseca.

46. Confirmatur primò, quia creatio actiua est prior creaturâ, & non potest esse respectus rationis in Deo, vt notum est. Creatio etiam passiua est aliquid prius re creatâ, sicùt passio est prior termino. *v. g.* calefactio passio est priùs in subiecto, quàm calor, qui producitur in illo: ergo creatio, quocumque modo sumatur, non potest consistere in relatione, vt ait prima sententia: debet ergo consistere in influxu reali, hoc est, in actione transeunte à Deo in creaturam.

47. Confirmatur secundò: quia relatio creaturæ ad Deum vt ad causam creantem, est de secundo genere relationum, quæ fundantur in actione, & passione: non potest autem fundari in actione increata Dei, vt per se notum videtur: tum quia non est propriè actio, cùm sit ipsamet Dei substantia: tum quia æterna est, relatio verò in tempore: & ideò necesse est vt aliquid de nouo addatur, ex quo resultet, & in quo fundetur. Non potest autem assignari aliud, quàm actio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

media, propriè tránsiens.

48. Respondeo creationem actiuam, quamuis significetur per modum actionis transeuntis, & influxus in creaturam, dum dicimus Deum aliquid creare, nihil aliud esse quàm actionem diuinam immanentem cum relatione rationis ad rem creatam, quatenus ipsa accipit suum esse à Deo, mediâ tali actione, siue sit actio intellectus, siue voluntatis, siue potentiæ executiuæ, formaliter ab illis distinctæ. Vnde non est fingendum aliquid medium in creatura existens, & ab ea ex parte rei distinctum, per quod dependeat à Deo creante: sed ipsa per suâmet entitatem immediatè ab eo dependet, sicut ipse eam producit, & conseruat immediatè per voluntatem, & intellectum. Pro quo vide quæ diximus lib. 2. Phys. q. 3. num. 40. 42. & 43.

49. Ad primam confirmationem respondetur eodem modo, creationem actiuam, hoc est, actionem diuinam esse priorem creaturâ: de quo non est dubium, etiam vt intelligitur influere, & dare esse creaturæ. Creatio etiam passiua, quatenus significat *fieri* ipsius creaturæ, seu creaturam *in fieri*, & in primo instanti naturę, quo à Deo creante procedit est prior creaturâ *in facto esse* spectatâ, sicut diximus de omni actione q. citatâ num. 15. & 30. & consequenter relatione creaturæ, in ipsa post productionem consurgente. Vnde creatio vtroque modo sumpta non est relatio: quia tunc creatio significatur per modum, & hac ratione creatura est eius terminus, vt diximus suprà, num. 33. & subiectum relationis, per quam creatorem respicit vt causam sui esse.

50. Ad secundam confirmationem concedo, relationem creaturæ ad Deum vt causam reduci ad secundum genus relationum, de quo in Logica: sed ad hoc sufficit, vel actio propriè dicta, ab agente, & termino distincta; vel actio impropriè dicta, quæ apprehenditur per modum influxus causæ in effectum, aut emanationis effectus à causa. Hoc enim ipso quòd effectus accipit suum esse à causa, ab illoque procedit, sufficiens adest fundamentum, & ratio fundandi prædicti generis relationum. Quod euidenter patet in sententia illa quæ effectum non distinguit ex parte rei ab actione quâ produci intelligitur. De quo fusè egimus lib. 2. Phys. q. 3. sect. 2. num. 17. in cuius secunda parte multa proponuntur argumenta pro distinctione actionis à termino, & ita videntur quodammodo secundam istam confirmare: sed his sufficienter ibi responsum est.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

SECTIO IV.

Vtrum creatura possit aliquid creare tamquam causa principalis.

51. NON procedit quæstio ista de facto, sed de possibili, quia certum est ex fide, & definitum in Concilio Nicæno, & in Lateranensi sub Innocentio tertio, & habetur capite *Firmiter* de summa Trinitate, & fide catholica, à solo Deo omnia esse de facto creata, contra Simonem magum, qui mundum ab Angelis creatum dixit, Angelos verò genitos à Deo ex Helene quadam meretrice, vt refert Irenæus lib. aduersus hæreses, c. 20. Item contra Auicennam, qui lib. 9. suę Metaphysicæ, tract. 4. existimauit primam substantiam separatam creatam fuisse à Deo; secundam verò ab ista prima; & tertiam à secunda & sic per ordinem vsque ad vltimam, quæ creat substantiam orbis, & substantia orbis creat materiam inferiorum corporum. Denique contra Arrianos, qui volebant verbum diuinum esse tantùm creaturam præstantissimam, à qua cœteræ omnes conditæ essent. Contra quos omnes stat sacra scriptura Genes. 1. *in principio creauit Deus cœlum, & terram.* Et Damascenus c. 2. fidei orthodoxæ: *quicumque aiunt Angelos creatores esse cuiuscumque substantiæ, hi omnes sunt patris sui Diaboli filij.* Augustinus item lib. 9. de Genesi ad lit. c. 15. sub finem, *creare naturam tam nullus Angelus potest, quàm nec seipsum.*

52. Controuersia igitur est vtrum creare sit ita proprium solius Dei vt nulli alteri causæ posit conuenire tamquam causæ principali: nec posit tam perfecta creatura produci à Deo, etiam de potentia absoluta, quæ aliquid ex nihilo valeat principaliter efficere. Circa quam duplex est sententia probabilis, altera negatiua diui Thomæ, 1. p. q. 45. a. 5. & q. 65. a. 3. lib. 2. contra gentiles c. 21. q. 3. de potentia, a. 4. & alibi sæpe. Item Alberti Magni in 2. d. 1. a. 7. Scoti in 4. d. 1. q. 1. aliorumque ferè omnium, tum antiquorum, tum recentiorum. Altera verò affirmatiua Durandi in 2. d. 1. q. 4. & aliquorum recentiorum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

PRIMA PARS SECTIONIS.

Creaturam non posse aliquid creare tamquam causam principalem.

53. Probatur primò ex diuo Thoma q. 45. citatâ: effectus vniuersalissimus debet reduci ad causam vniuersalissimam: patet ex Arist. 2. Phys. c. 3. in fine, textu 38. sed *esse* est effectus vniuersalissimus: ergo debet esse proprius effectus primæ, & vniuersalissimæ causæ, quæ est Deus, sed producere *esse* absolutè non inquantum est hoc, vel tale, pertinet ad rationem creationis: ergo creatio est propria actio ipsius Dei: vnde sequitur non posse competere vlli alteri causæ, saltem tamquam principali.

Cœterùm in hoc argumento debet intelligi vniuersalitas proportionata tum effectui, tum causæ: ità nimirum vt respectu effectus sit vniuersalitas secundùm prædicationem: respectu verò causæ sit vniuersalitas secundùm perfectionem, & causalitatem. Et ità intelligitur à Caietano, & Ferrariensi, suo quisque loco, suprà citato: Quò enim virtus causæ est altior, & perfectior, eò ad plura debet se extendere. Et quia Deus est causa perfectissima, & simpliciter prima, oportet vt obiectum proprium, formale, & adæquatum virtutis illius sit omnium vniuersalissimum secundùm prædicationem. Hoc autem est ipsum *esse*, cùm omnibus alijs effectibus præsupponatur, nullàque perfectio actualis conuenire possit rei, nisi supponatur, esse.

54. Verùm satis magna difficultas est in eo, quod subsumit diuus Thomas, *producere absolutè non inquantum est hoc, vel tale, pertinet ad rationem creationis*. Quid nimirum significet particula, *absolutè*. Primo autem aspectu videtur significare ens creabile in tota sua latitudine sumptum, quia vt sic, est effectus vniuersalissimus, & diuus Thomas, *producere ens absolutè*, opponit, *producere ens hoc vel tale*, quasi vniuersale particulari.

Præterea: in responsione ad 1. ait quòd sicut hic homo non potest esse causa naturæ humanæ absolutè, quia sic esset causa sui ipsius; sed est tantùm causa quòd natura humana sit in hoc homine generato: ita nullum ens creatum potest producere aliquod ens absolutè, nisi inquantum *esse* causat in hoc. Sicut ergo per *naturam humanam absolutè*, intelligit naturam humanam in tota sua latitudine sumptam, & vt comprehendit omnia sua indiuidua: ità per *ens absolutè*, videtur intelligere omne ens creabile.

55. Nihilhominus si ità intelligeretur diuus Thomas, nulla esset quæstio, quia dubium non est quin solius Dei sit creare omne creabile, alioquin aliquid posset creare seipsum. Et insuper consequentia esset nulla, quia ex eo quòd solus Deus posset creare omne omninò creabile, inferretur tale particulare esse ab ipso solo posse creari. Eodem enim modo solus Deus potest producere omne generabile possibile: & tamen tale, vel tale, putà forma ignis potest esse ab alio tamquam proprius effectus illius.

Producere ergo *esse absolutè*, est producere ens sine vlla limitatione, seu producere in aliqua re quidquid in ea participat rationem essendi vt sic, & quidquid pertinet ad esse illius quocumque modo, & non tantùm secundum aliquem particularem modum essendi, putà esse hominem aut album, aut aliud huiusmodi: vel secundùm quòd est talis, aut hæc per formam accidentalem, aut substantialem. Et hic sensus est expressus in diuo Thoma a. 2. quæstionis 44. præcedentis, & affertur à Ferrariensi vbi suprà. Quia igitur omnia, quæ sunt in Petro, etiam materia prima, pertinent ad eius esse, ideò Deus causat omnia quæ sunt in Petro, & ità producit esse absolutè in eo secundum totum ambitum rationis essendi, & absque vlla limitatione; causa autem particularis solam formam producit.

56. Hæc tamen explicatio videtur inuoluere petitionem principij. Quæritur enim vtrum aliqua causa particularis posit producere totum id, quod in aliqua re participat rationem essendi, & quod ad illius esse requiritur, etiam materiam primam: quod quidem est creare, & tantùm dicitur quod hoc soli Deo competit. Quapropter Ferrariensis, & Caietanus addunt aduertendum esse diuum Thomam dicere Deum esse propriam causam ipsius esse, ita vt illud attingat per se primò tanquam obiectum formale, & adæquatum suæ potentiæ, & tanquam proprium terminum suæ actionis, quia vniuersalissimus effectus debet respici primò, & per se à causa vniuersalissima.

Itaque ratio formalis sub qua Deus attingit aliquem effectum, est ratio entis, vt sic, seu in quantum ens: sicut quia coloratum est obiectum per se primò visus, quidquid attingitur à visu, attingitur ab eo sub ratione colorati. Producere autem ens per se primò, est illud ità producere vt non supponatur ens, sed omninò nihil entis, vt patet ex 1. Physic. c. 8. textu 76. atque adeò terminus creationis & terminus per se primò actionis primę causæ sunt idem & ita creatio est actio solius Dei propria.

57. Hæc raciocinatio subtilis est, quam latius prosecutus sum, quia est præcipuum diui Thomæ fundamentum. Ex ea tamen non aliud in rigore concluditur, nisi quod creatio est propria actio solius Dei, seu soli Deo conueniens ex proprijs, hoc est, ex virtute

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

propria; ità vt creatura non possit creare independenter à Deo, sed tantùm per virtutem acceptam ab ipso, & eo concurrente. Quod solùm videtur velle diuus Thomas: vnde affert istud ex libro de causis, propositione 3. *Neque intelligentia, vel anima nobilis dat esse, nisi inquantum operatur operatione diuinâ.*

Preterea, quamuis, Deus respiciat per se primò *esse* in agendo: non est tamen necesse dicere quòd creatio ex proprio conceptu exigat ens ita respici, hoc est in illa ampla, & transcendentali ratione, quâ à Deo respicitur; sed sufficit vt respiciatur per se primò vt tale ens; ita vt creatura creans, *v. g.* rosam, nihil supponat pertinens ad *esse* rosæ.

58. Probatur secundò ex eodē diuo Thoma ibidem ad 1. quidquid participat naturam aliquam, non potest producere illam absolutè, sed tantùm in hoc, seu applicando illam ad aliquid: sed quodcunque ens creatum participat naturam essendi, cùm solus Deus sit suum esse, & ens per essentiam: ergo nullum ens creatum potest producere aliquod ens absolutè, sed tantùm in hoc; & consequenter præsupponendo suæ actioni aliquid, per quod fiat hoc, seu indiuiduetur: hoc autem est contrà rationem creationis.

Maior constat, quia causa alicuius naturæ absolutè, est causa illius vniuersaliter, inquit ibi Caietanus, & consequenter in quocumque est participata, ac proinde in seipsa, quia est de numero participantium. Hoc autem est impossibile ergo etiam impossibile est quod creatura aliquid creet.

59. Respondeo, si sensus maioris sit quòd producere naturam aliquam absolutè, sit producere illam in omnibus, in quibus existit, eam esse verissimam: sed negandum est, quòd quidquid creat, producat ens absolutè in hoc sensu. Nihil enim vetat quin producere possit aliquod ens, quamuis non omne ens producibile: quia hoc non est de ratione creationis, sed tantùm vt id, quod producitur, fiat ex nullo ente præsupposito ex parte subiecti, vel effectus producendi, ita vt ens quod fit, omninò non preexistat.

Si verò sensus sit, quòd producere ens absolutè, sit producere aliquid secundùm se totum, & secundùm omnem partem eius: verum est quòd quidquid creat, producit ens absolutè: sed non inde sequitur quòd possit seipsum producere, aut quodcumque aliud ens vniuersaliter, sed tantùm aliquod ens in aliquo indiuiduo determinato.

60. Pretereà, quamuis sit verum, quòd qui participat ens, non possit illud producere absolutè, hoc est non nisi in hoc, vel illo indiuiduo, seu ente: non inde tamen sequitur; quòd illud producendo, debeat necessariò præsupponere aliquid existens, per quod indiuiduetur; sed sufficit quòd producat totam eius naturam in indiuiduo, non verò abstractè: sicut quando Deus creauit primum hominem,

non creauit naturam humanam in abstracto, sed eam ad hoc indiuiduum humanum determinauit, & quasi applicauit, producendo totam eius entitatem ex nihilo.

61. Probatur tertiò, & simul roboratur præcedens argumentum: omne agens finitum, & creatum præsupponit ad suam actionem aliquid, per quod effectus, ab illo causatus, indiuidualiter subsistat: ergo nullum agens finitum, & creatum potest aliquid creare, quia creatio nihil supponit ex parte effectus creandi. Antecedens probatur, quia omne agens agit sibi simile; & cùm agat inquantum est actu per suam formam, modus actionis eius est secuudùm modum talis formæ: ita vt determinetur ad effectus similes formę per quam agit: Sed causa agens, quatenus est hoc aliquid, & inquantum indiuidualiter subsistit, non est similis effectui, imò est ab illo distincta, & primò diuersa, vt ostendimus in Logica, vbi de vnitate numerica actum est: ergo non potest illum causare secundùm illud, per quod effectus ab ipsa distinguitur, & indiuidualiter in se subsistit: & itâ debet illud necessariò supponere: ac proinde nullum agens finitum potest creare, sed solum infinitum, quod comprehendit omnis entis similitudinem.

62. Respondeo negandò antecedens. Ad probationem concedo totum syllogismum, & nego quod propterea causa debeat præsupponere aliquid ad suam actionem, vnde effectus indiuiduetur, quia hæcceitas est vltima realitas rei, per quam res ipsa indiuiduatur; ac proinde non supponitur, sed sequitur, seu comitatur rem ipsam productam, ab eaque pullulat. Deinde Angelus seipso indiuiduatur, ex diuo Thoma, & sic dum produceretur ab alio Angelo nihil oporteret præsupponi eius actioni, per quod indiuiduaretur, & in quo eius natura reciperetur.

63. Probatur quartò ex Scoto, quia si creatura aliqua posset creare, maximè spiritalis, vt pote ex genere suo perfectissima sicut creatio est perfectissima actio trāsiēs. Sed nulla huiusmodi creatura potest creare: deberet enim hoc efficere per intellectū, & voluntatē, & cōsequenter mediâ intellectione, & volitione: sed hæc sunt accidentia: accidens autem non potest producere substantiam, vt visum est in Physicis: & pręterea cùm pendeat in essendo à subiecto, debet etiam ab eo dependere in operando. Quòd si non posint creare substantiam, non poterunt etiam creare accidens, quia præter naturam accidentis est stare per se, & non esse in subiecto: si autem non posint creare rem quæ naturâ suâ potest esse terminus creationis, multò minùs eam, quæ non nisi præter naturam potest creari.

64. Respondeo creaturam spiritalem posse aliam creare per suam substantiam proximè, & immediatè; applicaretur autem ab intellectu, & voluntate ad operandum, vt hoc modo creatio esset libera

ſicut diximus numero 41. in fine, potentiam diuinam operari ex imperio voluntatis, & ex directione intellectus, ſiue ſapientiæ. Et ità ſubſtantia non attingeretur ab accidente, vt principio producente, ſed vt dirigente.

Præterea dici poteſt accidens producere ſubſtantiam in virtute ſubſtantiæ, ex Thomiſtis. Vnde ſicut agit quaſi præternaturaliter, producendo aliquid vltra vires proprias, ita poteſt producere aliud accidens extrà ſubiectum in virtute ſubſtantiæ per ſe ſtantis, & à ſubiecto independentis: ac proinde nihil vetat quominus creatura creare poſsit, tum ſubſtantiam, tum accidens.

65 Probatur quintò, eiuſdem virtutis eſt creare, & creaturas in eſse conſeruare: ſed creaturæ non poſſunt conſeruari in eſse, niſi per virtutem diuinam quæ vt ait Auguſtinus lib. 4. de Geneſi ad literam, c. 12. ſi rebus ſubtraheretur, illico eſse omninò deſinerent: ergo creatio ſoli virtuti diuinæ conuenire poteſt.

66. Reſpondeo creaturas poſse conſeruari in eſse ab alijs creaturis eo modo, quo ab illis accipiunt eſse, nimirum dependenter à Deo. Quápropter, ſicut lumen conſeruatur a ſole: quatenus ab illo manat fluxu continuo: ita ſi crearetur ab ipſo, conſeruaretur ab eodem, Sed ſi res creata eſſet naturæ permanentis, & per ſe ſubſiſtentis, *v. g.* Angelus, homo, quamuis indigeret cauſa creante in fieri, tamen in facto eſſe à ſolo Deo dependeret, & conſeruaretur.

67. Probatur ſextò, omne agens âgit ſecundùm quod eſt actu, quia potentia agendi fundatur in actu, ex communi conſenſu, vt diximus lib. 2. Phyſ. q. 4. numero 29. Sed nulla creatura poteſt eſſe tota actus, quia ſic eſſet actus purus: ergo non poteſt agere ſe totâ, ſed ſolùm per ſuam virtutem, quæ non eſt ſua eſſentia: & ita non poteſt effectum aliquem totum producere, quia ſecundùm quod agens agit, effectus agitur: ergo non poteſt creare, ſed ſemper ad ſuam actionem aliquid neceſſariò præſupponit,

Confirmatur, quia modus agendi proportionatur modo eſſendi. Cum ergo omnis creatura conſtet ex actu, & potentia, ſitque ſubiecta mutationi, non poteſt eſſe naturâ ſuâ capax agendi aliter quàm per motum, aut mutationem, & inducendo actum in potentiam præſuppoſitam, quod eſt contrà rationem creationis.

68. Reſpondeo ad primum ex diuo Thoma 4. ſent. d. 5. q. 1. a. 3. quæſtiuncula 3. ad 7. *quòd quãuis nulla creatura ſit in qua ſit aliquid de potentia, ad minus ſecundũ quod eius natura ſe habet ad eſſe quod recipit à Deo ſicut potentia ad actum: tamen aliqua creatura eſt in qua nihil de potentia remanet quæ non ſit completa per actum ſicut eſt Angelus: & ideo talis creatura ſe totâ poteſt agere*, Et per hoc patet ad confirmationem.

69. Probatur ſeptimò: neceſſaria eſt virtus infinita ad creandum: ergo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

ergo nulla creatura potest creare, cùm nulli possit virtus infinita communicari. Antecedens probatur à Caietano in hunc ferè modum: quandocunque duo ità se habent, vt quantùm vnum minuitur, tantùm aliud augeatur, tunc si vnum minuitur vsque ad non gradum, alterum debet in infinitum augeri: sed potentia, ex qua aliquid producitur, & virtus producentis ità se habent, vt quantò minor est potentia passiua, tanto maior requiratur virtus agentis, vt educat effectum ex illa: ergo quando potentia passiua minuitur vsque ad non gradum, vt fit in creatione, quia ipsum *nihil* nulla est potentia, requiretur virtus infinita agentis, vt aliquid ex nihilo producat. Et ita argumentatur Aristoteles 4. Phys. c. 8. textu 72. motum in vacuo fore infinitæ velocitatis, quia tantò velocior est, quantò minor est resistentia medij, in vacuo autem nulla est medij resistentia.

70. Confirmatur, quia si sufficeret virtus finita ad creandum, sequeretur virtutem quæ non potest producere nisi ex subiecto, posse æquare virtutem creatricem. Nam posito quòd virtus creatiua sit vt quatuor: virtus autem productiua ex subiecto, seu ex potentia aliqua remota, sit vt duo: si talis potentia fiat remotior vt quatuor, virtus productiua ex tali potentia debebit esse vt quatuor; atque adeò erit æqualis virtuti creatiuæ: quod est planè absurdum.

71. Respondeo primò negando consequentiam. Ostendimus enim in Physicis, quæstione de infinito, posse produci à Deo virtutem infinitam agendi in aliqua creatura: & ita nihil ex hac parte impedit, quin creatura possit creare tamquam causa principalis. Nihilominus quia opposita sententia tenetur communiter.

72. Respondeo secundò negando antecedens, ad cuius probationem nego maiorem. Nam quando ignis agit in aquam, licet calor, & frigus ita se habeant vt quantum calor augetur, tantùm minuatur frigus, necesse non est, vt si frigus minuatur vsque ad non gradum, quod euenit quando ex aqua fit ignis, calor crescat infinitè: sed sufficit vt crescat quantum potest, aut opus est ad superandum totum frigus, nempe ad octo gradus. Et sic etiam sufficiet ad creationem vt augeatur virtus agentis quantum necessarium erit ad supplendum concursum potentiæ passiuæ, vel materiæ, & subiecti, qui finitus est, vt patet; ac proinde sufficit ad hoc finita virtus, modò sit altioris ordinis, quàm sint virtutes creaturarum, quæ non nisi concurrente subiecto aliquid producere possunt.

73. Hoc eodem modo respondetur ad istud argumentum, quod fieri solet in Theologia: eò maius requiritur lumen ad videndum aliquod obiectum, quò tale obiectum magis habet de actu, & minus de potentia: ergo si obiectum sit purus actus, nihil potentialitatis includens, requiretur infinitum lumen; & ita Beati habebunt lumen infi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

nitum gloriæ ad videndum Deum. Ad hoc enim dicitur sufficere lumen alterius ordinis.

Aristoteles autem non probat motum fore infinitæ velocitatis, quia quamuis velocitas cresceret in infinitum, hoc fieret per partes proportionales. Dicit ergo tantum fore instantaneum, non ex propria sententia, sed eorum, qui volebant totam motus successionem, velocitatem, & tarditatem prouenire ex maiori vel minori resistentia medij. Cœterùm quamuis hoc verum esset, non ideò motus instantaneus excederet temporaneum infinitè, sed fortè specificè; nec virtus mouens in instanti, excederet aliam perfectione infinitâ, alioquin vis productiua lucis in instanti excederet infinitè vim productiuam caloris in tempore.

74. Ex his patet solutio ad confirmationem. Virtus enim eductiua numquam fiet æqualis virtuti creatiuæ, quia cùm sint diuersi ordinis, quantumlibet crescat perfectio inferioris, numquam æquabit perfectionem superioris, vt patet in potentia sensitiua, & intellectiua. Sensitiua enim quantumuis perfecta euadat, non attinget ad perfectionem intellectiuæ: neque propterea virtus intellectiua excedit infinitè sensitiuam, propriè loquendo, quasi habeat infinitos gradus perfectionis; sed quia est diuersæ speciei, & vna species inferior non potest attingere perfectionem essentialem superioris, nisi ipsa propriam essentiam mutet.

75. Probatur octauò, & simul confirmatur præcedens argumentum: super distantiam infinitam non potest nisi virtus infinita: sed inter terminos creationis *à quo*, & *ad quem*, seu inter ens, & nihil, est distantia infinita; ergo non nisi virtus infinita, hoc est, diuina, potest talem distantiam absoluere, & à termino *à quo*, ad terminum *ad quem*, peruenire.

Minor patet primò, quia omni distantiâ finitâ potest intelligi maior: nulla autem potest intelligi maior eâ quæ est inter ens, & nihil. Secundò, quia inter quæcumque contradictoria æqualis est distantia: sed inter Deum, & non Deum est infinita distantia: ergo & inter nihil, & aliquid.

76. Confirmatur: proportio potentiæ actiuæ debet pensari & accipi secundùm proportionem potentiæ passiuæ. Quantò enim potentia passiua remotior est ab actu, tantò maior virtus actiua requiritur ad eam reducendam ad actum, vt maior requiritur virtus ad aquam calefaciendam, quàm ad aërem: sed nulla est proportio nullius potentiæ passiuæ ad aliquam potentiam passiuam; ergo nulla est etiam proportio inter virtutem, quæ potest reducere nullam potentiam ad actum, seu quæ nullam potentiam passiuam præsupponit, vt est potentia creatiua, ad illam, quæ præsupponit aliquam potentiam. Sed

illa quę nullam habent proportionem, infinitè distant, quia cuiuscumque finiti ad finitum est aliqua proportio: ergo virtus creatiua distat infinitè à non creatiua; atque adeò debet esse positiuè infinita in se, & sic nulli creaturæ potest conuenire.

77. Respondeo ad principale argumentum primò ex diuo Thoma in 4. d. 5. q. 1. a. 3. quæstiunc. 3. ad 5. vbi sententiam oppositam tamquam probabilem defendit, quòd, licet concedatur esse distantiam infinitam inter ens, & non ens, non ideò requiritur virtus infinita ad producendum ex nihilo. Quamuis enim in motibus virtus mouentis proportionetur distantiæ, quæ est inter terminos, eò quòd motus accipit quantitatem ab illa, & quanta est via, tantus est motus ex 4. Phys. c. 11. textu 99. tamen non est ita philosophandum de creatione, quia non ens purum, non est *per se* terminus, creationis, quasi ex nihilo aliquid *per se* fiat; sed fieri ex nihilo, idem est, ac fieri post non ens, seu non de aliquo. Quapropter *creatio non habet quantitatem ex distantia non entis ad ens, sed ab ente, quod creatur: & ideò non oportet quod potentia creantis proportionetur distantiæ quæ est inter ens, & non ens, sed solùm ei quod creatur, quod non est infinitum; & ideò non requiritur potentia infinita simpliciter* ad creandum. Hæc Diuus Thomas.

78. Respondeo secundò ex eodem ibidem, & Scoto in 4. d. 1. q. 1. num. 11. 12. & 13. negando minorem. Nam, quando extrema sunt immediata, tanta est præcisè distantia, quantum est extremum alterum maius, vt tanta est distantia perfectissimæ creaturæ possibilis à Deo, quantus est ipse Deus, scilicet infinita, quia Deus est infinitus. Quando autem contingit distantia propter medium interiacens, tunc ipsa tanta est, quantum est spatium medium, vt patet.

Distantia ergo inter ens, & nihil, tanta erit, quantum erit ipsum ens creabile. Vnde, cùm ens creabile sit in entitate finitum, inter ipsum, & nihil erit finita tantùm distantia. Ipsa quippe immediatè distant, quia ex Aristotele 1. post c. 2. textu 5. ante medium, contradictio est oppositio, cuius non est medium secundùm se.

Præterea tantùm aliquid distat ab vno opposito, quantùm participat de altero, vt tantùm aliquid est album, quantùm distat à nigro: ergo quod non habet esse infinitum, non distat infinitè à non esse: & ita solus Deus infinitè distat à nihilo; cœtera verò magis, vel minùs secundùm quod magis, vel minus ad Deum accedunt.

79. Ad probationes minoris negatæ dico non posse intelligi maiorem distantiam eâ, quæ est inter nihil & ens, in tota sua latitudine sumptum, quia sub ea comprehenditur Deus, quo nihil magis distat à non ente, sed si sumatur aliud ens quodcumque, maior potest intelligi distantia, quàm inter nihil, & ens creabile; quia magis distat Deus à non Deo, quàm anima à non anima, cùm nulla virtus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

possit facere de non Deo Deum, aut è conuerso: aliquã autem potest facere de non anima animam. Et ita licet omnia contradictoria sint æque incompossibilia inter se, non tamen æquè distantia.

80. Quando ergo dicitur inter contradictoria esse infinitam distantiam, non debet intelligi de eâ infinitate, quâ vnum excedit aliud simpliciter in infinitum; sed de infinitate, hoc est, indeterminatione; quia nulla distantia est itá parua, quin sufficiat ad contradictionem; nec ita magna, quin ad eam, & eius extrema se possit contradictio extendere, vt explicat Scotus numero 12.

Denique licet inter ens, & nihil sit infinita distantia secundùm quid, hoc est, ex parte non entis, quia nihil potest magis distare ab ente, quàm non ens purum: creatio tamen non respicit hanc distantiam ex parte non entis, sed magis ex parte entis, quod est creationis terminus, vt rectè ait Diuus Thomas: & ita non exigit potentiam infinitam, nisi secundùm quid, hoc est, non commensuratam alicui subiecto, & materiæ determinatæ in agendo.

81. Ad confirmationem respondeo concedendo proportionem potentiarum actiuarum accipi posse secundùm proportionem potentiarum, eâ ratione, vt actiua eò sit maior quo passiua ei respondens, est maior, id est, magis distans ab actu: sed non itá, quòd si nulla proportio intercedat inter passiuas, eò quòd altera euadit nulla potentia; nulla quoque proportio esse debeat inter actiuas, quæ in passiuas agunt. Cuius ratio est, quia positiuum potest alteri positiuo proportionari; at non ens, seu nulla potentia non est proportionabilis enti, & alicui potentiæ, non propter distantiam infinitam, sed defectu entitatis, & quantitatis ex vna parte: sicut nulla est proportio puncti ad lineam in genere quantitatis; & tamen non sequitur virtutem, quæ potest super lineam, esse improportionatam virtuti, quæ potest supra punctum.

Adde quòd, licet vna virtus esset improportionata alteri, non sequeretur alteram fore infinitam positiuè, & excedere aliam infinitè. Nam virtus intellectiua in homine non est proportionabilis sensitiuæ in modo agendi; at non ideò eam infinitè excedit, sed sufficit quòd sit alterius ordinis, vt diximus numero 74.

82 probatur nonò ex sacra Scriptura, & patribus: Ecclesiastici 1. *vnus est altissimus creator omnipotens.* Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Iulianum, *inaccessa naturæ sunt ea, quæ propria sunt solius, & omnium summæ substantiæ, quorũ vnum esse dicimus efficaciter operari posse vt creatorem & producere res, quæ aliquando non erant.* D. Athanasius Serm. 3. contra Arrianos *Administrare creaturarum est; condere autem & creare soliùs Dei, eiusque verbi & sapientiæ.*

D. Augustinus in libro Soliloquiorum c. 9. Si tamen eius sit *omnipotens manus tua, Domine, creauit in Cœlo Angelos, & in terra ver-*

miculos, non superior in illis, non inferior in istis: sicut enim nulla alia manus Angelum, ità nulla posset creare vermiculum. Idem cœteri Patres, qui probant Christum, seu verbum esse verũ Deum, quia cœtera ex nihilo fecerit.

83. Respondeo primò hæc omnia sic intelligenda esse, vt soli Deo conueniat creare independenter à concursu alterius causæ: vel creare omne creabile, vel sermo est de creatione actuali, non autem de possibili per potentiám Dei absolutam.

84. Respondeo secundò ex Diuo Thoma in 4.d.5.q.1.a.3. quæstiunculâ 3. ad 4. aliam esse potentiam authoritatis in creando, aliam potentiam ministerij. Prima est quando excluditur omne præexistens, tum ex parte agentis, tum ex parte facti, ità scilicet vt creari aliquid dicatur, quando nec agens agit virtute prioris agentis; nec quod fit, materiam aliquam præsupponit. Et hæc potentia est infinita, nec vlli creaturæ communicari potest. Secunda est, quando agens virtute alicuius prioris agentis ex non præsupposita materia aliquem effectum producit, & sic dicitur creatio minùs propriè, & potest communicari creaturæ.

Vnde loca prædicta debent intelligi de potentia creandi primo modo sumpta, non verò de altera. Atque ita explicat Diuus Thomas Magistrum dicentem citato loco, *Posset Deus per aliquem creare aliqua, non per eum tamquam authorem, sed ministrum, cum quo, & in quo operaretur.*

SECVNDA PARS SECTIONIS.

Potentiam creandi aliquid principaliter posse communicari creaturæ.

85. PRobatur primò: forma est nobilior, quàm materia: sed creatura potest producere formam: ego potest illi communicari potentia producendi materiam. Atqui materia non potest fieri, nisi per creationem: igitur potentia creandi potest alicui creaturæ communicari.

Respondeo negando consequentiam. Si enim hæc ratio valeret, probaret ignem *v. g.* posse producere materiam, quia producit formam ignis. Igitur forma non fit per se, & independenter à materia, sed ex eius potentia educitur: materia autem non potest educi de potentia alterius: & sic non est par ratio.

86. Probatur secundò: maioris virtutis est facere aliquid ex contrario, quàm ex nihilo: sed creatura potest aliquid facere ex contra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

rio, ergo & aliquid ex nihilo, quod est creare. Probatur maior, quia quantò maior est resistentia ex parte patientis, tanto maior requiritur virtus ex parte agentis: contrarium autem magis resistit, quàm nihil, vt constat quia non ens non agit.

87. Respondeo negando maiorem. Ad probationem dico patiens posse dupliciter resistere agenti, eiusque actionem impedire: Primò debilitando virtutem illius, vt contingit in his, quæ mutuò agunt & patiuntur, in his enim agens patitur ex reactione patientis. Et hæc resistentia non est vniuersalis: corpora quippe Cœlestia, quæ carent contrario, non patiuntur ab istis inferioribus. Secundo, elongando potentiam passiuam à receptione effectus agentis, eam ligando per contrarias dispositiones, ne reducatur in actum: quomodo aqua ligatur per frigus, & humiditatem ne recipiat formam ignis.

Quò magis igitur fuerit ligata talis potentia, & magis elongata ab actu, eò maior requiretur virtus ad eam reducendam in actum: & maior difficultas reperietur in actione, certum est autem quòd purum non ens magis elongatur ab actu, quàm materia quocumque contrario affecta: & quòd nulla est indispositio quæ magis remoueat potentiam passiuam à recipiendo effectu agentis, quàm totalis subtractio ipsius potentiæ passiuæ: ac proinde multò maior requiritur virtus ad aliquid producendum ex nihilo, quàm ex contrario. Vide D. Thomam q. 3. de potentia, a. 4. ad 16.

88. Probatur tertiò: non requiritur virtus infinita ad aliquid creandum: ergo potest produci aliqua creatura, cui conueniat, aliquid creare principaliter. Consequentia est clara, quia virtus finita non est contra rationem creaturæ. Antecedens verò constat ex responsionibus ad argumenta alterius sententiæ: virtus enim facientis considerari debet secundùm mensuram eius, quod fit: illud autem quod per creationem fit, est finitum.

89. Respondeo primò, in prædictis argumentis satis etiam probabiliter ostendi requiri virtutem infinitam ad creandum. Neque enim æstimari solùm debet virtus agentis ex substantia facti, sed etiam ex modo faciendi, vt rectè docet diuus Thomas. Vnde licet producere effectum finitum, non indicet secundùm se potentiam infinitam: producere tamen ipsum ex nihilo, ostendit potentiam infinitam, quia eò maior requiritur virtus agentis, quò potentia passiua magis elongatur ab actu; & cùm in creatione nulla sit potentia passiua, virtus, quæ creat, est omninò improportionata virtuti, quæ aliquam potentiam præsupponit; & consequenter est infinita, vt dictum est numero 76.

90. Respondeo secundò, quamuis non satis constet necessariam esse virtutem infinitam ad creandum: aliunde tamen potest sufficienter ostendi, potentiam creandi principaliter, non posse creaturæ conue-

[n]ire, Primò quidem, quia, vt rectè ait Ægidius quodlib. 1. q. 4. & quodl. 5. q. 1. omnis creatura est mutabilis, & constat ex actu, & potentia; ac proinde non est naturâ suâ capax potentiæ agendi sine motu, & mutatione, quia modus agendi sequitur modum essendi: & ità solus Deus, qui est actus purus, creare potest principaliter.

Secundò, quia actio perfectißima debet esse omninò propria perfectißimo agenti: nam actus, potentia, & *esse* debent habere proportionem perfectionis. Creatio autem est actio omnium perfectißima, vt pote maximè independens; quia, cùm cœteræ dependeant ab agente, à termino, & à subjecto, ipsa à solo agente, & termino dependet, non verò à subiecto. Relinquitur ergo quòd soli Deo conueniat.

91. Probatur quartò: effectus non adæquans virtutem agentis superioris, potest ab agente inferiori produci; sed nullus effectus adæquat virtutem actiuam Dei, neque in se simpliciter, vt notum est; neque inquantum effectus, nisi fortè suprema creatura: ergo quilibet effectus inferior supremâ creaturâ potest produci ab agente inferiori ipsi Deo. Vnde cùm aliquis Angelus sit inferior supremâ creaturâ, & non nisi per creationem produci poßit, nihil vetat ipsum creari ab aliquo agente secundo.

Major videtur euidens, quia si effectus in ratione effectus non adæquat virtutem agentis, agens non vtitur totâ suâ potentiâ in productione illius; & consequenter minor potentia sufficeret ad illum producendum. Deinde si Deus creando animam vteretur totâ suâ potentiâ, productio supremi Angeli, qui est effectus multò nobilior, non ostenderet maiorem potentiam in Deo, quàm productio animæ: quod est falsum, vt patet.

92. Respondeo negando maiorem. Potest enim aliquis effectus esse ita proprius causæ supremæ, vt non nisi ab illa produci poßit. Ad probationem illius concedo agens, quod potest multos effectus producere, in nullo vti totâ suâ virtute, præsertim si sit agens liberum, sed quantâ necessarium est ad producendum effectum.

Vnde, quamuis necessaria sit virtus infinita ad creandum, in actu primo, & in actu signato, vt ex prædictis constat; non est tamen necessaria in actu exercito, ita vt debeat exeri vis, & actio infiniti vigoris ad dandum esse ex nihilo enti finito, sed proportionata perfectioni entis creabilis. Et itâ, quamuis effectus quilibet creatus ostendat totam potentiam; creantis, hoc est infinitam: effectus tamen perfectior illam eminentiùs manifestat.

93. Probatur quintò: causa secunda plus potest in virtute causæ primæ, quàm in virtute propria, vt per se notum est: sed in quodcunque ens producibile non per creationem potest aliqua causa se-

cunda in virtute propria; ergo in virtute causæ primæ poterit in aliquod ens producibile per creationem.

Itaque licet dicatur non posse esse creaturam aliquam, cui potentia creandi sit innata, & connaturalis: tamen negari non debet quin possit illi communicari virtus aliqua supernaturalis, quâ vtens, tamquam instrumento, aliquid ex nihilo producat: sicut, licet anima rationalis non possit elicere actus supernaturales per virtutem sibi innatam: tamen adiuta lumine fidei, vel gloriæ, potest tamquam causa principalis elicere actus fidei, & visionis beatificæ.

94. Respondeo ex Scoto, numero 26. & 34. negando majorem, si sermo sit de effectibus, qui nullo modo possunt cadere sub virtutem actiuam creaturæ. Quamuis enim Deus possit creare frigus absolutè, non tamen posset per calorem ità vt calor sit in aliquo ordine causa actiua respectu frigoris.

Siue ergo virtus indita creaturæ, sit illi connaturalis, siue supernaturalis, numquam poterit se extendere ad terminum creationis, tamquam causa principalis, cuius ratio est quia virtus illa esset accidentalis, & consequenter naturâ suâ dependens à subiecto; vnde non posset habere connaturalem modum agendi extrà subiectum, seu independenter à subiecto, alioquin modus operandi non esset proportionatus modo essendi. Si autem modus agendi sine subiecto non sit connaturalis accidenti, non poterit esse connaturalis substantiæ, in qua subiectatur tale accidens, cùm potentia creandi supponatur conuenire substantiæ ob virtutem, seu accidens superadditum: & ita substantia nullo modo poterit esse causa principalis creationis.

95. Probatur sextò: nulla apparet ratio negandi substantias immateriales, seu intelligentias posse producere sibi similes. Nam ex Aristotele 2. de Anima, c. 4. textu 34. Vnumquodque perfectum est, cùm potest producere sibi simile: sed intelligentiæ sunt longè perfectiores substantijs corporalibus: ergo, cùm corpus possit producere corpus, vt ignis ignem, intelligentia poterit producere intelligentiam: sed intelligentia non potest produci nisi per creationem; ergo potentia creandi conuenire potest creaturæ intellectuali.

96. Respondeo ex Scoto, numero 25. dictum Aristotelis verum esse, quando non repugnat naturæ posse communicari, & produci à simili in specie: repugnat autem naturæ Angelicæ, quia potest solùm communicari per creationem, soli Deo conuenientem principaliter, vt satis ostensum est in superioribus. Neque hoc imperfectionem arguit in natura Angelica, quin potiùs perfectionem, eò quòd non possit communicari, & produci nisi ab agente perfectissimo, & modo producendi conuenienti soli primo agenti.

97. Confirmatur hæc responsio. Nulla quippe intelligentia potest

producere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

producere tamquam causa principalis, aliam perfectiorem se, vt notum est: neque aliam intelligentiam alterius speciei minùs perfectæ: quia sicut vnum animal non potest generare aliud speciei minùs perfectæ, ita nec Angelus Angelum: censentur enim species oppositæ diuidentes idem genus, nec se continentes formaliter, aut eminenter, in rationibus proprijs, & specificis. Nec denique potest producere sibi similem in specie: quia multiplicatio indiuiduorum non intenditur per se à natura, nisi ad conseruationem speciei, quæ tota periret, nisi noua, & noua indiuidua producerentur, sicut noua, & noua corrumpuntur.

At quando indiuidua sunt incorruptibilia vt in intelligentijs, cessat illa ratio, ac proinde non videtur posse illis esse connaturale habere virtutem producendi sibi similia in specie. Omitto fundamentum Thomistarum, qui negant posse esse duos Angelos eiusdem speciei.

Hæc sunt præcipua vtriusque sententiæ argumenta, quæ intellectum non conuincunt, vt constat ex eorum solutionibus. Prima tamen videtur probabilior, tum quia rationes eius validiores sunt: tum quia authoritates Patrum sunt pro illa satis euidentes.

SECTIO V.

Vtrum creatura posit aliquid creare saltem vt instrumentum Dei.

98. SVpposito problemate præcedenti, consequens esse apparet quæstionem istam problematicam quoque esse, si de instrumento connaturali intelligatur. Nam huius generis instrumenta debent per aliquid sibi proprium dispositiuè operari ad effectum principalis agentis, siue inducendo dispositionem præuiam in subiectum, quemadmodum calor disponit ad ignem: siue determinando actionem principalis agentis per modum causæ materialis, sicut phantasma determinat intellectum agentem ad talem speciem producendam; calamus manum ad exarandos characteres; dolabra ad faciendam arcam, &c. vt explicuimus lib. 2. Phys. q. 5. num. 57. & sequentibus.

99. Constat autem quòd si nulla creatura possit esse causa principalis creationis, nulla quoque poterit esse instrumentum connaturale illius: quia neque poterit inducere dispositionem præuiam in subiectum, cùm nullum in creatione supponatur: neque per aliquid sibi proprium determinare actionem agentis principalis ad modum causæ materialis, quia ex illa suppositione, nulla creatura habebit pro-

portionem cum actione creatiua, secundùm modum agendi, sibi connaturaliter debitum; ergo non poterit ad eam concurrere, etiam instrumentaliter, per virtutem, naturâ suâ ad talem actionem ordinatam.

100. Verùm si creatura aliqua per potentiam Dei absolutam valeat produci, quæ possit esse principalis causa creationis, nihil obstare videtur quin aliqua possit esse instrumentum ad illam, quia virtus illi tributa ad creandum, quamuis sit accidens, poterit instrumentaliter attingere terminum creationis, & ad illum ex natura sua ordinari, tamquam ad proprium effectum, non viribus quidem proprijs, & in se spectatis proportionatum; quia modus agendi debet esse proportionatus modo essendi: modus autem essendi independenter à subiecto non potest esse connaturalis accidenti secundùm se; ergo neque modus agendi extrà subiectum; sed tantùm quatenus est virtus substantiæ, quæ est causa principalis huiusmodi effectus, vt tactum est numero 64.

101. Difficultas ergo restat, vtrum, posito quòd nulla creatura possit esse principalis causa creationis, saltem aliqua possit à Deo assumi ratione potentiæ obedientialis, tamquam instrumentum eleuatum, siue per virtutem, & motionem ipsi impressam ex parte actus primi; siue per solum concursum actualem extraordinarium, & non debitum, eo quo explicuimus modo quæstione 5. lib. 2. Phys. sect. 2. à numero 17.

Circa quam difficultatem duplex est sententia opposita: Altera negat absolutè vllam creaturam posse esse instrumentum ad aliquid ex nihilo producendum, siue connaturale, siue obedientiale. Et hæc est communis Thomistarum, atque etiam Scoti in 4. d. 1. qu. 1. numero 31. & discipulorum.

Alteram sententiam sequuntur aliqui recentiores post Magistrum in 4. d. 5. & Gabrielem d. 1. q. 1. dub. 2. existimantes posse creaturam eleuari à Deo per potentiam obedientialem ad aliquid producendum ex nihilo, tamquam instrumentum coadiuuans, & cum extraordinario causæ supremæ concursu actionem creatiuam attingens. Vtraque probabilis apparet.

102. Prima probatur primò authoritate Diui Thomæ 1. p. q. 45. a. 5. sub finem, vbi hæc habet: *sic igitur impossibile est, quòd alicui creaturæ conueniat creare, neque virtute propriâ, neque instrumentaliter, siue per ministerium.* Et 2. contra Gentes cap. 21. ratione 5. *Nihil aliud præter Deum potest creare neque sicut principale agens, neque sicut instrumentum.*

103. Respondeo primò Diuum Thomam, magis in hanc sententiam propendere, sed non iudicare aliam improbabilem: imò in 2. sent. d. 1. q. 1. a. 3. illam vocat veram, sumendo creationem pro actione,

cui nihil præexiſtit ex parte creati, benè autem ex parte creantis, nimirum prima cauſa; vnde ſic concludit: *ex parte iſta accipiendo creationem, potuit communicari creaturæ, vt per virtutem cauſæ primæ operantis in ipſa aliquod eſſe ſimplex, vel materia produceretur: & hoc modo Philoſophi poſuerunt intelligentias creare, quamuis ſit hæreticum.* Idem dicit in 4. d. 5. q. 1. a. 3. quæſtiuncula 3. ad 4.

104. Reſpondeo ſecundò. Diuum Thomam loqui de inſtrumentis connaturalibus, qui ex propria natura debent operari aliquid diſpoſitiuè ad actionem principalis agentis, ſiue producendo diſpoſitionem præuiam in ſubiecto, ſiue determinando actionem illam per modum cauſæ materialis, vt explicatum eſt numero 98. Si enim nulla creatura poſſit eſſe cauſa principalis creationis, rectè negatur vllam poſſe eſſe cauſam inſtrumentalem connaturalem, vt num. 99. dictum eſt.

Quòd autem hæc ſit mens Diui Thomæ, oſtenditur ex eius verbis q. illa 45. dum ait, *cauſa ſecunda inſtrumentalis non participat actionem cauſæ ſuperioris, niſi inquantum per aliquid ſibi proprium diſpoſitiuè operatur ad effectum principalis agentis. Si igitur nihil ibi ageret ſecundùm illud quod eſt ſibi proprium, fruſtra adhiberetur ad agendum: nec oporteret eſſe determinata inſtrumenta determinatarum actionum.*

105. Patet enim hanc rationem ſolùm valere in inſtrumentis connaturalibus, quæ per ſe ordinantur ad effectus determinatos, quos per aliquid ſibi proprium, & proportionatum attingunt, vt ſecuris lectum, ſcindendo, calor ignem, calefaciendo, &c. At inſtrumenta diuina, quæ Deus aſſumit pro libito, ſunt ex ſe indifferentia ad illa omnia, quibus ipſe ea voluerit applicare per potentiam obedientialem, vt eſt aqua ad producendam gratiam in anima, in quam nullam vim propriam habet, nullámque cum ea proportionem. Lege quæ diximus lib. 2. Phyſ. q. 5. numero 57. & 62.

106. Probatur ſecundò: quod non habet formam aliquam actiuam intrinſecam, vel in eſſe quieto ante motionem ab alio, vel in ipſa motione actuali eam recipiendo, non poteſt eſſe vllo modo inſtrumentum actiuum alicuius termini; quia quod in ſe nullum habet actum primum actiuum in ſuo ordine, non poteſt in aliquem actum ſecundum in illo ordine, vt per ſe notum eſt: ſed nulla creatura poteſt in ſe habere formam aliquam intrinſecam propriè actiuam reſpectu creationis, ſiue ad eam diſponendo, quia nihil requiritur præuium ſiue terminum illius attingendo: ergo nulla poteſt aliquid actiuè ex nihilo producere, etiam tanquam inſtrumentum.

Minor ſuadetur: quia vel talis forma eſſet in eſſe quieto, & ſic eſſet connaturalis, contrà ſuppoſitionem: vel in fieri, & per modum tranſeuntis; & tunc vel eſſet tota ratio agendi, ſolaque ageret; vel

ſimul cum instrumento. Si ſola ageret; ergo inſtrumentum nihil ageret, contrà ſuppoſitionem: Si ageret cum inſtrumento; ergo inſtrumentum partialiter concurreret cum illa per aliquam vim actiuam ſibi innatam: & ita eſſet inſtrumentum ſaltem partiale connaturale: Quod cum ſupponatur falſum, ſequitur creaturam nullo modo poſſe eſſe inſtrumentum Phyſicum creationis.

107. Reſpondeo, hoc argumentum ſoluendum quoque eſſe authoribus ſententiæ oppoſitæ reſpectu inſtrumentorum ſupernaturalium, *v.g.* aquæ baptiſmi, quæ tangendo corpus, abluit animam, producendo in illa gratiam. Vel enim eam producit per ſolam virtutem tranſeuntem, ſibi à Deo datam, & ita nihil ex ſe agit: vel ſimul cum illa virtute: & ſic debet habere vim aliquam innatam actiuam gratiæ, per quam partialiter concurrat cum tali virtute ad gratiæ productionem.

Quapropter plures Thomiſtæ dicunt illam virtutem tranſeuntem, eſſe totam rationem agendi: inſtrumentum autem debere per aliquid ſibi proprium operari diſpoſitiuè ad effectum principalis agentis. Vnde cum in creatione nihil ſupponatur, circa quod poſſit creatura aliquid operari per vim ſibi propriam, ſequitur quòd nulla poſſit eſſe inſtrumentum creationis.

108. Nihilominus quomodo hoc intelligi poſſit, & debeat, fusè explicuimus lib. 2. Phyſ. q. 5. num. 46. & à num. 57. Vnde ſiue ſupponamus virtutem aliquam per modum tranſeuntis tribui creaturæ, per quam virtus eius radicalis actiua eleuetur, & per eleuationem conſtituatur in ratione potentiæ proximæ: ſiue nullam ſupponamus huiuſmodi motionem, & virtutem tranſeuntem, ſed ſolùm potentiam obedientialem actiuam, quæ per concurſum actualem, non debitum creaturæ, eleuetur ad agendum vltrà communem naturæ curſum, & ordinem; quod vtrumque fusè diſcuſſimus loco citato Phyſicorum, à numero 17. Poterit creatura aliquid ex nihilo producere, attingendo immediatè terminum creationis, tamquam ſupremæ cauſæ inſtrumentum: quod non ideò dicetur connaturale, ſed obedientiale, & eleuatum. Lege tamen quæ hac de re diximus ibidem numero 51.

109. Secunda ſententia probatur primò, quia maior virtus requiritur ad concurrendum phyſicè ad incarnationem Verbi diuini, quàm ad aliquid creandum: magis enim diſtant illa extrema, cùm vnum ſit poſitiuè, & ſimpliciter infinitum quàm extrema creationis, vt patet ex dictis ſectione præcedenti: ſed ad incarnationem poteſt aſſumi à Deo aliquod inſtrumentum phyſicum: imò de facto exiſtimant aliqui B. Virginem ad eam concurriſſe, & indicat Ambroſius epiſt. 82. his verbis *per hominem, & mulierem caro eiecta eſt de Paradiſo, per Virginem iuncta eſt Deo.* Et Heſichius homil. 2. eam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

vocat *instrumentum incarnationis*. Ergo nihil vetat creaturam assumi tamquam instrumentum creationis.

110. Respondeo primò, aliquos idem sentire de incarnatione, quod de creatione, non posse nimirum creaturam assumi tamquam instrumentum pro alterutra. Sicut enim per creationem datur esse, ita per incarnationem, & vnionem hypostaticam communicatur esse, seu existentia diuini Verbi ipsi humanitati, secundùm Thomistas.

Præterea causa vnitiua, etiam instrumentalis, debet habere virtutem super vtrumque extremum vnibile, vt possit vtrumque coniungere: nulla autem creatura potest habere virtutem etiam instrumentalem super diuinam Personam, vt ex se notum videtur.

Denique impossibile est quòd creatura communicet esse diuinum personale, quia sic quodammodo subjiceret Deum suæ actioni, & traheret Personam diuinam ad naturam creatam, eam illi vniendo.

111. Respondeo secundò, licet ad vtrumque requiratur virtus infinita ex parte agentis principalis, specialem esse rationem, cur creatura possit esse instrumentum incarnationis, non verò creationis: quia nimirum incarnatio est actio immutatiua, recepta in humanitate, efficiens vnionem eius ad Verbum: & ita non versatur circa nihil, sicut creatio: ac proinde potest oriri à creatura, vt instrumento Verbi diuini; & verbum potest eam terminare, non secùs ac propriam actionem, quia actio instrumenti circa principalem effectum, est eadem cum actione principalis causæ.

112. Probatur secundò ex transsubstantiatione Eucharistica: in ea quippe verba Sacerdotis efficienter transmutant substantiam panis in substantiam Corporis Christi, hoc est in animam, & materiam, quæ non nisi per creationem fieri possunt.

113. Respondeo primò, rationem hanc nullam vim habere in sententia Scotistarum, qui volunt Corpus Christi poni in Eucharistia per actionem adductiuam, & nouum *vbi* tantùmodo illi tribuentem; non verò per actionem dantem illi nouum esse, seu reproductiuam. Quâ de re egimus lib. 3. Physic. q. 5. numero 193. & 194.

114. Respondeo secundò, etiam si concedamus ibi poni per actionem reproductiuam, non etiam vrgere; quia actio verborum sacerdotis non attingit substantiam corporis Christi, sed tantùm substantiam panis, tanquàm terminum *à quo*, illam transmutando in corpus, & ita potius habet rationem mutationis. Non enim oportet quòd virtus causæ instrumentalis attingat ad terminum *ad quem*, sed habet operationem in his, quæ sunt circa terminum, vt docet Diuus Thomas in 4. d. 8. q. 2. a. 3. ad 5. vbi addit, *virtus illa instrumentalis, quæ inest verbis, habet operationem suprà substantiam panis quia verbum ad elementum accedit secundùm Augustinum.* Non est autem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

aliquo modo causa eorum, quæ in termino ad quem sunt, sicut quòd sint accidentia sine subiecto, vel alicuius huiusmodi.

115. Respondeo tertiò: verba sacerdotis siue in Sacramento Eucharistiæ siue in aliis, non esse instrumenta Physica; sed tantùm moralia per modum impetrationis ex diuina institutione, ità vt transsubstantiatio nihil aliud sit, quàm ordo diuinâ authoritate firmatus, inter substantiam desinentem panis, aut vini, & substantiam corporis, & sanguinis Christi, quatenus substantia Christi ex vi suæ præsentiæ facit vt substantia panis desinat, non Physicè aliquid operando, sed ex vi significationis verborum, vt nimirum verba sint vera. Modò autem ibi sit corpus Christi, & desinat substantia panis, etiam si verba nihil Physicè efficiant, stat veritas eorum: frustra ergo dicerentur instrumenta Physica.

Vnde Concilium Tridentinum sess. 13. c. 4. ex sola veritate illorum colligit conuersionem vnius substantiæ in aliam, & eam vocat transsubstantiationem. *Quoniam autem Christus redemptor noster corpus suum id quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit ideò persuasum in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuò sancta hæc Synodus declarat per consecrationem panis, & vini conuersionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi* &c. Lege quartam solutionem lib. 2. Phys. q. 5. numero 75.

116. Probatur tertiò: ex pluribus Thomistis gratia creatur in anima, & ex ijsdem Sacramenta eam physicè producunt: ergo negare non possunt aliquam creaturam esse instrumentum creationis.

117. Respondeo hoc argumentum solutum fuisse lib. 1. Phys. q. 3. numero 50. videlicet gratiam creari à solo Deo immediatè, vniri autem animæ virtute Sacramentorum, & propter hanc vnionem gratia dicitur etiam ab illis creari, quatenus homines hoc modo in gratia creantur seu in nouo esse constituuntur ex nihilo subiecti gratiæ, vt ibi explicuimus numero 51.

Vel etiam Sacramenta producunt characterem, aut ornatum, & dispositionem ad gratiam, non verò gratiam immediatè, vt ibidem diximus, num. 52. & ità sunt instrumenta physica ad gratiam, licet illam immediatè non attingant. Vide ibi.

QVÆSTIO II.

Quando productus fuerit Mundus.

SECTIO I.

Mundum in tempore fuisse productum.

1. EXISTIMANT plurimi Aristotelem credidisse mundum esse æternum, hoc est, Deo semper coëxtitisse, itâ vt numquam verum fuerit dicere, *Deus est, & mundus non est.* Nam 8. Phys. c. 6. concludit primi motoris æternitatem ex eo quòd semper fuerit motus. Et 1. de Cœlo c. 12. mundum ingenerabilem dicit, & incorruptibilem: hoc est, nec incepisse esse, nec vmquam desiturum, vt ipsemet explicat. Et præterea scripsit ad Alexandrum se vocatum fuisse in judicium, eò quòd asseruisset mundi æternitatem, & ideò Calcidem petijsse relictis Athenis.

Nihilominùs verisimilius apparet Aristotelem hanc quæstionem vt probabilem tantùm pertractasse, & sub dubio argumentis topicis voluisse illam comprobare, non verò tenuisse. Nam 1. Topic. c. 9. proponit vt problema, an mundus fuerit ab æterno nec ne? Nono item Metaph. c. 8. textu 18. dubitanter loquitur, *motus si quis æternus est*, inquit. & lib. 12. c. 6. *si aliquid quidem æternum est.* Vnde Diuus Thomas 1. p. q. 46. a. 1. ait Aristotelem non attulisse rationes ad hoc confirmandum, nisi vt contradiceret *rationibus antiquorum ponentium mundum incipere secundùm quosdam modos in veritate impossibiles.* Quidquid sit de mente Aristotelis, & aliorum Antiquorum, de quibus aliquid tetigimus q. 1. num. 22.

2. Dicendum est mundum non esse ab æterno. Conclusio hæc certissima est ex fide. Probatur multis Scripturæ sacræ testimonijs, Ioannis 17. *clarifica me pater claritate quam habui priusquàm mundus fieret.* ad Ephesios 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem.* Prouerbiorũ 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio.* Geneseos 1. *in principio creauit*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

Deus Cœlum & terram. Quorum triplex est interpretatio, vt notat Diuus Thomas 1. p. q. 46. a. 3. ad excludendum tres errores.

Quidam enim dixerunt corporalia fuisse producta à Deo mediantibus creaturis spiritualibus, ad quod excludendum dicitur *in principio creauit Deus cœlum, & terram.* Id est *ante omnia.* Quatuor enim ponuntur simul creata, cœlum empyreum, materia corporalis, quæ nomine terræ intelligitur, tempus, & natura Angelica.

3. Alij voluerunt duo esse creationis principia, alterum bonorum, alterum malorum. Qui error vt excludatur, alia expositio habet, in principio, id est, in filio, ita vt Deus omnia fecerit in filio, seu in verbo suo, secundùm illud ad Coloss. 1. *in ipso condita sunt vniuersa.*

Alij denique asseruerunt tempus non habere principium, & mundum semper fuisse, propter quod *in principio*, exponitur, *initio temporis*, ita vt simul cum tempore cœlum, & terra creata sint. Et hæc est communis Patrum interpretatio, Ambrosij lib. 1. Hexam. cap. 3. & 4. Gregorij Nyss. ibidem. Basilij homil. 1. in Hexam. Chrisost. homil. 2. in Genes. & definitum est in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. & habetur in capite *firmiter* de summa Trinit. & fide Catholicâ.

4. Quamuis autem fortè demonstrari non possit mundum non semper fuisse, neque ex parte mundi, quia demonstrationis principium est essentia, & *quod quid est*, quod abstrahit ab hîc & nunc: neque ex parte causæ, & voluntatis diuinæ, quæ inuestigari non potest circa ea, quæ liberè vult: ac proinde solâ fide teneatur, mundum incepisse, vt docet sanctus Thomas a. 2. quæstionis iam citatæ. Nihilominùs inutile non erit quasdam afferre congruentias ad veritatem istam comprobandam.

Prima ratio, & congruentia peti potest ex communi consensu Philosophorum, antiquorum, qui ferè omnes, etiam teste Aristotele 1. de cœlo, c. 10. textu 102. mundum incepisse sibi persuaserunt. Quod autem communiter ab omnibus dicitur, saltem omnibus sapientibus, maximè veritati consonat, quia falsa opinio infirmitas est, & defectus intellectus: defectus autem, cùm sint præter intentionem naturæ, contingunt per accidens: quod verò per accidens est, non reperitur in omnibus, & vt in plurimum. Oportet igitur, vt persuasio illa Antiquorum Philosophorum de mundi inceptione vera sit.

5. Secunda ratio sumitur ex fine diuinæ voluntatis, qui est manifestatio suæ bonitatis, perfectionis, & virtutis in productione creaturarum: hæc autem manifestiùs apparent ponendo creationem mundi in tempore. Nam in primis hoc modo constat res omnes habere esse à Deo, quia omne, quod non semper fuit, manifestum est habere causam; non autem ita euidens est de eo, quod semper fuit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

vt rectè ait D. Thomas q. 46. primæ partis a.1. ad 6. & lib. 2. contra Gent. c. 38. sub finem.

Declaratur deinde perfectio eius, cùm sic ostenderit homini ad arrogantiam prono, inquit Chrisostomus homil. 5. ad populum Antioch. se non egere ipso, sine quo fuit totâ æternitate tam lætus, ac beatus, vt nunc est. Denique manifestauit se non agere ex necessitate naturæ: quod aliqui Philosophi crediderunt, eò quòd mundum æternum esse sentiebant.

6. Tertia ratio petitur ex hominum ætate, statura, robore, quæ in dies decrescunt, adeò vt rarò filij parentibus robustiores euadant, vt rectè obseruauit Plinius lib. 7. c. 16. & Iuuenalis satyra 15.

Terra malos homines nunc procreat, atque pusillos.

Si ergo mundus esset ab æterno, iam nulla foret hominum vita, nulla statura, præsertim propter intemperantiam, & delicatos mores. Hæc tamen ratio non multùm vrget, vt tangemus q. 5. n. 11.

Adde, quòd cùm homines naturaliter viuerent per multa sæcula in primis temporibus, multósque generárent filios, non potuisset terra eos capere.

7. Vltima ratio: Si mundus esset ab æterno, extarent quædam monimenta illorum temporum. Nec enim verisimile est omnem memoriam antegressi temporis penitùs intercidere potuisse. Ex historijs autem prophanis antiquissima censetur ea, quam scripsit Berosus Chaldæus, quæ tamen non excedit tempora diluuij, vt est apud Iosephum lib. 1. contra Apionem. Historia autem Moysis, quæ omnium omninò antiquissima est, non excedit memoriam ante diluuium Noëmiticum mille ducentorum quinquaginta sex annorum circiter.

Satis ergo probabiliter ex rationibus prædictis constat secundùm naturale lumen intellectus mundum productum esse in tempore, & potuisse produci in alio, & alio tempore pro libito diuinæ voluntatis. Soluenda supersunt argumenta, quibus antiqui conati sunt contrarium ostendere.

8 Objicitur ergo primò: semper fuit tempus; ergo & motus; cùm tempus sit numerus motus: ergo etiam mundus semper fuit, quia non est motus sine mobili.

Antecedens probatur primò: repugnat tempus priùs non fuisse, & posteà cepisse, quia prius, & posterius sunt differentiæ seu partes temporis, quæ sine tempore non sunt: ergo verum est tempus æternum esse.

Secundò: ante quodlibet assignatum tempus erat tempus; ergo ab æterno fuit. Patet antecedens: nam dato quolibet tempore licet momentum assignare: ergo, cùm momentum sit finis præteriti, & principium futuri, iam ante illud tempus quod primum assignatum est, erat reuera tempus, & consequenter tempus à parte anteriori

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

infinitum est, atque æternum.

Tertiò: si motus & tempus, aliquando incepit: ergo mouens, & mobile aliter se habuerunt tunc, quàm anteà; ergo per aliquem motum: & ità ante omnem motum de nouo incipientem fuit aliquis motus, ac proinde motus semper fuit, & consequenter mouens & mobile.

Hoc argumentum habet Aristoteles 8. Phys. c. 1. textu 4. 10. & 11. ex quo non licet inferre quòd crediderit mundum esse æternum, quia, vt rectè aduertit Diuus Thomas q. citatâ 1. p. a. 1. ad 5. & 7. illud affert contrà eos, qui ponebant æternitatem temporis, & negabant æternitatem motus: vel ponebant mobilia æterna, motum verò non æternum. Quare.

9. Respondeo negando antecedens. Ad primam probationem dico, ante tempus dari prius, non quòd sit verè reale, sed tantummodo imaginatum: *Sicut cùm dicitur*, inquit Diuus Thomas ad 8. *Suprà Cœlum nihil est. Ly suprà, designat locum imaginatum tantùm, secundùm quod possibile est imaginari, dimensionibus cœlestis corporis, dimensiones alias superaddi.*

10. Ad secundam probationem concedo ante quodlibet assignatum tempus fuisse tempus secundùm partes proportionales, non autem aliquotas. Hoc est, nulla potest assignari pars prima in tempore, sicut nulla potest assignari prima in linea, quia datâ quâlibet quantumuis paruâ possunt assignari minores, & minores in infinitum, quæ priùs inceperint. Secùs de partibus aliquotis: nam post productionem motus, vel temporis, verum fuit dicere, *motus incepit ab hora, cùm anteà non esset*: Et ita momentum primum horæ fuit principium futuri, non autem finis præteriti, sicut primum lineæ punctum est principium, & non finis.

11. Ad tertiam probationem fatendum est mouens, hoc est, intelligentiam, & mobile, hoc est, cœlum, non eodem modo se habuisse ante motum, & in motu: quia cœlum in instanti quo creatum est, non potuit moueri, sed tantùm in tempore sequenti illud instans. Et quia mouens, & mobile inceperunt per creationem, quæ non est motus, ideò primum motum non præcessit motus.

12. Objicitur secundò: illud, quod de nouo esse incepit, possibile fuit esse antequàm inciperet: sed quod possibile est esse, est materia, quæ est in potentia vt fit per formam: ergo si mundus incepit esse, ante ipsum fuit materia; non potest autem esse materia sine forma: vnde cum materia, & forma mundi sit mundus, fuit mundus antequam esse inciperet: hoc est impossibile: igitur numquam incepit, sed semper fuit.

13. Confirmatur: omne quod de nouo incipit, non eodem modo se habet nunc, & priùs; ergo mutatur, & ità accipit esse per motum, vel mutationem: omnis autem motus, & mutatio supponit subiectum,

cùm sit actus mobilis, & existentis in potentia: oportet ergo ante quodlibet factum præexistere aliquod subiectum materiale: & cùm non detur processus in infinitum, oportet deuenire ad vnum primum semper existens, & non incipiens de nouo.

14. Respondeo, illud, quod de nouo incipit esse secundum se totum, atque ita creatur, fuisse possibile antequam inciperet, non per potentiam passiuam materiæ, quia hoc solùm conuenit ijs, quæ per motum esse incipiunt: sed per potentiam actiuam causæ efficientis, à qua accipit totum suum esse. Potest etiam dici possibile propter habitudinem terminorum, qui non habent repugnantiam inter se. Hoc enim prædicatum, *esse*, non repugnat huic subiecto *mundus*. Quo modo possibile opponitur impossibili, & dicitur possibile absolutè non verò secundùm aliquam potentiam actiuam, vel passiuam, vt docet Aristoteles 5. Metap. c. 12. textu 17. ideóque 7. Metap. c. 7. textu 22. vbi hoc argumento vtitur, de his loquitur, quæ per motum fiunt, non verò quæ per creationem.

15. Et ex hoc patet solutio ad confirmationem. Creatio enim non est mutatio, nisi metaphoricè, quatenus id quod creatur, intelligitur habere esse post non esse, sicut dies sequitur post noctem. Cùm igitur id, quod creatur, nullo modo sit antequam creetur, non potest dici quòd aliquo modo se habeat: ac proinde quando esse incipit, dici non potest, quòd alio modo se habeat nunc, quàm priùs: secùs accidit in his quæ fiunt per motum, aut mutationem.

16. Objicitur tertiò: Deus nullo modo potest moueri, neque per se, neque per accidens: sed moueretur vel per se, vel per accidens, si mundus non esset ab æterno. Quod enim non semper agit, debet aliquo modo moueri.

Præterea: actio Dei est æterna: ergo & effectus eius. Antecedens patet. Nam alioquin deberet reduci ad actum ab aliquo priori agente actu: quod est impossibile.

Denique positâ causâ sufficienti poni debet effectus, alioquin indigeret aliquo alio, vt effectus sequeretur, & ità sufficiens non esset: sed Deus est causa sufficiens mundi, & est ab æterno.

17. Respondeo ad primum negando minorem, quia nouus effectus non demonstrat mutationem agentis, nisi inducat nouam actionem: Actio autem Dei est sua essentia, quia est suum velle, & intelligere. Nam velle & intelligere diuinum, est suum facere, vt diximus lib. 2. Phys. q. 3. n. 40. & q. 6. n. 64. & quæstione præcedenti, sect. 3.

Deinde quamuis Deus operaretur ad extra per actionem, à volitione distinctam: quod probabile esse diximus eadem sect. 3. non ideò mutaretur, quia talis actio non recipitur in ipso, licet respectu creaturarum diceretur recipi in agente, non in passo, vt tetigimus q. 3. citatâ numero 97.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

Addequòd si quid valeret prædicta minor, concluderet Deum mutari, dum varias creaturas quotidie producit, quas anteà non producebat.

18. Respondeo ad secundum: licet actio Dei sit æterna, scilicet intellectio, & volitio eius, non sequitur terminum illius esse æternum: quia voluntas Dei non agit secundùm modum sui esse, sed secundùm modum sui propositi, & determinationis: & ità effectus eius sequitur quando vult vt sit, voluit autem ab æterno vt esset in tempore. Lege quæ diximus lib. 2. Phys. q. 6. numero 64.

Si autem Deus agat per actionem externam, nullam vim habebit la ratio, quia tunc erit effectus, quando erit actio diuina. Ad illam autem reducetur potentia eius à voluntate, quam habuit ab æterno vt effectus produceretur in tempore. Neque absurdum est dicere potentiam Dei actiuam non semper fuisse actuatam: hoc est, non semper habuisse actum extrinsecum, quia hæc actuatio nihil addit Deo, nisi denominationem extrinsecam, vel relationem rationis. Ex quibus.

19. Respondeo ad tertium: positâ causâ sufficienti, agente naturaliter, & necessariò, poni effectum; non autem positâ causâ sufficienti liberâ: quia effectus causæ naturaliter agentis, si sit sufficiens, sequitur esse agentis: effectus verò agentis per voluntatem, sequitur imperium, & propositum voluntatis: & ita non est, nisi quando voluntas vult illum esse. Lege diuum Thomam lib. 2. contra Gentiles, cap. 32. & sequentibus, & 1. p. q. 45. vbi multas alias rationes Antiquorum adducit, & soluit, quæ quia paruam habent difficultatem, lubens omitto.

SECTIO II.

Vtrum mundus potuerit produci ab æterno.

20. Tria sunt in mundo rerum genera, de quibus controuertitur, an potuerint esse ab æterno. Aliæ sunt permanentes, habentes totum suum esse simul, vt est homo, Angelus, cœlum. Aliæ sunt propriè successiuæ habentes varias partes, ordine sibi succedentes, vt motus, tempus. Aliæ sunt successiuæ impropriè, quia licet in se non habeant prius, & posterius; inter se tamen comparatæ, vna præcedit aliam, & serie quadam sibi succedunt, cuiusmodi sunt generationes mixtorum, vt hominum, plantarum, &c.

21. Est autem triplex sententia circa præsentem quæstionem. Prima absolutè negat rem vllam potuisse creari ab æterno, siue perma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

nentem, siue successiuam. Ità Alexander Alensis 3.p.q.2. 1. p. q. 12. membro 8. in responsione, & q.35. memb. 2. in fine. Diuus Bonauentura in 2. d. 1. parte 1. a. 1. q. 2. Albertus magnus, d. 1. a 10. Henricus quodl. 1. q. 7. & 8. alijque non pauci, quos sequuntur Toletus 8. Phys. q. 24. Camerarius, p. 2. q. 23. œstius in 2. d. 1. §. 11.

22. Secunda sententia ex opposito affirmat res tum permanentes, tum successiuas potuisse esse ab æterno. Ità Caietanus, 1.p.q. 46. a.2. in responsione ad 8. §. *circa eandem responsionem*. Iauellus 8. Phys. q. 14. Complutenses Carmel. 8. Phys. disp. 29. q. 3. & 4.

23. Tertia denique concedit res permanentes potuisse ab æterno creari non autem successiuas. Ità Durandus in 2. d. 1. q. 2. & 3. Suares disp. 20. Metap. sectione 6. num. 12. Ioannes à sancto Thoma q. 24. Physic. alijque non pauci. Quid autem senserit Diuus Thomas, & Scotus, non ità clarè patet. Scotus quidem in 2. d. 1. q. 3. soluit argumenta vtriusque sententiæ affirmantis, & negantis aliquid potuisse produci ab æterno, sed nihil expressè declarat ex propria mente circa res successiuas.

Diuus Thomas autem opusculo 27. expressè quidem tenet mundum potuisse esse ab æterno secundùm aliquam creaturam: & lib. 2. contra Gent. c. 38. & 1. p. q. 46. a. 2. ad 6. & alibi soluit argumenta negantium tempus, aut motum potuisse esse æterna; non tamen ex propria sententia, sed ex mente Philosophorum: Imò satis claré, asserit successiua non potuisse esse ab æterno, vt ostendemus in 3. parte sectionis.

PRIMA PARS SECTIONIS.

Mundum non potuisse creari ab æterno.

24. PRobatur primò authoritate Patrum, Ambrosius 6. hexam. c. 1. hæc habet: *quid tam inconueniens, quàm vt æternitatem operis cum Dei omnipotentis coniungeret æternitate?* Basilius lib. 2. contra Eunomium satis post principium ait: *Nos autem æternitatem creaturis tribuere, & creatorem hac confessione priuare, eiusdem amentiæ dicimus*. Damascenus lib. 1. de fide, c. 8. *creatio, cùm sit opus diuinæ voluntatis, non est coæterna Deo: quia quod ex non enee ad esse producitur, non est aptum natum esse coæternum ei, quod principio caret, & semper est.*

25. Diuus Augustinus lib. 12. de ciuitate Dei, c. 15. Idem asserit his verbis: *tempus autem, quoniam mutabilitate transcurrit, æterni-*

tati immutabili non potest esse coæternum. Ac per hoc etiamsi immortalitas Angelorum non transit in tempore, nec præterita est, quasi iam non sit, nec futura, quasi nondum sit; tamen eorum motus, quibus tempora peraguntur, ex futuro in præteritum transeunt... Coæterni esse non possunt. Hugo de sancto Victore lib. 1. de Sacramentis, in principio: *ineffabilis omnipotentiæ virtus non potuit aliquod præter se habere coæternum.* Et c. 10. *fugit diuinam virtutem, vt aliquid sibi coæternum faciat.* Idem asserunt cœteri Patres, qui inde maximè probant contrà Arrianos, Dei filium creaturam non esse, quia sit ab æterno. Arriani quippe se facilè hoc argumento expediuissent, dicendo creaturam posse esse Deo coæternam.

26. Respondeo ex Diuo Thoma opusculo 27. citato, in his & similibus locis, Patres tantùm velle, nihil posse esse coæternum Deo, propriâ æternitate, quæ includit omnimodam immutabilitatem, æternitas verò largè sumpta, significans durationem infinitam, sed variabilem, quia desinere potest in tempore, & quia de non esse ad esse producitur, potest conuenire creaturæ. Hoc autem confirmatur ex Diuo Augustino lib. 8. de Genesi ad literam, c. 23. vbi ait, *quia omninò incommutabilis est illa natura Trinitatis, & ob hoc ità æterna, vt ei aliquid coæternum esse non posit, &c.* Imò in citato loco pro opposita sententia, illud claré innuit in posterioribus verbis, vbi per motus Angelorum intelligit eorum intellectiones, & volitiones quibus conuenit ratio præteriti, & futuri, vnde concludit: *& ideò creatori, in cuius motu dicendum non est vel fuisse, quod iam non sit, vel futurum esse, quod nondum sit, coæterni esse non possunt.*

27. Adest etiam Boëtij authoritas pro isto sensu lib. 5. de consolatione, prosa 6. satis post initium, quam etiam affert Diuus Thomas dicto opusculo, eis verbis: *quidam non rectè, cùm audiunt visum Platoni mundum hunc nec habuisse initium temporis, nec habiturum esse defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri coæternum putant: aliud enim est per interminabilem duci vitam, quod mundo Plato tribuit, aliud interminabilis vitæ totam pariter complexum esse præsentiam: quod diuinæ mentis proprium esse manifestum est.*

Patres verò qui contrà Arium disputant, loquuntur de facto, non de possibili. Supponendo enim ex Scriptura omnem creaturam incepisse in tempore, & ex alia parte filium Dei esse æternum, rectè inferebant contrà Arium, ipsum non esse creaturam.

28. Probatur secundò: quod est æternum, debet semper fuisse: sed nihil potuit semper fuisse, excepto Deo; ergo nihil potuit creari ab æterno. Maior est nota. Minor verò ostenditur, quia quidquid creatur, priùs est sub non esse, quàm sub esse, cùm creatio sit productio rei ex nihilo, & transitus de non esse ad esse: ergo si aliquid fuisset creatum ab æterno, extitisset ab æterno ex suppositione; &

non extitisset ab æterno, quia priùs fuisset sub non esse, & ità non semper fuisset.

29. Respondeo negando minorem: & ad eius probationem dico, si quid fuisset creatum ab æterno, fuisset priùs sub non esse quàm sub esse, *priùs prioritate instantis positiui*, *nego*: *priùs prioritate instantis negatiui*, *vel priuatiui*, *vel conditionati*; *seu prioritate naturæ quasi priuatiuè*, *concedo*: *pro quo*.

Aduerte quod tetigimus q. 1. numero 21. ex Diuo Thoma opusculo 27. & 2. sent. d. & q. 1. a. 2, & Scoto q. 2. numero 3. & q. 3. numero 19. & in 3. d. 3. q. 1. numero 16. & 17. nimirum res dicitur priùs esse sub statu non essendi, quàm essendi, prioritate instantis positiui, quando reuera datur verum instans, in quo verum est dicere *res non est*. Dicitur autem priùs esse sub statu non essendi prioritate instantis negatiui, quando nullum datur quidem instans, in quo res non sit: si tamen non fuisset tunc producta, reuera fuisset sub statu non essendi per instans positiuum priùs quàm sub statu essendi.

Si igitur res ab æterno producta, non fuisset tunc producta, fuisset sub non esse priùs quàm sub esse, instanti positiuo: sed posito quod fuisset producta, stetisset sub non esse tantùm instanti negatiuo, & conditionato: atque adeò semper fuisset, seu numquam non fuisset. Et hoc modo Scotus loco citato tertij defendit Beatam Virginem non fuisse captiuam per peccatum originale instanti positiuo, sed tantùm negatiuo; quia si non fuisset per gratiam præuenta, fuisset captiua positiuè.

30. Probatur tertiò: omnis causa est prior suo effectu: ergo Deus non potuit non esse prior mundo: fuit autem ipso prior propriâ duratione, non alienâ: duratio verò Dei propria, est æternitas: ergo præcessit mundum totâ æternitate: & ità impossibile fuit mundum ab æterno produci.

31. Respondeo, æternitatem, vt explicuimus lib. 3. Phys. q. 6. sect. 3. posse considerari duobus modis, primò in se absolutè, quatenus est perfectio diuina, per quam Deus potest omni tempore vero, vel imaginario coexistere, & correspondere. Secundò in ordine ad aliquam temporis durationem, cui respondere intelligitur. Quia verò æternitas in se est indiuisibilis, & tota simul, consequenter potest etiam respondere instanti temporis, & indiuisibili productioni alicuius, *v. g.* Angeli, factæ ab æterno, absque eo quòd concipiatur præcessisse ipsum duratione infinitâ extensiuè, seu infinito tempore imaginario, per ordinem ad quod intelligimus æternitatem.

Vnde si mundus fuisset productus ab æterno, Deus præcessisset ipsum per totam æternitatem, *in se absolutè spectatam*, *prout est perfectio diuina*, *& ipsemet Deus*, *concedo*; *prout huic*, *vel illi imaginati temporis durationi respondet*, *nego*: sed tantùm præcessisset prio-

ritate naturæ, & causalitatis, quæ æternitati creaturæ non repugnat.

Et hæc responsio confirmatur. Si enim intelligamus Deum producere nunc vnum Angelum, & post horam alium, ipse antecedet totâ suâ æternitate secundum Angelum, computando æternitatem Dei in sensu argumenti à productione primi Angeli: est enim indiuisibilis, & tota simul: & tamen nullus dicet, inter productionem primi, & secundi Angeli: durationem infinitam intercessisse.

32. Probatur quartò: si Deus produxisset mundum ab æterno, illum produxisset necessariò, non verò liberè: sed hoc est absurdum: non potuit ergo illum ab æterno producere. Maior ostenditur. Posito enim quòd illum produxerit ab æterno, & non produxerit necessariò, potuit consequenter illum non producere. Vel ergo potuit in eo instanti, in quo mundus est, vel ante, vel post? non in illo, in quo est, quia *quod est, quando est, necesse est esse*; ex 1. de interpretatione, c. vltimo: non post illud, vt patet: ergo ante: & ità Deus fuit priùs mundo, qui consequenter non est æternus; aut illum necessariò produxit.

33. Respondeo negando maiorem. Ad eius probationem dico potuisse Deum, non creare mundum in instanti, quo creabat. Illud enim, quod est quamdiu est, necesse est esse, non simpliciter, & absolutè, sed tantùm ex suppositione, quatenus scilicet supponitur esse: quemadmodum nos in illo instanti, quo aliquid volumus, simpliciter possumus, illud nolle, si ità lubeat, non in sensu composito; id est, si ponamus nos iam velle; sed in sensu diuiso: id est, spectatâ voluntate secundùm se.

34. Potest etiam dici quòd Deus potuisset creare antequam crearet, sed illud *ante* non significat antecessionem durationis, sed naturæ, & originis. Si enim tunc non fuisset liber, necessariò creasset mundum, nec potuisset differre creationem eius, vt de facto distulit ad initium temporis.

Vnde alicuius momenti non est quod dici solet, causam liberam debere priùs habere potentiam, quàm actum, & consequenter Deum priùs debuisse se determinare ad creandum, quàm actu creasset. Nam creatio, & determinatio ad creandum, fuissent tunc idem in Deo; quia, vt diximus q. 1. num. 34. velle Dei est suum facere. Et quamuis ageret ad extra per actionem transeuntem, determinatio eius respectu creationis mundi in tempore, fuit in illo ab æterno, & tamen libera fuit. Non est ergo necessaria huiusmodi prioritas, quamuis sit aliquod signum, in quo secundùm nostrum intelligendi modum, concipimus Deum priùs fuisse indifferentem ad se determinandum, quàm se determinauerit.

35. Probatur quintò, non potuit annihilatio esse ab æterno; ergo neque creatio. Consequentia est euidens: est enim par ratio de vtroque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

que ; cùm ambæ sint instantaneæ, & inter eosdem terminos, esse nempe & non esse, & denique oppositæ : nam de oppositis oportet eodem modo cum proportione philosophari.

Antecedens verò probatur primò ; quia annihilatio supponit id quod annihilatur, tamquam quid prius, ac proinde æterna non est. Secundò, quia esse, & non esse, quæ sunt contradictoria, essent simul ab æterno vera, quod est impossibile. Tertiò, si Angelus potuit annihilari ab æterno, supponamus factum esse. Tunc recurrendo à puncto annihilationis versus præcedentem eius durationem, vel deuenietur ad principium illius, vel non? Si non : ergo durauit per æternitatem, contrà suppositionem. Si sic : ergo dabitur initium æternitatis, quod est absurdum.

36. Respondeo negando consequentiam. Ratio disparitatis est, quia annihilatio supponit, illud quod annihilatur, esse reipsa, & positiuè, vt transeat ab esse ad non esse : & ità aliquid est ipsâ prius positiuè : Creatio verò non supponit non esse illius positiuè, sed tantùm priuatiuè, vel negatiuè, vt explicatum est numero 29.

Itaque si Deus produxisset aliquam creaturam ab æterno, debuisset illam conseruare per totam æternitatem, neque eam annihilare potuisset nisi in tempore : sed hæc necessitas conseruandi, esset tantùm ex suppositione diuini decreti, quo statuisset dare illi æternitatem, quam poterat non dare si voluisset. Vnde hoc nullatenus officit diuinæ libertati aut perfecto eius dominio in creaturas ; nec facit creaturam ab intrinseco immutabilem, & essentialiter æternam, sicut est Deus.

37. Probatur sextò : si mundus potuit produci ab æterno, fuit ab æterno productus, quia ex Aristotele 3. Phys. c. 4. textu 32. *in sempiternis non differt esse, & posse* : sed falsum est mundū fuisse productum ab æterno ; ergo quoque falsum est potuisse ab æterno produci.

38. Respondeo negando maiorem. Mundus enim non aliter potuit esse ab æterno quàm per potentiam actiuam causæ efficientis, nempe Dei, vt Diximus numero 14. vnde cùm Deus sit agens liberum, non sequitur, quòd si potuit aliquid facere ab æterno, illud fecerit.

Quod autem ait Aristoteles, in sempiternis non differre esse, & posse, debet intelligi secundùm potentiam passiuam, non autem secundùm actiuam, vt explicat Diuus Thomas q. 3. de potentia, a. 14. ad 5. in secunda parte, quia potentia passiua non coniuncta actui, est principium corruptionis ob priuationem actus, ideò æternitati repugnat. Vel quod sempiternum est simul extitit, & existere potuit; quia si priùs fuisset sub statu potentiæ ad existendum, quàm sub statu actus existendi, non extitisset ab æterno, vt constat.

39. Probatur septimò : nulla creatura potest habere essentiam infini-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

tam, vt satis probatum est in Physicis, quæstione de infinito: ergo neque perfectionem vllam actu infinitam, quia debet esse proportio inter essentiam, & proprietates, seu perfectiones essentiæ: sed duratio æterna à parte ante, esset perfectio positiuè infinita; ergo non potuit vlli creaturæ communicari.

39. Minor ostenditur: Nam vel illa duratio esset successiua, & diuisibilis, vel permanens, & indiuisibilis? Si successiua; ergo ab æterno vsque ad hodiernum diem habuisset partes infinitas aliquotas: & ita fuisset infinita extensiuè. Si indiuisibilis: ergo esset intensiuè infinita, quia æquiualeret non tot quin pluribus durationibus successiuis, hoc est infinitis, sicut potentia, quæ posset producere creaturas infinitas, esset actu infinita.

40. Respondeo negando minorem. Ad probationem illius dico, quòd si duratio illa esset successiua, haberet partem post partem, & ità eodem modo philosophandum est de illa, ac de tempore, & de motu, vtrùm potuerint esse ab æterno: de quo in tertia parte sectionis.

Si verò dicatur esse aliquid indiuisibile, & permanens, non sequitur quòd sit perfectio infinita. Nam maior duratio non arguit maiorem perfectionem in essentia: Cornix quippe diutiùs homine viuit: Ilex item, & cupressus diuturniore tempore durant, & tamen homo longè illis præstantior est.

Præterea Angelus in prima sui creatione accepit durationem indiuisibilem, per quam in æternum durabit, ità vt talis duratio æquiualeat non tot quin pluribus durationibus successiuis, sitque tota simul: & tamen nemo dicet illam esse actualiter infinitam.

41. Deinde huiusmodi æterna duratio cùm non conueniret rei ex proprijs, non argueret infinitatem in entitate, & essentia rei durantis, sed tantùm in virtute, & actione diuina, per quam in æternitate subsisteret.

Denique si duratio non distinguatur à re durante, quod est valde probabile, vt diximus in Physicis, sed sit tantùm continuatio existentiæ, res durans per æternitatem, non dicetur propterea infinita in entitate, & essentia, vt constat: ergo neque ipsa duratio æterna, licet distinguatur à re durante, debebit censeri actualiter infinita in propria entitate.

Vnde miror Pontium, qui cùm existimet res permanentes potuisse produci ab æterno, & durationem non distingui à re durante, iudicet talem durationem indiuisibilem legitimè impugnari ex prædicta infinitate, posito quòd nequeat produci infinitum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

SECVNDA PARS SECTIONIS.

Mundum potuisse produci ab æterno.

42. PRobatur primò: Si mundus non posset esse ab æterno, ideo maximè, quia causa, & effectus, producens, & productum non possunt esse simul in eodem instanti: sed hoc est falsum primò, quia filius est patri æterno coæternus, & tamen ab eo producitur. Secundò, quia si ignis esset ab æterno, splendor ab eo diffusus, esset illi coæternus.

Hoc vtrumque habet Diuus Augustinus 6. de Trinit. c. 1. contrà Arrium, dicentem non posse filium esse ex patre natum, & esse illi coæternum: *Non intelligens*, inquit, *etiam natum esse, Deo sempiternum eße, vt sit coæternus Patri filius, sicut splendor, qui gignitur ab igne, atque diffunditur, coæuus est illi, & esset coæternus, si esset ignis æternus.* Idemque docet de virgulto, & imagine eius in aqua, Homilia 26. in Ioannem: & de vestigio pedis in puluere impresso, 10. de ciuit. Dei, cap. 31.

43. Respondeo primò, causam propriè efficientem non posse esse simul in eodem instanti primo cum effectu. Est enim inintelligibile eam operari propriâ effectione, quin sit priùs in suo esse constituta, ad quod requiritur instans saltem, quod est omninò realiter indiuisibile. Vnde si aliqua passio seu proprietas ab illa fluat, est illâ posterior instanti positiuo, aut si est coæua, datur illi à generante per eamdem actionem, quâ producitur ab illo, vt diximus lib. 2. Phys. q. 4. à numero 51.

Neque eadem est ratio de filio æterno: quia actio, per quam procedit à patre, est ipsemet Deus, & consequenter non potest esse patre posterior, sicut nec terminus eius, seu verbum, ideóque est necessariò coæternum Patri.

44. Respondeo secundò: ex Scoto, 2. sent. d. 1. q. 3. num. 22. si causa, & effectus haberent essentiam vnigeneam, aut eamdem specie mensuram, posset effectus esse coæuus suæ causæ: & ità si ignis esset ab æterno, splendor eius posset esse æternus, vt rectè infert Diuus Augustinus: at verò mensura Dei, triumque personarum est æternitas, creaturæ verò tempus, aut æuum. Vnde sicut antecedens est impossibile, ità & consequens.

Illud autem de pede, & vestigio in puluere impresso, non dicit ex propria sententia, sed antiquorum Philosophorum, inducens eos loquentes. Si enim talis impressio deberet fieri per motum localem

pedis, & motus localis non videatur esse posse in instanti, consequenter tale vestigium non potuisset esse ab æterno: de hoc tamen in tertia parte sectionis.

45. Respondeo tertiò: non ex eo mundus non potuit produci ab æterno, quia causa debet præcedere duratione suum effectum, sed quia creatura ex sua finitate, & limitatione postulat non esse æterna: aut quia debet necessariò priùs esse sub non esse, quàm sub esse, eò quòd creatio est productio rei ex nihilo, tum subiecti, tum effectus: quod enim fit, supponitur non esse.

46. Probatur secundò: Deus ab æterno fuit omnipotens, non minùs quàm dum produxit mundum in tempore, vt ex se patet: ergo potuit ab æterno producere mundum, quia omnipotentia dicitur respectu eorum, quæ possunt ad extrà produci ab ipso.

Confirmatur: si Deus esset causa naturaliter agens, & non liberè, produxisset mundum ab æterno: libertas autem nihil detrahit, aut minuit de virtute ipsius; ergo si voluisset producere mundum ab æterno, sine dubio produxisset.

47. Respondeo ad primum, illa perfectio, quæ dicitur in Deo omnipotentia, fuit sine dubio in Deo ab æterno; & ideò secundùm illam absolutè sumptam Deus fuit ab æterno tam potens, quàm nunc est: sed quatenùs omnipotentia respicit ea, quæ producibilia sunt, non potest dici omnipotentia, nisi respectu possibilium. Et ità Deus fuit ab æterno omnipotens, & potuit ab æterno producere mundum, sed mundus non potuit æternus fieri; quia, licet in quocumque instanti, seu tempore, per imaginationem concepto, potuerit mundus produci, & annis imaginarijs, syncategorematicè infinitis ante illud tempus, in quo est productus; non tamen ob id potuit esse Deo coæternus, quia Deus adhuc antecedit quodcumque tempus acceptum totâ æternitate, cum principio careat, quo carere repugnat creaturæ, alioquin esset capax tantæ durationis quantæ Deus, quod est impossibile: ex quo.

48. Ad confirmationem patet solutio. Cùm enim creaturæ repugnet produci ab æterno, quamuis Deus esset agens naturale, non potuisset creaturam producere ab æterno. Quia tamen antecedens est impossibile, mirum non est ex eo sequi impossibile. Nam ex potentiâ infinitâ Dei, & agendi necessitate sequitur ipsum agere ab æterno: ex impossibilitate verò æternitatis in creatura. Sequitur ipsum non agere.

49. Probatur tertiò: si Deus non potuit producere Mundum ab æterno, debuit expectare per æternitatem, vt illum produceret, alioquin daretur principium æternitatis, quia incipiendo à puncto productionis, & recurrendo versus æternitatem, deueniretur ad eius initium, quod est impossibile, cùm nullum habeat, & infinitè

excedat quodcumque tempus, ſitque impertranſibilis.

50. Reſpondeo, hoc argumentum, ſi quid concludat, concludere etiam Mundum numquam produci potuiſſe à Deo. Certum enim eſt non fuiſſe productum ab æterno: ergo ante eius productionem debuit transacta eſſe æternitas: quod cùm impoſſibile ſit ex hoc argumento, ſequitur impoſſibile quoque eſſe mundum potuiſſe vnquam à Deo produci.

Quapropter reſpondeo directè, Deum non debere expectare ſucceſſionem, aut tempus ad creandum, ſed poſſe ſemper creare, adeò vt nullum poſſit tempus imaginatione percipi, in quo non potuerit creare mundum priùs quàm creauerit: Æternitas enim non eſt diuiſibilis: & ideò quando dicitur debuiſſe Deum expectare per æternitatem vt produceret mundum, ille modus loquendi procedit ex imperfectione noſtri intellectus, ob quam non poſſumus intelligere æternitatem, quæ eſt tota ſimul, niſi per comparationem ad infinitos annos imaginarios, quos concipimus tranſiiſſe à Deo vſque ad mundi creationem: & ita quodammodo videmur concipere Deum eſſe in aliquo puncto determinato, vltrà quod nihil ſit: quod eſt præfinire, & dare initium æternitati; cùm tamen Deus antecedat infinitè quodcunque punctum imaginatione acceptum.

51. Probatur quartò: Deus nunquam incepit poſſe creare Mundum; neque Mundus vnquam incepit poſſe creari: ergo Deus ſemper potuit creare mundum, & mundus potuit ſemper à Deo creari: quod eſt poſſe creare, & creari ab æterno. Antecedens eſt manifeſtum: quia ſi aliquando incepit poſſe, momentum talis inceptionis poteſt, ſaltem à Deo deſignari. Vel ergo ab hodierna luce vſque ad illud momentum fluxerunt infiniti dies poſſibiles, vel finiti tantùm? ſi infiniti; ergo illud momentum eſt punctum æternitatis, & ſic habetur intentum: ſi finiti tantùm ergo ſufficit recurrere per tempus finitum ad attingendam æternitatem quod eſt plus quàm abſurdum.

52. Reſpondeo negando antecedens: incepit enim mundus poſſe produci in tempore aliquo poſſibili, non tamen deſignabili, etiam à Deo, eâ ratione, vt quocumque deſignato non potuerit in alio priori, & priori in infinitum Syncategorematicè produci, vt diximus numero 47. Infinitum enim Syncategorematicũ talis naturæ eſt, vt ſemper aliquid in eo ſumendum ſuperſit, neque pars vltima poſſit in eo aſſignari, cùm nulla ſit, vt diximus in Phyſ. q. de infinito num. 81.

53. Probatur quintò: dantur de facto creaturæ æternæ à parte poſt, vt Angelus, anima rationalis, & aliæ incorruptibiles: ergo nihil obſtat, quin potuerint dari æternæ à parte ante, quia vtrobique eſt ſimilis ratio æternitatis.

54. Reſpondeo primò negando antecedens. Nunquam enim complebitur æternitas creaturarũ à parte poſt, ità vt verè dici poſſit, *Ange-*

lus per infinitam durationem extitit. At si fuisset productus ab æterno verum iam esset dicere, *Angelus durauit per infinitam durationem, & est Deo coæternus*: quod est impossibile.

55. Respondeo secundò negando consequentiam. Ratio disparitatis patet ex prima solutione, quia Angelus ab æterno productus posset annihilari hodie: & tunc verè diceretur transacta esse, completa, & finita eius æternitas: quod est impossibile. Numquam autem dici poterit æternitatem à parte post esse transactam, & terminatam, sed semper & sine termino supererit aliquid percurrendum.

56. Probatur sextò: non potest demonstrari mundum non potuisse esse ab æterno: ergo non est asserendum id fuisse Deo impossibile. Consequentia est manifesta quia non debet negari aliquid à Deo fieri posse, nisi ratio euidens illud persuadeat.

Antecedens verò ostenditur, primò, quia fidei articuli probari non possunt, cùm fides sit de non apparentibus, ad Hebræos. 11. Deum autem esse creatorem mundi ità vt mundus inceperit, est articulus fidei, vt patet ex Symbolo Apostolorum, & ex dictis numero 2.

Præterea quia deberet demonstrari per medium extrinsecum, vel intrinsecum: sed non potest per extrinsecum: illud enim est voluntas Dei, de qua non potest dari ratio, cur velit mundum esse productum in tempore potiùs quàm ab æterno. Neque per intrinsecum, quia hoc est quidditas rei creatæ, quæ secundùm se abstrahit ab existere hic, & nunc; & consequenter non potest esse ratio, & medium demonstrandi rem posse, vel non posse esse hic, & nunc.

57. Respondeo negando antecedens: Ad primam eius probationem dico, siue fides stare posit cum scientia, siue non, de quo fusè actum est lib. 7. Logicæ q. 3. à sect. 3. accedente demonstratione cessare fidem circa talem articulum, sicut cessat circa existentiam vnius Dei in acquirente Philosophiam, explicui ibidem, numero 43.

Ad secundam probationem dico cum Scoto in 2. d. 1. q. 3. numero 9. illud posse ostendi per vtrumque medium. Potest enim naturaliter sciri voluntatem Dei non esse alicuius, quod est impossibile. Sufficienter autem ostenditur per quidditatem creaturæ, quòd existentia non possit illi conuenire sub conditione æternitatis. Sicut enim, licet quidditas lapidis abstrahat ab existere; tamen per eam ostenditur quod illi repugnet esse increatum: ita quamuis non possit demonstrari absolutè, quòd creatura habeat esse nouum, & in tempore: potest tamen demonstrari, quòd si est, nouum esse habeat, quia illi repugnet esse Deo coæterna, & sine principio durationis, cùm existere nequeat, quin accipiat esse post non esse.

58. Probatur septimò: quidquid non implicat contradictionem, potest à Deo fieri, ex communi consensu: sed mundum fuisse ab æterno non implicat contradictionem: ergo potuit à Deo produci ab

Minor ostenditur primò ex solutione argumentorum oppositæ sententiæ, illis enim factum est satis superque in prima sectionis parte.

Secundò ex eo quòd acutissimi Philosophi existimarunt Mundum esse ab æterno, ac proinde nullam repugnantiam in eo animaduerterunt.

Tertiò nec ipse subtilissimus Augustinus vllam contradictionem vidit. Nam, vt ait Diuus Thomas opusculo 27. ipse multis rationibus impugnat æternitatem Mundi 11. & 12. de ciuitate Dei, & tamen viam istam contradictionis, quæ efficacissima esset ad illam improbandam, prætermisit.

Quartò: non est repugnantia ex parte causæ, nec ex parte effectus, nec ex parte ipsius creationis: ergo ex nulla. Non ex parte causæ, quia nihil vetat causam, & effectum esse simul in eodem instanti, vt patet in Sole, & illuminatione, & in quauis alia producente subitò, non verò per motum. Neque etiam ex parte effectus, vel creaturæ, quia hæc exigit solùm dependere à Deo, & esse ens limitatum & finitum in perfectione essentiali: duratio autem æterna illi esset accidentalis.

Nec denique ex parte creationis, quæ dicitur *productio rei ex nihilo*, quia sensus non est, quòd non esse debeat præcedere duratione ipsum esse, sed vt inquit Anselmus in monologio c. 8. *dicitur aliquid esse factum ex nihilo cùm intelligimus esse quidem factum, sed non esse aliquid vnde sit factum. sicut cùm homo tristatur sine causa dicitur contristatus de nihilo.*

59. Respondeo negando minorem; Ad probationes eius dico. vt aliquid à Deo fieri posse negemus, sufficere contradictionem valde probabilem, & quasi manifestam, qualis apparet in isto casu, vt patet ex authoritate Patrum, allatâ numero 24. & 25. & ex argumentis sequentibus. Neque obstat quòd illis adhibeatur aliqualis solutio, quia sæpè contingit, tum ex pertinacia respondentis, tum ex debilitate ingenij arguentis, vt veritas non possit clare manifestari.

Philosophi autem multas contradictiones latentes concesserunt, vt notat Scotus vbi suprà, numero 15. Augustinus verò satis indicat se in oppositam inclinare sententiam, vt patet ex numero 25. licet eius verba possint pro altera explicari.

Denique satis ostensum est in prima parte à numero 28. repugnare creationem ab æterno ex parte creaturæ & ipsius creationis. De ratione enim creaturæ est habere esse post non esse. De ratione effectus est, vt supponat causam in suo esse constitutam, ad quod requiritur saltem instans temporis. De ratione denique creationis est, vt supponat suum terminum non esse, quando ad illum tendit: vnde Diuus Augustinus lib. contrà Felicianum, c. 7. sic definit creaturam

creatura est ex eo, quod adhuc non est, aut aliquando non fuit, vel cuiuslibet corruptibilis, quantum in se est, Patris omnipotentis Dei voluntate facta substantia.

TERTIA PARS SECTIONIS.

Successiua non potuisse esse ab æterno.

60. INter Authores, qui existimant res successiuas potuisse esse ab æterno, vt numero 22. tetigimus, reperiuntur aliqui negantes hoc de rebus impropriè successiuis, nimirum de generationibus substantialibus quarumcumque rerum sibi serie quadam succedentium. Ità Arriaga.

Aliqui verò, vt Complutenses Carmelitæ disp. 29. q. 5. numero 70. excipiunt generationem humanam. Idem facit Caietanus. 1. p. q. 46. art. 2. in fine, ibique monet Thomistas, vt cauti sint, & dicant mundum quòad quinque corpora simplicia, motum cœli, & generationes omnes, præter humanam, potuisse esse ab æterno.

Alij denique negantes res propriè successiuas potuisse creari ab æterno, dubitant de motu circulari, vt Soto lib. 8. Phys. q. 2. conclus. 3. Conimbriscenses c. 2. q. 7. a. 4. nihilominus.

61. Dicendum est, nullum successiuum, siue propriè, siue impropriè successiuum, hoc est neque motum, vel tempus, neque generationes vllas substantiales sibi succedentes, potuisse esse ab æterno. Ità authores citati numero 23. & puto hanc esse sententiam Diui Thomæ, quidquid renuant Thomistæ quot quot legi, præter Ioannem à sancto Thoma.

Probatur primò authoritate Diui Thomæ, opusculo 27. quod est de æternitate mundi, vbi ostendens nihil posse repugnare, quin mūdus potuerit esse ab æterno, nisi vel ex eo quòd causa agens debeat præcedere duratione effectum, vel ex eo quòd oporteat *non esse* præcedere ipsum *esse*, cōcludit non repugnare ex primo capite quòad effectus productos subitò, & non per motum, vt est illuminatio, secùs quòad alios: sic enim ait: *ergo non repugnat intellectui si ponatur causa producens effectum suum subitò non præcedere duratione causatum suum; repugnaret autem in causis producentibus effectus suos per motum, quia oportet quòd principium motus præcedat finem eius.* Igitur cùm æterno nihil sit prius, id quod producitur per motum, non potuit esse ab æterno, nec consequenter motus ipse, secundùm Diuum Thomam, cùm non producatur subitò, & in instanti.

62. Præterea

62. Præterea: lib. 2. contrà Gentiles, c. 38. ad 1. eamdem difficultatem attingens ait *quod primò dicitur, agens de necessitate præcedere effectum, qui per suam operationem fit, verum est in his, quæ agunt aliquid per motum, quia effectus non est nisi in termino motus: agens autem necesse est esse etiam cum motus incipit: in his autem, quæ in instanti agunt, hoc non est necesse.*

Quæstione item 3. de potentia, a. 14. *hoc enim quod est esse ab alio, non repugnat ei, quod est esse semper, nisi quando aliquid ab alio procedit per motum; quod non interuenit in processu rerum à Deo.*

63. Rursus 1. p. q.46. a. 2. ad 1. negans demonstrari posse, quòd mundus non sit ab æterno, & respondens ad rationem in oppositum, quòd scilicet omne factum, quale est mundus, habet principium suæ durationis, sic inquit: *considerandum est, quòd causa efficiens, quæ agit per motum, de necessitate præcedit tempore suum effectum, quia effectus non est, nisi in termino actionis . . . sed si actio sit instantanea, & non successiua, non est necessarium, faciens esse priùs facto duratione, sicut patet in illuminatione. Vnde non sequitur ex necessitate si Deus est causa actiua mundi, quòd sit prior mundi duratione, quia creatio, quâ mundum produxit, non est mutatio successiua.*

64. Probatur secundò: illud non potuit esse ab æterno, quo debuisset aliquid esse necessariò priùs reali prioritate. sed tempore, & motu debuisset aliquid esse necessariò priùs reali prioritate, nimirum corpus mobile. Nam motus incipit extrinsecè, & non in instanti, vt ostendimus in Physicis, cùm sit naturæ successiuæ: igitur non tantùm causa productiua mobilis, puta cœli, sed ipsum cœlum mobile debuisset esse realiter priùs suo motu, saltem per instans reale, in quo potuisset etiam Angelus creari, & de eo dici, *Angelus est, & tempus, seu motus nondum est*: ergo motus, & quæcumque alia successiua non potuerunt esse æterna.

Propter hoc enim diximus suprà, numero 29. ex Diuo Thoma, & Scoto, si quid fuisset productum ab æterno, futurum fuisse sub statu non essendi priùs, quàm sub statu essendi, prioritate instantis negatiui tantùm, non autem positiui. Hæc autem responsio, quæ datur etiam ab aduersarijs, non concordat cum ista opinione, vt patet; ac proinde ipsi non videntur sibi constare.

65. Probatur tertiò: quod includit prius & posteriùs non potuit esse ab æterno, sed motus, & omne successiuum includit prius & posterius; ergo non potuit esse ab æterno. Minor conceditur, quia hæc est natura, & essentia rei successiuæ. Maior verò est manifesta: non enim est ab æterno secundùm partem posteriorem, quia æterno nihil est prius: neque secundùm priorem: quia vel durauit finito tempore, vel infinito? non infinito, quia tunc pars illa careret suc-

cessione; permaneret enim in esse per totam æternitatem; antequam alia succederet.

Neque etiam finito, tum quia repugnat aliquam durationem, quæ est ab æterno, esse finitam: tum quia tota æternitas finitâ duratione consumeretur: posterior enim pars non esset ab æterno vt concessum est, nec proindè vlla subsequens, & ità finito tempore transiret; ergò si prior finito etiam tempore transiret, totus ille motus ab æterno existens, esset finitus, quia finitum finito additum non facit infinitum: hoc autem nihil absurdius.

66. Probatur quartò: diximus, numero 36. non posse aliquid annihilari ab æterno, quia quod annihilatur, transit ab esse ad non esse, & ità supponitur esse positiuè antequam possit annihilari, ac proindè priùs est positiuè annihilatione, quæ propterea non potest esse æterna: Et hoc vltrò concedunt Complutenses, Pontius, & alij aduersarij: ergo hinc euidenter sequitur, motum non potuisse esse ab æterno, quia, cùm eius partes sint essentialiter naturæ successiuæ, de earum ratione est, vt corrumpantur dum fluunt sine vlla mora: atque ità vel corrumpuntur ab æterno, quod dicimus impossibile; aut si corrumpantur tantùm in tempore, durant totâ æternitate, quod est contra naturam entis successiui.

67. Probatur quintò: in quibus datur primum, & vltimum, ista non possunt esse infinita: sed in reuolutionibus Cœli, quæcumque esse potuerunt actu, datur prima, & vltima: ergo non potuerunt esse infinitæ: omnis autem duratio finita non potest esse ab æterno, vt notum est. Minor probatur: nam datur vltima, quæ est hodierna: datur item prima, ante quam nulla accipi potest: quia si ante quamlibet posset accipi alia prior, etiam ante omnes coniunctim acceptas posset aliqua accipi, quia in tota collectione non continentur plures, quàm in omnibus diuisim sumptis. Absurdum atem est dicere ante omnes coniunctim acceptas, esse aliquam aliam, vt patet

68. Probatur sextò: si tempus fuisset ab æterno, iam essent transacti infiniti dies, vnus post alium: hoc autem est impossibile, primò, quia infinitum est impertransibile ex Aristotele 3. Phys. c. 6. text. 59. & 62. & lib. 8. c. 8. textu 68. Præterea; impossibile est tempus futurum infinitum pertransiri: ergo impossibile quoque fuit pertransiri tempus præteritum infinitum.

Deinde: posito tempore ab æterno, non posset deueniri ab isto die ad punctum æternitatis: ergo neque ab æternitate ad istum diem. Non enim maior, vel minor duratio est ab isto *nunc* ad æternitatem, quàm ab æternitate ad istud *nunc*.

Denique sequeretur quòd intelligentia motrix, creata cum Cœlo, potuisset omnes eius circulationes numerare cùm eas ipsa causasset,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

& hoc quidem successiuè, & vnam post alteram: quod est omninò contrà rationem infiniti, vt ostensum est in Physicis.

69. Probatur septimò: si Cœlum cum suo motu potuit ab æterno fieri, quæro in quo situ, & loco fuerit Sol productus, & in quo hemisphærio positus? Quidquid enim dicatur, sequitur contradictio? Quia Solem esse productum in aliquo situ ab æterno, est quieuisse in eo per infinitam durationem: quieuisse autem in aliquo hemisphærio per infinitam durationem, & ab eo in aliud motum fuisse ab æterno, omninò repugnat. Vel, si dicatur ipsum fuisse motum, sicut nunc mouetur, post primam reuolutionem, verum fuisset dicere, *Sol incepit moueri à viginti tantùm horis*; & sic assignaretur principium æternitatis: aut talis reuolutio durasset per infinitum tempus; & ita Sol in percurrendo finito spatio, motu continuo, impendisset tempus infinitum; quod est absurdissimum.

70 Probatur octauò: si generationes rerum naturalium potuerunt esse ab æterno, puta leonis; quæro, vtrùm a creatione leonis facta à Deo, vsque ad leonem genitum ab illo primo, fluxerit tempus finitum, vel infinitum? Si infinitum: ergo talis generatio non fuit æterna, nec consequenter vlla alia post ipsam: & ita successio generationum non est ab æterno; Si finitum: ergo talis creatio non fuit etiam æterna; quia quod non antecedit aliud signatum, nisi finito tempore, non est æternnm; & multò minus generatio, quæ talem creationem sequitur, æterna erit, vt constat.

Confirmatur: quia tota illa series generationum leonum clauderetur duobus terminis, scilicet generatione illâ primâ, quæ fieret immediatè à leone, & leæna creatis à Deo; vltimâ, quæ hodie contingeret.

71. Probatur nono: non potest dari processus infinitus in causis efficientibus vt docet Aristoteles 2. Metaph. c. 2. textu 5. Hoc enim dato nullę essent omnes demonstrationes, quibus probatur vnum esse primum motorem immobilem: sed si dari possent generationes ab æterno, daretur processus infinitus in causis efficientibus: Nam vnus leo est causa efficiens alterius leonis à se geniti, ex 2. Phys. c. 3. textu 29. & vnus leo esset genitus ab alio in infinitum: ergo daretur processus infinitus in causis efficientibus.

72. Probatur decimò: quia positis generationibus ab æterno, daretur infinitum actu, quod authores oppositi existimant impossibile. Nam præcessissent hactenus infinitæ hominū generationes vnde, cùm animæ humanæ immortales sint, daretur infinitus earum numerus.

Confirmatur, quia cùm infiniti dies præcessissent, potuisset Deus in singulis creare vnum Angelum, & ità iam essent actu infiniti. Saltem negari non potest, quin fuissent infinitæ Cœli circulationes.

73. Objicies primò: quando aliqua sunt eiusdem omninò rationis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

quod non repugnat vni, non repugnat alteri: ergo cùm partes motus sint eiusdē rationis, & non repugnet huic, vel illi partes habuisse aliam ante se, non repugnabit vlli parti: ideóque ante quamlibet potuit esse alia; hoc autem est potuisse esse ab æterno.

74. Respondeo concedendo antecedens, accipiendo illa diuisim, non autem coniunctim. Nulli enim Leoni sigillatim sumpto repugnat produci ab alio leone: omnibus tamen leonibus coniunctim, seu toti speciei leonis hoc repugnat, quia tota species debet produci; non potest autem produci ab aliquo leone, quia cum ille sit indiuiduum illius speciei, nec sit causa sui, non potest esse causa totius speciei.

Hæc responsio euidenter stabilitur in illa ipsa materia motus. Sicut enim quælibet pars illius potest habere aliam ante se, ità quælibet aliam post se: & tamen impossibile est quòd omnes quæ possunt sequi, sint secutæ, ergo impossibile quoque est quòd omnes, quæ potuerunt præcedere; præcesserint; & consequenter quòd tota collectio partium motus sit ab æterno. Cuius ratio est, vt rectè aduertit Durandus numero 17. *quia in his, quæ accipiuntur successiuè, & ordine quodam, potest esse processus in infinitum in accipiendo, sed nunquam in accepto esse, neque in ante sumendo, neque post.*

75. Obijcies secundò: non repugnat motum Cœli esse ab æterno, neque ex parte mouentis, qui est virtutis infinitæ; neque ex parte cœli, quod potuit esse ab æterno, ex suprà dictis; neque ex parte ipsius motus, quia motus sequitur mobile: vnde cùm cœlum sit circulare; circulus autem careat principio, & fine, motus quoque cœli non habet principium, quod tantùm eius æternitati obstare posse videbatur.

76. Confirmatur primò ex Diuo Thoma q. 3. de potentia. a. 17. ad 17. vbi tangens hoc ipsum argumentum, ait: *illa ratio non probat quòd motus semper fuerit, sed quòd motus circularis possit esse semper ... vnde Aristoteles non probat ex circulatione motus, eius æternitatem: sed supposito quòd sit æternus, ostendit quòd est circularis, quia nullus alius motus potest esse æternus.*

77. Confirmatur secundò, quia si cœlum fuisset creatum ab æterno, vel motum fuisset, vel quieuisset. Quidquid autem dicatur, habetur intentum, eò quòd quies est priuatio motus: priuatio autem denotat formam, cuius est priuatio, posse tunc esse, quando ipsa est.

78. Respondeo ad primum, repugnare motum cœli esse ab æterno, ex parte ipsius motus, qui essentialiter exigit partes priores, & posteriores, quarum nullæ possunt esse æternæ, vt ostensum est numero 55. Quamuis autem motus circularis careat fine, & principio ex parte subiecti, & mobilis in quo omnes eius partes vniuntur per indiuisibilia continuantia, ità vt nullum sit terminatiuum, quod non

sit vnitiuum, cuius contrarium reperitur in motu recto: habet tamen principium, & finem ex parte durationis, ità vt quælibet pars transeat aliâ succedente: & consequenter quælibet finitè durat alioquin non esset motus successiuus, sed permanenter duraret.

79. Ad confirmationem ex Diuo Thoma, dico ipsum non loqui ex propria sententia, & asserendo. Est enim ibi quæstio, vtrùm motus circularis sit ab æterno, non autem vtrùm potuerit esse. Vnde ibidem ait, *ex Mathematicis non potest aliquid efficaciter de motu concludi*: & ideò si quid illa ratio probat secundùm Philosophum, qui illâ vtitur tantùm probat quòd si aliquis motus est æternus, debet esse circularis, quia de nullo alio apparet ratio suspicandi.

80. Ad secundam confirmationem dico cœlum non fuisse quietutum quiete priuatiuâ, sed tantùm negatiuâ, quia motus non potuisset esse tunc. Et quamuis sit corpus naturale, ac proindè habeat aptitudinem ad motum, non tamen habet talem aptitudinem, vt possit reduci ad actum, nisi in tempore.

Adde quòd idem argumentum fieri potest de quouis alio motu, puta de calefactione. Si enim ignis fuisset ab ætereno applicatus aquæ, vel eam calefecisset, vel quieuisset à calefactione, ad quam habet naturalem aptitudinem. Et quod de isto motu respondebitur, de alio responsum erit, vt patet.

81. Obijcies tertiò: vbicumque Diuus Thomas loquitur de ista quæstione, affert rationes, quibus Philosophi volunt ostendere contrà Aristotelem mundum non potuisse esse ab æterno, & eas dissoluit, etiam quæ Contrà æternitatem motus, & temporis faciunt: ergo sentit non repugnare, ea fuisse ab æterno: & ità malè eum pro opposita opinione citauimus numero 51.

82. Deinde q. 3. de potentia. a. 14. in qûo argumentum nouum ex his, quæ secundo loco ponuntur sic procedit: *creatura mensuratur tempore, vel æuo: sed æuum, & tempus differunt ab æternitate: ergo creatura non potest esse æterna.* Ità respondet: *æuum & tempus ab æternitate differunt non solùm ratione principij durationis sed etiam ratione successionis. Tempus enim in se successiuum est, æuo vero successio adiungitur, proüt substantiæ æternæ sunt quantùm ad aliquid variabiles, etsi quantùm ad aliquid non varientur proüt æuo mensurantur. Æternitas vero nec successionem continet, nec successioni adiungitur.*

Igitur, si tempus esset ab æterno, differret ab æternitate per successionem propriam, non autem per hoc quòd actu careat principio. Et ità ex mente Diui Thomæ potuit tempus carere principio durationis. Nisi enim sic intelligatur illa solutio, inquiunt Complutenses, manebit argumentum omninò insolutum.

83. Respondeo, Diuum Thomam non afferre huiusmodi solu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

tiones ex propria sententia, sed ex mente Philosophorum eorum, qui mundi æternitatem sustinebant: & miror Complutenses, qui hoc non aduerterint, aut dissimulauerint, & mentem Diui Thomæ tam violenter contrà textus adeò expressos, quos à numero 51. attulimus, in suam sententiam contorquere voluerint.

84. Quòd autem ità sit, manifestum est ex locis citatis. Nam in 2, sent. d.1. q. 1. a. 5. in secunda parte sic ait: *quia ad rationes in contrarium factas, quas dixi demonstrationes non esse, inueniuntur Philosophorum responsiones ideo, quamuis verum concludant, ad eas etiam respondendum est secundùm quod ipsi Philosophi respondent, ne alicui disputanti contrà tenentes æternitatem mundi, ex improuiso occurrant.*

Deinde 2. contrà Gentiles, c. 38. idem ferè dicit his verbis: *has rationes sufficit tangere solùm, ne videatur Fides Catholica in vanis rationibus constituta, & non potiùs in solidissima Dei Doctrina: & ideo conueniens videtur ponere qualiter obiicitur eis per eos, qui æternitatem mundi posuerunt.*

85. Tertiò: si Diuus Thomas daret huiusmodi solutiones ex propria mente, sibi contradiceret: nam 1. p. q. 46. a. 2. ad 7. vbi objicitur quòd si generatio esset ab æterno, vnus homo esset genitus ab alio, & ille alius ab alio in infinitum; illud concedit, quia potest dari processus infinitus in causis efficientibus, per accidens subordinatis, quales sunt pater, auus, atauus, &c. *Vnde non est impossibile*, inquit, *quod homo generetur ab homine in infinitum.* Et tamen in solutione ad 8. immediatè sequenti, hoc negat, varias afferens Philosophorum solutiones, quas alibi improbat, & concludit, *considerandum tamen quod hæc ratio particularis est: vnde posset dicere aliquis quod mundus fuit æternus, vel saltem aliqua creatura vt Angelus, non autem homo. Nos autem intendimus vniuersaliter, an aliqua creatura fuerit ab æterno*

Mens ergo Diui Thomæ alijs in locis non est, generationes, & alia successiua potuisse esse ab æterno, sed tantummodò ipsum mundum secundùm substantiam, vel aliquas creaturas permanentes.

86. Quod autem objicitur ex q. de potentia, difficultate caret: solùm enim vult tempus admittere successionem ex natura sua, & in hoc differre ab æternitate, siuè alioquin potuerit esse ab æterno, siuè non: quod ibi neque concedit, neque examinat, licet concedat de æuo, quod est mensura rerum permanentium, quæ si essent æternæ, variabiles essent virtualiter, quatenus non in statu æternitatis, sed in tempore variari possent, & moueri, vt diximus num. 7. de Cœlo.

QVARTA PARS SECTIONIS.

Soluuntur argumenta contrà poßibilitatem æternitatis succesßiuorum.

87. QVamuis mihi satis persuasum sit successiua non potuisse esse ab æterno: tamen quia methodus nostra est, quæstiones ferè omnes alicuius ponderis, in vtramque partem disputare: & secundùm sententiam Diui Thomæ non potest demonstrari mundum, in quo illa comprehenduntur, non esse ab æterno, cùm sit articulus Fidei, ideò argumenta quæ contrà possibilitatem æternitatis huiusmodi successiuorum attulimus in tertia parte sectionis, hîc soluere statui, vt quam probabilitatem habeat vtraque opposita sententia, clarius appareat.

88. Aduertendum est autem priùs, duobus modis intelligi posse rem aliquam potuisse esse ab æterno, primò ità vt hæc numero res determinata, secundùm se totam, & secundùm omnes suas partes fuerit ab æterno: & hac ratione nulla Cœli circulatio, nulla pars motus, nulla generatio potuit esse ab æterno. Nam omnis generatio determinata supponit ipsum generans, & materiæ dispositionem, quæ duratione illam antecedere debent: & omnis pars motus, quantumuis parua, includit alias priores, & priores in infinitum, ità vt nulla possit asignari, neque esse, quæ secundùm se totam sit in instanti, & quam non solum mobile, sed & alia pars duratione reali non præcesserit, quæ præcedentia repugnat æternitati, vt ostendimus nùmero 55.

89. Secundo modo potest intelligi rem aliquam potuisse esse ab æterno eâ ratione, vt non possit concipi vlla realis duratio, aut imaginaria cui res illa non coëxistat secundùm aliquid sui, licet non secundùm se totam: adeò vt ante quamlibet partem eius determinatam, & assignatam fuerit alia, & alia prior in infinitum, neque vmquam possit ad primam perueniri. Et in hoc sensu intelligitur successiua potuisse esse ab æterno, quia quamuis nulla Cœli circulatio, nulla substantialis generatio in particulari, & diuisiuè sumpta potuerit esse ab æterno; nihil tamen obstare videatur, quin tota collectio circulationum, & generationum potuerit esse ab æterno, successiuo modo ità vt ante quamlibet fuerit alia, & alia in infinitum: sicut in circulationibus cœli futuris, posito quòd nunquam cesset à motu, post quamlibet erit alia, & alia in infinitum. Vnde hæc æternitas potest vocari æternitas successionis: quæ verò potest conuenire rebus permanentibus, æternitas permanentiæ. His prænotatis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

90. Respondetur ad primum argumentum, sumptum ab authoritate Diui Thomæ, ipsum tantùm velle, nullam determinatam partem motus, nullam rem particularem, seu nullum indiuiduum signatum, si producatur per motum, posse esse ab æterno, secus totam collectionem omnium motuum vel indiuiduorum; hæc enim modo successiuo, & æternitate successionis potest esse æterna, ità vt eam nulla præcesserit duratio, quamuis quodlibet indiuiduum determinatum præcesserit aliud, & aliud absque termino, & quamlibet circulationem cœli præcesserit alia, & alia in infinitum à parte ante, adeò vt nunquam deueniatur ad primam. Enim verò, si collectio circulationum cœli possibilium, à parte post, æterna est, licet quælibet fiat per motum: quidni collectio earumdem à parte ante potuit esse æterna?

91. Hæc est communis interpretatio textuum Diui Thomæ apud discipulos: & certé non videtur posse melior reperiri pro hac sententia nihilominùs persuadere mihi non possum, hunc esse Diui Thomæ sensum quia falsum existimo. Quâ enim ratione fieri potest, vt collectio circulationum cœli sit ab æterno, & nulla circulatio cœli, nullius circulationis pars, quantumuis parua, sit ab æterno? Negatio enim est malignantis naturæ, vt aiunt, & omnia destruit. Vnde cùm hæc propositio vera sit, *nulla circulatio cœli indiuidua & diuisiuè sumpta, fuit ab æterno ex parte rei*, impossibile est hanc esse veram, *tota collectio circulationum cœli fuit ab æterno ex parte rei*: quia propositio affirmatiua, vt vera sit, debet necssariò verificari de aliquo sub se contento, & sic ista, quæ est contradictoria primæ, debet & esse vera, *aliqua circulatio diuisiuè sumpta est ab æterno* quod negat Diuus Thomas.

92. Præterea: quod est de ratione producti per motum, vt sic conuenit omni producto per motum; sicut quod est de ratione animalis vt sic, conuenit omni animali, non solùm diuisiuè sumpto, sed etiam collectiuè coniunctim cum alijs: alioquin ex coniunctione, cum alijs, propriam mutaret naturam, aut alia vt coniuncta, non participarent eamdem naturam: sed de ratione producti per motum est, vt duratione sit posterius producente, ex Diuo Thoma, & veritate: ergo hoc conuenit omnibus per motum productis simul sumptis, seu toti collectioni productorum per motum, atque adeò, generationũ series, circulationes Cœli, aliaque successiua, etiam collectiuè sumpta, non potuerunt esse ab æterno, quia necessariò supponunt aliquid prius.

Nec eadem est ratio de circulationibus æternis à parte post: huiusmodi enim æternitas nunquam ponetur in actu, neque poni potest, id eòque est duratio tantùm Syncategorematicè infinita: æternitas verò à parte ante, esset posita in actu, & categorematicè infinita.

93, Respondetur

93. Respondetur ad secundum eodem prorsus modo, corpus nimirum mobile debere præcedere quamlibet circulationem, & quamlibet partem motus determinatam, & diuisiuè sumptam, quia cuilibet designatę cõuenit incipere extrinsecè & habere instans initiatiuum sui esse. Secùs se res habet de tota successiua collectione omnium circulationum, partiumuè motus. Nullum enim instans posset assignari à quo illa collectio inciperet, & antè quod non præcessisset motus: & sicut non daretur primum instans, in quo mobile acciperet esse, ità nullum daretur post quod immediatè fieret motus, ità vt posset dici, *nunc motus non est, sed immediatè post erit*. Vel: *nunc motus est, sed immediatè anteà non fuit*

94. Verùm hæc solutio non minorem patitur difficultatem, quàm præcedens. Cùm enim motus, de quo est quæstio, necessariò habeat partes priores, & posteriores, & de ratione illius sit non posse esse totum simul; talis ratio illi conuenit siue diuisiuè sumatur prò vna determinata circulatione, siue collectiuè pro omnibus simul: ac proinde, cùm quæuis circulatio necessariò præsupponat mobile esse in instanti sibi extrinseco, in quo ipsa esse nequit, non potest vllo modo conuenire toti collectioni circulationum, vt non præsupponat idem mobile, alioquin esset simul cum eo, & consequenter in instanti, saltem ratione alicuius indiuidui sub ipsa contenti, quod est impossibile.

95. Respondetur ad tertium, quòd includit prius, & posterius, non posse esse ab æterno æternitate permanentiæ, benè autem æternitate successionis. Esse enim æternum tali æternitate à parte ante, non est habere aliquam sui partem determinatam, quæ sit ab æterno; sed est habere partes priores, & priores in infinitum, ità vt nunquam possit perueniri ad primam: sicut esse æternum à parte post successiuo modo, non est habere aliquam partem posteriorem, quæ in æternum duret; sed est post quamlibet partem determinatam habere alias, & alias posteriores, sine termino, ità vt nunquam perueniri possit ad vltimam. Sic enim consumitur, seu completur infinitum tempus, & consequenter æternum, per totam collectionem circulationum, & partium motus.

Quapropter sicut quàuis parte temporis designatâ à parte post, datur alia posterior, & tamen hoc non impedit, quin tempus possit esse æternum à parte post: ità, licet quàuis parte temporis à parte ante possit dari alia prior, hoc non impedit, quin possit esse æternum à parte ante.

95. Sed neque hæc solutio magis satisfacit, quàm priores, & eodem modo refellitur, ac præcedens. Solùm enim euincit tempus, & motum eo modo potuisse esse æternum à parte ante, quo potest esse æternum à parte post; sed æternitas à parte post nunquam po-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

netur in actu, neque poni potest per diuinam omnipotentiam, quia sic omne tempus possibile exhauriretur; ergo æternitas à parte ante respectu motus, & temporis poni non potuit in actu: ac proinde impossibile fuit motum, & tempus produci ab æterno.

Sicut ergo tempus posse esse æternum à parte post, est partes motus finitas transire posse sine termino, & fine, quod est esse syncategorematicè infinitum: ità tempus potuisse esse æternum à parte ante, nihil aliud esse potest, quàm partes finitas motus, & circulationes cœli potuisse à Deo produci ante hodiernum diem priùs, & priùs in infinitum, & sine termino, quod est esse infinitum syncategorematicè, nunquam autem ab æterno. Idemque debet intelligi de generationibus, & alijs successiuis.

97. Respondetur ad quartum per eamdem distinctionem, videlicet annihilationem, seu corruptionem motus non potuisse esse ab æterno, æternitate permanentiæ, sed tantùm æternitate successionis: hoc est, nullam determinatam corruptionem motus potuisse esse ab æterno, benè autem totam collectionem successiuam corruptionum, quatenus ante quamlibet diuisiuè sumptam, & designatam potuerit esse alia, & alia in infinitum. Et licet quælibet pars motus seu cuiusuis partis motus generatio in particulari sumpta debuisset præcedere corruptionem sibi respondentem, & oppositam, tamen omnes corruptiones collectiuè sumptas non præcessisset duratione temporis, aut vlla pars motus, aut vllius partis motus generatio, quia processus, seu consequentia à diuisis ad coniuncta non valet.

98. Quemadmodum enim si dicas, *quolibet designato numero datur alius maior, aut perfectior; ergo omnium numerorum collectione potest esse aliquis numerus maior, aut perfectior*, consequentia non valet: ità nec valebit, si dicas, *quamlibet determinatam desitionem partis motus præcedit pars illa: ergo & omnes desitiones collectiuè sumptas præcedit aliqua pars* similiter etiam posito quòd tempus sit futurum æternum, non valet hæc illatio: *post quamlibet partem motus designatam sequitur corruptio illius: ergo post omnes partes motus collectiuè sumptas potest sequi aliqua corruptio.* Tunc enim tempus à parte post non esset æternum, quia post ipsum aliqua corruptio sequeretur posterioritate durationis.

99. Hæc responsio est adhuc mihi minùs vera, & intelligibilis. Nulla est enim corruptio motus à parte rei, quam non præcesserit à parte rei generatio talis motus, duratione reali, quia talis corruptio instantanea non est: ergo verificari non potest de tota collectione corruptionum, quòd eam nulla generatio præcesserit, cum verificari nequeat de vllo in tali collectione contento. Nam doctrina illa quòd non valeat consecutio à diuisis ad coniuncta, falsa est, si in consequentia non ponantur plura, quàm in antecedente contineantur, vel

formaliter, vel virtualiter, alioquin *inductio* non esset legitima argumentatio, & istæ consequentiæ non essent bonæ, *quilibet coruus, diuisiuè sumptus est niger; ergo omnes corui collectiuè sumpti sunt nigri.* Item: *singuli homines, qui per æternitatem extiterunt sunt mortui: ergo omnes homines collectiuè sumpti, qui ab æterno extiterunt, mortui sunt.*

100. Euidens autem est istam consequentiam esse omninò prædictis similem, *quamlibet corruptionem determinatam motus, quæcumque per æternitatem fuit, præcessit tum motus ille, tum generatio illius: ergo totam collectionem corruptionum quæ ab æterno fuit, præcessit aliquis motus, & aliqua motus generatio.* Quomodo enim potest esse corruptio eius, cuius non præcessit generatio?

Præterea: si aliqua generatio motus non præcedit totam collectionem corruptionum motus, ergo est simul cum illa ab æterno: & sic contradictoria sunt simul ab æterno, nempe esse, & non esse motus: quod est impossibile.

101. Comparatio verò illa, quæ de numero affertur à Mailhato, Complutensibus, & aljis, non rectè procedit: quia in consequentia ponuntur repugnantia, nimirum esse aliquem numerum vltrà omnes omninò numeros collectiuè sumptos. Nam omnes sumi, & aliquem non sumi, sunt contradictoria. At res non ità se habet in alia consequentia: quia ante totam collectionem corruptionum, non dicitur, quòd præcedat aliqua corruptio: quomodo essent similes consequentiæ: sed quòd præcedat generatio eius, quod corrumpitur, tota autem collectio partium motus, quæ est ab æterno, corrumpitur, & consequenter generatur: & ita nihil repugnans inuoluitur, cùm generatio, corruptio, & ipse motus sint diuersa, & tota collectio generationum sit extrà totam collectionem corruptionum.

102. Deinde, si antecedens allati exempli de numero, sic accipiatur, vt *per quemlibet designatum numerum* omnes omninò numeri sigillatim sumpti intelligantur, falsum est, non secùs ac consequens, quia vtrobique sumuntur omnes numeri, vltrà quos non potest dari maior. At in nostro casu, etiam si sumantur omnes corruptiones sigillatim nullâ demptâ, verum est antecedens. Si enim nulla est ex parte rei corruptio, quam non præcedat sua generatio: ergo omnes præceduntur ex parte rei, quia duæ illæ propositiones significant omninò idem, vt patet.

103. Ad quintum respondetur negatione minoris quoad vnam partem, nimirum quòd daretur prima reuolutio in circulationibus cœli, si forent ab æterno. Ad eius probationem dicitur, quòd licet daretur aliqua prima negatiuè, id est, ante quam nulla extitisset; non esset tamen prima positiuè, id est, post quam posset designari secunda. Quapropter, licet daretur vltima, nempe hodierna; non tamen da-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

retur vlla prima, progrediendo versus æternitatem, sed semper alià, & alia prior in infinitum, & absque vllo termino, ac consequenter ab æterno. Neque propterea ante omnes collectiuè daretur alia, licet ante omnes diuisiuè daretur aliqua: sicut non datur aliquis numerus maior totâ numerorum collectione, licet nullus assignari possit diuisiuè, quo non possit assignari maior.

104. Suas quoque difficultates patitur ista responsio. Nam in primis non minùs videtur repugnare infinito, quòd in eo detur primum negatiuè, quàm positiuè: quia, vt diximus in Physicis, infinitum est, cuius semper aliquid est extrà: at nihil esset extrà istam reuolutionem, nagatiuè primam, versus æternitatem progrediendo.

Deinde: ridiculum videtur dicere, quòd Angelus, qui mouisset cœlum non potuisset designare illam circulationem, quæ immediatè primam illam subsecuta fuisset: nam à parte rei fuisset aliqua post illam, ante quam nulla, nisi illa negatiuè prima: hoc autem est esse secundam, & primam positiuè.

105. Respondetur ad sextum ex D. Thoma. 2. contra Gentiles, c. 38. ad rationem 3. & primâ p. q. 46. a. 2. ad 6. transitum semper intelligi à termino in terminum: & ideò quæcumque præterita dies vel circulatio signetur, ab illa vsque ad istam sunt finiti dies, qui pertransiri poterunt: *in omnibus autem simul, si Mundus semper fuisset, non esset accipere primam, & ità nec transitum, qui semper exigit duo extrema.* Quamuis ergo infiniti dies, & infinitæ circulationes fuissent præteritæ: quia non oportet, vt præteritio sit ab extremo in extremum; non fuissent tamen propriè transactæ: ex quo patet solutio ad primam confirmationem, quia neque præteritum tempus, neque futurum æternum possent pertransiri.

106. Ad secundam confirmationem negatur consequentia, quia ab isto *nunc* versus æternitatem, fit progressus versus partem ex qua tempus est infinitum: ab æternitate verò ad istud *nunc*, fit progressus versus partem, ex qua tempus est finitum: & ità potest ab æternitate ad præsentem diem deueniri, non contrà.

107. Ad tertiam cõfirmationem negatur posse numerari circulationes ab Angelo, simul cum Cœlo producto: quia cùm nulla esset prima, nulla secunda positiuè, vt dictum est ad quintum: consequenter nulla posset esse numeratio, quæ necessariò exigit ordinem prioris, & posterioris: numerus enim est multitudo mensurabilis per vnitatem.

108. Hæc videntur vana effugia, & verborum ludus. Siue enim dies ab æterno vsque ad hodiernum dici debeant transiti, siue non, semper verum erit processum aliquem infinitum rerum successiuarum, fuisse hodie terminatum, absolutum, & completum. Hoc autem est contrà communem notionem infiniti, & contrà propria sic respondentium verba, dum aiunt quòd incipiendo ab aliqua vna die,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

vel circulatione Cœli designatâ, nunquam possit perueniri ad vltimam, nec exhauriri multitudinem omnium Collectiuè sumptarum. Si autem ab aliquo vno incipiendo non potest exhauriri talis processus, quomodo poterit exhauriri à nullo primo incipiendo?

Verba verò Diui Thomæ sic intelligit Ioannes à sancto Thoma, vt negent motum potuisse esse ab æterno: *quia cum non esset accipere primam circulationem, illa sub qua mundus creatus fuißet caruisset principio, atque adeò fuisset infinita in duratione, & permanentia, quod est non esse motum.*

109. Secunda etiam confirmatio non soluitur, quia processus à circulatione prima negatiuè, vsque ad hodiernam, non est minus infinitus, quàm processus ab hodierna ad illam primam, cùm tota collectio circulationum in vtroque comprehendatur: ergo cùm iste nunquam possit terminari, & compleri, ille quoque nunquam potuisset absolui, & terminari. Et si hoc non sit demonstratio, nescio quid demonstratio dici possit, aut debeat.

110. Tertiæ quoque confirmationi non fit satis, quia reuera reperitur ordo inter circulationes, adeò vt nullæ duæ possint esse simul, sed vna necessariò aliam antecedat. Cùm ergo Angelus creatus simul cum Cœlo, determinatè sciat illam circulationem, ante quam nulla extitit; negari rationabiliter non potest quin similiter illam determinatè sciat, ante quam non est nisi illa prima, & sic consequenter. Vnde, sicut si Deus simul creasset ab æterno decem Angelos, quilibet Angelus posset illos numerare; ita quilibet posset numerare decem circulationes à puncto æternitatis versus hodiernam, ac proinde omnes quotquot extitissent: nec oppositum potest mihi videri probabile.

111. Quapropter meliùs videtur responderi ad prædictum argumentum, id quod diximus lib. . Phys. q. 4. numero 50 & 56. scilicet infinitum numerum circulationum posse exhauriri, pertransiri, numerari per infinitas detractiones, & numerationes, atque tempore infinito: & posse, saltem à Deo, in eo assignari primum, & secundum, medium, & vltimum, quia eius infinitudo in hoc sita est, quòd incipiendo ab vna parte signata, nunquam deueniatur ad vltimam, nisi per aliud infinitum, modo ibi explicato.

112. Respondetur ad septimum, si sol productus esset ab æterno, positus fuisset in aliquo communi loco, eius naturæ conformi, & iuxta exigentiam sui motus: hoc est, in cœlo, & in spatio inter orientem, & occidẽtem contento; non autem posset assignari locus aliquis particularis, in quo fuisset primò positus, & à quo incepisset primò moueri. Sicut enim qualibet circulatione assignatâ daretur alia prior, & prior in infinitum à parte *ante*; ità quolibet loco particulari designato esset alius prior, & prior in infinitum, in quo Sol

priùs fuiſſet motus. Et ſicut non poſſet aſſignari locus, in quo vltimò finiretur motus ſolis æternus à parte *poſt* quia nunquam finiretur: ità non potuiſſet aſſignari hemiſphærium, ſeu locus, in quo Sol incepiſſet poni cum ſuo motu, quia talis motus nunquam incepiſſet.

113. Difficilis etiam mihi videtur hæc ſolutio: quia negari non debet, Deum ſcire punctum in quo ſolem determinatè producit, & conſequenter in quo Sol primò mouetur, puta in meridiano Toloſano, primò, inquam, ſaltem negatiuè, quod ſufficit ad æternitatem motus, nec impedit, quò minùs circulationum numerus ſit infinitus, vt dixi numero 101. Abſurdiſſimum enim videtur dicere, quòd Sol non ſit productus ità in vno hemiſphærio, quòd non in alio; & quòd Deus neſciat tenebras fuiſſe ex ea parte terræ, in qua Sol non illuxit, niſi poſt duodecim horas motus: In quauis enim circulatione determinata Sol inſumpſiſſet finitum tantùm tempus, vt modò fit. Nec eadem eſt ratio de motu æterno à parte *poſt*: quia impoſſibile eſt produci vltimam circulationem poſſibilem, etiam negatiuè vltimam, poſt quam nulla ſit futura: & conſequenter non poteſt aſſignari locus in quo vltimo finiretur motus. At exiſtente motu ab æterno, circulatio prima negatiuè, de facto extitiſſet, & Sol ità illuxiſſet verſus vnam terræ partem, vt non ſimul verſus aliam, ſed poſt: quidquid interim ſit de modo loquendi, an ſcilicet deberet dici incepiſſe moueri, &c. de quo numero 83.

114. Reſpondetur ad octauum, à creatione leonis facta à Deo, ad quamlibet generationem ſignatam factam ab illo leone, interceſſiſſe tempus infinitum: quia nulla poſſet aſſignari generatio, nullus leo genitus, quin priùs alia, & alia generatio, alius, & alius leo genitus in infinitum à parte ante præceſſiſſet.

Vnde ad confirmationem reſpondendum eſt, generationem illam, quæ ibi prima vocatur, proceſſiſſe à leone creato à Deo, immediatè immediatione cauſæ, hoc eſt, nullâ aliâ causâ proximâ mediante: non verò immediatè immediatione alterius generationis prioris: quia non daretur aliqua generatio immediatè ab eis procedens prout Ly immediatè excludit mediationem alterius generationis prioris, inquiunt Complutenſes, eò quòd non poſſet vlla generatio determinata aſſignari, quæ ante omnes alias proceſſiſſet à leone creato à Deo, ſed ante quamlibet aſſignabilem fuiſſent aliæ priores, & priores in infinitum: nulla autem prima, licet daretur vltima.

115. Humanam fidem ſuperat apud me iſta reſponſio. Nam, ſuppoſitis generationibus ab æterno, verum eſt ex parte rei duos ſolos leones fuiſſe à Deo ſolo creatos, & eos eſſe omnium leonum ſuccedentium parentes immediatè, vel mediatè mediatione cauſæ. Verum etiam eſt, ex parte rei aliquam eſſe generationem ortam ab ipſis immediatè immediatione cauſæ, vt fatetur reſponſio:

ergo talis generatio est omnium prima, saltem negatiuè, ità vt ante eam nulla extiterit: ergo processit à primo leone, & leæna, etiam immediatè immediatione generationis, alioquin fuisset alia generatio prior ipsâ, facta ab alia causa, & sic non esset immediata immediatione causæ, quod est contradictorium. Cùm igitur hoc verum sit ex parte rei, Deus illud totum certissimè nouit, ità vt possit designare illam generationẽ negatiuè primam, & leones duos, à quibus immediatè processit, & quos ipse creauit. Vel ergo inter creationem illam, & generationem istam fluxit infinitum, vel finitum tempus ex parte rei: & sic manet vis argumenti, quæ cogit fateri, illâ suppositione factâ, inter vtrumque fluxisse tantùm finitum tempus, quantùm scilicet requiritur modò ad generationem leonis: sicut diximus numero 103. de circulationibus Cœli: vnde sequuntur eadem absurda.

116. Respondetur ad nonum ex Diuo Thoma locis suprà citatis, non esse absurdum dari processum infinitum in causis efficientibus, per accidens tantum subordinatis, quamuis hoc sit absurdum in causis subordinatis per se, vt cùm baculus mouet lapidem, manus baculum, &c. quia in istis vna non agit nisi dependenter ab alia, simul agente; & ità effectus dependeret ex causis, & actionibus infinitis simul existentibus, quod est impossibile, & de hoc processu loquitur Aristoteles, suasque demonstrationes eruit.

In causis autem per accidens subordinatis, quamuis vna præcedat aliam, imò vna accipiat suum esse ab alia; posterior tamen non pendet in sua actione à priori, sed potest agere priori destructâ, ideóque accidit illi, vt causa est, quòd procedat ab alia, vel non procedat, sicut accidit patri Sortis quòd sit alterius filius, vel non filius: vnde infinitas in istis causis se habet per accidens ad effectum, quia vnus homo non generat quatenus est ab alio genitus, sed inquantum est homo cùm posset generare etiam si non esset genitus ab illo: nec etiam omnes præcedentes concurrunt simul ad generationem illius. Simili modo multitudo, aut infinitas malleorum se habet per accidens ad opus fabri, quia accidit quòd faber multis malleis operetur ex eo quòd priores frangantur, & nihil refert ex se quòd vno, vel pluribus operetur, vel etiam infinitis, si infinito tempore operaretur, quia omnes tenent ordinem vnius solùm causæ: sicut omnes leones habent gradum vnum causæ efficientis particularis.

117. Respondetur ad decimum, vel propagationem humanam non potuisse esse ab æterno, quamuis generationes aliorum animalium possibiles fuerint: vel quòd animæ à corporibus separatæ iterum redijssent ad corpora post certa temporum curricula; vel quòd Deus subtractione concursus conseruatiui destrueret iam productas, ne infinitum actu consurgeret.

Ad confirmationem verò dicitur, quolibet die signato potuisse produci vnum Angelum, non autem in omnibus collectiuè sumptis, ob eamdem rationem, ne scilicet infinitum actu produceretur; vel nouo producto, alius esse desiisset.

Ad illud, quod additur de infinitate circulationum patet quid respondendum sit ex definitione infiniti traditâ in Physicis, nimirum ad infinitum in actu requiri, vt eius partes sint omnes simul in actu: Circulationes autem cœli non fuissent simul in actu. Vnde Diuus Thomas. 2. contrà Gentiles, c. 38. ad rationem 3. sic ait, *infinitum & si non sit simul in actu, potest tamen esse in successione, quia sic quodlibet infinitum acceptum, finitum est.*

118. Huiusmodi responsiones non satisfaciunt reuerà difficultatibus. Dicere enim propagationem hominum non fuisse possibilem, benè autem aliarum rerum, non est consequenter loqui, vt benè ait Ioannes à sancto Thoma: quia, si Deus voluisset conseruare omnes formas corruptibiles, quas per æternitatem produxisset, quid obstitisset? nihil certè; ideóque illi authores coguntur cōcedere infinitum in aliis generationibus, quod vitare volunt in humanis.

Præterea: illa simultas existentiæ in prædictis formis corruptibilibus nullo modo est necessaria ad infinitum categorematicum, quia semper verum erit dicere numerum infinitum formarum fuisse de facto productum, sicut verum est dicere triginta esse circulationes solis in mense, quamuis priores desinant aduenientibus posterioribus. Et omnes contradictiones, quæ possunt afferri contrà infinitum numerum animarum actu simul existentium, æquè pugnant contrà infinitas animas de facto productas, licet non simul existentes, vt ex se manifestum est, & ostendi potest ex his, quæ diximus lib. 3. Physicorum q. 4. numero 97. de infinito existente obiectiuè in mente diuina.

119. Tertiò: illud quod additur in eadem responsione, animas debuisse desinere subtractione diuini concursus, ne consurgeret infinitum actu, ostendit in primis infinitum esse possibile ex se, & animas annihilari debere timore solùm illius. Deinde, quod est ex se conseruabile à Deo per æternitatem, nec habet incompossibilitatem cum alio ad existendum simul, potest à Deo conseruari simul cum illo: sed anima rationalis conseruabilis est ex se per æternitatem, nec vllam habet incompossibilitatem ad existendum simul cum aliis animalibus similibus: ergo omnes huiusmodi animæ, per æternitatem productæ possent conseruari à Deo: nec vlla est ratio asserendi Deum debere eas annihilare.

Responsio ad confirmationem pro secunda parte eodem modo refutatur: pro prima verò, quæ à Nazario datur, minimè satisfacit: quia Deus potuisset dies omnes signare, & contrarium asserere, absurdissimum

ſurdiſsimum apparet; in omnibus ergo, & ſingulis potuiſſet Angelum vnum creare: nec videô cur id negari debeat, niſi ad effugiendam difficultatem infiniti, quod ſanè non deberet negari ab his, qui ſucceſſiuorum poſſibilitatem ab æterno, non negant. Sed de his ſatis.

SECTIO III.

Qua tempeſtate, quo menſe, quo die productus fuerit Mundus.

120. COmmunis fuit Antiquorum Philoſophorum ſententiâ Mundum fuiſſe conditum verno tempore: Idemque tenuerunt Aſtrologi, qui ob id motum Solis ab Ariete inchoarunt. Hoc ità expreſſit Virgilius libro 2. Georgicon, verſu 135.

Non alios primâ naſcentis origine mundi
Illuxiſſe dies aliumue habuiße tenorem
Crediderim. Ver illud erat, ver magnus agebat
Orbis, & hybernis parcebant flatibus Euri.
Cùm primùm lucem pecudes hauſere, virûmque
Ferrea progenies duris caput extulit aruis,
Immiſſæque feræ ſyluis, & ſydera Cœlo.

Fuit etiam communis Patrum ſententia, atque Theologorum contrà Abulenſem, & Lyranum, qui in Autumno conditum eſſe voluerunt menſe Septembri circa tempora æquinoctij. Et idem forte Ægyptij exiſtimarunt: Nam, vt refert Ioſephus lib. 1. Antiquitatum Iudaïcarum, annum inchoabant à menſe Septembri, Moyſis tempore.

121. Adhærendum tamen eſt primæ, & communi ſententiæ, quæ probatur primò Authoritate Diui Ambroſij, cap.4. lib. 1. Hexameron, vbi ait: *Inde Mundi capi oportebat exordium, vbi erat opportuna omnibus verna temperies.* Auguſtinus Item, aut quiſquis author eſt huius operis, in qq. veteris, & noui Teſtamenti, q. 106. ſic ait: *fit æquinoctium primi temporis, quando Deus Mundum creauit, qui dies intelligitur eſſe vndecima Kalendas Aprilis.* Idem tenet Damaſcenus c. 7. de fide orthodoxa; Beda libro de ratione temporum, c. 28. alijque nonpauci.

122. Probatur ſecundò congruentibus rationibus. Nam in primis congruum fuit, vt Mundus conderetur anni tempore optimo, & commodiſſimo; hoc autem eſt vernum: quia cùm ſit temperatum, calidum, & humidum, aptiſſimum eſt rerum generationi, &

incremento, vt rectè ait Aristoteles 4. de generatione animalium, c. 10. Tunc etiam viget signum Arietis, quod ab Astrologis vocatur fœcundum, masculinum, & beneficum. Aliæ autem Anni tempestates vel nimio calore æstuant, vel acriori frigore rigent, vel pluuiarum, caliginum, grandinum, aliarumque Cœli influentiarum importunitate noxiæ sunt, & languidæ. Præterea: congruum fuit vt eâ tempestate conderetur Mundus, quo fuit reparatus, morte scilicet Christi. Vnde tali tempore educti sunt Hebræi ex captiuitate ægyptiaca, & aquæ Diluuij cessauerunt.

123. Obijcies: quando mundus est productus, erant fructus iam maturi: Nam ad hominum, aliorumque animalium sustentationem erant necessarij, & illum Mundi statum decebant: At fructus non sunt maturi tempore verno, sed autumnali: isto ergo, non illo fuit productus Mundus.

Respondeo primò, regionem Paradisi terrestris itá fuisse temperatam, vt multæ arbores verno tempore fructus gestarent maturos. Nam etiam nunc regiones multæ plurimos habent fructus illâ tempestate maturos, vt cerasa, ficus, pyra.

124. Respondeo secundò, Deum in gratiam nascentis Mundi, aliquid tunc præter communem naturæ cursum effecisse; & arbores attulisse fructus maturos ad sustentationem animalium, atque immaturos, qui tempore autumnali maturitatem consecuti fuerint, eóque deinde tempore labentibus annis redijsse. Neque enim opus est asserere omnes arbores tunc habuisse fructus suos, cùm ad Mundi decorem, hominisque recreationem plus faceret, vt quædam tunc arbores virentibus vestirentur folijs, aliæ floribus ornarentur, quædam maturescentibus fructibus gauderent, aliæ maturos expectarent. Nam & hoc in vnica etiam arbore videre licet, quæ mala fert aurea, floribus simul, & fructibus ornata maturis, maturescentibus, nascentibus.

125. Quò ad secundam Sectionis partem, dicendum est Mundum fuisse conditum mense Martio, die vigesimâ Martij, eâque dominicâ. Sensus non est quòd fuerit totus vno die creatus, contrarium enim dicemus sectione sequenti: sed quòd inceperit tunc. Neque quod ante eius productionem viginti dies præcesserint, sed quòd in tali statu fuerit Cœlum productum, quem habet dum Sol est in æquinoctio verno, seu in primo Arietis puncto, habita ratione hemisphærij nostri, & terræ Palestinæ.

Cùm enim hemisphærium nostrum sit multò præstantius altero, vt probant sydera, quæ ad polum arcticum fulgent, numerus, magnitudo, & pulchritudo. Cùm item terra Palestinæ fuerit sedes, & locus Patriarcharum, & Prophetarum, atque patria Christi, & testis miraculorum eius, manifestum indicium est habitam fuisse rationem

in productione Mundi, tum hem ſphærij noſtri, tum terræ Paleſtinæ, præſertim cùm Moyſes loqueretur Iudæis, in terram illam ituris, dum illa deſcriberet.

126. Sic ergo explicata concluſio probatur quò ad primam partem, ex congruentijs numero 122. allatis, ſcilicet de morte, & reſurrectione Chriſti, de conuenientia, & commoditate temporis verni, quod tali menſe incipit.

Quòd autem die vigeſimâ Martij inceperit, ex eo infertur, quòd Chriſtus moriendo redemit hominem die vigeſimâ quintâ talis menſis, ex communi opinione; vnde ſequitur ex quadam congruentia hominem ſimili die fuiſſe creatum: non potuit autem eodem creari die, niſi Mundus inceperit die vigeſimâ, quia homo productus eſt die ſexto: ſi autem numerentur dies à vigeſimo incluſiuè vſque ad vigeſimum quintum incluſiuè, reperientur ſex.

Quòd denique productus fuerit die dominicâ, clarum eſt, quia ſex diebus productus eſt, & ſeptimo, qui erat ſabbatum, requieuit Deus. Et hoc indicat Eccleſia, quæ in matutinis precibus illius diei canit:

Primo die, quo Trinitas
Beata Mundum condidit,
Vel quo reſurgens conditor
Nos morte victâ liberat.

127. Nihilominus antiqui omnes, & nos cum Eccleſia Romanâ annum incipimus à ſolſtitio brumali, quod olim circa initium Ianuarij contingebat, ob multas rationes, ſcilicet, quia punctum illud ſolſtitij eſt principium ſemicirculi aſcendentis, & finis deſcendentis: quia eſt finis receſſus Solis, & initium acceſſus ad nos: quia eſt finis decrementi dierum, & principium incrementi eorundem: quia eſt finis incrementi, & initium decrementi noctium reſpectu partis ſeptentrionalis, quam incoluerunt anni inſtitutores, & quæ auſtrali dignior eſt, vt diximus. Vnde Ianus apud Ouidium lib. 1. faſtorum ait:

Bruma noui prima eſt, veteriſque nouiſsima Solis
Principium capiunt Phœbus & annus idem.

Adde quod ſaluator noſter circa brumale ſolſtitium natus eſt ad illuminandas hominum mentes. Licet autem nunc ſolſtitium contingat die vigeſima ſecunda Decembris, Eccleſia tamen retinuit vſum Antiquorum in anni inchoatione.

128. Quæres, quid prius fuerit in Mundi creatione, an dies, an nox? Reſpondeo, duas eſſe circa iſtud opiniones. Multi volunt noctem fuiſſe priorem: multi vero diem de quo lege Diuum Thomam in 2. d. 13. q. vnica, a. 4. ad 1. Rationes vtriuſque ſententiæ potiores hîc habes.

Noctem ergo fuisse priorem tenet sanctus Hilarius in libro de Synodis, non procul à fine: sanctus Hieronymus ad verba illa Ionæ, *& erat Ionas in ventre piscis tribus diebus, & tribus noctibus*; Aliique multi.

Probatur autem primò, quia dicitur capite primo Geneseos, tenebras fuisse super faciem Abyssi: ergo prius producta est Abyssus, hoc est, aqua, quàm esset dies.

129. Probatur secundò, quia alioquin non posset ostendi quomodo Christus tribus diebus fuerit in sepulchro. Resurrexit enim nocte, quæ, si finis est diei præcedentis, non verò initium sequentis, nullâ parte tertij diei, Christus in sepulchro iacuit*ò quòd tempore legis Mosaïcæ semper nox habita est vt prior pars diei naturalis, vt patet ex Leuitico, c. 23. vbi mandatur à vespera vsque ad vesperam celebrari sabbatum. Et ex Marci 15. & Ioannis 19. vbi dicitur, eos qui Christum sepeliebant, opus accelerasse, quia sabbatum immineret. Et sanctæ mulieres aromata emere non sunt ausæ, donec sabbato præterito, altera vespera aduenisset, tamquam diei sequentis initium.

Vnde mansit Christus aliquâ parte diei Veneris in sepulchro, toto sabbato, & parte dominicæ, nempe vespertinâ, quæ erat prior pars illius diei. Huiusmodi autem inceptio diei à vespera apud Hebræos, manifestum est indicium, sic ab initio inceptum fuisse: quod ex eo confirmatur, quia Exodi 20. Dominus præcepit obseruationem sabbati ad imitationem eius quietis, quâ ipse post sex dies vacauerat ab omni opere.

130. Opposita sententia sic probatur primò quia cùm Deus lux sit, & tenebræ in eo non sint vllæ, 1. Ioannis 1. non decet eum sua opera inchoasse à tenebris, quod Manichæi calumniantur, appellantes Deum veteris testamenti, Deum tenebrarum.

Secundò: In eo hemisphærio debuit illuxisse prima dies artificialis, quod præstantius est, & nobilius: hoc autem est nostrum.

Tertiò: in eo primus illuxit, in quo postremus illucescet: postremus autem erit in nostro, vt docet Diuus Thomas in 4. d. 43. q. vnica. a.3. quæstiuncula 4. his verbis: *satis probabiliter dicitur à quibusdam, quòd resurrectio erit quasi in crepusculo, Sole existente in Oriente & Lunâ in Occidente, quia in tali dispositione Sol & Luna creduntur creata, vt sic eorum circulatio compleatur penitus per reditum ad eundem punctum vnde de Christo dicitur, quod resurrexit tali horâ.* Idem tenet D. Bonauentura, Durandus, & alij eadem distinctione.

Vnde extremum judicium diurno, non autem nocturno tempore fiet: quia hoc tempus tum ad gloriam Beatorum, tum ad reproborum ignominiam, tum ad iudicij manifestationem erit magis accom-

modatum. Patres autem dum illud nocturno futurum tempore innuere videntur, loquuntur figuratè, vt indicent iudicium eo tempore futurum, quo homines securiores sibi videntur, quale est nocturnum, vt obseruauit Augustinus, & alij.

131. Neque obstat quòd in Genesi priùs nominetur *vespere*, quàm *manè*. Non enim propterea censendum est noctem fuisse die priorem, sed per *vespere* intelligendus est totus dies artificialis: per *manè* verò tota nox artificialis: & ita in nostro hemisphærio priùs fuit vesper, id est, dies artificialis; deinde mane, id est, nox artificialis. Cuius ratio est, quia ibi agitur de die artificiali completo, & de nocte artificiali completa: complementum autem diei artificialis est vespere, & complementum noctis mane; ergo rectè à vespere dies, & nox à mane, seu aurora, nuncupatur.

Hanc explicationem tradit inter cœteros Augustinus 1. de Genesi contra Manichæos, c. 10. & libro imperfecto super Genesim, cap. 7. & Diuus Thomas 1. p.q. 47. a. 3. ad 6. De hoc ità loquitur: *Præmittitur autem vespere, quia, cùm à luce dies inceperit, priùs occurrit terminus lucis, quod est vespere, quàm terminus tenebrarum & noctis, quod est mane*. Vel secundùm Chrysost. homil. 5. in Genesim à medio, *vt designetur quòd dies naturalis non terminatur in vespere, sed in mane.*

Ex his colligi debet Cœlum cum astris fuisse in primo instanti creatum, & Solem in puncto orientis positum, statim incepisse moueri, primùmque diem artificialem motu primi mobilis in superiori, & nostro hemisphærio effecisse.

132. Dices: si Sol primo instanti factus est, lucem suam habuit, & ità non benè diceretur lux posteà facta fuisse. Deinde dicitur quòd *tenebræ erant super faciem Abyssi*; ergo fuerunt priores luce; non igitur dies noctem præcessit.

Respondetur ad primum, Solem fuisse productum in linea horizontis rationalis, puncti orientis, ideóque non potuit tunc lumen illius ad faciem Abyssi pertingere in hemisphærio visibili Palestinæ propter terræ, & aquæ rotunditatem: siue per faciem Abyssi intelligatur superficies concaua aquarum, siue conuexa terræ, quatenus Abyssi terminus erat, sicut rei cuiuslibet facies dicitur, ad quam visus terminatur; siue superficies aquæ conuexa, quod videtur verius.

133. Quia igitur post primum illud instans cœpit Sol moueri motu primi mobilis, & super horizontem ascendere, atque hemisphærium nostrum illuminare, ideò lux facta fuisse dicitur, non quò ad substantiam in Sole, sed quò ad illuminationem hemisphærii nostri mediante motu Solis. Vel si verbum *fiat*, referatur ad intrinsecam Solis lucem, intelligendum est dici per recapitulationem, ità vt Moyses resumat quod ante dixerat, ad ostendendum quid Deus mun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

do addiderit primo illo die, videlicet lucem, seu illuminationem in aëre, & hæmisphærio nostro, ante quam tenebræ erant super faciem Abyssi. Et ità manet solutum secundum dubium, & simul ostenditur probabilitas vtriusque huius opinionis.

SECTIO IV.

An totus Mundus fuerit productus in vnico instanti.

DVplex est circa quæstionem hanc sententia præcipua: Altera asserit Mundum fuisse in vnico momento conditum: altera verò sex dierum spatio. Vtraque probabilis est, & vt probabilis hic a nobis explicanda.

PRIMA PARS SECTIONIS.

Mundum vnico instanti fuisse productum.

134. PArtem istam affirmantem tenuerunt multi Antiqui, in primis Philo Iudæus in libro de Allegorijs legis Mosaicæ, vbi sic loquitur: *rusticanæ simplicitatis est putare Mundum sex diebus esse conditum*. Idemque asserit Procopius in 1. Geneseos, Caietanus autem ibidem vult, vno die fuisse productum.

Quòd si rationem quæras cur dicatur a Moyse sex diebus conditum esse, respondet Caietanus Moysem declarare voluisse naturalem ordinem, & dependentiam, quam res habent inter se, ità vt si successiuè produci debuissent, commodissimè sex diebus productæ fuissent. Philo verò, per numerum senerarium, qui perfectorum primus est secundùm Arithmeticos, quia ex omnibus suis partibus aliquotis aggregatis, scilicet 1. 2. 3. integer consurgit, ait declarari perfectionem Mundi. Et Procopius Moysem ità locutum dixit, docendi gratiâ, vt rem totam meliùs, & distinctiùs perciperemus.

135. Eamdem sententiam sustinet Diuus Augustinus multis in locis, præsertim lib. 4. de Genesi ad literam, c. 22. & sequentibus, & lib. 5. c. 5. & lib. 11. de Ciuitate Dei, c. 9. ità vt omnia, quæ sex diebus in Genesi facta dicuntur, vnico instanti facta sint, actu quidem Cœlum, quatuor elementa, & substantiæ spirituales: animalia verò, plantæ, & homines, potentialiter, causaliter, & virtualiter, seu in rationibus seminalibus, hoc est, in virtutibus actiuis, & passiuis, quas principia illa prima, in primo instanti creationis facta acceperunt ad effectus huiusmodi posteà producendos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

Hac de re ſic loquitur ipſe Diuus Auguſtinus lib. 7. de Geneſi ad literam ſub finem: *His omnibus diuinæ Scripturæ teſtimonijs ad illam ſententiam ducti ſumus, vt diceremus Deum ab exordio ſeculi primùm ſimul omnia creauiſſe, quædam conditis iam ipſis naturis, quædam præconditis cauſis, ſic vt non ſolùm præſentia, verùm etiam futura fecerit, omnia potens, & ab eis factis requieuerit, & eorum deinceps adminiſtratione, atque regimine crearet etiam ordines temporum, & temporalium; qui & conſummauerit ea propter omnium generum terminationem, & inchoauerit propter ſeculorum propagationem, vt propter conſummata requieſceret, & propter inchoata vſque nunc operetur.*

136. De homine verò, & anima rationali in eodem libro, c. 24. idem ſentit, quamuis non audeat omninò aſſerere; ait enim; *Credatur ergo, ſi nulla Scripturarum authoritas, ſeu veritatis ratio contradicit, hominem ità factum ſexto die, vt corporis quidem humani ratio cauſalis in elementis Mundi, anima verò iam ipſa crearetur, ſicut primitùs conditus eſt dies, & creata lateret in operibus Dei, donec eam ſuo tempore ſufflando, hoc eſt, inſpirando, formato ex limo corpori inſereret.*

Et hanc Diui Auguſtini ſententiam amplectitur Diuus Thomas in 2. d. 12. q. vnicâ, a. 2. tamquam rationabiliorem: & Scripturam ſacram ab irriſione Infidelium magis defendentem, quod valde obſeruandum docet Auguſtinus in exponendis ſacris literis, lib. 1. de Geneſi ad literam, c. 19. Quod autem Deus ſex dierum ſpatium inſumpſerit ad fabricandum Mundum, ſicut ſuperficies literæ Geneſeos habet, videtur infidelibus ridiculum, quaſi Deus indiguerit morâ temporis ad illum perficiendum. Nihilominus 1. p. q. 74. a. 2. tantùm ſoluit rationes vtriuſque oppoſitæ ſententiæ, vt neutri præiudicetur, quod & nos quoque præſtabimus.

137. Verùm oportet priùs explicare quid intelligat Diuus Auguſtinus per illos ſex dies, quibus in Geneſi dicitur Mundus à Deo conditus, & perfectus. Per eos ergo non vult intelligi vulgares dies, qui Solis motu, & circuitu peraguntur, cùm Sol dicatur factus die quarto, ſed vnum diem, ſcilicet cognitionem Angelicam, ſex rerum generibus præſentatam.

Quemadmodum enim præſentatio lucis ſenſibilis ſuper hæc inferiora diem facit conſuetum, & ſenſibilem: ità præſentatio, ſeu operatio luminis mentis Angelicæ ſuper res creatas facit diem ſpiritalem. Vnde primus dies erit cognitio Angelica primi diuini operis, quod primo die factum dicitur: ſecundus dies, cognitio ſecundi operis: tertius tertij, & ità de reliquis. Et quia nihil Deus tunc produxit, quod cognoſcendum non exhibuerit intellectui Angelico, ideò quodlibet opus dicitur factum in aliqua die.

Quia verò Angelus potest multa simul cognoscere, præcipuè in verbo, consequenter dies isti non dicuntur plures, neque distinguntur ob successionem productionis rerum, quæ nulla fuit; neque ob successionem cognitionum Angelicarum, sed secundùm naturalem ordinem rerum cognitarum; quia quæ sunt naturaliter priora, dicuntur priùs facta; vt terra priùs quàm animalia, arbores, plantæ; aqua priùs quàm pisces, &c. sicut sonus dicitur naturaliter prior cantu aut verbis, quamuis simul sit tempore. Vnde, vt Moyses ordinem doctrinæ obseruaret instruendo ignarum, & rudem populum, quæ simul facta sunt, in sex dies distinxit, sicut Geometria, inquit Diuus Thomas, docet constitutionem figuræ fieri, ducendo lineam post lineam, licet omnes lineæ simul, & sine ordine temporis, figuram constituant.

138. Sicut autem in die communi, & vulgari datur mane, & vespere: ità cognitio Angelica, quà rem vnamquamque Angelus cognoscit, aut est matutina, aut vespertina; matutina quidem, quâ cognoscit res creatas in verbo diuino; vespertina verò, quâ cognoscit eas in propria natura. Licet enim ista postrema cognitio per cōparationem ad ignorantiam, vel errorem sit dies: comparata tamen ad cognitionem earumdem rerum, quam Angelus habet in Verbo diuino, obscura est & imperfecta respectu illius, & ità potest vocari vespertina, & intelligi per *vespere*, quod aliquid tenebrarum habet admixtum.

Vel sicut mane est principium diei, & vespere terminus; ità cognitio rerum secundùm esse primordiale earum, quod est in Verbo diuino tanquam in causa, & idea, dicitur matutina: cognitio verò earumdem secundùm esse creatum, quod habent in propria natura, & quod à Verbo fluit tanquam à primordiali principio, dicitur vespertina. Pro cuius doctrinæ intelligentia

139. Aduertendum est Angelos cognoscere res creatas secundùm esse, quod habent in propria natura, per duplex medium, vt rectè docet Diuus Thomas 1. p. q. 58. a. 7. scilicet per species innatas, seu sibi inditas à Deo in instanti creationis; & per rationes earumdem rerum, existentes in Verbo diuino: ità vt videndo verbum, non tantùm cognoscant esse, quod res habent in verbo, sed etiam illud esse, quod habent in propria natura.

Si cognitio vespertina fiat per primum medium, est essentialiter diuersa, atque realiter à cognitione matutina. Et hoc modo videtur intelligendus esse Diuus Augustinus, cùm dicat vespertinam esse imperfectam respectu matutinæ. Nam verbum repræsentat clariùs quamlibet rem, quàm species creata. Si verò fiat per secundum medium, erit vna, & eadem essentialiter cognitio cum matutina, & solùm differet secundùm terminos, seu cognita, quatenus terminabitur ad

esse rerum in verbo, & ad esse earum in propria natura. Et hæc sint satis pro explicatione huius sententiæ, quæ

140. Probatur primò ex sacra Scriptura. Nam Ecclesiastici c. 18. initio dicitur, *qui viuit in æternum, creauit omnia simul.* Hoc autem verum non esset, si pluribus diebus Mundus fuisset conditus, quia plures dies non sunt simul.

Capite item 2. Geneseos sic habetur sub initium, *istæ sunt generationes Cœli, & Terræ quando creata sunt in die, quo fecit Dominus Deus cœlum, & terram, & omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret.* Cùm ergo Deus fecerit cœlum, & terram in principio, & in primo instanti primi diei; virgultum autem agri die tertia, sequitur, primum & tertium diem esse vnum, & eumdem diem, & pari ratione omnes alios dies, ac proinde omnia eodem die, vel potius eodem instanti diei fuisse creata.

Cùm etiam dicatur Deus fecisse virgultum agri antequàm oriretur in terra, & ortum sit super terram tantùm die tertiâ, oportet vt factum fuerit causaliter in terra, quæ acceperit quãdo creata est, virtutem illud producendi, vt explicatum est ex Augustino, numero 135. & ex his duobus maximè locis adductus est ipse ad asserendum Deum omnia simul creasse.

141. Respondeo primò ad primum locum, Deum creasse simul omnia, quæ producta sunt ex nihilo, & quæ in Genesi dicuntur creata in principio, videlicet cœlum & terram, intelligendo sub nomine cœli, etiam substantias spiritales: sub nomine verò terræ omnia alia elementa. Cœtera verò non sunt facta per creationem, sed ex alijs præsuppositis.

142. Respondeo secundò ex Diuo Thoma 1. p. q. 74. a. 2. ad 2. quod in idem redit, *Deum creasse omnia simul quantùm ad rerum substantiam quodammodo informem, sed quantùm ad formationem, quæ facta est per distinctionem, & ornatum, non simul. Vnde signanter vtitur verbo creationis.*

Ex quibus patet triplex operis genus in prima rerum productione distingui, scilicet opus creationis, opus distinctionis, & opus ornatus, quæ in recapitulatione rerum factarum c. 2. Geneseos continentur his verbis, *Igitur perfecti sunt cœli, terra, & omnis ornatus eorum.* Primò enim cœlum & terra in principio, & ante omnem diem sunt per creationem producta, sed informia; deinde per distinctionem perfecta sunt, siue per formas substantiales productas in materia omnino informi, iuxtà mentem Augustini; siue quantùm ad decorem, & ordinem, quo ab inuicem separantur, vt aquæ superiores ab inferioribus, terra a mari, &c. secundùm alios Patres. Denique illis additur ornatus, vt in cœlo luminaria, in aqua pisces, in terra

animalia terrestria: ità vt opus ornatus respondeat per ordinem ordini distinctionis. Et sicut prima dies data est distinctioni primi & supremi corporis, nempe cœli, secunda medij, tertia vltimi: ita prima ornatus, scilicet quarta, deputatur primo corpori, quinta medio, sexta vltimo. Vnde in prædictis verbis ornatus significat aliquid extrinsecum; perfectio vero aliquid intrinsecum.

143. Respondeo ad secundum locum, Deum eodem instanti, quo creauit cœlum & terram, creasse etiam omne virgultum agri, non in actu, sed potentialiter, quatenus dedit terræ virtutem illud producendi: & ità productum est causaliter antequam oriretur super terram actu, quod factum est die tertiâ. Vnde quod Augustinus adscribit diei tertiæ, Alij adscribunt primæ: & sic non sequitur, primam, & tertiam esse eamdem diem.

Dici etiam potest hunc esse sensum illius textus, quòd Deus produxit plantas antequam similia à similibus orirentur, vt iam fit virtute seminum. Et ideò dicitur in tertia die, *germinet terra herbam virentem, & facientem semen,* vt ostendatur productas esse perfectas plantarum species, ferentes semina ad alias similes generandas.

144. Probatur secundò: quia creatio Mundi manifestat maximè omnipotentiam creatoris: effectus autem per partes, & successiuè productus minùs manifestat virtutem agentis, quàm si in instanti simul totus compleatur: igitur omnia simul in principio debuerunt à Deo produci: nam deuteronomij 32. *Dei perfecta sunt opera:* & nulla potest afferri ratio cur eorum perfectio in multos dies debuerit differri.

145. Respondeo, creationem mundi non solùm potentiam creatoris manifestare debere, sed etiam sapientiam, cuius ordo postulat, vt quæ priora sunt naturâ, priùs producantur. Et quia creatura non habet à se nec esse, nec perfectionem; ideo Deus, ad vtrumque ostendendum voluit vt priùs non esset, & posteà esset: & similiter vt priùs esset imperfecta, & posteà perfecta. Vnde datur optima ratio, cur non omnia simul Deus perfecerit.

146. Probatur tertiò: sublunaria dependent tum ab inuicem, tum à cœlestibus, vt constat experientiâ, & docet Aristoteles lib. 1. meteor. c. 2. vbi ait, *est autem ex necessitate continuus quodammodo iste mundus superioribus lationibus, vt omnis ipsius virtus inde gubernetur* Quæ autem ab inuicem dependent debent simul existere, vt se mutuò iuuent: non ergo fuit producta terra ante Solem, aliaque sydera, quæ quarto die facta dicuntur, nec ex alijs vnum sine alio, sed omnia simul.

147. Respondeo aliter philosophandum esse de rebus in fieri, & aliter in facto esse, seu in esse completo, & perfecto. Vnde verum est Mundum in esse completo spectatum exigere, vt omnes suæ par-

tes essentiales sint simul: sed hoc non exigebat in fieri, & in inchoatione sua: sicut in formatione corporis humani perfecta, & completa, cor est simul cum alijs partibus, licet Ante omnes incipiat formari, vt multi censent: vnde dependentia illa inter partes vniuersi ad inuicem, aut inferiorum à superioribus, non erat tunc à Deo stabilita cum præcisa necessitate.

148. Probatur quartò: opus, quod in quolibet die factum dicitur, in vnico momento à Deo totum completum est, cùm ad singula opera dicatur, *dixit Deus fiat, & factum est*: quod indicat subitò, & in instanti totum factum esse. Videtur autem ridiculum dicere quod in reliquo illius diei tempore nihil operatus fuerit vsque ad principium alterius diei; tum quia hoc esset superfluum: tum quia videretur Deus ex opere fatigatus. Omnia ergo eodem die, & simul condidit.

149. Respondeo, Deum, non ex lassitudine, aut ex indigentia temporis ad operandum, sed ad ostendendam naturam, & distinctionem eorum, quæ operabatur, voluisse diuersos dies assignare primæ rerum institutioni; non autem omnia in vno instanti creare. Deinde ordo sapientiæ exigebat, vt priora naturá, crearentur priùs, quàm alia, vt dictum est ad secundum.

SECVNDA PARS SECTIONIS.

Mundum sex diebus fuisse conditum.

150. HÆc sententia communior est, quàm præcedens, eam enim sequuntur cœteri Patres, ferè Omnes, Basilius homilia 2. in Hexameron, Gregor. Nazian. oratione 43. Chrisost. homil 3. in Genesim, Ambrosius lib. Hexam. c. 7. quibus adhærent Scholastici magis communiter in 2. d. 12. & sequentibus, & in 1. partem q. 74.

Probatur primò quia Scriptura sacra debet propriè intelligi, vt sonant verba, quando nullum inde sequitur absurdum, præsertim vbi est narratio historica, vt ipse docet Augustinus 8. de Genesi ad literam his verbis: *narratio quippe in his libris non genus locutionis figuratarum rerum est sicut in cantico canticorum, sed omninò gestarum est sicut in regum libris & huiusmodi cæteris*. Et cap. 2. *at quisquis voluerit omnia quæ dicta sunt, secundùm literam accipere, id est non aliter intelligere, quàm litera sonat & potest euitare blasphemias, & omnia congruentia fidei catholicæ prædicare ... præcipuus, multumque laudabilis intellector habendus est*. Sed nulla sequitur ab-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

ſurditas, ſi dicamūs mūndum fuiſſe conditum ſex dierum ſpatio, vt patebit ſectione ſequenti: ergo cùm hoc aſſerat expreſſe ſcriptura, ità debet intelligi.

151. Reſpondeo, ſatis patere ex dictis à numero 140. quædam abſurda ſequi ex literali intelligentia ſex dierum creationis Mundi, propter quæ debeamus dicere in vnico momento fuiſſe conditum, cùm Eccleſiaſticus hoc expreſsè aſſerat, & ſacra Scriptura non poſſit contraria continere.

Deinde, quamuis nullum ſequeretur abſurdum ex literali Scripturæ interpretatione, licet eam diuerſimodè explicare in his, quæ non ſunt, per ſe de ſubſtantia Fidei, ſicut eſt myſterium Trinitatis. Ità docet Diuus Thomas in hac ipſa materia 2. ſent. d. 12. q. vnicâ, a. 2. vbi ait: *Sic ergo circa Mundi principium aliquid eſt, quod ad ſubſtantiam Fidei pertinet, ſcilicet Mundum incepiſſe, & creatum eſſe & hoc omnes ſancti concorditer dicunt: quo autem modo, & ordine factus ſit, non pertinet ad Fidem, niſi per accidens, in quantum, in Scriptura traditur, cuius veritatem diuersâ expoſitione Sancti ſaluantes diuerſa tradiderunt.*

152. Probatur ſecundò: multa continentur in Scriptura, de productione Mundi, quæ vix poſſunt explicari, ſi dicatur in inſtanti eum fuiſſe conditum. Dicitur enim terram fuiſſe inanem, & vacuam; tenebras fuiſſe ſuper faciem Abyſſi; & per congregationem aquarum apparuiſſe aridam. Terra autem non potuit eodem inſtanti aquis operiri, & per congregationem aquarum in vnum locum, apparere. Nam hic motus localis aquarum non potuit in momento fieri, vt oſtendimus in Phyſicis.

153. Reſpondeo negando antecedens: hæc enim omnia facilè explicantur ex ſententia Diui Auguſtini, ſecundum quam materia corporalium facta eſt omninò informis, hoc eſt ſine forma ſubſtantiali, ità tamen vt hæc informitas præceſſerit formationem naturâ, ſeu origine tantùm, non verò duratione. *Vnde*, inquit Diuus Thomas ex mente Auguſtini, 1. p. q. 69. a. 1. *per hoc quod dicitur, congregentur aquæ, & appareat arida, intelligitur quòd materiæ corporali impreſſa eſt forma ſubſtantialis aquæ, per quam competit ſibi talis motus: & forma ſubſtantialis terræ, per quam competit ſibi ſic videri*: non verò quòd aquæ fuerint reipsâ per motum localem actualem congregatæ in locum vnum.

Similiter terra erat priùs inanis, & vacua, id eſt, materia ſignificata nomine terræ, erat informis prius origine; & intelligitur formata quando dicitur, *& appareat arida.* Tenebræ quoque erant ſuper faciē Abyſſi, ob eamdē informitatē & carentiā, formæ ſubſtantialis

154. Probatur tertiò: ſi mundus in vnico inſtanti fuit productus etiam Angeli in eo ſunt creati, & hoc non negat Diuus Auguſtinus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

At in illo instanti Angeli erant in via, non autem in patria, vt communis est opinio Doctorum 1. p. q. 62. & in 2. sent. d. 3. 4. & 5. ergo non potuerunt tunc cognoscere creaturas in verbo, vt ex cognitione illa matutina & ex alia vespertina consurgeret Searius dierum numerus.

Adde quòd Moyses in tali narratione voluit instruere populum rudem, & ignarum. Nihil minùs autem potuit venire in mentem rudium, quàm illa subtilitas Augustini de cognitione Angelica, non ergo debet ità intelligi illa narratio

155. Respondeo concedendo Angelos in illo primo instanti fuisse creatos, & etiam viatores fuisse, non beatos in illo: Sed hoc nihil officit isti sentētiæ quia primum illud instās totum respondet cognitioni vespertinæ, quam Angelus habuit de seipso: In secundo autem instanti per primum actum meritorium beatitudinem accepit: & ità in verbo habuit cognitionem matutinam, ex qua, & vespertina præcedenti factus est dies vnus. Dicitur etiam quòd primæ diei non assignatur mane, quia mane illud, quod post vespere ponitur in Genesi, non potest esse mane, à quo incipit primus dies, sed in quod terminatur. Et ità opus non est vt dies ille formetur ex cognitione matutina.

156. Ad illud, quod additur de huiusmodi subtilitate Augustini circa dies cognitionis Angelicæ, dico eos non potuisse melius rudi populo significari, quàm per vocabula rerum corporearum, & visibilium: Inuisibilia enim Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, inquit Apostolus ad Romanos 1. Et ità rectè dies illi spiritales, & inuisibiles, nominibus diei visibilis, & sensibilis vtcunque insinuati sunt, sicut informitas materiæ ex qua facta sunt corpora, nominibus terræ, & aquæ insinuata est rudibus, vt potuit, quemadmodum ait Augustinus 1. de Genesi ad literam, c. 15. in fine, his verbis: *Cætera quidem rerum visibilium vocabula sic ad illam informitatem, vt tardioribus pateat, insinuandam dicta intelligamus, quia hæc duo elementa, id est, terra, & aqua, ad aliquid faciendum operantium manibus tractabiliora sunt cæteris, & ideò congruentiùs istis nominibus illa insinuabatur informitas.*

157. Probatur quartò, ex eo quòd dicitur Deus requieuisse die septimo, hoc est, die Sabbati: Si autem creauisset omnia in instanti, potiùs requieuisset die Dominico, qui fuit primus dies mundi, cùm sabbatum fuerit septimus.

Confirmatur, quia Exodi 20. Deus præcipiendo Iudæis, vt sex diebus operentur, & septimo cessent ab omni opere, rationem affert: *Sex enim diebus fecit Dominus Cælum, & terram & mare & omnia, quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo idcircò Benedixit Dominus diei sabbati, & sanctificauit eum.* Hæc autem ratio non videre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

tur leg t'ma , si Deus sex diebus similibus non fuisset operatus.

158. Respondeo, dies istos ex mente Augustini non esse plures in se, nec distingui secundùm successionem cogitationum Angelicarum, sed secundùm naturalem ordinem rerum cognitarum, vt explicuimus numero 137. cum D. Augustino 4. de Genesi ad literam. C. 22. vbi ait, *Quia cæteræ creaturæ, quæ infrà ipsam fiunt*, scilicet naturam Angelicam, *Sine cognitione eius non fiunt, proptereà nimirum idem dies vbique repetitur vt eius repetitione fiant tot dies, quoties distinguntur rerum genera creatarum, perfectione senarij numeri terminanda.*

Quando ergo Deus dicitur requieuisse die septimo, intelligitur requieuisse post productionem sexti generis operum, quæ sexto die facta dicuntur, quia ordo operũ attribuitur diebus, vt diximus. Et quia Deus cessauit die septimo, hoc est, post condita illa sex rerum genera, à creatione nouorum operum, ideò in memoriam, hujus quietis voluit Iudæos cessare ab omni opere die Sabbati, cui ordo quietis Diuinæ attribuitur, sicut ordo operum attribuitur alijs diebus. Et ità soluta est confirmatio.

159 Probatur quintò: quia lux in spiritualibus non dicitur, nisi Metaphoricè, vt docet sanctus Ambrosius in lib. 2. de fide ad Gratianum in principio prologi: vbi ponit splendorem inter ea quæ de Deo Metaphoricè dicuntur. Ergo dies, qui à luce fit, & sine luce esse non potest, dicitur etiam tantùm metaphoricè in spirtualibus: & ità septem illi dies Geneseos, sunt tantùm metaphoricè dies, si intelligantur de cognitione Angelica, vt vult Augustinus. Hoc autem non esset explicare Genesim ad litteram, contrà titulum ipsi operi Diui Augustini præfixum: oportet ergo intelligere per se illos dies Geneseos, consuetos dies, qui Solis circulatione peraguntur, vt sit interpretatio literalis, & non mystica

160. Respondeo negando antecedens; lux enim propriè in spiritualibus reperitur, & consequenter etiam dies, qui à luce causatur, vt rectè ait Diuus Augustinus 4. de Genesi ad literam, c. 28. Quod vt intelligatur.

Aduertendum est ex Diuo Thoma, 1. p. q. 67. a. 1. nomen aliquod posse duobus modis accipi, primo secundùm primæuam eius significationem, & institutionem: secundo iuxtà illius communem vsum: sicut nomen visionis ex prima institutione significat actum sensus visus: ex vsu verò communi extenditur ad cognitionem cuiusque sensus, imò & intellectus.

Si nomen lucis sumatur secundùm primam institutionem, significat id quod sensui visus aliquid manifestat; at secundùm vsum extenditur ad significandum omne illud, quod manifestationem facit secundùm quamcumque cognitionem: vnde Apostolus ad Ephes. 5.

dicit, *Omne quod manifestatur, lumen est.* Et in hoc sensu illud vocatur lux in spiritualibus, quod ita se habet ad manifestationem intellectiuam, sicut lux sensibilis ad manifestationem sensitiuam.

Quamuis igitur lux, & dies secundùm primam impositionem, & institutionem nominum, dicantur metaphoricè, & non propriè in spiritualibus, quomodo debet intelligi Diuus Ambrosius: tamen secundùm vsum, & secundùm rationem manifestationis dicuntur propriè, imò veriùs, inquit Augustinus, in spiritualibus, quàm in corporalibus, quia manifestatio, & cognitio in illis nobilior, certior, & clarior est.

161. Hæc de ista controuersia sint satis, in qua certe pars negatiua, quòd mundus non fuerit in instanti productus totus, videtur mihi verior, vnde secundùm eam præcipuè loquemur in sequentibus. Si quis tamen velit alteram tenere, & illa dierum spiritualium intelligentia ex Augustino ipsi non arrideat, poterit ex D. Thoma in 2. sent. d. 12. q. vnica, a. 3. dies illos distinguere secundùm illustrationem lucis sensibilis & corporalis, prout sex rerum generibus præsentata est, absque vlla temporis distinctione. Sic enim dies distinguentur secundùm diuersa illuminata, seu secundùm quòd diuersa per lucem illustrata sunt diuersimodè iuxtà diuersitatem operum, in quæ lux corporalis se se diffudit, & non iuxtà temporis successionem, aut distinctionem.

Neque obstat quòd ibi nominetur manè, & vesperè, quia per hæc possunt intelligi termini cuiusque rei corporalis, vltrà quos virtus eius non se extendit, nam mensura, & periodus illius, determinatur iuxta influentiam lucis corporalis, & quasi duos inter terminos, ortus nimirum, & interitus continetur.

QVÆSTIO III.

De ordine in prima rerum productione seruato.

SECTIO I.

De opere primi diei.

1. IN primo instanti primi diei facta sunt corpora simplicia, nempe Cœli, & quatuor elementa, ignis, aër, aqua, terra, per actionẽ creatiuam terminatam ad solam materiam secundùm eos, qui volunt formas substantiales ex eius potẽtia fuisse eductas; vel etiam ad eorum formas secundùm alios qui dicunt eas fuisse cõcreatas cum ipsa materia, de quo satis egimus in Phisicis lib. 1. q. 3. sectione 3.

Hoc patet de cœlo, terra, & aqua, expressis Scripturæ verbis Genes. 1. *In principio creauit Deus cœlum & terram ... & Spiritus Dei ferebatur super aquas.* De aëre autem & igne nulla fit mentio, quia huiusmodi corpora esse in rerum natura non est ità manifestum rudibus quales erant hi, quibus Moyses loquebatur. Vnde nomine cœli, & terræ comprehensa, & significata sunt: vt dicit sanctus Thom. q. 5. de potentia, a. 7. quamuis Plato in Timæo, vt adnotat Diuus Augustinus lib. 8. de Ciuitate Dei c. 11. velit aërem significari per hæc verba, *Spiritus Dei ferebatur super aquas.* Sæpè enim aër nominatur spiritus. Ignem autem dicit intelligi per Cœlum, quod igneum esse dixit, & Stellas, vtpote solidiores, ex quatuor elementis compactas. Rabbi verò Moyses intelligi vult ignem per tenebras, quæ erant super faciem Abyssi, eò quòd ipse non luceat in propria sphæra. Per hæc verba tamen melius intelligeretur aër, quia indicant super faciem aquæ aliquod esse corpus, quod capax sit esse subiectum lucis, & tenebrarum.

2. At verò Diuus Augustinus, vt suprà tetigimus, nomine Cœli intelligit creaturam spiritualem adhuc informem: & nomine terræ, &

aquæ

aquæ, materiam rerum corporalium, etiam informem, sed prioritate tantùm naturæ, & originis, quod intelligitur per hæc verba Geneseos, *terra autem erat inanis, & vacua*: Sed statim formata est recipiendo formas substantiales: creatura autem spiritualis, nempe Angelica recipiendo gratiam, in qua fuit creata, & quæ intelligitur per lucem, quæ eodem die producta dicitur: atque ità facta est diuisio à tenebris, hoc est, ab informitate alterius creaturæ nondum formatæ, vel si omnes simul formatæ sunt, à tenebris spiritualibus dæmonum, quas Deus futuras præuidit, de quo sic ait Augustinus 11. de Ciuit. Dei, c. 19. in medio, *Solus ille ista discernere potuit, qui potuit, etiam priùs, quàm caderent, præscirè casuros, & lumine priuatos veritatis in tenebrosa superbia remansuros.*

Nihilominus, quamuis communiter credatur Angelos fuisse in eodem instāti cum cœlo productos, eorum tamen productio censetur à Moyse prætermissa, vel quia loquebatur rudi populo, qui corporalia tantùm percipere poterat vt ait Chrysostomus. Vel quia nolebat illi dare idololatriæ occasionem. Cùm enim esset pronus ad colendum Solem, & stellas tanquam Deos, vt indicatur Deuteronomij 4. facilè adorasset intelligentias, rebus omnibus corporeis excellentiores.

3. Transactis porro duodecim horis noctis à creatione Mundi secundùm eos, qui noctem priorem die fuisse asserunt, de quo. q. præcedenti a numero 128. producta est lux in puncto orientis respectu Palestinæ, vt vult Abulensis. Alij verò dicunt eam fuisse productam in occasu Palestinæ, & ità diem artificialem fecisse in inferiori hemisphærio, noctem verò in superiori. Si autem transactis duodecim horis à creatione cœli, facta fuisset lux hoc modo in occasu, primus dies naturalis viginti quatuor horarum apud Palestinos solis tenebris constitisset, quod videtur absurdum.

Secundùm illos autem, qui diem nocte priorem faciunt, producta est lux in ipso primo creationis instanti, & in puncto horizontis orientali respectu Palestinæ, vt diximus q. præced. numero 132. Quomodo autem, hoc non obstante, tenebræ erant super faciem Abyssi, ibidem explicatum est.

4. Verùm cuius naturæ fuerit lux illa, non vna est omnium opinio. Aliqui volunt illam fuisse quandam nubem lucidam, quæ creato postmodum Sole fuerit corrupta. Sed hoc admitti non debet, quia Moyses declarat naturam illam fuisse initio conditam, quæ suo tempore perseuerabat.

Alij dicunt nubem illam conuersam esse in Solem, seu ex illa Solem fuisse formatum: quod si verum esset, materia sublunaris, & cœlestis non differrent specie, quod multi negant: aut si non solum materia, sed etiam forma talis nubis lucidæ in sole subsisteret, Sol

esset naturaliter corruptibilis, & eiusdem rationis cum elementis.

Alij asserunt illam nubem adhuc subsistere prope Solem, ità vt ab eo discerni nequeat. Sed hoc est admittere aliquid superfluum, & nulli vsui vtile.

5. Alij denique cum Dionisio, c. 4. de diuinis nominibus, & D. Thoma 1. p. q. 67. a. 4. ad 2. volunt lumen illam fuisse lucem Solis, vt diximus supra numero 132. Hoc enim modo tenebræ erant in vno hemisphærio, & lux in altero: vel etiam in eodem hemisphærio modò tenebræ, modò lux ascendente paulatim Sole super horizontem, & aëre priùs nubiloso, postmodum lucescente: vnde lux appellata est dies, & tenebræ nox, quæ ex Solis præsentia, vel absentia ortum habere nemo non videt. Et hanc sententiam veram puto: etenim nomen lucis absolutè prolatum videtur significare lucem Solis, & dies dominicus dictus est dies Solis, vel quia eius lux eo die producta est, vel quia talis dies, primus à Solis luce factus est. Vtrum verò lux illa fuerit informis, & debilis, dicemus in quarto die.

SECTIO II.

De opere secundi diei.

6. SEcundo die factum est firmamentum in medio aquarum, & vocabit Deus firmamentum, Cœlum. Duo autem maximè possunt intelligi nomine firmamenti, primum est cœlum illud, in quo fixæ sunt stellæ: Secundum est spatium illud aëris, in quo condensantur nubes: aër enim propter spissitudinem, quam ibi habet, inquit Diuus Thomas, vocatur firmamentum: nam quod est spissum, dicitur esse corpus firmum.

Si firmamentum sumatur primo modo, dici potest ipsum esse factum secundo die quò ad substantiam, intelligendo dies iuxta mentem Augustini, quia per cœlum die primo factum intelligit naturam spiritualem, vt notauimus suprà: per cœlum verò secundo die factum, intelligit cœlum corporeum, quod per impressionem formæ cœlestis in materiam informem dicatur factum secundo die.

7. At sumendo dies consuetos iuxtà successionem temporis, non videtur dici posse quod factum fuerit secundùm substantiam, tum quia cœlum dicitur factum ante omnem diem, *in principio creauit Deus cœlum, & terram*: tum quia non decet ordinem sapientiæ diuinæ posteriùs facere quod est naturaliter prius: Cœlum autem est naturaliter prius aquâ, & terrâ, de quibus fit mentio primâ die: tum

denique quia opera facta in ſex diebus, ſunt facta ex materiâ creatâ ante omnem diem: firmàmentum autem non potuit fieri ex illa materia præexiſtente, quia ſic eſſet generabile, & corruptibile contrà Ariſtotelem, & communem ſententiam.

Tantùm ergo poteſt dici factum firmamentum ſecundo die quò ad quædam accidentia, puta maiorem ſplendorem, pulchritudinem, &c. ſicut Dionyſius c. 4. de diuinis nominibus dicit lucem Solis fuiſſe quarto die formatam, quæ triduo ante fuerat informis, & debilis.

8. Sanctus Chriſoſtomus totam hanc difficultatem breuiter ſoluit, dicens, idem cœlum debere intelligi, quod in principio, & quod ſecundo die factum dicitur, quia Moyſes in illis ſex diebus tantummodo explicauit, quod ſummariè dixit his verbis *in principio creauit Deus cœlum, & terram*: ſicut ſi diceres, *iſte architectus fabricauit illam domum* & poſteà partes ſingulas enumerares dicendo, in primis iecit fundamenta, tum parietes erexit, & tandem ſuperpoſuit tectum.

Non improbabiliter tamen poſſet dici cum Strabo, & Beda, cœlum in principio factum, eſſe Cœlum Empyreum, beatorum ſedem: ſecundo verò die factum eſſe cœlum ſidereum, vel ex Damaſceno 2. de fide, c. 6. ſub principium, cœlum initio factum, eſſe quod vocant primum mobile, ſtellis vacans, & aliud eſſe cœlum ſtellatum.

9. Nihilominus videtur probabilius per firmamentum intelligi aërem, qui firmiter diuidit aquas contentas in nubibus, ab aquis inferioribus, quæ ſuper terram fluunt: & hanc expoſitionem laudat Auguſtinus 4. de Geneſi ad Literam c. 4. In medio his verbis. *Hanc diligentiam, conſiderationemque laude digniſsimam iudico quod enim dixit, neque eſt contrà fidem, & in promptu poſito documento credi poteſt.*

Quamuis igitur primo die fuerit creatus aër, erat tamen adhuc nubiloſus, & caligine quadam circumfuſus, quæ, etiam creatâ luce, prohibere poſſet aſpectum illius ſpatij patentis, quod nunc ex terra cernimus vſque ad ipſa corpora cœleſtia, vt colligitur ex Iob. 38. *quis concl. ſit oſtijs mare, quando erumpebat quaſi de vulua procedens, cùm ponerem nubem veſtimentum eius, & caligine illud quaſi pannis infantiæ obuoluerem?* Et Eccleſiaſtici 24. *ego feci in cœlis vt oriretur lumen indeficiens, & ſicut nebula texi omnem terram.*

Secundo ergo die factum eſt firmamentum, hoc eſt, expanſio, ſeù patens ſpatium (id enim ſignificat vocabulum Hebraïcum R*aquiab*) Nam ſecundo illo die factus eſt aër purus, & aſpectabilis in medio aquarum inferiorum, & ſuperiorum in nubibus contentum, aut tunc actu exiſtentibus, aut poſteà naturaliter ibi futuris: & vocatus eſt

M 2.

firmamentum, quia nubes ibi firmantur, & condensantur: vel quia tamquam firmus terminus intermedius discriminat aquas fluentes in terra, ab aquis nubium, vt diximus. Et ità Augustinus 2. de Genesi ad literam C. 10. ait, *firmamentum propter firmitatem aut propter intransgressibilem terminum superiorum & inferiorum aquarum vocatum intelligere licet.*

10. Obijcies: Stellæ dicuntur quarto die positæ in firmamento Cœli: non sunt autem positæ in aëre: malè ergo intelligitur aër nomine firmamenti.

Respondeo, nomine firmamenti, vt iam dicebamus, significatur spatium patens, & sic per illud intelligitur tota extensio corporum Diaphanorum à Cœlo Stellato vsque ad terram: vnde in Hebræo habetur, *Posuit Stellas in extensione Cœlorum.* Quia igitur firmamentum plura corpora comprehendit, illi potest aliquid tribui ratione vnius, & aliud ratione alterius: & sic positæ sunt Stellæ in superiori parte firmamenti sub primo mobili, si quod sit distinctum à Cœlo Stellato.

11. Ex his colligitur aquas, quæ sæpissimè in sacra Scriptura dicuntur esse super Cœlos, sicut in hac secunda die dicuntur esse super firmamentum, non esse alias, quàm quæ nubibus continentur; & consequenter nomine Cœli tunc aërem intelligi, quod patet multis ex locis, vt Ieremiæ 10. & 51. *Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in Cœlo & eleuat nebulas ab extremitatibus terræ.* Psalmo 146. *Qui operit cœlum nubibus, & parat terræ pluuiam.* Quando verò Psalmo 148. dicitur, *Laudate eum Cœli Cœlorum, & aquæ omnes, quæ super cœlos sunt*; per *cœlos Cœlorum*, intelliguntur superiores, &ætherei qui respectu inferiorum dicuntur Cœli Cœlorum: vnde non repetitur, *& aquæ omnes, quæ super Cœlos Cœlorum sunt*, sed tantùm, *quæ super Cœlos sunt*, nempe inferiores. Neque obstat quòd vnum tantum sit aëreum, quia nomen Cœli Samaün in Hebræo caret singulari, vt aduertit Chrysost. hom. 4. in Genesim. & insuper distinguntur tres aëris regiones, quæ possunt dici plures Cœli: nam & Rabanus c. I. in Genes., vt aduertit D. Th. I. p. q. 68. a. 4. & 2. sent. d. 14. a. 4. spatium quod est ab aqua ad Lunam diuidit in quatuor Cœlos Supremam ignis regionem vocat cœlum igneum, inferiorem verò olympiũ, ab olympo monte: Supremam autem regionem aëris cœlum æthereum ab inflammatione, inferiorem verò aëreum.

12. Nihilominùs si sequamur primam opinionem de firmamento, quòd nimirum significet cœlum aliquod æthereum, diuersæ naturæ ab elementis, dicendum erit aquas, supra firmamentum positas, esse etiam diuersæ naturæ ab elementaribus, & esse aliquod cœlum, quod propter solam Diaphaneitatem dicatur aqueum; sicut empy-

reum, hoc est, igneum, sic dicitur propter solum splendorem, vt ex Strabo inquit Diuus Thomas.

Quod si cœlum esset compositum ex elementis, vt voluit Empedocles, & alij, tunc aquæ illæ possent dici eiusdem esse naturæ cum inferioribus; cum ea tamen differentia quod spissæ, & crassæ sint circa terram, tenues verò, & subtiles circa cœlum, & eodem se habentes modo ad cœlum, quo illæ ad terram. Item quòd non sint fluidæ, sed quasi crystallus concretæ & solidæ, vnde vocantur à multis cœlum crystallinum. Ideò autem ibi positæ sunt, vt calorem cœlestium corporum temperent, inquit Basilius homil. 3. Hexam. quod aliqui colligunt apud August. 2. de Genesi ad lit. c. 5. ex eo quod Saturnus, qui propinquior est illis aquis, quam cœteri planetæ, naturâ frigidissimus est. Verùm, si ità esset, cur sidera omnia, in firmamento posita, & aquis illis propinquiora, quàm Saturnus, frigidioris naturæ non essent quàm Saturnus.

13. Dices: vel illæ aquæ sunt eiusdem speciei cum elementaribus, vel diuersæ: si eiusdem; ergo debent esse in eodem loco naturali, nec consequenter diuidendæ sunt per firmamentum: si diuersæ; ergo suapte naturâ separantur, nec indigent firmamento distinguente. Denique vt aliquid dicatur aquas ab aquis diuidere, debet eas hinc inde tangere, sicut paries in medio constructus stagno: firmamentum autem non tangit aquas inferiores, & ità non potest eas diuidere à superioribus.

14. Respondeo, si nomine firmamenti intelligatur cœlum æthereum, aquæ existentes super illud, sunt diuersæ speciei ab elementaribus: & firmamētum dicetur eas diuidere, non tamquā causa faciens diuisionem, sed tamquam communis earum terminus. Si verò per firmamentum intelligatur aër, in quo condensantur nubes, aquæ erunt eiusdem speciei; sed tamen rectè vtrisque assignatur locus diuersus, quia inferiores sunt in loco conuenienti suæ quieti; superiores verò vi siderum illuc euehuntur ad commoditatem vniuersi.

Denique sub nomine aquarum intelligitur aër, & alia corpora Diaphana, ex opinione Diui Thomæ: & ità ex vtráque parte firmamenti, seu aëris nubilosi, suprà & infrà sunt aquæ, immediatè illum contingentes.

Quod si per aquam intelligatur materia corporum informis, vt vult Augustinus lib. 1. de Genesi contrà Manichæos, c. 5. & 7. rectè dicetur firmamentum aquas diuidere, quia quod est inter corpora, illa diuidit.

SECTIO III.

De opere tertiæ diei

15. TErtiâ die Aquæ totam terram tegentes, & operientes, congregatæ ſunt in vnum locum, & ſic apparuit arida, ſeu terra, quæ anteà dicta eſt inanis, hoc eſt inuiſibilis, vt vertũt alij, ob molem aquarum circumfuſam. Quæ in aqua ſignificatur nomine *Abyſsi*, quod immenſitatem quandam inordinatam aquarum importat, ex Auguſtino lib 22. contra Fauſtum c. 11.. & in terra nomine diximus autem numero. 153. ex mente Diui Auguſtini, hîc ſignificari productionem aquæ, ſeu impreſſionem formæ ſubſtantialis aquæ in materiam priùs origine, & naturâ informem: & ſimiliter productionem terræ, quæ per formam ſubſtantialem facta eſt viſibilis.

Sed iuxtà comuniorem ſententiam, opus tertiæ diei completum eſt per ſolum̃ motum localem, quò ad elementa, quæ primo die quò ad ſubſtantiam creata ſunt. Ideòque ſcriptura non vtitur hîc verbo *fiat* Vnde informitas illa vacuitatis ſeu inuiſibilitatis, præceſſit duratione ſeu tempore formationem, quæ non ſignificat carentiam formæ ſubſtantialis, ſed carentiam debitæ diſtinctionis, & pulchritudinis, quam terra accepit die tertiâ. Vocata eſt autem primo die terra ſecundùm naturam ſuam: tertio verò ex ſua principali proprietate, quæ eſt ſiccitas. Ita Baſilius homilia 4. vel proüt diſtinguitur contra mare vt vult Rabbi Moyſes, nam communi nomine vocatur terra, ſiue ſit cooperta aquis ſiue nudata.

16. Quomodo autem tanta aquarum copia magnam terræ partem diſcoopertam reliquerit, triplex eſt dicendi modus, quem affert Diuus Auguſtinus 1. de Geneſi ad literam c. 12. ſub finem.

Primus eſt, quòd aqua in quibusdam locis in maiorem quandam altitudinem ſuper terram exurrexerit, *ſicut fit, cùm ad ventilandum in area meſsis trita ſurrigitur, & congeſta in aggerem nudat locum, quem diffuſa contexerat*. Et hunc modum approbat Diuus Thomas 1. p. q. 59. a. 1. ad 2. *Nam mare eſt altius terrà*, inquit, *vt experimento compertum eſt in mari rubro*, vt Baſilius dicit, homilia 4. Hexameron.

Secundus modus eſt, *ſi rarior aqua velut nebula terras tegebat, quæ congregatione ſpiſſata eſt, vt ex multis eas partibus, in quibus arida poſſet apparere, nudaret*.

Tertius eſt, *Quòd terra longè, latéque ſubſidens potuit alias partes præbere concauas, quibus confluentes, & corruentes aquæ reci-*

perentur, & appareret arida ex ijs partibus, vnde humor abſcederet. Et hi omnes modi videntur probabiles quamuis fortè primus non ità approbabitur à nobis in libro tertio.

17. Eodem die terra protulit arbores, & plantas vel cauſaliter, accipiendo vrtutem eas producendi vt vult Auguſtinus: vel actu, vt communis eſt opinio: de quo ſatis egimus numero 135. & 143. quæſtionis ſecundæ.

Eſt autem controuerſia, vtrùm ſpinæ, tribuli, herbæ venenatæ & noxiæ tunc productæ fuerint. Negat Baſilius, quia hæc pertinent ad maledictionem terræ, de qua dicitur Geneſis 3. *Maledicta terra in opere tuo, ſpinas, & tribulos germinabit tibi.* Et ita poſt peccatum tantùm Adami debuerunt produci. Tamen Diuus Thomas q. 69. citata 1. p. a. 2. ad 2. affirmat quòd ante maledictionem fuerunt producti tribuli, & ſpinæ, vel actu, vel virtute, *ſed non erant producti homini in pœnam, vt ſcilicet terra, quam propter cibum coleret, infructuoſa quædam, & noxia germinaret: vnde dictum eſt germinabit tibi.*

Et hoc probabilius putat Diuus Auguſtinus 3. de Geneſi ad literam, c. 18. Ratio eſt quia Deus condidit res proût natura cuiuſque poſtulabat, & ſic roſa cum ſpinis producta eſt. Itaque tribuli, & alia quæ inutilia & infructuoſa videntur, habent ſine dubio multas vtilitates, & ad auium, pecorumque paſtus, vel ad ipſorum hominum aliquos vſus naſci poterant ante peccatum, poſt hoc autem dicitur pariet tibi, *id eſt*, inquit, *vt tibi iſtà naſci incipiant ad laborem, quæ ad paſtum tantummodo alijs animalibus anteà naſcebantur.*

SECTIO IV.

De opere quartæ diei.

18. QVartâ die facta ſunt luminaria, Stellæ ſcilicet, & planetæ: ſecunda ſubſtantiâ quidem iuxtà Auguſtini ſententiã, quatenus materia informis, formata eſt receptione formæ ſubſtantialis, ſiderum, poſteriùs origine, ſeu naturâ. Iuxta alios verò, qui ſucceſſionem temporis in productione Mundi admittunt & nolunt Cœlum eſſe naturæ elementaris, formata eſt non formâ ſubſtantiali, quia primo die creata ſunt: ſed receptione virtutis particularis, & determinatæ ad aliquos ſpeciales effectus, quomodo lux Solis habet diuerſos effectus à luce Lunæ, vel Mercurij, & aliorum ſiderum. Propter quod Diuus Thomas ait Diuum Dyoniſium 4. de diuinis nominibus, parte 1. ante medium, dicere lumen Solis, quod anteà

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

erat informe, fuiſſe quarto die formatum. Alij etiam dicunt maiorem acceſſiſſe lucem, atque ſplendorem aſtris, præſertim Soli, qui eam, quam nunc habet pulchritudinem acceperit.

19 Nihilominus non video quomodo facta fuerint ſidera iſto quarto die, quò ad vires nouas intrinſecas, maioremque lucem internam, quia lux quò ad totam ſuam perfectionem, & virtutem agendi eſt proprietas Soli connaturalis, & ex eius forma ſubſtantiali dimanans; & ità non potuit Sol abſque miraculo, produci primo die cum luce debili. Idemque de alijs eius virtutibus intrinſecis, aliorumque ſiderum dici debèt.

Quapropter cenſeo per verba Geneſeos tantùm ſignificari, quòd luminaria acceperint quarto die motus proprios ab occaſu in ortum & alios à communi motu primi mobilis diuerſos, quod indicat Eccleſia in hymno feriæ quartæ ad veſperas.

Quarto die qui flammeam
Dum Solis accendis rotam
Lunæ miniſtras ordinem,
Vagoſque Curſus ſiderum

Acceperint etiam vires quaſdam accidentales, prouenientes ex diuerſa configuratione, irradiatione, & aſpectu: ex diuerſa item propinquitate, & elōgatione inter illa, proueniēte ex tali motu, propter quæ determinata ſunt ad varios effectus producendos: recipiendo etiam in ſe, & à ſe inuicem qualitates, etiam inhærentes, influentes, & iuuantes ad illos effectus alio, vel meliori modo producendos, neque opus erat, vt hæc primo die haberent, quia terra cùm eſſet tunc aquis cooperta, non poterat fructus, & alios effectus producere.

Poſſet tamen dici in fauorem D. Dioniſij, corpus Solis non fuiſſe diſpoſitum in primo die ad tantam lucem: ſicut homo in infantia non eſt diſpoſitus, ad lumen naturale rationis, quod tamen eſt virtus illius intrinſeca, & connaturalis.

20. Dices, iſtud non rectè quadrare verbis Scripturæ, *dixit autem Deus, fiant luminaria in firmamento cœli.* Nam *fieri* importat effectionem ſimpliciter, & ſecundùm ſubſtantiam.

Præterea, cum nulla fiat mentio de illis in prima die, certùm videtur non fuiſſe illo die facta.

21 Reſpondeo ad primum, particulam, *dixit*, accipiendam eſſe per recapitulationem, vt inquit Vatablus, & eſſe idem ac, *dixerat autem Deus* vel verbum, *fiant*, non debet intelligi de effectione ſimpliciter ſed de accidentali, & ſecundùm quid, quæ per verbum fiant etiam determinatur ad accidentalia: additur enim, *& diuidant diem, & noctem*, vbi *&* idem eſt quod, *vt*, inquit Caietanus ibi; & poteſt ex Hebræo colligi, quod ſic habet, *erunt luminaria in extenſione Cælorum ad diuidendum diem, & noctem, &c.*

22. Quamuis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

22. Quamuis autem diuisio diei, & noctis inceperit primo die per motum Solis communem, & diurnum, non vero per motum eius proprium: tamen fit per istum cum quadam inæqualitate dierum, & noctium, quæ non contingeret respectu eiusdem loci sine isto motu. Per eum etiam fiunt *speciales distinctiones*, inquit d. Thomas q. 70. a. 2. ad 3. *dierum, & temporum secundum quod dies est calidior die, & tempus tempore, & annus anno.*

Vel, vt ait Caietanus, in primo die facta est distinctio diei, & noctis, tamquam inter lucem, & tenebras; isto vero tamquam inter lucem, & lucem, quia lux diei est à Sole, lux verò noctis à luna, & stellis: vnde sequitur, *fecit Deus luminare majus, vt præesset diei*, & *luminare minus, vt præesset nocti.* Nam *præesse* intelligitur quò ad illuminationem.

23. Respondeo ad secundum, & si primo die producta fuerint sidera, noluisse Moysem de illis mentionem facere, vt reuocaret populum rudē ab Idolo latria, ad quam maximè pronus erat, præsertim circa sidera, ostendens ea non esse Deos, cùm a principio non fuerint, vt ait Chrisost. homilia 6. in Genesim. vnde illi dicitur 4. Deuteronomij circa medium; *ne forte eleuatis oculis ad Cœlum videas Solem, & Lunam, & omnia astra Cœli & errore deceptus adores ea, & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus.*

24. Quæres primò cur Sol, & Luna dicantur hic luminaria magna? Respondeo Solem ita vocari, quia de facto & apparet, & est omnium astrorum, quæ conspicua esse solent, maximum, terram superans ad minus centies, & quadragesies, vt sequenti libro dicemus. Luna verò, non quia sit maior cæteris, cùm solus Mercurius ei magnitudine cedat inter Planetas; sed quia post Solem maior apparet oculis nostris ob propinquitatem, vnde vocatur ab Aristotele 4. de generatione animalium, c. vltimo, alter Sol minor. Vel etiam propter maximum influxum in hæc inferiora. Vel denique eò quod ostendebat Iudæis distinctionem mensium, annorum, & temporum. Ex quo potest dubitari vtrùm facta fuerit plena in principio: igitur

25. Quæres secundò, vtrùm Luna facta fuerit plena, seu in plenilunio, quando fuit creata: an verò in nouilunio?

Respondeo duplicem esse circa istud sententiam, quam refert Diuus Augustinus 2. de Gen. ad lit. c. 15. Prima asserit eam factam esse plenam, & Soli oppositam, illudque probat primò ex germana translatione, quæ vbi nos legimus, *luminare minus vt præesset diei,* habet, *luminare maius in inchoationem diei, & luminare minus in inchoationem noctis.* Luna autem non apparet in principio noctis, nisi dum plena est.

Secundò: quia productio creaturarum in principio fuit in statu perfe-

ɛto, vt patet in plantis, animalibus, homine: hoc enim decebat summum artificem.

Tertiò: Deus creauit istos duos planetas in eà dispositione, in quã possent videri, & distingui: Luna autem in nouilunio non videtur.

Quartò: cùm Mundus fuerit conditus per correspondentiam ad illud, quo Iudæi ab Ægypto exierunt, vt diximus numero 122. & quo posteà Pascha celebrabant; celebrarent autem in plenilunio, oportet Lunam in plenilunio fuisse creatam.

26. Ad hæc ita respondebis; ad primum quidem, aliam translationem esse allatæ præterendam, vt pote vulgatam, & ab Ecclesia receptam. Deinde, vt aduertit Augustinus per inchoationem significatur principatus. Vnde in græco ponitur, ἀρχὴν; & indicatur Psalmo 135. *qui fecit Solem in potestatem diei; Lunam, & stellas in potestatem noctis.*

Ad secundum dic Lunam factam fuisse perfectam in suo corpore rotundo, & globoso, & quòd semper extitit plena, hoc est, media sui parte in orbem fulgens, quamuis in terra positis non appareat, nisi corniculato lumine, si non sit è diametro opposita Soli. Deinde numquid terra initio facta est vacua, & incomposita? aër tenebrosus, & obscurus? quidni ergo Luna potuit eodem modo fieri obscura, & inuisibilis ex parte, quâ terras aspicit? Non ergo reprehendi debet qui dicit Deum aliquid imperfectum fecisse, quod deinde ipse perfecerit, vt inquit ibi Augustinus.

27. Ad tertium potest negari maior. Non enim erat homo qui sidera distingueret, aut intueretur ante sextum diem, in quo poterat videri Luna, quamuis non plena.

Ad quartum dicendum non ita ad amussim esse requirendam correspondentiam figuræ ad veritatem, vt ne momento quidem temporis ab inuicem dissideant; Nam Agnus paschalis occidebatur Luna decima quarta; Christus autem die fere integro post mortuus est in Cruce. Item homo factus est die sexto, eodemque redemptus, & tamen Luna non fuit plena quando est conditus, licet plena esset quando est redemptus. Denique Luna decima quarta præcisè non est plena, sed dum accedit ad decimam quintam. Et ità nihil inde conuincens colligi potest.

28. Secunda sententia tenet Lunam factam esse in puncto nouilunij, quia creata dicitur vt esset in signum temporum, seu vt per eam menses, & anni distinguerentur: non potuit autem esse mensura mensis, nisi in principio sui cursus producta sit. Quis enim incipit numerare à Luna decima quarta, & non à prima? Deinde cœteræ creaturæ, quæ progressu temporis augmentum acquirunt, factæ sunt in illa dispositione, in qua possent illud adipisci vt fructus, segetes, &c.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

ergo etiam Luna in eo situ facta est, vnde motu proprio discedens, lucis plenitudinem, vt modo solet, consequeretur.

29. Respondetur ad primum, in illo temporum initio non fuisse illo modo distinctos & obseruatos menses, & annos, vt deinde factum est apud Iudæos; & satis posteà potuisse dignosci ex Solis, & Lunæ periodis, tempora à Moyse in Genesi descripta, illa numerando à prima Luna, hoc est, ab eius coniunctione cum Sole in puncto, in quo Sol ipse creatus fuit. Adde quòd sex illi dies, in Genesi descripti, non sunt dies lunares, sed solares: neque mane, & vespere ibi sumuntur à Luna, sed à Sole, vt constat.

Ad secundum negandum est cæteras creaturas fuisse relictas in via ad perfectionem completam acquirendam; nam plantæ, animalia, homo cum sua integra perfectione creata sunt, vt diximus q. 2. numero 145. Et idem de Luna, cœterisque sideribus iudicium esse debet. Quæ autem opinio ex his probabilior sit, difficile est indicare, & Diuus Augustinus nihil pro alterutra audet asserere. Diuus Thomas verò magis ad primam inclinat: quia, licet in naturali processu deueniatur ab imperfecto ad perfectum: tamen absolutè loquendo, perfectum priùs est imperfecto; & ità Deus ab illo incepit.

SECTIO V.

De opere quintæ diei, & sextæ.

30. QVintâ die producta sunt animalia aquatilia, & volatilia pro ornatu medij corporis, aquæ scilicet, & inferioris partis aëris, ante animalia terrestria, quia corpora nobiliora debebant ornari priori loco, Cœli astris, aër auibus, aqua piscibus. Hæc autem productio facta est vel potentialiter secundùm Diuum Augustinum, de quo q. 2. numero 1:5. vel actualiter secundùm alios Patres, quando Deus dixit: *producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terram sub firmamento cæli.*

Aqua autem concurrit ad generationem illorum animalium, tamquam principium passiuum, & materiale, non secùs ac terra ad productionem plantarum, & animalium. Neutra autem tamquam causa efficiens, saltem principalis: sed hæc fuit in prima institutione verbum Dei, nunc autem causæ similes, aut corpora cœlestia, de quo in Physicis egimus lib. 2. q. 4. sectione 5.

31. Dices: pisces, & aues habent corpora grauia, quæ ad terram naturaliter mouentur, & in ea quiescunt: ergo in eorum generatio-

ne, & compositione terra prædominatur: & ità non rectè dicitur ex aqua produci.

Deinde sicut naturale elementum piscium est aqua; ita & aër auium: ergo sicut aues ex aqua, ità pisces ex aëre deberent dici produci.

32. Respondeo ad primum concedendo elementum terræ prædominari in corporibus piscium, & auium, si considerentur præcisè vt sunt corpora grauia: spectata verò quatenus sunt nata moueri specialibus, & vitalibus motibus, habent quamdam conuenientiam, & affinitatem cum elementis, in quibus mouentur. Et sic dicuntur orta ex aqua, sub qua intelligitur etiam aër: ideò.

33. Ad secundum dico, aërem non nominari à Moyse, qui rudi populo sese accommodans, insensibilia, vt est quodammodò aër non recensuit, ne aliquid ignotum proponeret, sed tantùm quæ sensibiliter apparent: & ideò illum simul cum alijs corporibus connumerauit, nempe cum firmamento, seu Cœlo secundùm partem superiorem, quia secundùm sensum pro vno, & eodem accipitur; Vel, vt ait Augustinus 2. de Genesi ad lit. c. 13. & lib. 3. c. 10. quia tranquillus ibi est, nec procellosis motibus agitatus: cum aqua verò secundùm partem inferiorem, quæ redditur crassa, & quasi aquea per vapores, & nebulas. Vnde cùm aues in hac inferiori parte motus suos exerceant, ab aqua productæ dicuntur sub firmamento, siue firmamentum sumatur pro Cœlo, siue pro aëre nebuloso: de quo suprà.

34. Sextà denique die producta sunt animalia terrestria, & vltimo loco ipse homo, tamquam cœterorum omnium finis, rex, & Dominus. Vnde Gregorius Nissenus in lib. de creatione hominis, c. 2. ait, *Non decebat priùs existere principem, quàm illa, quorum ageret principatum; sed vbi cuncta ei subijcienda parata sunt, iam consentaneum erat apparere rectorem.* Et Gregorius Nazianzenus, *constituendum*, inquit, *palatium erat, & posteà Rex introducendus, omni suo satellitio stipatus.*

35. Solet hìc quæri, vtrum Deus tunc produxerit omnes animalium species, quæ nunc videntur? Ad quod respondetur, eas omnes fuisse productas, quæ ordinario generationis modo propagantur. Nam Deus dicitur requieuisse die septimo, quia nullam nouam speciem perfectam posteà condidit.

De animalibus autem, quæ ex commixtione diuersarum specierum nascuntur, si sint sterilia, vt muli, & mulæ, dicit Diuus Thomas q. 73. a. 1. ad 3. non fuisse tunc secundùm se producta, sed tantùm secundùm causas non secùs ac illa quæ ex putri materia generantur, vt muscæ.

Quò ad venenata verò idem dici debet, quod de plantis noxiis diximus numero 17. Nimirum ea fuisse tunc producta: sed si homo non peccasset, non fuissent ei noxia: tum quia ordinatè fuisset vsus rebus productis & per propriam rationem nociua vitasset: tum quia diuina prouidentia impedijsset ne aliquid ei ex improuiso occurreret, à quo læderetur.

SECTIO VI.

De quiete diei septimæ.

36. SVperest dicendũ aliquid de die septimo, de quo hæc habentur capite 2. initio, *compleuitque Deus die septimò opus suum, quod fecerat; & requieuit* die *septimo ab vniuerso opere quod patrarat: & benedixit diei septimo, & sanctificauit illum, quia in ipso cessauerat ab omni opere suo, &c.*

In primis ergo ibi dicitur Deus consummasse, & compleuisse opus suum die septimo, quasi negatiuè, hoc ipso quòd cessauit noua in illo creare, sicut motus dicitur perfectus quando non tendit vlterius. Nam post sex illos dies nulla creatura mundo addita est, quæ non præcesserit aliquo modo in illis sex diebus, quod ità particulatim explicat Diuus Thomas in 2. sent. d. 15. q. 3. a. 1. ad 8. *Dicendum quod nihil facit Deus in creatura, quod aliquo modo in primis diebus non præcesserit, sed diuersimodè: quædam enim fuerunt in operibus sex dierum, vt in principijs actiuis, & materialibus, & secundùm similitudinem speciei, vt ea, quæ generantur ex sibi similibus in natura. Quædam vero sicut in principijs actiuis, & materialibus, sed non secundùm similitudinem speciei, sicut quædam animalia ex putrefactione generata. Quædam vero sicut ex principijs disponentibus & non actiuis, & secundùm similitudinem speciei, sicut anima rationalis. Quædam vero vt in potentia obedientiæ tantùm sicut ea quæ per miraculum fiunt.*

37. Idem habet 1. p. q. 37. a. 1. ad 3. vbi addit: *quædam vero præcesserunt secundùm similitudinem sicut animæ, quæ nunc creantur; & similiter incarnationis opus: quia vt dicitur Philipp. 2. Filiu Dei est in similitudinem hominum factus. Gloria etiam spiritualis, secundùm similitudinem præcessit in Angelis: corporalis vero in Cœlo præcipuè Empyreo: vnde dicitur Ecclesiastes 1. nihil sub Sole nouum .... iam enim præcessit in seculis, quæ fuerunt ante nos.*

38. Aduertendum autem est secundùm aliam translationem, quam Augustinus sequitur initio libri 4. de Genesi ad literam, consumma-

tionem operum attribui diei ſextæ, his verbis, *& conſummauit Deus in die ſexto opera ſua, quæ fecit, & requieuit Deus in die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis, quæ fecit.* Et hæc tranſlatio videtur aptior, quia qui complet opus ſuum, aliquid facit, vt conſtat. Vnde, ſi Deus nihil fecerit in die ſeptimo, cùm ab omni opere quieuiſſe legatur, non videtur rectè dici in eo compleuiſſe opus ſuum.

39. Nihilominùs vtraque verſio veritatem habet, ſi rectè accipiatur. Eſt enim duplex rei perfectio, completio, & conſummatio, vt docet Diuus Thomas locis citatis, prima ſcilicet, & ſecunda. Prima eſt, quando res eſt perfecta ſecundùm ſuum eſſe ſeu ſubſtantiam, & in integritate ſuarum partium completa. Secunda eſt finis ipſius, qui vel eſt operatio, ſicut citharizatio eſt finis citharistę; vel eſt aliquid, ad quod operatio tendit, ſicut finis ædificatoris eſt domus ad quam ædificatio tendit.

Prima perefctio mundi completa eſt in ſexta die, quia nulla pars illi addita eſt, quæ aliquo modo non præceſſerit in illis ſex diebus, vt dictum eſt numero 36. Secunda verò perfectio fuit tributa mundo die ſeptimo *quia ex tunc*, inquit Diuus Thomas q. 3. citatâ, *ceſſante operatione, quâ Deus naturam inſtituit, incepit operatio propagationis in toto vniuerſo ſecundùm quod ex naturis iam conditis res aliæ producerentur. Quam operationem in rebus omnibus Deus vſque nunc facit, Ioannis 5. Pater meus vſque nunc operatur, & ego operor.*

40. Dicitur deinde quòd Deus illo die ſeptimo requieuit: quod vt intelligatur, aduertendum eſt quietem propriè opponi motui; & quia ex motu ſequitur in nobis labor, ex conſequenti quies opponitur labori. Et in hac duplici acceptione quies non poteſt Deo attribui, *Apud quem non eſt transmutatio, nec viciſsitudinis obumbratio.* Iacobi 1.

Poteſt tamen illi attribui ſecundùm duas alias acceptiones; vnde tertia eſt, quâ ceſſatio à quauis operatione, quies dicitur, ſicut omnis operatio ex vſu communi, licet impropriè, motus dicitur. Et ità hæc acceptio deducitur ex prima quietis ſignificatione. Quarta denique eſt, quâ quies importat ſatisfactionem, ſufficientiam, impletionem deſiderij; & hæc acceptio deducitur à ſecunda, quodlibet enim laborare dicitur, quando à propriæ naturæ perfectione remouetur, vt patet in motibus violentis.

41. Quia ergo Deus poſt ſex illos dies à nouis operibus condendis ceſſauit, modo explicato à numero 36. rectè dicitur quieuiſſe die ſeptimo in tertia acceptione quietis. Et quamuis Deus in ſeipſo requieuerit ab æterno, quartâ ſpecie quietis, nimirum in ſeipſo, quia ſufficit ſibi, & ſuum implet deſiderium: tamen non quieuit à creataris conditis in ſeipſo, niſi die ſeptimo, quando creaturæ fuerant iam conditæ. Sic enim illi placuerunt, & ipſe eas ad ſeipſum ordi-

nans, non tamen eis indigens, in ſeipſo ſufficientiam inuenit, & quieuit à rebus conditis, ſeu poſt res conditas, non in rebus conditis.

42. Cœterum Deus per illam ſuam diei ſeptimæ quietem in ſeipſo poſt bona tot opera condita, indicare nobis voluit, non aliter nos in ipſo æternâ quiete fruituros, niſi poſt bonorum operum exercitium, de quo ſic loquitur Auguſtinus lib. 13. Confeſſ. C. 36. *Dies autē ſeptimus ſine veſpera eſt, nec habet occaſum, quia ſanctificaſti eum ad permanſionem ſempiternam, vt id quod tu poſt opera tua bona valde, quamuis ea quietus feceris, requieuiſti ſeptimo die: hoc præloquatur nobis vox libri tui, quòd & nos poſt opera noſtrâ, ideò bona valde, quia tu nobis ea donaſti, Sabbato vitæ æternæ requieſcamus in te etiam.*

43. Dicitur denique quòd Deus ſanctificauit diem ſeptimum, illique benedixit. Docet autem Diuus Thomas ex ſancto Gregorio, & Ambroſio, benedictionem pertinere ad multiplicationem; vnde dictum eſt creaturis, quas benedixit, creſcite, & multiplicamini. Igitur, quia multiplicatio fit ſecundùm quod ſimilia ex ſimilibus generantur, & hoc incepit poſt opera ſex dierum, vt diximus numero 39. ideò benedictio rectè tribuitur diei ſeptimo.

44. Sanctificatio item maximè conuenit diei ſeptimo, quia ſanctificatio cuiuslibet ex eo præſertim attenditur, quod in Deo, qui ſanctitas ipſa eſt, requieſcit, in illo autem Deus in ſeipſo poſt opera requieuit, vt dictum eſt. Deinde etiam illud ſanctificari dicitur, quod cultui Dei dedicatur, quomodo Moyſes dicitur Leuit. 8. ſanctificaſſe tabernaculum, vaſa illius, & Miniſtros. Quia ergo dies ſeptimus dedicatus eſt ad Dei cultum, vt populus quieſcens ab operibus ſuis totum ſe illo die manciparet obſequio diuino, rectè dicitur à Deo ſanctificatus. Et ſimul oſtenditur, quòd ſicut Deus, qui res omnes condidit, non in ipſis tamquam in fine quieuit, ſed in ſeipſo; ità nos nec in noſtris nec in ipſius operibus, ſed in ipſomet, qui beatitudo noſtra eſt, quieſcamus vt in fine. Hæc de opere ſex dierum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

QVÆSTIO IV.

De Essentia , Perfectione , & Causa finali Mundi.

SECTIO I.

De Eßentia Mundi.

1. QVEMADMODVM homo, licet diuersissimarum partium multitudine constet, neruis, ossibus, musculis, capite, corde, iecore, &c. per informationem animæ fit vnum *per se*: itâ Mundum istum varijs coagmentatum partibus, ordine pulcherrimo dispositis, animal quoddam esse, & compositum *per se* vnum, animâ vnicâ informatum censuit Plato in Timæo, volens ipsum tripudiare ad concentum corporum cœlestium, vt ait Plotinus. Vnde ex mente Platonis, vt credit Albertus Magnus; loquitur Boëtius lib. 3. de consolatione Philosophiæ, metro 9. in hæc verba.

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam, per consona membra resoluis
Quæ cum secta duos motus glomerauit in orbes
In semet reditura meat, mentemque profundam
Circuit, & simili conuertit imagine Cœlum.

2. Nihilominùs dicendum est, Mundum non esse vnum *per se*, vnicâ formâ substantiali informatum. Ratio est primò, quia sic vnica definitio essentialis tribuenda esset omnibus, & singulis mundi partibus: omnia quippe essent vnius, eiusdemque speciei, quia species à forma desumitur: & sic aqua esset essentialiter ignis; ignis essentialiter terra, cœlum, &c. soloque accidentali discrimine inter se differrent.

Deinde: vna eadémque numero forma non potest informare simul plura subiecta, numero distincta, & non continuata, vt per se notum videtur. Cum enim cuiusque rei vnitas sumatur maximè à forma, si vna numero forma esset in pluribus compositis, talia composita essent plura, & non plura, quod naturali rationi repugnat.

Constat

Constát autem in hoc vniuerso esse plurima composita, numero distincta, & ab inuicem separata: igitur non possunt vnâ numero formâ constitui.

3. Denique si huiusmodi forma esset anima vel sensitiua, vel vegetatiua, haberet operationes aliquas sensitiuas, vel vegetatiuas in præcipuis partibus, igne, aëre, aquâ, terrâ, cœlo, quæ nullæ apparent, nec possunt nominari. Non enim audit, aut videt; non nutritur aut crescit, quia nullum ei pabulum sufficeret. Si dicatur, quòd vna pars illius nutritur alterâ, vt ignis ligno: Iam sæuit in seipsum, & proprium interitum molitur: quod contrà naturam est.

Mundus igitur est aliquid vnum tantùm per aggregationem, & per accidens: ratione tamen ordinis, & immutabilis dispositionis, quâ inter se cohærent corpora simplicia, hoc est Cœlum, & quatuor Elementa, de eo potest dari scientia, sicut de exercitu, de republica, &c.

4. Dicendum est secundò, essentiam mundi positam esse in quinque corporibus simplicibus, Cœlo nempe, & quatuor elementis, adeò vt cœtera ad integritatem eius essentialem minimè pertineant.

Probatur primò ex Aristotele lib. 1. de Cœlo, c. 10. textu 107. vbi ait Mundum, quæcumque accidat in eo mutatio, eundem substantialiter permanere, quia elementa simul cum cœlo manent cum eodem ordine, & dispositione.

Secundò: etiam si mixta omnia destruerentur, non posset rationabiliter dici, mundum perire, modò corpora simplicia subsisterent. Nam in prima creatione Deus illum produxit sine mixtis, quæ deinde illi addidit ad ornatum, & decorem, vt ostensum est, q. præcedenti. Ergo Angeli, homo, & cœtera mixta non sunt de illius integritate, vel essentia, sed ad ornatum illius, & pulchritudinem pertinent.

Tertiò: post vltimum Iudicium nulla erunt mixta in Mundo, nisi solus homo: & tamen mundus integer permanebit stantibus quinque corporibus simplicibus neque enim dicendum est mundum in illa renouatione mutandum esse in imperfectiorem statum: ergo hæc sola eius essentiam, & integritatem constituunt. Vnde Angeli, & homines non erunt partes Mundi, sed homo erit finis eius, & omnium mixtorum, vt dicemus infrà: Angeli verò erunt maximum illius ornamentum, siue quia moueant Cœlos, de quo in secundo libro: siue quia sunt hominum custodes.

5. Nihilominus non est ità absolutè inficiandum quin homo aliquâ ratione possit dici pars mundi, sicut capilli dicuntur suo modo partes hominis; Nam ad aliqualem eius integritatem pertinet. Vnde, quodammodo in ipso homine, qui est paruus mundus, eorum, quæ ad eius integritatem faciunt, quædam spectant ad ornatum tantum, vt vngues, capilli; quædam ad complementum, quorum alia sunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

ad eius conseruationem necessaria, vt caput; alia necessaria non sunt vt pes, manus: ità in magno Mundo, eorum, quæ ad eius integritatem pertinent, alia spectant ad ornatum, vt varietas colorum, in floribus, in fructibus, in animalibus: quædam ad integritatẽ omninò necessariam vt quinque corpora simplicia: & quædam ad maius complementum, vt mixta omnia, præsertim homo, ex quo, & cœteris corporibus constituitur vna veluti familia.

6. Alij aliter soluunt quæstionem hanc, dicuntquè mixta non pertinere ad essentialem perfectionem Mundi elementaris, bene autem ad perfectionem essentialem Magni Mundi, quia in eo tota rerum creatarum vniuersitas comprehenditur: ideóque rectè definitur in libro de Mundo ad Alexandrum, *Compages è Cœlo, terráque coagmentata atque ex his naturis, quæ intra ea continentur*; vt diximus q. 1. numero 2.

Si verò sermo sit de Mundo solùm elementari, rectè definietur, *omnium corporum simplicium ad vsum, & habitationem hominis accommodata dispositio.* Vbi includitur causa finalis: reliqua verò innuunt partes omnes, & solas, quæ ad eius conseruationem sunt simpliciter necessariæ.

SECTIO II.

Vtrum Mundus sit perfectus.

7. PErfectum dicitur, cui nihil deest, seu quod habet omnia ad suam integritatem, & absolutionem pertinentia. Vnde Aristoteles hoc 1. libro, de Cœlo c.1. textu 3. dicit, omnia, omne seu totum, & perfectum, idem significare: quamuis diuersa sint ratione rerum, quibus tribuuntur: *omnia* quippe assignamus rebus discretis, vt dum dicimus, *omnia elementa*: de rebus verò continuis dicimus, *omne*, vt *omnis aqua*, *tota terra*. Perfectum denique enunciamus de formis, vt de albedine, de virtute.

Potest autem duobus modis intelligi, quòd alicui rei nihil desit, primò ità vt omnem omninò possibilem perfectionem in omni genere entis includat, quomodo solus Deus est perfectus. Secundò ità vt habeat omnem perfectionem naturæ suæ debitam, quomodo perfectus homo dicitur, qui habet omnia ad naturam humanam pertinentia & in hac secunda acceptione procedit præsens quæstio, *an Mundus sit perfectus*: & per Mundum intelligitur Magnus Mundus, seu vniuersitas rerum omnium conditarum. His præmissis.

8. Dicendum est primò Mundum esse perfectum. Ità Aristoteles

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

c. 1 & alij communiter. Probatur primò, quia perfectum est, cui nihil deest perfectionis quæ suæ naturæ debetur, vt iam dicebamus, & ipsum nomen indicat: sed nihil deest Mundo perfectionis debitæ illius naturæ; ergo mundus est perfectus.

Minor ostenditur ex eo quòd triplex tantùm perfectionis genus Mundi naturæ debitæ potest assignari, nempe essentialis, quæ consistit in ratione essentiali cuiusque rei; accidentalis, quæ posita est in proprietatibus, & potentijs, á natura fluentibus; & aduentitia, consistens in accidentibus, quæ aliunde rem ornant, sicut scientia ornat hominem.

Nulla autem ex his Mundo deest; non quidem essentialis. Vt patet, quia sicut nulla res potest suâ quidditate priuari, quin statim pereat; ità suâ perfectione essentiali destitui nequit. Idemque patet de accidentali, quia hæc ab essentia inseparabiliter fluit, & cum illa necessariò cohæret. Aduentitia denique, licet aliquam mutationem subeat, hoc est per accidens, & ex contrarijs euenit; aliunde etiam resarcitur, nec omninò vmquam perit.

Additur & alia perfectio quæ petitur ex fine quem res attingit & secundùm quam in illo quiescit, vt ignis in suo loco. Et hæc tum partibus singulis, tum toti ipsi Mundo competere ostendetur numero 15. & 17.

9. Probatur secundò ex illo primi capitis Geneseos, *vidit Deus cuncta, quæ fecerat & erant valde bona*: hoc est, optima completa, & in suo perfecta genere: bonum enim, & perfectum reciprocantur. Si autem singula sunt in se perfecta, ex omnibus simul sumptis non potest non resultare vniuersum perfectum. Vnde Diuus Augustinus c. 10. Enchiridij sic ait, *bona etiam singula; simul verò vniuersa valde bona, quia ex omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo.*

10. Probatur tertiò ex ipso *Mundi* nomine, sic enim à Latinis vocatus est, vt adnotauimus q. 1. numero 3. & à Pythagora Κόσμος ob singularem elegantiam, seu pulchritudinem, & decorem. Pulchrum autem, & perfectum solâ ratione differunt, quia perfectum dicitur, cui nihil deest, vt iam inculcauimus: pulchrum autem quemdam respectum addit ad vim cognoscitiuam, quam delectat, & ad sui cognitionem pellicit: propter quod à Platone in Cratylo vocatur boni splendor in rebus, quæ mente, auribus, & oculis percipiuntur, visus enim & auditus præsertim, ordinem habent ad pulchrum; alij verò sensus ad bonum: vnde color, sonus, & voces vocantur pulchræ: sapor verò, & odor boni nomen vsurpant.

11. Probatur quartò, quia Mundus iste est artefactum, & effectus artis diuinæ, seu illius æterni exemplaris, & ideæ, in mente diuina existentis. Cùm ergo Deus illum formauerit ad similitudinem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

talis prototypi, non potest non esse perfectus; quia tunc effectus maximè perfecti sunt, quando perfectè assimilantur causæ agenti, & veræ suæ ideæ conformantur. Et hanc rationem tangit Boëtius 3. de consol. Philosophiæ, metro 9.

Tu cuncta superno
Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipse
Mundum mente gerens, similique ab imagine formans
Perfectasque iubes perfectum absoluere partes.

12. Probatur quintò ex D. Thoma, 2. contrà Gent. c. 45. quia omne agens intendit suam similitudinem in effectum inducere, quantum effectus pati potest: & quantò agens perfectior est, tantò perfectiùs illud efficit. Quantò enim aliquid calidius est, tantò magis calidum efficit; & quantò peritior est artifex, tantò perfectiorem formam tribuit artefacto; ergo, cùm Deus sit agens perfectissimum debuit perfectissimè inducere suam similitudinem in creaturas, quantum creaturis conuenire poterat; & vniuersum perfectum creare. Et hoc ita verum credidit Plato in Timæo, vt dixerit Deum gaudio fuisse elatum, Mundi vniuersitate perfectâ, volens ostendere, inquit Aug. 11. de Ciuit. cap. 21. *artifici suo placuisse iam factum quod placuerat in arte faciendum.*

13. Dicendum est secundò Mundi perfectionem præcipuè consistere in his tribus, scilicet in completione, seu absolutione, & integritate rerum omnium, ex quibus componitur; in distinctione, & varietate naturarum, quæ in ipso sunt; & in debito omnium suarum partium ordine.

Hæc conclusio satis ex se constat: nam hæc sunt præcipua, quæ in aliquo ente per aggregationem, quale Mundus est, considerari possunt. Ideò solùm ostendere oportet quomodo hæc ipsi conueniant. Et quidem de integritate, & absolutione rerum singularum, tum quò ad essentiam, tum quò ad proprietates, tum quò ad alia accidentia, quæ aduentitia nuncupauimus, jam ostensum est conclusione superiori.

14. Quantum verò ad naturarum varietatem spectat, hæc clariùs oculis, sensibúsque omnibus patet, quàm verbis exprimi possit. Si enim partes singulas lubet percurrere, mira est inter elementa diuersitas. Alia quippe calida sunt, alia frigida; alia grauia, alia leuia; alia subtilia, alia crassa: quædam sicca. Inter metalla, quædam sunt pretiosa, quædam vilia; quædam fluida, multa solida; alia mollia, alia dura; nonnulla crassiora, & alia puriora. In plantis verò quot sint arborum species, quanta florum varietas, quot herbarum genera: Itemque in animalibus terrestribus, aquatilibus, volatilibus, exprimi verbis non potest.

Et si Cœlum conscendere liceat, illáque sublimia corpora visu, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

mente penetrare, incredibilem in illis ſtellarum varietatem in numero, in magnitudine, in coloribus, in proprietatibus, in motibus, in effectibus, in luminum ſplendoribus deprehendemus: nec minor apparebit in cœleſtibus ſpiritibus naturarum diſtinctio, numerus, & perfectio.

15. Quòd ſi rerum omnium ordinem ſpectemus, in primis videbimus cœleſte corpus, pulcherrimum Dei opus, tot aſtrorum luminibus conſpicuum, tot ſignorum figuris diſtinctum, tam magnâ præditum mole, tantâ motus rapiditate velox, omnium denique corporum ſimplicium præſtantiſſimum ſupremam mundi ſedem occupare, vt in reliquas inde partes, tamquam caput in membra, ſuos influxus effundat. Terra verò, infimæ ſortis, & dignitatis elementum, quem ſibi ſua grauitas, & craſſa, concretáque ſubſtantia dedit ſitum, poſſidens, in medium Mundi, & in infimum omnium locum receſſit.

Aqua deinde, naturæ nobilioris cùm ſit, nec tantâ conſiſtens grauitate, ſupra terram diffundi poſtulat, quamuis in vſum hominum alium iam obtineat ſitum. Suprà aquam eſt aër, vtpote leuior, naturæque nobilioris, & ſuprà hæc tria elementa, quaſi omnium excellentiſſimum eminet ignis, ſubtile admodum corpus, & in agendo efficaciſsimum.

Atque hæc elementa ſic ordinata, licet ex vna parte ſibi bellum inferant: ex alia tamen ad mutuam concordiam reuocantur ob qualitatis vnius inter ſe conuenientiam. Nam terra ſicca eſt, & frigida; aqua verò humida, & frigida; aër humidus, & calidus; ignis calidus, & ſiccus. Vnde, vt ait Boëtius lib. 4. de conſolat. metro 6.

Hæc concordia temperat æquis
Elementa modis, vt pugnantia
Vicibus cedant humida ſiccis,
Iungántque fidem frigora flammis:
Pendulus ignis ſurgat in altum
Terræque graues pondere ſidant.

16. Huc accedit quod dicitur ſapientiæ II. *omnia in numero pondere, & menſura diſpoſuiſti.* Ex his enim maximè commendatur perfectio vniuerſi, quia, vt ait Auguſtinus in libro de natura boni cap. 3. *hæc tria, vbi magna ſunt, magna bona ſunt: vbi parua ſunt, parua bona ſunt: vbi nulla ſunt, nullum bonum eſt.* Conſtabit autem illa maximè relucere in vniuerſo, ſi quid ſignificent, intelligatur: & hoc explicat idem Auguſtinus 4. de Geneſi ad literam, cap. 3. his verbis: *menſura omni rei modum præfigit: & numerus omni rei ſpeciem præbet; & pondus omnem rem ad quietem, ac ſtabilitatem trahit.*

17. Itaque numerus ſignificat rerum diuerſas ſpecies, & formas

quia ſpecies ex Ariſtotele 8. Metap. c. 3. textu 10. ſe habent vt numeri, eò quòd ſicut ſubtractâ, vel additâ vnitate variatur numerus, ità additâ, vel ſubtractâ differentiâ ſubſtantiali in definitionibus, ſeu ſpeciebus, variatur ſpecies, & eſſentia rei.

Deinde pondus ſignificat ordinem, qui prouenit à forma cuiuſque rei, quatenus eam conſequitur inclinatio ad finem, & ad illud, quod ſibi conuenit. Sicut enim corpora feruntur ponderibus ſuis, ita res quælibet innatâ propenſione fertur ad finem, aut actionem, aut locum, & vno verbo ad bonum proprium.

Menſura denique ſignificat modum, ſeu determinationem, gradum & limitationem ſubſtantiæ rei per ſua principia materialia, & effectiua; per ipſa quippe modificatur, & intra naturæ propriæ fines, & limites coërcetur. Cùm igitur Deus hæc tria rebus omnibus vniuerſi abundè concesſerit, nihil illis deeſt eorum, quæ propriæ naturæ debentur, & ità perfecta ſunt omnia, iuxtà communem *perfecti* notionem, de qua numero 7.

18. Obiicies: multa ſunt in Mundo ſuperflua, fœda, & noxia, vt tot beſtiolæ, tot monſtra, tot venenata. Perfectio autem Mundi non poteſt cum huiuſmodi ſubſiſtere: nam pulchrum, & perfectum reciprocantur ex Diuo Dionyſio c. 4. de diuinis nominibus, & diximus numero 10. & quod ſuperfluum eſt, potiùs natiuam perfectionem tollit, quàm aliquid illi addat.

19. Reſpondeo ad primum, tot rerum ſpecies, tot genera non eſſe ſuperflua contrà Manichæos hæreticos: faciunt ad pulchritudinem vniuerſi, nec minùs elucet in paruis diuina potentia, quàm in magnis. Vnde Auguſt. 11. de Ciuit. c. 22. ait; *Deus autem ita eſt artifex magnus in magnis, vt non ſit minor in paruis.* & lib. 22. c. 24. ſub finem, *illa plus habent admirationis quæ molis minimum: plus enim formicularum & apicularum opera ſtupemus, quam immenſa corpora Balenarum.*

Neque ideò ſuperflua ſunt, quòd eorum vſum neſciamus: ſicut inſtrumenta officinæ cuiuſdam artificis non debent dici præter neceſſitatem multiplicata, ab alijs, qui eorum nomen, vſum, & veritatem ignorant vt rectè ait idem Auguſtinus lib. 1. de Geneſi contrà Manichæos, c. 16. Vnde, inquit, *Si tibi diſplicet quod non proſunt; placeat quod non obſunt: qui etſi domui noſtræ non ſunt neceſſaria, eis tamen completur huius vniuerſitatis integritas, quæ multò maior eſt, quàm domus noſtra, & multò melior. Hanc enim multò meliùs adminiſtrat Deus, quàm vnuſquiſque noſtrum domum ſuam.*

20. Monſtra verò, & alia, quæ fœda videntur, ſuum decus, & ornamentum mundo afferunt; tum quia ſuam habent eſſentialem perfectionem: tum quia pulchriorum gratiam commendant, ſicut lucem tenebræ, & vmbræ picturam. Idemque dicendum eſt de alijs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

defectibus, & de corruptionibus naturalibus, quæ mala naturalia vocantur: quamuis enim sint contrà naturam particularem quæ quantum potest, excludit defectum à suo effectu; intenduntur tamen à natura vniuersali, quatenus defectus vnius facit ad bonum alterius, vel totius vniuersi. Non enim esset generatio ignis, nisi corrumperetur lignum: neque conseruaretur vita leonis, nisi alia occiderentur animalia.

21. Imò ipsa monstra moralia, peccata, inquam, & vitia, quamuis in se spectata, turpia sicut, & dedecus mundi: ex comparatione tamen eorum ad bona, nascitur quædam in vniuerso pulchritudo, & perfectio, quatenus virtutis decus magis commendatur, & multa inde bona consurgunt. Non enim esset patientia Martyrum, inquit Diuus Thomas, si non esset persecutio Tyrannorum: neque laudaretur iustitia vindicans, & patientia sufferens, si non esset iniquitas. Vnde, vt ait Diuus August. in Enchiridio, c.11. Deus cùm summè bonus sit, nullo modo sineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi vsque adeò esset omnipotens, & bonus, vt benefaceret etiam de malo.

Nihilominùs idem Diuus Thomas in 1. d. 46. q. vnicâ. a. 3. ad 6. asserit vniuersum fore perfectius si non essent mala culpæ, quia priuant maiori perfectione quam sit illa quæ ex ipsis nascitur. Nam priuant vnum gratiâ, & gloriâ & alteri conferunt perfectionem aliquam, sine qua potest haberi vltima, vt sine patientia ex persecutionibus orta, posset aliquis æternam vitam acquirere. Vnde mala quæcumque sint, non faciunt per se ad perfectionem vniuersi quia perfectionum non sunt causæ, sed occasiones.

22. Quo ad venenata, & noxia, non aliter philosophandum est. Pluribus enim modis homini prosunt, vt docet Augustinus 3. de Genesi ad literam. c. 17. initio: & de Genesi contra Manichæos, c. 16. sub finem, Illum quippe *aut pœnaliter lædunt, aut salubriter exercent, aut vtiliter probant aut ignoranter docent: vt non vitam istam multis periculis, & laboribus subditam, sed aliam meliorem, vbi securitas summa est, diligamus, & desideremus, & etiam nobis pietatis meritis comparemus*

23. Obijcies secundò: si Mundus esset perfectus, constaret ex optimis, & maximè perfectis: rerũ autem inæqualitas, quæ in hoc Mundo reperitur, ostendit omnia non esse optima, & perfecta, cùm illa, quæ inferioris conditionis sunt, careant perfectione aliorum; igitur ex illis sic imperfectis non potest vniuersum perfectum consurgere. Adde quod multi entium gradus videntur Mundo deesse. Potest enim Deus alia multa entium genera, multasque species perfectiores producere, vt diximus in physicis, q. de infinito.

24. Respondeo concedendo Mundum constare ex optimis, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

perfectissimis, considerando res in seipsis, & secundùm propriam essentiam, intra quam non possunt fieri substantialiter perfectiores. Sicut enim numerus ternarius: non potest fieri maior, quia si fieret maior, desineret esse ternarius: ità nulla res potest fieri secundùm essentiam perfectior, quàm sit, quia non esset eadem res, sed alia.

Verùm hoc non impedit quin creaturæ sint aliæ alijs essentialiter perfectiores, & meliores, comparando eas ad inuicem: & hoc non minuit perfectionem vniuersi, imò constituit: quia si omnes essent æquales, vnus tantùm gradus bonitatis, & perfectionis esset in illis: & ità vt omnes perfectionis gradus impleantur, oportet vt sit inæqualitas essentialis in rebus creatis.

Quamuis ergo Angelus sit absolutè perfectior, & melior lapide vtraque tamen natura simul melior est quam altera sola, & consequenter vniuersum est ità perfectius, quàm si in eo solum essent Angeli, eò quòd eius perfectio sumitur essentialiter à naturarum diuersitate, & non ab indiuiduorum eiusdem naturæ multiplicatione.

Vide Diuum Thomam 3. contra Gent. c. 71. & 1. p. q. 48. a. 2 & q. 47. a. 2. ad 1. vbi hæc habet: *ad primum dicendum quod optimi agentis est producere totum effectum suum optimum: non tamen quod quamlibet partem totius faciat optimam simpliciter sed optimam secundùm proportionem ad totum. Tolleretur enim bonitas animalis si quælibet pars eius, oculi haberet dignitatem. Sic igitur & Deus totum vniuersum constituit optimum secundùm modum creaturæ, non autem singulas creaturas sed vnam aliâ meliorem.*

25. Ad aliud negandum est cum Diuo Thoma 1. contra Gent. c. 85. & lib. 3. c. 71. rat. 2. non esse in Mundo omnes entium gradus communes, & generales. Continet enim summa omnium entium genera, extrà quæ nihil potest mente comprehendi, seu quod in eorum aliquo non includatur. Et hoc potest in genere substantiæ considerari, in quo est gradus corporei, & incorporei; simplicis, & mixti; animati, & inanimati; sensibilis, & non sensibilis; rationalis, & irrationalis. Et ità de alijs summis generibus.

Neque obstat quòd species perfectiores, & perfectiores in infinitum produci possint à Deo, vt dictum est in Physicis, atque adeò impossibile videatur vniuersum perfectionem suam acquirere, quia essentialis & actualis eius perfectio maximè ex gradibus diuersis oritur, in quibus non datur progressus in infinitum. Vel negari non debet quin possit fieri perfectior nouarum specierum accessione, vt mox dicemus. Vide Ferrar. locis citatis contra Gentiles.

SECTIO

SECTIO III.

An sit vnus tantùm Mundus, & vtrum Plures, isto perfectiores possint à Deo produci.

26. CVm omnes Dei effectus, ab ipso liberè operante procedant vt ostendimus q. 1. numero 12. nullâ consequenter ratione naturali efficaciter probari potest, quòd non sint plures Mundi, sicut nulla probabilis coniectura affertur ad ostendendum esse plures vno. Ideóque temerè asseruerunt Antiqui Philosophi plures esse mundos, imò infinitos. Hoc enim postremum, præter Anaximenem, Anaximandrum, Xenophanem, Leucipum, & alios, asseruit Anaxarchus, vt est apud Plutarchum in libro de tranquillitate animi, qui de ea re ad Alexandrum disserens, ipsi lacrymas elicuit, quòd cùm mundi infiniti essent, nondum suo imperio vnum subiecisset.

Alij autem, quamuis non infinitos, multos tamen inuexerunt, vt refert Diuus Ambrosius 1. Hexam. c. 1. Diuus Augustinus lib. 18. de ciuitate Dei, c. 41. Plutarchus lib. 1. de placitis Philosophorum, c. 5. & alij. Inter eos autem quidam Barbarus centum octoginta tres admittebat. Et Democritus penè innumerabiles, ex atomorum concursu conflatos, quorum alios Sole, Lunâ, & stellis carere dicebat; alios maioribus, & fulgentioribus astris esse conspicuos; alios rebus pluribus carere, alios iisdem abundare. Sed his omnibus omissis.

27. Dicendum est primò vnicum de facto Mundum esse. Ita catholici cum Diuo Thoma, 1. p. q. 47. a. 3. & oppositum asserere, est ad minus temerarium.

Probatur primò, quia Scriptura sacra loquitur semper in singulari de Mundo, Ioan. 1. *& Mundus per ipsum factus est.* Marci, & Mathæi vltimo, *euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ.*

Deinde: ea omnia, quæ dicitur Deus fecisse in Genesi sex Diebus, ad istum vnicum Mundum pertinent, vt clarum est: his autem factis dicitur cessasse ab operibus nouis faciendis.

Terciò: per vnum hominem fecit omne genus humanum, actorum 17. Et per vnum hominem peccatum propagatum fuit in omnes homines, ad Romanos 5. Si autem forent alij plures Mundi, in eis essent homines, peccati originalis immunes: alioquin dicendum esset homines mundi huius in alios migrasse, quod est ridiculum. Vnde non immeritò Diuus Augustinus in libro de hæresibus, hæresi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

77. Et Isidorus lib. 8. Ethymol c. 5. inter errores contra fidem enumerant positionem plurium Mundorum.

28. Quartò sunt quædam congruentiæ Platonis in Timæo pro hac veritate, quia eius aut hoc vnus est, nempe Deus, & exemplar eius vnum. Vnde Mundus debet suo prototypo esse conformis. Deinde quia vocitur vniuersum, ideóque debet omnia comprehendere, quæ à Deo creata sunt, alioquin non esset integer, & perfectus.

Quintò: idem probat Athanasius oratione contrà Idola, vt ex vno vnus solus conditor agnosceretur; & ne plures Mundi essent, plures supremi artifices ex eorum numero colligerentur.

Sextò: adest probatio Diui Thomæ loco citato primæ partis, quia quæcumque sunt à Deo creata, habent ordinem ad inuicem, & ad ipsum Deum vt omnium authorem, & finem: ergo oportet vt omnia ad vnum mundum pertineant, quia Mundus est vnus vnitate ordinis: & ex eo vno ordine, & ex ordine ad vnum rectè infertur vnus solus mundus, præsertim quando nulla est ratio à priori, aut à posteriori, ex qua colligatur existentia plurium mundorum.

29. Possumus autem distinguere triplex ordinis genus in vniuerso, nempe situs, dignitatis, seu perfectionis, & finis. Ordo situs definitur ab Augustino 19. de ciuit. c. 13. *parium, dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio.* Ordo perfectionis est, *maior vel minor diuinæ bonitatis, seu perfectionis participatio*, secundùm quam species gradatim ordinatæ cernuntur; nam mixta sunt perfectiora elementis, plantæ mixtis inanimatis, animalia plantis, homo animalibus cœteris, & inter hæc alia alijs. Ordo finis est *inclinatio cuiusque rei in proprium bonum, seu finem*; præsertim verò ad summum bonum, supremumque finem, qui Deus est.

Albertus autem magnus partes vniuersi inter se comparando, triplicem illis concedit ordinem in summa de homine, c. vltimo, scilicet locati ad locum: Mobilis ad motorem; & potentiæ ad actum. Locati quidem ad locum, quia alia continentur ab alijs, vt cuiusque natura postulat: de quo egimus numero 15. Mobilis verò ad motorem, quia alia ab alijs motum accipiunt, & reguntur, illisque in agendo subordinantur, vt sublunaria cœlestibus, cœlestia Angelis, Angeli Deo. Potentiæ denique ad actum, quatenus alia perficiuntur ab alijs. Et totus iste ordo partium ad inuicem, ad bonum totius vniuersi refertur: bonum autem totius vniuersi ordinatur ad hominem, & homo cum toto vniuerso ad Deum, tamquam ad vltimum finem, vt ostendemus sectione sequenti.

30. Dicendum est secundò Deum posse producere alios mundos eiusdem speciei cum isto; imò etiam isto perfectiores, tum quò ad substantiam, tum quò ad accidentia. Est contra Vviclephum hæreticum, & Abaylardum, qui cùm assererent Deum agere ex neces-

ſitate naturæ, aſſerebant conſequenter non poſſe ipſum alios effectus producere, quàm quos producit.

In contrarium autem eſt communis Patrum, & Doctorum conſenſus, ſaltem quò ad primam partem, cuius ratio eſt quia hoc non repugnat nec ex parte Dei, qui potentiam habet infinitam; nec ex parte effectus, quia mundus iſte non ità participat diuinam perfectionem, quin relinquat eam adhùc participabilē. Vnde Hugo de ſancto Victore lib. 1. de Sacramentis: q. 2. c. 22. rectè ait, quòd ſicut æternitatem Dei non æquat tempus, nec immenſitatem locus; ità nec ſapientiam ſenſus, nec bonitatem virtus, nec potentiam opus. Ac proinde nihil vetat, quin alios mundos, in quibus ſint alij cœli, aliaque elementa iſtis ſimilia, producere poſſit.

31. Obijcies: Deus non poteſt facere aliquid inordinatum, cùm eius perfecta ſint opera Deuteronomij 32. initio: ex pluralitate autem mundorum ſequeretur magna naturæ confuſio, & inordinatio, quia terra vnius mundi peteret locum alterius, & viceuerſa: idemque in cœteris elementis eueniret. Cùm enim eſſent eiuſdem ſpeciei exigerent in eodem loco requieſcere. Hoc autem non niſi vi poſſet fieri, quia terra iſta non poteſt à ſuo centro ſeparari, niſi ſurſum feratur: nec alia ſimiliter in locum iſtius ſuccedere, niſi in ſublime nitendo. Vnde Diuus Thomas 1. p. q. 45. a. 3. ad 3. ait: *dicendum quòd Mundus conſtat ex ſua tota materia. Non enim eſt poſsibile eſſe aliam terram, quàm iſtam, quia omnis terra ferretur naturaliter ad hoc medium, vbicumque eſſet. Et eadem eſt ratio de alijs corporibus, quæ ſunt partes Mundi.*

Confirmatur, quia ſi Deus potuiſſet plures mundos producere, ſine dubio produxiſſet; tum quia fruſtrà eſt potentia, quæ non reducitur ad actum; tum quia natura facit quod melius eſt, & multò magis Deus: melius autem eſſet plures eſſe mundos, quia eſſent plura bona.

32. Reſpondeo ad primum negando minorem. Quia enim nulla eſſet ſubordnatio vniùs mundi ad alterum, nulla quoque eſſet ratio, cur terra vnius peteret locum alterius: quod idem valet in cœteris elementis. Vnde inclinatio terræ, in communi, & indefinitè ſumptæ non eſt ad vnum determinatum centrum, ſed ad centrum Mundi indefinitè ſumpti: ac proinde quælibet terra quieſceret in centro ſui mundi, nec haberet propenſionem ad centrum alterius Mundi. Idem dic de cœteris elementis, quæ proprias ſedes in ſuo mundo determinatas obtinerent, ſicut iſta in iſto: ita vt differentiæ loci, *medium, intrà, ſuprà, &c.* non competerent vni mundo reſpectu alterius, ſed tantum partibus eiuſdem Mundi, ad ſeipſas comparatis.

Diuus Thomas autem loquitur ex mente Ariſtotelis lib. 1. cœli, c. 8. ex quo reſponſionem illam ſumpſit, vt probabilem tantùm,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

Vnde non loquitur de possibili secundùm potentiam actiuam Dei, sed secundùm potentiam inditam rebus creatis, vt rectè aduertit ibi Caietanus. Et ità licet mundus iste ex tota sua materia, quæ actu creata est, constet, non tamen ex tota creabili à Deo.

33. Ad confirmationem nego antecedens. Ad primam eius probationem, concedo potentiam, quæ per se ordinatur ad actum, tamquam ad finem, esse frustrà, si non reducatur ad actum: creatio autem Mundi non est finis diuinæ potentiæ, vt de se patet, & dictum est in Phisicis, q. de fine, à numero 136. Deinde vix vlla est potentia, quæ reducatur ad omnem actum possibilem; nec tamen propterea dicitur esse frustrà, quia sufficit eam reduci ad aliquem.

Ad secundam probationem dico ex Diuo Thoma loco citato primæ partis ad 2. multiplicationem secundùm numerum, cùm in infinitum extendi possit, non intendi *per se* ab vllo agente. Vnde licet plures Mundi dicantur meliores, quàm vnus, tale melius non cadit in intentionem Dei agentis: *quia eadem ratione dici posset, quòd si fecisset duos, melius esset quod essent tres, & sic in infinitum.* Adde quòd Deus non tenetur facere id, quod melius est in se: sed pro sua libertate facit quod vult, vt dicemus numero 44.

34. Secunda pars, quòd Deus possit facere alios Mundos isto perfectiores, tum quò ad substantiam, tum quò ad accidentia, videtur per se euidens. Quid enim vetat quominùs Deus producat alium Mundum, in quo sit Sol splendidior, florum varietas maior, & iucundior, aqua pellucidior, & sic de cæteris accidentibus? Quid obstat etiam quò minùs in tali Mundo Deus crearet nouas rerum species, atque præstantiores? Item alia corpora simplicia, ab istis diuersa, atque excellentioris perfectionis, & essentiæ? lege quæ diximus in Physicis lib. 3. q. 4. sectione 5.

35. Dices cum Durando in 1. d. 44. q. 3. num. 9. quæcumque incidunt in eumdem ordinem per se, pertinent ad vnum idemque vniuersum, quia vniuersum est vnum per aggregationem omnium quæ habent inter se, & per se ordinem: sed omnes species tum existentes, tum possibiles habent inter se, & per se ordinem vt patet in speciebus numerorum, quibus aliæ sunt conformes: ergo si Deus produceret nouas rerum species, necessariò inciderent in eumdem ordinem cùm nunc existentibus, & consequenter pertinerent ad idem vniuersum: non ergo potest Deus plures Mundos specie diuersos producere.

36. Respondeo negando maiorem. Sicut enim species possibiles quæ non producentur, non pertinent ad istum Mundum, quia sic non esset integer: ità si de facto producerentur, non pertinerent ad ipsum, sed ad alium, quem Deus ex ipsis formaret, locum & sedes proprias singulis assignando.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

37. Dicendum est tertiò, cum D. Thoma in 1. d. 44. a. 2. & 1. p. q. 25. a. 6. Deum potuisse, & posse Mundum hunc perfectiorem reddere, tum quò ad substantiam, tum quò ad accidentia, quàm modo sit. Sensus non est, quòd iste Mundus possit fieri perfectior quò ad perfectionem essentialem rerum, quibus constat; sic enim non subsisteret idem Mundus: quia, vt diximus numero 24. non potest aliquid addi essentiæ rei, aut illi aliquid detrahi, quin fiat alia essentia, eò quòd species sunt veluti numeri. Sed sensus est quòd Deus potest rebus creatis perfectiorem modum essendi tribuere quantum ad accidentalia: & insuper nouas rerum species producere in hoc vniuerso, puta nouos Cœlos, noua sydera, noua animalia, stirpes, metalla, & alia eius generis.

38. Hoc patet ex dictis numero præcedenti: & insuper confirmatur primò ex capite 30. Isaïæ, versu 26. vbi sermo est de die judicij. *Erit lux Lunæ sicut lux Solis, & lux solis erit septempliciter sicut lux septem dierum.* Si enim sit alius Sol, Mundus erit perfectior quò ad substantiam: si verò sit idem, erit perfectior quantum ad accidentalia. Et idem valet pro cœteris rerum speciebus.

Confirmatur secundò: quia sine dubio Mundus esset perfectior, si natura humana perseuerasset in statu innocentiæ, & si terrestris Paradisus subsisteret, pulchrior esset, & iucundior, quàm nunc est. Vel, si dicatur esse nunc perfectior, sequitur, Deum non illum creasse perfectum.

Confirmatur tertiò: quia perfectio Mundi est finita; ergo potest illi aliquid addi. Denique quotidie res mutantur naturaliter in melius, vt homo de infante fit puer, de puero adolescens, & vir: ergo Deus potest perfectionem Mundi augere.

Cœterùm si Mundus fieret à Deo perfectior quò ad substantiam, non esset idem omninò qui nunc est, nec omninò diuersum, quia partibus integralibus additis, vel detractis à toto, ipsum non remaneret prorsus idem: vnde Diuus Thomas in 1. d. 44. q. vnicâ, a. 2. dicit, quòd tale vniuersum se haberet ad hoc, sicut totum ad partem.

39. Objicies primò: si Deus potuit gignere filium sibi æqualem, & noluit, inuidus fuit, ex Diuo Augustino lib. 3. contra Maximinum, c. 7. ergo à pari, si potuit facere Mundum istum perfectiorem, quàm fecit, & noluit facere, inuidus fuit: sed hoc est absurdum: ergo non potest facere illum perfectiorem.

40. Respondeo primò negando paritatem, quia filius æternus producitur naturaliter, seu necessariò: vnde Pater omnipotens dat illi quidquid potest: sed Mundus productus est liberè; & ideò dedit illi Deus quidquid libuit, non quidquid potuit. Quo fit, vt si Filius non produceretur perfectissimus, sequeretur defectus bonitatis in Patre, & quædam inuidiæ ratio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

41. Rejicit hanc solutionem Pontius, tum quia inuidia non cadit nisi in voluntatem liberam: tum quia Augustinus manifestè supponit, quòd si Filius produceretur liberè, & non produceretur perfectissimus, non posset hoc adscribi nisi infirmitati Patris, non potentis talem gignere, aut inuidiæ, id nolentis.

Quare respondet ipse, quòd si Filius non produceretur perfectissimus, non posset illud adscribi, nisi defectui bonitatis, aut inuidiæ, quia bonitas infinita Filij inuitaret Patrem ad sui productionem: secùs bonitas Mundi, quæ finita est, & ità minor perfectio in eo potest adscribi libertati diuinæ, & defectui bonitatis infinitæ in Mundo ob quem non allicit Deum ad sui productionem.

42. Verùm hæc solutio parùm valet, si illi aliquid non addatur. Supponit enim infinitam perfectionem in Filio, & de hoc est quæstio Augustini contrà Maximinum: vnde esset petitio principij. Deinde: si ex hypothesi producitur liberè, vnde infert Pontius ipsum habere perfectionem infinitam, quâ alliciat Patrem ad sui productionem: non autem potiùs perfectionem indefinitam, ex nutu, & voluntate Patris determinandam? Igitur

43. Respondeo secundò ex Diuo Thoma 1. sent. d. 44. a. 1. ad 2. & 1. p. q. 25. a. 6. ad 2. quòd de ratione Filij est vt æquetur Patri, cùm venerit ad statum perfectum; non autem de ratione creaturæ cuiuscumque est, vt sit perfectior, quàm à Deo facta est: & ità non est similis vtrobique ratio. Itaque filio æterno debetur æqualitas paterna per naturam: vnde si Pater non eum sibi genuisset æqualem, cùm posset, inuidus fuisset, quia subtraxisset illi dignitatem, quam posset, & deberet habere. Creaturæ autem nulla debetur alia perfectionis mensura, quàm iuxtà diuinæ voluntatis determinationem. Vnde Hilarius in libro de Synodis ait, quòd omnibus creaturis substantiam, Dei voluntas attulit, sed filio natura dedit. In quo eodem sensu debet intelligi prima solutio.

44. Objicies secundò Patres asserunt communiter Deum velle, & facere quod optimum est: igitur cùm nihil sit optimo melius, non potest Deus mundum istum facere meliorem, & perfectiorem. Antecedens patet primo ex Diuo Augustino in libro de Quantitate Animæ, c. 33. sub finem quarti animæ gradus, vbi ait loquendo de Iustitia diuina, *Qua etiam factum est, vt non modò sint omnia; sed etiam sic sint, vt omnino meliùs esse non poßint.* Item c. 10. Enchiridij ait, vniuersum hoc esse optimum, hoc est perfectissimum. Præterea Diuus Dyonisius c. 4. de diuinis nominibus dicit, optimi esse optima adducere. Cùm ergo Deus sit optimus, quidquid facit optimè facit. Idem alij Patres.

45. Respondet Pontius numero 21. Patres sic esse intelligendos vt Deus non potuerit facere meliora, quàm quæ fecit, quantum ad ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

cludendam à se omnem suspicionem imprudentis, aut mali artificis, & gurbernatoris ità vt dici non possit, quòd commiserit errorem aliquem moralem in creatione, aut dipositione rerum.

Hæc tamen responsio non satisfacit, quia tunc bonitas non caderet super naturam ipsam rerum creatarum, vnde possint dici optimæ; sed solùm super modum agendi ipsius Dei creantis. Et de hoc non est dubium, quia Deus non potest melius facere, quàm fecit, hoc est ex maiori sapientia, & bonitate. Potest tamen facere res meliores & perfectiores. Quare

46. Respondeo primò quod dixi numero 24. Deum facere semper optimum, spectando res intrà propriam essentiam, in qua non possunt fieri substantialiter perfectiores. Item spectando perfectionem rebus in ipsis connaturalem, & connaturaliter debitam. Singulas enim produxit sine vllo defectu positiuo, & cum tanta perfectione, vt maiorem non potuerit tribuere, quasi connaturaliter ipsis debitam. Verùm hoc non impedit quin possit addere ipsi vniuerso species alias rerum, perfectiores iam creatis, & consequenter illum reddere perfectiorem, tum quò ad substantiam, tum quò ad accidentia.

47. Respondeo secundò, quòd bonitas, & gradus perfectionis rerum non solùm pensari, & æstimari debet ex parte ipsarum rerum quasi debeat proportionari soli exigentiæ, & capacitati quam habeant res ipsæ ad participandam diuinam bonitatem: sed pensari etiam debet ex ordine diuinæ sapientiæ disponentis, vt rectè docet D. Thomas loco citato sententiarum, a. 1. ad 4. Hæc enim ex voluntatis diuinæ beneplacito, & determinatione, singulis rebus modum, & mensuram bonitatis, capacitatis, & perfectionis præfigit, vt diximus numero 43. Vnde quidquid Deus facit optimè, & optimum facit; optimè quidem, quia iuxta suæ sapientiæ ordinem illud facit, qui ordo optimus est, quia diuinus est: optimum verò, quia quod ex illo oritur ordini optimo conforme est.

48. Respondeo tertiò quod respondi lib. 3. Phys. q. 4. numero 131. suppositâ naturâ rerum, quibus vniuersum constat, non posse ipsum fieri perfectius quò ad ordinem partium eius in ipso, quia quælibet ex his iuxtà suam naturam, & naturæ dignitatem; tum decentissimum locum, tum optimum ordinem dignitatis & finis seruat vt diximus, numero 15. & 29. ità vt variari non possit, nisi ex violentia, contrà propriam cuiusque naturam & inclinationem. Et hoc modo intelligi debet Diuus Augustinus, aliique Patres.

SECTIO IV.

Quæ sit causa finalis Mundi.

49. Circà præsentem quæstionem duo præsertim errores fuerunt. Primus fuit quorumdam Antiquorum quos refutat Aristoteles 2. Physic. c. 8. Mundum hunc, & quæcumque in eo fiunt, temerè & absque vllius finis intensione, facta esse, fierique. Verùm præter quam quòd euidenti experientiâ notum est quæcumque in hac rerum vniuersitate agunt, ex certo scopo, & intensione agere, siue in finem directa, siue in eum se dirigentia, vt abundè ostensum est lib. 2. Phys. q. 9. sectione 5. Cùm Deus, mundi opifex, sit agens intellectuale & liberum, non potest agere, nisi ex fine præconcepto, & deliberato. Præterea cùm sit optimus, & perfectissimus, debet res optimè facere: melius autem est agere ex fine quàm temerè, & fortuitò.

50. Secundus error fuit Origenis in libro περὶ ἀρχῶν, de principijs, quem refert Diuus Hieronymus ad Auitum: Diuus Augustinus 11. de Ciuitate Dei c.2. & Diuus Thomas1. p. q. 65. 42. lib. 2. contrà Gent. c. 44. alijsque in locis. Nempe mundum istum à Deo fuisse creatum non ex primaria Dei intensione, sed in pœnam creaturæ spiritalis peccantis, voluit ergo omnes creaturas spirituales fuisse à Deo creatas à principio inter se omninò æquales: & earum aliquas conuertendo se ad suum creatorem meruisse perfectiores, vel minùs perfectos gradus, atque pro quantitate talis conuersionis, ad diuersos Agelorum ordines fuisse promotas. Quasdam verò per liberum arbitrium fuisse auersas à Deo, in eum peccando; & in pœnam talis pecati, fuisse partim ad ordinem Dæmonum secundum varios gradus detrusas; partim ad ordinem humanarum animarum secundùm diuersos status: omnes autem alligatas esse corporibus diuersis pro mensura, & diuersitate peccati ità vt peccati diuersitas sit causa creationis; & diuersitatis corporum huius vniuersi; non autem communicatio diuinæ bonitatis facienda creaturis.

51. Huiusmodi autem error confutari potest primò ex Sacra scriptura, Genesis c. *vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Quasi diceret ait diuus Thomas, quòd vnumquodque ideò factum est; quia bonum est ipsum esse: non autem vt malum alterius puniatur. Vnde sapientiæ primo dicitur: *creauit vt essent omnia:* nimirum vt boninatem suam in vniuersis creaturis repræsentaret ad gloriam suam. Neque hoc ignorauit Plato, dicens in Timæo, causam

ſam iuſtiſſimam impulliſſe Deum ad vniuerſum condendum, nempe eius bonitatem: *probitate videlicet præſtabat*, (Interpretatur Cicero) *probus autem inuidet nemini. Itaque omnia ſibi ſimilia generauit.*

Rectè ergo Diuus Auguſtinus libro citato, c. 21. docet ad triplicem interrogationem, quæ de qualibet creatura fieri poteſt, *quis tam fecerit, per quid fecerit, quare fecerit*; ità nobis eſſe reſpondendum: *Si ergo quærimus quis fecerit, Deus eſt: ſi per quid fecerit, dixit fiat, & facta eſt: ſi quare fecerit, quia bona eſt. Nec author eſt excellentior Deo, nec ars efficatior Dei Verbo, nec cauſa melior, quàm vt bonum creatur à bono Deo.*

52. Confutatur ſecundò idem error: quia ſi pro malitiæ menſura datum eſt corpus, ſiue leuius, & ſubtilius; ſiue craſſius, & terreſtrius: certè dæmon, qui peſſimus eſt corpus non aëreum, & ſubtile, ſed terrenâ mole concretum habere deberet: hominis verò, cuius non fuit tanta peruerſio, non terrenum, ſed aëreum corpus eſſet; quod falſum eſſe conſtat. Nam quotquot dæmones fecere corporeos, ſubtilibus corporibus præditos eſſe dixerunt.

53. Tertiò: Si Sol factus eſt, quia vna anima ſic peccauerat, poſito quod centum animæ ſic peccaſſent, fuiſſent producti centum Soles: & ità ſequeretur non decori, & pulchritudini vniuerſi, nec ſaluti rerum corporalium conſuluiſſe artificem Deum in creando Sole: quo nihil ſtultius dici poteſt.

54. Quartò: ordo, & diſtinctio iſtarum omnium rerum eſſet cauſalis: quia quod prouenit ex concurſu plurium cauſarum, quarum vna ab alia non dependet, aut vtraque ab vna communi, cauſale eſt. Repugnat autem lumini naturali rationis, adeò mirabilem rerum omnium ordinem cauſalem dicere.

55. Quintò: differentia ſpecifica eſt rei cuilibet eſſentialis, & naturalis: ergo non poteſt dependere à libero arbitrio, quod rem iam in ſua eſſentia conſtitutam ſupponit: ergo diuerſi gradus ſubſtantiales, quales inter Angelos, & anima rationales exiſtunt, non potuerunt eis à Deo poſt creationem tribui, iuxta eorum operationes bonas, & malas.

56. Sextò: Homo non eſſet compoſitum per ſe vnum, quia anima non diceret per ſe ordinem ad corpus, neque illi vniretur naturaliter, ſed per accidens ex motu liberi arbitrij. Vnde nec Sol, nec homo, nec aliud quippiam eſſet propria ſpecies. Hoc ergo omiſſo.

57. Dicendum eſt primò cauſam finalem mundi primariam, eſſe Deum ipſum, ſeu manifeſtationem diuinæ bonitatis, potentiæ, aliarumque diuinarum perfectionum. Conſtat hæc concluſio lumine naturali, & certa eſt ſacra Scriptura, Prouerbiorum 16. *omnia propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* Ratio eſt primò, quia bona

inferiora ordinari debent ad bonum ſupremum: Dei autem honor, & gloria, & manifeſtatio bonitatis, ſapientiæ, & potentiæ illius ſunt bonum ſupremum. Cùm ergo omnia, quæ in Mundo ſunt, ordinatiſſima ſint, debent in Deum tamquam in ſuum finem primarium referri, & ordinari atque ità fuiſſe à Deo creata propter bonitatem ſuam.

58. Secundò Agens ſupremum mouet cœtera agentia ad ipſorum actiones ex hoc enim dicitur primum agens & conſequenter mouet illa ad fines ſuos proprios: ergo tales omnes actiones, & fines ordinantur ad finem ſupremi agentis. Quidquid enim agit ſupremum agens, agit propter finem ſuum, vt conſtat. Cùm ergo finis eius ſit bonitas eius hoc eſt, ipſemet Deus, oportet vt quidquid ab ipſo habet eſſe, ordinetur ad ipſum ſicut in finem.

59. Tertò: nihil habet rationem finis, niſi in quantum eſt bonum, vt oſtenſum eſt in Phyſicis: Deus *autem*, cùm ſit ſummum bonum, eſt cauſa omnis bonitatis, quia *ſummum in vnoquoque genere eſt cauſa cœterorum*: ergo eſt cauſa cuilibet fini vt ſic finis: ergo eſt maximè cœterorum omnium finis, quia *propter quod vnumquodque tale, & illud magis*: atque adeò quidquid in Mundo eſt, & Mundus ipſe in Deum vt in principalem finem refertur.

60. Quartò: bonum commune eſt finis boni particularis: nam bonum partis eſt propter bonum totius. Sed ſummum bonum, nempe Deus, eſt bonum commune cùm ex illo cœtera dependeant, & ſint propter illud participandum: bonum autem cuiuſcumque rei creatæ eſt bonum particulare: omnis ergo res creata ordinatur in Deum tamquam in finem.

61. Denique: Ratio primæ omnium cauſæ debet conuenire primo enti: ſed Deus eſt primum ens: finis autem vltimus eſt prima omnium cauſa. Nam finis, vt dictum eſt in Phyſicis, eſt cœteris cauſa, vt ſint actu cauſæ: ergo Deus eſt vltimus omnium finis: & ità quidquid in Mundo eſt, totumque vniuerſum ad Deum ordinatur ſicut in finem. Hæ ſunt rationes Diui Thomæ 3. contrà Gentiles, c. 17.

62. Dicendum eſt ſecundò, hominem eſſe etiam mundi finem, ſed ſecundarium, & minùs præcipuum. Senſus non eſt quòd homo mouerit diuinam voluntatem ad mundum creandum: Deus enim vult omnia propter ſe, & non aliquam creaturam, ſpectando finem operantis.

Eſt ergo ſenſus Deum voluiſſe mundum eſſe propter hominem, ità vt omnia ordinauerit ad ipſum, tamquam ad finem proximum, quod eſt reſpicere finem operis, vt explicuimus lib. 2. Phyſ. q. 9. ſectione 5. vnde Theologi concedunt hanc propoſitionem: *Deus voluit mundum eſſe propter hominem*. Iſtam verò, *Deus voluit mundum*

propter hominem, negant cum Diuo Thoma 1. p. q. 19. a. 5. quasi sensus sit, hominem esse finem diuinæ voluntatis, illamque mouisse: aut quòt volitio vnius causetur à volitione alterius. Si verò intelligitur ex parte voliti, ità quòd esse volitum vniuersi causetur ab esse volito hominis, concideret cum priori.

63. Hoc totum potest explicari exemplo horologij, ex varijs rotulis compositi. Qui enim illud conficit, plures rotulas, à se inuicem dependentes fabricat: non vult tamen hanc propter illam, quia neutram sibi pro fine proponit, nec voluntas eius ab vlla ex his mouetur sicut à fine, quia finis est horologium: tamen verum est ipsum ordinare hanc ad illam, seu velle hanc esse propter illam. Ita Deus non vult vnam creaturam propter aliam, quia nullam vult vt finem, sed omnia propter se: nihilominus vult vnam creaturam esse ordinatam ad aliam.

64. In hoc ergo sensu intellecta conclusio probatur primo ex Aristotele 2. Phys. c. 2. textu 24. *vtimur, tamquam propter nos, omnibus quæ sunt: sumus enim quodammodo & nos finis.* Vnde 1. Polit. c. 5. rerum omnium principatum illi tribuit, atque vsum.

65. Probatur secundò, quia minùs præstantia ordinantur ad præstantiora, si eis vsui esse possint: sed homo inter corpora est ens præstantissimum, & nobilissimum: ergo cætera debent ad ipsum ordinari, quia iis indiget, tum ad delectationem, tum ad vsum, tum ad Dei notitiam, & amorem, vt ex visibilibus surgat ad inuisibilia, & incognita. Angeli verò, licet sint entia homine perfectiora, non sunt finis huius Mundi: quia, cùm sint substantiæ spirituales completæ, non indigent corporis quò ad vsum, neque quò ad scientiam, quia habent species rerum naturalium, sibi congenitas, & innatas.

66. Probatur tertiò, quia solus homo liber est inter creaturas corporeas, liberum autem esse sui gratia hoc est propter seipsum est & operatur. Cætera verò omnia aguntur quadam necessitate ad operandum, consequenter seruituti subiecta sunt: ergo sicut in quolibet regimine, serui sunt propter liberos: ità in vniuerso omnia sunt propter hominem.

67. Probatur quartò: inter ordinata ad aliquem finem, illa quæ finem non possunt attingere per seipsa, sunt propter alia, quæ illum in seipso attingunt: finis autem vltimus vniuersi est Deus, & solus homo illum attingit in seipso per cognitionem, & amorem: cætera ergo debent ad ipsum hominem ordinari, & ità homo omnium illorum finis est.

68. Accedit vltimò authoritas Sacræ Scripturæ, quæ cætera propter hominem facta testatur, Deuteronomij 4. *ne videas Solem, & Lunam, & omnia astra Cæli, & errore deceptus adores ea, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis Gentibus, quæ sub cælo*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

sunt Psalmo 8. *constituisti eum super opera manuum tuarum: omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues, &c.*

69. Dices: partes omnes ordinantur ad perfectionem totius: neque enim totum est propter partes, sed partes propter totum. Hinc autem sequitur primò, quòd homo, cùm sit pars Mundi, ordinatur ad perfectionem Mundi: & ità mundus est finis hominis, non contrà. Deinde quòd cœtera omnia, quæ in mundo sunt, ordinantur ad ipsum mundum, & non ad hominem, qui consequenter eorum finis non est.

70. Respondeo concesso antecedenti, negando vtramque sequelam. In primis enim nihil obstat quòminùs homo spectatus vt pars mundi, quatenus ex eo, cœterisque rebus mundus ipse componitur, ordinetur ad eius perfectionem. Spectatus verò vt Dominus, cui cœtera omnia subiecta sunt, atque inseruiunt, sit eorum finis, ità vt ad eum, tamquam ad principalem scopum referantur. Nihil deinde etiam obstat, quòd partes ad totum ordinentur: quia eiusdem rei possunt esse plures fines subordinati: atque ità creaturæ aliæ possunt esse propter hominem, & simul propter perfectionem vniuersi, sicut pulmo est propter cor in corpore animalis, & propter totum animal.

71. Hæc meliùs intelligentur ex doctrina Diui Thomæ 1. p. q. 65. a. 2. & q. 70. a. 2. videlicet quadruplicem causam finalem posse distingui in rebus creatis, & hoc vniuerso: prima quidem est actus proprius cuiusque partis, ex lib. 2. Cœli c. 3. textu 17. sic oculus est ad videndum. Secunda est vna creatura respectu alterius, vt ignobilior respectu nobilioris, ex 2. Phys. c. 8. textu 80. sic pulmo est propter cor, & sensus propter intellectum, & creaturæ quæ sunt infrà hominem, propter hominem. Tertia est totum ipsum respectu omnium partium. Partes enim sunt propter perfectionem totius, sicut materia propter formam, 12. Metaph. cap. 10. Quarta denique ibidem est Deus, ad quem sicut ad finem ordinatur totum ipsum vniuersum; & singulæ partes illius, in quantum per quamdam imitationem in eis relucet, & repræsentatur diuina bonitas ad gloriam Dei.

72. Quapropter Aristoteles proximè citato loco Metaph. textu 52. comparat hoc vniuersum exercitui in quo milites habent ordinem inter se, & ad vnum ducem. Bonum enim exercitus consistit in ordine, quem habent milites inter se, sed ille ordo est propter bonum ducis comparandum, nempe victoriam: atque adeò bonum ducis est potiùs, quàm bonum ordinis militum. Et quia ratio ordinatorum ad finem sumitur à fine, oportet vt ordo exercitus non solùm sit propter ducem, sed etiam sit à duce præstituente finem. Pari ratione bonum vniuersi consistit in ordine partium inter se: sed bonum ius separatum, nempe voluntas authoris, & explicatio bonitatis il-

lius, est melius bonum, quàm bonum ordinis illius, qui cùm sit propter authorem, debet etiam ab illo proficisci; & ad illum cum toto ipso vniuerso; vt ad supremum finem, summumque totius naturæ bonum recurrere, vt ita finis respondeat principi: & sicut principium rerum omnium creatarum est extrinsecum à tota earum vniuersitate: ita finis earumdem sit bonum eis extrinsecum, & separatum, nempe Deus, cui omnis honor, & gloria.

QVÆSTIO V.

De duratione Mundi, eiusque innouatione.

1. *QVATVOR in ista quæstione examinabimus, Primum, an Mundus iste solo Dei generali concursu, quo nunc conseruatur, posset perpetuò, & in æternum durare, ità vt miraculum esset, si Deus talem concursum subtraheret, vt pote illum exigente connaturaliter ipso vniuerso; sicut miraculum esset, si non subtraheret illum Angelis, & animæ rationali. Secundum est, vtrum debeat aliquando immutari, & quando hoc fiet. Tertium, an motus Cœli cessare debeat. Quartum, vtrum Mundi immutatio fieri debeat secundùm substantiam, an secundùm accidentalia tantùm. Pro istorum resolutione sit.*

SECTIO I.

An Mundus possit naturaliter in æternum durare, & an sit reipsa perpetuò duraturus.

2. Dicendum est primò, Mundum istum solo Dei generali concursu, quem nunc habet, posse in æternum durare est communis sententia, & probatur primò quò ad partes eius integrantes, Cœlum nempe, & quatuor elementa. Nam ex communi Peripateticorum consensu Corpora celestia sunt incorruptibilia, & contrarijs carentia, ergo nequeunt ab vllo agente creato destrui, sed conseruante, nempe Deo, cuius influxum conseruatiuum æque conna-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

turaliter petunt pro futuro quovis tempore, ac pro præsenti, vel præterito, ac proinde naturaliter possunt perpetuò durare.

Imò, quamuis essent naturâ suâ corruptibilia, vt voluit Plato in Timæo, idem valeret in ipsis quod in elementis, quæ quamuis secundùm se corruptibilia sint, & in se inuicem pugnent; non possunt tamen destruere se secundùm se tota, nec omninò corrumpi ab vllo agente creato; quod patet, tum experientiâ præcedentium sæculorum, quibus semper durarunt: tum quia detrimenta, quæ ex vna parte per mutuam pugnam accipient, ex alia compensant: vnde quæ magis actiua sunt, minùs resistunt; nam aqua magis resistit, quàm ignis, qui in agendo efficacissimus est.

3. Probatur secundò, quia solius Dei est posse totius Mundi ordinem immutare, cùm ipse solus eius author sit: & ità nulli debuit creaturæ communicari tanta vis, vt Cœlum, aut totum aliquod elementum destruere valeat: sic enim totum vniuersi ordinem interturbaret. Lege quæ in simili diximus de vacuo in Physicis, à num. 238

4. Probatur tertiò quò ad illa, quæ non sunt partes Mundi integrantes, hoc est, mixta: quia motus Cœli potest esse perpetuus eâdem virtute, quâ nunc peragitur. Si enim est a forma propria, cùm ipsa incorruptibilis sit, potest illum perpetuò exercere. Si verò est ab intelligentia, ipsa lassari nequit. Idémque valet de cœteris influentijs in hæc inferiora: ergo nihil obstat quò minùs generationes mixtorum perennes sint, & in perpetuum fiant, sicut modo.

5. Probatur quartò: materia est incorruptibilis, & à nullo agente creato destrui potest, cùm solâ creatione fiat, & subsistat, vt ostendimus in Physicis: ergo cùm non possit naturaliter esse sine aliqua forma, vt communis habet opinio, oportet vt corruptâ vnâ, recipiat aliam: ac proinde necesse est, vt solo Dei coucursu generali, quem nunc exhibet, possint generationes mixtorum in æternū perseuerare,

6. Objicies primò: res omnes creatæ tendunt ex se in non esse: quia ex nihilo ortæ sunt, & ex se nihil sunt: ergo non possunt in esse perpetuò durare, nisi speciali, & extraordinario Dei concursu; ac proinde cum miraculo, & non ex natura sua.

Confirmatur primò; quia ideò Deus non habet finem existentiæ, quia non habet principium in existendo: ergo à contrario, cum omnis creatura habeat principium suæ existentiæ, debet naturaliter habere, & exigere finem existendi.

Confirmatur secundò: quia sicut ad mouendum tempore infinito requiritur virtus infinita, ex Arist. 8. Phys. c. 10. textu 78. ità ad durandum tempore infinito: nulli autem creaturæ potest competere naturaliter virtus infinita.

7. Respondeo ad primum negando consequentiam, creaturæ enim ex hoc solùm dicuntur tendere in non esse, quia sibi non sufficiunt

ad subsistendũ, sed indigent Dei conseruantis auxilio, ità vt illo substracto, necesse sit eas in nihilum redigi, ex quo sumpsere principium. Sed posito quòd sint incorruptibiles, & contrariorum expertes, aut quòd non ità læduntur, quin incommoda resarciant, vt dictum est, possunt naturaliter in esse perpetuò perseuerare.

8. Ad primam confirmationem, nego consequentiam: quia non est opus, vt eodem modo, & propter eamdem rationem duratio æterna conueniat Deo, & creaturæ, vt per se notum est: quia Deus est ens omninò necessarium, & ità ex eadem necessitate essendi, quâ caret principio, caret etiam fine. At creatura quamuis careat tali necessitate essendi sine principio, potest habere alias causas, ob quas perpetua duratio illi conueniat, scilicet quia naturâ suâ est incorruptibilis; aut non dantur causæ sufficientes ad illam destruendam.

9. Ad secundàm confirmationem dico Aristotelem loqui de virtute mouente per se, & independenter ab alio, vt interpretatur D. Thomas ibi, lect. 21. litera *b.* sub finem: hæc enim debet esse infinita.

Deinde loquitur de virtute, quæ paulatim languescit, ac minuitur; hæc enim non potest infinito tempore mouere, si non habeat infinitos gradus. Et quòd hæc sit eius mens, patet ex eo, quòd intelligentiæ mouerunt Cœlos ab æterno, secundùm Aristotelem, vt creditur: & tamen finitam virtutem habent.

Denique & ibidem ait D. Thomas: *ad hoc vt aliquid sit causa motus infiniti per reiterationem motus, quæ est infinitas per accidens, non oportet quod habeat virtutem infinitam, sed sufficit si habeat virtutem immobilem finitam: quia semper manente eadem virtute poterit reiterare eumdem effectum:* secùs, si motus esset infinitus secundùm partes mobilis, quia quantitas motus per se ostenditur secundùm partes mobilis, & sic esset infinitus per se.

Simili ergo ratione ad durandum perpetuò, sufficiet virtus finita, modo sit semper eadem: nec adsint impedimenta, quæ ab ipsa superari nequeant, qualia non reperiuntur in duratione Mundi, vt patet ex dictis.

Adde, quòd potentia ad semper existendũ, est receptiua tantũ, vt ait D. Thomas 1. p. q. 104. a. 4. ad 2. potentia autem actiua est ipsius Dei, à quo est influxus essendi: vnde quod res in infinitum durent, sequitur ex virtute infinita Dei, & non ex virtute creaturæ, quæ proinde potest perseuerare perpetuò, licet finitam habeat virtutem.

10. Obijcies secundò: virtus generatiua rerum in dies minuitur, & debilitatur vt maximè in specie humana, cuius complexio, ætas, & statura valde imminuta est ab initio Mundi, cùm tunc vita proroga-

retur ad nongentos annos, & essent gigantes, ac maximæ staturæ homines, vt adnotauimus q. 2. numero 6. nunc autem vix ad octoginta annos peruenitur, & rarò filij euadunt parentibus robustiores, aut magis proceri. Vnde tandem necesse esset generationes deficere, & corpora adeò decrescere, vt non posset in illis produci forma substantialis, quæ aliqualem requirit quantitatem in subiecto receptiuo: Et sic non potest Mundus saltem quò ad mixta perpetuò durare.

11. Respondeo primò: si virtus generatiua adeò tandem debilitaretur, vt nihil de nouo generari posset: tunc Mundus in eodem statu perseueraret in æternum cum mixtis, quæ in illo tempore existerent: quia cùm non posset fieri noua generatio, non posset consequenter contingere corruptio: tum quia natura illam per se non intendit, sed per accidens: tum quia materia non posset stare naturaliter sine forma, ex sententia communi.

12. Respondeo secundò quòd quamuis species humana naturaliter periret, vt de facto potest perire absque miraculo, si homines omnes vellent concordes esse ad illam omninò delendam: aliæ tamen species rerum possent subsistere, præsertim inanimatæ, quarum virtus generatiua nullo modò debilitatur, vt patet in igne, in cœlis, & Astris.

13. Respondeo tertiò, neque ipsam humanam ità posse debilitari, quin filij sæpissimè robustiores, & maioris staturæ euadant ob concursum causarum vniuersalium: neque etiam ætatem minui iuxtà decursum temporis, eâ proportione, vt tandem penitùs euanescere debeat, alioquin debuisset à temporibus Dauidis, maxima decrementa subijsse, quod falsum esse constat. Nam tunc ad octoginta circiter annos attingebat, psalmo 89. *dies annorum nostrorum septuaginta anni: si autem in potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor, & dolor:* & tamen nunc eò etiam peruenire solet. Quod idem de statura dicendum est, quæ neque initio tanta fuit, ac posteà, tempore gigantum: neque in pluribus eminebat, sed in paucis, vt patet ex sacra Scriptura. Lege quæ de vera statura hominis diximus in Physicis, lib. 2. q. 8. numero 104. & 106. & de origine Gigantum q. 4. numero 146. in fine.

14. Cœterùm speciali Dei prouidentia prioribus sæculis contingit, vt homines diutiùs viuerent, & robustioris complexionis nascerentur, nempe vt propagatio humani generis citiùs fieret. Adsunt etiam aliæ causæ naturales, scilicet maior temperantia, & cautior viuendi modus. Melior fructuum, & frugum terræ succus, & ad conseruandam vitam accomodatior. Exquisita temperies, & constitutio primorum parentum, à quibus immediatiùs procedentes, perfectiorem

rem trahebant complexionem. Excellentior denique cognitio, tum Medicinæ, tum Astrologiæ, quâ sanitati certiùs prouidere, & vitæ noxia faciliùs cauere poterant.

15. Dicendum est secundò mundum perpetuò duraturum. Ità communiter Patres & Theologi cum Diuo Augustino lib. 20. de Ciuitate Dei, c. 14. Gregorio lib. 17. Moralium, c. 1. Diuo Thoma, lib. 4. contra Gentiles, c. vltimo; q. 5. de potentia, a. 4. lib. 4. sent. d. 48. q. 2. & alibi.

Probatur primò ex Sacra Scriptura, Ecclesiastæ 1. *terra autem in æternum stat* & c. 3. *didici quòd omnia opera, quæ fecit Deus, perseuerent in perpetuum.* Psalmo 148. *ipse mandauit, & creata sunt, statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi.*

Probatur secundò: quia Beatorum sedes, & Patria; Itemque damnatorum carcer nempe infernus, debent semper subsistere. Est autem infernus in centro terræ, & Paradisus in Cœlo: Cœlum ergo, & terra debent in perpetuum durare.

16. Probatur tertiò: quia, vt rectè ait Diuus Thomas loco citato de potentia, Deus, qui est naturarum conditor, contrà naturas non agit: & cùm creauerit res vt essent, sicut habetur sapientiæ primo, dedit illis naturam, & aptitudinem ad essendum, secundùm quod voluit illas esse. Vnde res, quæ aptitudinem habent ad esse perpetuum, in æternum durabunt, alioquin deberent per miraculum destrui. Corpora autem cœlestia naturam acceperunt, & proprietatem, vt sint perpetua secundùm totum, & secundùm partem, quia omninò incorruptibilia sunt. Elementa verò secundùm totum, licet non secundùm partem, vt dictum est numero 2. ergo Cœli & elementa, quæ essentiam Mundi constituunt, perseuerabunt in perpetuum, supplente Deo in elementis, quod deest ad totalem incorruptibilitatem. Verum hæc dicta volo sine præiudicio eorum, quæ in vltima sectione dicentur de mutatione Mundi secundùm substantiam.

Dices: quando aliquid ordinatur ad aliquem finem acquirendum, habito fine, illud superfluum est, & cessare debet: sed mundus est propter temporalem hominis vtilitatem; glorificato ergo homine, debet mundus cessare.

Respondeo, mundum esse conditum etiam ad manifestandam Dei potentiam, & bonitatem ipsi homini: & iste finis, cessante primo, semper aderit: inseruiet etiam ad delectationem illius, vt dicemus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

SECTIO II.

Vtrum Mundus debeat immutari, & quando hoc fiet.

18. Dicendum est Mundum esse aliquâ ratione immutandum in vltimo tempore, quando verò hoc futurum sit, incertum esse Hæc conclusio certa est ex Sacra Scriptura, & sanctis patribus, atque communi doctorum consensu.

Secunda pars expressa est c. 24. Mathæi: *de die autem illa & hora nemo sit, neque Angeli cælorum.* Quamuis aliqui voluerint tempus illud determinare, vt Iustinus, Lactantius, & Germanus Episcopus Constantinop. dicentes mundum duraturum sex annorum millibus supra quingentos. Item Rabbi Helias credidit duraturum tantùm sex annorum millibus: *duo millia*, inquit, *fuerunt vanitatis, duo millia legis Mosaïcæ, duo millia erunt Mesiæ*: cuius fundamentum videtur fuisse, quia sex diebus Deus Mundum Condidit, & apud Deum mille anni computantur dies vnus, Psalmo 89.

19. Prima verò pars probatur primò ex sacra Scriptura, Isaïe 65. *ecce ego creo Cælos nouos, & terram nouam, & non erunt in memoria priora.* Apocalipsis 21. *vide cœlum nouum, & terram nouam: primum enim cælum, & prima terra abijt, & mare iam non est.*

Probatur secundò: quia Mundus factus est vt esset homini Palatium, & habitationis locus: cùm autem homo debeat immutari, & innouari oportet Mundus quoque innouetur, ad hoc vt habitatori congruat.

Probatur tertiò, quia homo tamquam paruus Mundus similis est magno Mundo: & consequenter illum amat, bonumque illius concupiscit: quia *omne animal diligit simile sibi*, Ecclesiastici 13. ergo vt satisfiat hominis desiderio debebit vniuersum fieri perfectius, & pulchrius. Has rationes habet sanctus Thomas loco suprà citato sententiarum.

20. In primis igitur Isaïæ 30. *erit lux Lunæ sicut lux Solis, & lux Solis septempliciter, sicut lux septem dierum.* Deinde aqua suum locum naturalem petet, totam terram circumambiens: nam in vsum hominis, iam alium occupat locum. Tertiò: elementa ab omni alteratione, & pugna inter se, cessabunt, vel quia cessante motu cœli, debet cessare omnis motus, & omnis actio, ex qua sequitur generatio, & corruptio: vel quia finis talis pugnæ, hoc est mixtorum generatio ad vsum hominis, cessabit.

21. Quartò, nulla mixta, excepto homine remanebunt, siue plantæ, siue animalia bruta, siue opera mineralia, &c. primò, quia non spectant per se, & essentialiter ad perfectionem vniuersi. Secundò, quia ordinata sunt ad animalem hominis vitam sustentandam, aliosque illius vsus: qui finis tunc cessabit, tertiò, quia nullum ordinem, nullam aptitudinem habent ad incorruptionem, cùm sint ab intrinseco corruptibilia secundùm totum, & secundùm partes: Nam forma perit, & materia ex se formam amittit: Vnde si ab extrinseco prohiberentur à corruptione, hoc esset quodammodo violentum; & consequenter perpetuitati non consonum: Quartò, quia non est maior ratio cur aliqua subsistant, quàm omnia: & ità deberent quæcumque vnquam fuissent anteà, resurgere, & reproduci, sicut omnes homines, quod est absurdum. Quintò, quia cessante motu cœli, motus inferiores cessare debent, eò quòd illi subordinantur, abeóque dependent: ex 2. de generat. c. 10. text. 55. & 56. & ità in plantis, & animalibus, cœterisque mixtis, nec esse, nec vita, nec alius motus remanere poterit in Mundi innouatione, in qua Cœlum non mouebitur. Hanc tamen rationem quò ad primam partem, examinabimus in secundo libro: quò ad secundam verò, numerò 82.

22. Objicies primò: dispositio præsens elementorum, cœlorum, & syderum, est illis naturalis: ergo si in aliam mutentur, ipsa erit illis innaturalis, & per accidens: quod autem innaturale est, non potest esse perpetuum ex 1. cœli, c. 2. textu 15. & lib. 2. c. 3. text. 18. ego vel omnia destruentur, vel in eodem dispositione remanebunt.

Confirmatur: qualitates actiuæ, & passiuæ sunt elementorum proprietates, ac proinde non debent ab eis auferri, manente eorum substantiâ: sed agere, & pati non est minus naturale ipsis qualitatibus: igitur elementa perpetuò inter se pugnabunt; & ità in eis remanebit perpetua alteratio, & corruptio, alioquin, violentia quædam illis inferetur.

23. Respondeo ad primum, dispositionem præsentem esse huiusmodi corporibus naturalem, quia ad generationes, & mutationes aliorum corporum, quæ sunt homini necessaria, ordinatur. Alia verò dispositio, non erit illis naturalis, nec contrà naturam, sed suprà naturam; & perpetuò conseruabitur agente extrinseco, nempe Deo.

24. Ad confirmationem dicunt aliqui qualitates elementorum in illo statu nouitatis, esse ab eis auferendas: sicut auferuntur quò ad excellentes gradus, in mixtis, secundùm eos, qui volunt elementa in illis formaliter remanere. Et videtur illis fauere Diuus Augustinus 20. de ciuitate Dei, c. 16. circà medium eis verbis: *illâ itaque, vt dixi, conflagratione mundana, elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus nostris corruptibilibus congruebant, ardendo penitùs interibunt: atque ipsa substantia eas qualitates habebit, qua*

corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniant.

25. Nihilominùs probabilius est huiusmodi qualitates in elementis remansuras, quia ad integritatem naturalem ipsorum pertinent; vnde sine illis remanerent imperfecta. Ideóque Diuus Augustinus non loquitur de illis qualitatibus actiuis, & passiuis; sed de perigrinis, & extraneis dispositionibus, à quibus purgabuntur: aut de dispositionibus aliorum corporum, quæ generantur & corrumpuntur.

Quamuis igitur pugna mutua conueniat qualitatibus elementaribus pro isto mutabilitatis statu: cessabit tamen in nouo: quia cùm innouatio Mundi fiat hominis gratiâ, oportet vt innouationi hominis conformetur. Tunc autem homo erit omninò incorruptibilis, & in statu perfectæ quietis, ex 1. Corinth. 15. *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem*: ergo à tota creatura corporali auferetur omnis pugna, generatio, & corruptio, iuxtà illud ad Rom. 8. *quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.*

26. Obijcies secundò: non est vlla maior ratio cur elementa debeant remanere in Mundi innouatione, quàm plantæ, animalia, & alia mixta: ergo vel illa non remanebunt, vel idem de istis dicendum est.

Probatur Antecedens multipliciter. Nam in primis si elementa debent remanere, quia sunt incorruptibilia secundùm totum licet secundùm partem corrumpantur: simili modo prædicta mixta sunt incorruptibilia secundùm speciem, quæ per continuam generationem saluatur, licet secundùm indiuidua corrumpantur.

Deinde sicut mundus sublatis elementis non est perfectus: ità nec sublatis mixtis. Si enim in prima creatione non fuissent producta animalia, plantæ, & alia mixta, fuisset imperfectus ex communi sententia. Imò elementa ipsa perfectionem ornatus à mixtis recipiunt, quæ non debet illis substrahi.

27. Tertiò: elementa ordinantur ad vsum, & vtilitatem hominis, non secùs ac mixta: & tamen cessante illo fine, non cessant, quia etiam ordinantur ad repræsentandam beatis diuinam potentiam, & bonitatem: at mixta illam magis repræsentãt, quia perfectiora sunt, & magis participant de proprietate primi perpetui, quod est Deus: ergo potiori ratione debent esse perpetua.

Quartò: mundus innouabitur in gratiam beatorum, vt dictum est numero. 19. & 25. præsertim vt nobilissimus sensus, nempe visus, specie, & decore creaturarum delectetur, vt ait sanctus Thomas in 4. d. 48. q. 2. a. 1. multò maior autem pulchritudo, & decor relucet in mixtorum diuersitate & multitudine, penè infinita, quàm in quatuor elementis.

Denique videtur inconueniens intentionem naturæ frustrari, cùm à Deo in finem dirigatur: est autem communis intentio naturæ, vt

per generationem, & indiuiduorum successionem, speciei perpetuitatem conseruet: ergo vel admittenda est perpetua huiusmodi successio; vel saltem conseruanda erunt quædam omnium specierum individua in æternum.

28. Respondeo, Pontium existimare idem esse sentiendum de mixtis, quod de alijs corporibus: ac proinde si cessent mixta, debere cessare alia corpora præter Cœlum empyreum, & infernum. Et si alia remaneant, debere mixta remanere, quorum conseruatio potest habere alios fines, præter particularem vtilitatem hominum. Nihilominùs opposita sententia videtur probabilior; quapropter.

29. Nego antecedens obiectionis: ad eius primam probationem dico perpetuitatem secundùm successionem indiuiduorum, dependere à successione generationum, quæ in illo statu esse non poterit, vel ob cessationem motus cœli; vel quia statum illum non decebit, vt diximus numero 25.

30. Ad secundam probationem dico perfectionem mundi per elementa, esse illi essentialem, vt diximus numero 21. per mixta verò, est accidentalis, & pertinet ad Mundum secundùm statum mutabilitatis, non autem simpliciter: ideóque cessante illâ mutabilitate, opus est vt mixta illa esse desinant: licet eâ durante ad mundi decorem, & ad elementorum ornatum conducant.

31. Ad tertiam dicendum est elementa, cessante fine vtilitatis, & & ministerij quod præstant homini, non debere cessare, quia ordinantur ad completionem substantialem vniuersi, non autem mixta. Et quamuis potentiam, & bonitatem Dei repræsentent, Beati tamen meliùs eas videbunt in seipsis; nec indigebunt, inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt cognoscere, sicut in hoc statu. Licet Item mixta Deo magis assimilentur ratione vitæ, & cognitionis: tamen elementa ratione suæ simplicitatis, & incorruptibilitatis magis de eius perpetuitate participare censenda sunt.

32. Ad quartam fatendum est Mundum innouandum esse in gratiam Beatorum: sed tamen in illa innouatione habebitur quædam ratio naturæ rerum: quia, sicut in prima Mundi constitutione non sufficit dicere, quid Deus potuerit facere, sed quid rerum natura postulauerit, vt ait Diuus Augustinus lib. 2. de Genesi ad literam, c. 1. ità & in mundi innouatione habebitur ratio corporum, quæ habent ordinem ad incorruptionem, & ad perfectionem substantialem Mundi, vt sunt elementa, non autem mixta, vt dictum est.

33. Ad quintam dico, intentionem naturæ, ad perpetuitatem in specie conseruandam per indiuiduorum successionem, terminari adinnouationem mundi, & vltrà non tendere: quia vel cessabit causa effectiua talis perpetuitatis, vel finis, vt diximus numero 29. Adde, quòd omnia quodammodo in homins ipso perseuerabunt, cùm sit paruus

mundus, in eoque adaugentur naturæ simplicium, mixtorum, vegetabilium, sensibilium.

SECTIO III.

Vtrum motus Cœli debeat aliquando cessare.

34. SVperest examinanda difficultas de motu Cœli, vtrum nempe in æternum sit duraturus, vel in fine Mundi cessaturus. Communis opinio ante & post Diuum Thomam in locis numero 15. citatis & Scotum q.2.48. asserit motũ Cœli cessaturum. Et ipse Diuus Thomas q. 5. de potentia, a. 5. ait hoc fide magis teneri, quam ratione demonstrari: & secundùm documenta Sanctorum illud esse asserendum. Pontius verò disp. 50. numero 71. censet non debere cessare. In re nobis incerta iudicent alij. Nullus sanè mihi apparet sufficiens finis huiusmodi motus, sicut nec generationis successiuæ mixtorum. Vtriusque tamen opinionis argumenta proponere, & soluere inutile non erit.

PRIMA PARS SECTIONIS.

Motum Cœli cessaturum.

35. PRima igitur sententia maxime nititur quibusdam Scripturæ textibus; nam Apocalypsis 10. habetur, quòd Angelus *Leuauit manum suam ad cœlum, & iurauit per viuentem in sæcula sæculorum, quia tempus non erit amplius*, postquam scilicet septimus Angelus tubâ cecinerit, quâ canente mortui resurgent, 1. Cor. 15. Si autem non sit tempus, non erit motus Cœli, vt patet.

Præterea: Isaïæ 60. sub finem dicitur, *non occidet vltrà Sol tuus, & Luna tua non minuetur*. Occasus autem Solis, & decrementum Lunæ, ex motu Cœli prouenit, vt constat: igitur cessabit motus ille.

36. Respondeo textus illos non esse intelligendos de motu cœli: & miror quod Complutenses Carmelitæ, Mailhatus, & alij, illis vtantur adprobandum, quòd de fide sit, mundum debere immutari. Nam in primis, vt benè aduertit Nicolaüs de Lira, post tubicinium huius septimi Angeli, magnus describitur decursus temporis in ea-

dem Apocalypsi: & ità non potest intelligi quòd tunc cesset absolutè motus cœli.

Deinde cessatio motus cœli non est tanti momenti, vt Angelus debeat vti tam solemni iuramento ad illam confirmandam, vt constat. Sensus ergo est, quòd non erit ampliùs tempus pœnitentiæ, si sermo sit de die iudicij extremi. Vel tempus vt impleatur prophetia, quia iam erit omnis impleta, inquit Scotus. Vel non erit tempus, quantùm ad vigorem Hæresis Arrianæ, vt explicat de Lyra, quia completum est tempore Iustini iunioris.

37. Secundus textus minùs adhuc fauet: ibi enim sermo non est de Sole, vel Luna materiali, sed de Christo, & claritate diuina in gloria cœlesti, iuxtà illud Apocalypsis 21. *& ciuitas non eget Sole, neque Luná, vt luceat in ea; nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius Agnus.* Hoc euidenter patet eadem c. 60. versu 19. proximè antecedenti, vbi dicitur: *non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec splendor Lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidit vltrà sol tuus, & Luna tua non minuetur, quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam.* Prima quippe verba potius tollunt Solem, & Lunam de Mundo. Vltima verò dant rationem cur Sol non occidat, *quia erat tibi Dominus in lucem sempiternam*: quæ ratio nulla esset, si intelligerentur de Sole materiali: quia siue moueatur, siue non, Dominus erit Beatis in lucem sempiternam.

38. Probatur secundò eadem prima sententia autoritate Ambrosij, & Isidori. Ambrosius enim relatus à Diuo Thoma q. 5. de potentia citata, super illa ad Rom. 8. *Omnis creatura ingemiscit*, ità loquitur, *omnia elementa cum labore sua explent officia, sicut Sol, & Luna non sine labore statuta sibi implent spacia, quod est nostri causa: vnde quiescent nobis assumptis*, Isidorus verò lib. de ordine creaturarum, c. 5. ait: *post iudicium Sol laboris sui mercedem suscipiet.. & non veniet ad occasum nec Sol, nec Luna*, igitur motus vtriusque cessabit, & consequenter motus Cœli.

39. Respondeo ad primum, quòd sicut labor sumitur ibi Metaphoricè pro priuatione eius, ad quod illa corpora tendunt: ità quies sumi debet Metaphoricè, non pro cessatione motus, sed pro completione numeri electorum, ad quam ordinatur pro isto statu mutabilitatis: eo autem completo cessabunt à tali labore, sed non à motu, qui in statu innouationis alium habebit finem, vt dicetur in argumentis secundæ opinionis. Potest etiam sumi labor ille pro desiderio, seu inclinatione futuræ innouationis, quam ex diuina dispositione expectant, inquit Diuus Thomas, & quâ adeptâ quiescent à tali desiderio.

40. Ad secundum dico Isidorum falsâ ratione fuisse innixum, ne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

videlicet damnati, quorum infernum in aduersa terræ superficie existere credebat, luce Solis, & Lunæ fruerentur. Vnde, cùm in centro terræ infernus sit, talis authoritas nihil conficit. Quando verò Diuus Thomas suprà, dicit hoc fide magis teneri, quàm ratione, loquitur de fide humana, illis authoritatibus innixa.

41. Probatur tertiò: omnis motus est propter aliquem finem ex 2. Metap. textu 8. ergo habito fine, debet cessare: ergo motus Cœli vel numquam obtinebit finem suum, & sic esset frustrà, quod est absurdum: vel aliquando cessabit: non autem nisi in fine sæculi.

Confirmatur, quia ex 2. de generat. c. 10. textu 58. motus est propter continuam generationem in istis sublunaribus: cessabit autem generatio completo electorum numero, ad quem ex diuina Prouidentia ordinatur: ergo etiam tunc cessabit motus Cœli.

42. Respondeo ad primum, motum Cœli, præter finem proximum generationis in istis sublunaribus, habere alium, vt patebit infrà, scilicet deferre Solem circa terram, ne media eius pars luce illius in æternum priuetur. Vel vt assimiletur magis Deo, quatenus suo modo erit semper in actu, sicut Deus, qui actus purus est, &c. & ille finis semper possidebitur per talem motum: vnde numquam cessare debet. Qua propter dum dicitur quòd motus cessare debet, quando habetur illud propter quod est; hoc debet intelligi si illud sequatur motum, non verò si motum concomitetur, vt contingit in prædictis. Et ex hoc patet solutio ad confirmationem.

43. Probatur quartò: quies est præstantior, quam motus; quia per eam res assimilantur Deo, in quo est summa immobilitas. Cùm ergo motus inferiorum corporum tendat ad quietem: motus cœlestium, quæ sunt nobiliora, debet tendere, & terminari ad quietem, & consequenter aliquando cessare.

44. Respondeo, si vera esset hæc ratio, & Cœlum in perpetuo motu. Itaque licet concederemus quietem esse simpliciter nobiliorem motu: tamen motus respectu illius corporis, quod per illum potest consequi aliquam participationem diuinæ bonitatis, est nobilior, quàm quies respectu illius corporis, quod talem participationem adipisci non potest per motum, vt rectè ait Diuus Thomas in 4. d. 48. q. 2. a. 2. in fine responsionum: vbi fatetur, quòd ex hac ratione posset teneri motus Cœlorum secundùm viam naturæ fore æternos, nec vmquam ad quietem terminandos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

SECVNDA PARS SECTIONIS.

Numquam motum Cœli cessaturum.

45. SEcunda sententia, quod nempe motus Cœli nũmquam cessare debeat, probatur primò, quia in Mundi innouatione nulla tolletur perfectio à corporibus remanentibus, quin potius omnia fient meliora, & perfectiora, ex communi consensu: sed motus est perfectio Cœli, tum quia motus est actus mobilis, vt mobile est, ex 3. Phys. c. 2. textu 16. tum quia ex lib. 2. de Cœlo, c. 12. textu 66. cœlestia Corpora participant perfectam, seu diuinam Bonitatem per motum: ergo motus Cœli perpetuò durabit.

Confirmatur, quia motus Cœli est ipsi naturalis, sicut motus grauium, & leuium illis naturalis est ex 1. Cœli c. 8. textu 78. & sequentibus: ergo sicut grauia mouentur naturaliter, cùm sunt extrà suum locum; nec quiescunt extrà illum, nisi per vim: ità Cœlum mouetur naturaliter in suo loco, seu *vbi*, nec potest in eo quiescere, nisi quiete violentâ: nullum autem violentum potest esse perpetuum.

46. Respondeo, motum Cœli non pertinere ad perfectionem substantiæ ipsius, nisi inquantum illi inseruit ad generationem istorum inferiorum, quomodo Cœlum participat diuinam bonitatem per aliqualem similitudinem causalitatis diuinæ. Vnde cessante tali generatione, vt reipsa cessabit post Iudicium, motus quoque debebit cessare; nec aliquid propterea de Cœli perfectione subtrahetur. Et licet motus sit actus, est tamen imperfectus; ac proinde non potest dici, quòd auferendo motum à mobili, tollatur perfectio simpliciter ab illo, præsertim si mobile nihil per motum acquirat, vt in Cœlo contingit. Et quamuis quies sit imperfectior motu, vt præcisè est priuatio motus: tamen vt importat vniformitatem se habendi in substantia quiescente, est simpliciter perfectior motu, seu alio, & alio modo, se habere: sicut rectè ait Scotus num. 16.

47. Ad confirmationem dico, motum esse naturalem Cœlo aliter, quàm corporibus elementaribus: quia est naturalis Cœlo propter solam eius aptitudinem ad motum, & ex principio tantùm materiali, & receptiuo: est verò naturalis corpori graui, & leui, ex principio formali, & actiuo, ità vt formam eius sequatur, sicut aliæ proprietates consequuntur ex principijs essentialibus: quo fit vt ista non nisi violenter quiescant extrà suum *vbi*: Cœlum verò nec violenter moueatur, nec violenter quiescat per se loquendo, sed in vtroque pendeat ab agente extrinseco mouente iuxtà finem præscriptum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

qui respectu motus est multiplicatio animarum rationalium ad complendum numerum electorum. Vnde tali numero completo, cessabit finis motus, ac proinde motus ipse absque vlla violentia. Si verò moueatur effectiuè à sua forma, vide quid dicendum sit q. 2. lib. 2. numero 36.

48. Probatur secundò: frustrà est potentia, quæ non reducitur ad actum, ex communi axiomate: sed Cœlum, in quocumque statuatur situ, est in potentia ad alium situm; & talis potentia non reducitur ad actum, nisi per motum localem: ergo vel talis potentia remanebit semper incompleta, & consequenter imperfecta, quod est contrà statum illum nouitatis, vel semper erit sub motu: & sic numquam cœlum à motu cessabit.

Confirmatur. Nam, vt docet sanctus Thomas lib. 3. contra Gentiles, c. 19. & alibi sæpe, res omnes sunt propter diuinam similitudinem consequendam, sicut propter vltimum finem. Cœlum autem, vt ibidem ait c. 22. consequitur diuinam similitudinem per motum; primò quidem quatenus mouetur, & per hoc propriam perfectionem acquirit, dum ponitur actu in aliquo *vbi*, in quo priùs erat tantùm in potentia. Secundò verò, quatenus mouet alia, & imitando diuinam causalitatem, efficit generationes in istis inferioribus. Licet ergo in consummatione sæculi debeat cessare via ista consequendi similitudinem diuinam: prima tamen supererit: & consequenter debebit motus Cœli perpetuò durare, vt per situum renouationem exeat de potentia in actum, & Deo, qui est actus purus, hoc modo assimiletur.

49. Respondeo ad primum, distinguendo potentiam. Illa enim dicitur frustrà, & res quæ illam habet, dicitur remanere imperfecta, si per reductionem illius ad actum, res consequatur aliquam perfectionem, siue suum complementum, secùs si nulla inde sequatur perfectiò. Quamuis enim Petrus sit in potentia eundi Romam, non erit imperfectus si non eat, sicut erit imperfectus, si careat virtute, quâ natus est perfici. Constat autem Cœlum nullo modo perfici per acquisitionem noui *vbi*, vt diximus numero 46. ac proinde, licet potentia, quam habet vt sit in aliquo *vbi*, numquam reducatur ad actum, nulla inde sequetur in ipso imperfectio.

Præterea: opus non est, vt potentia aliqua, ne sit frustrà, reducatur ad omnes actus, eiusdem saltem rationis. Architectus enim habens potentiam ad fabricandas plures domos similes, non dicitur habere frustrà talem potentiam, si vnam solùm faciat. Cùm ergo omnes situs, quos Cœlum motu comparat, sint similes, nec maiorem habeat perfectionem in vno, quàm in alio, non potest dici quòd potentia eius remaneat incompleta, vel imperfecta, si esset à motu.

50. Ad confirmationem concedo cœlum consequi similitudinem quandam ad Deum, quatenus acquirit diuersos situs per successionem motus, & sic de potentia transit in actum: sed hæc similitudo est valde extrinseca & nullam, aut quasi nullam perfectionem ponit in Cœlo, vt iam diximus: quia tollit ex vna parte, quod ex altera ponit. Si enim situs, quos habebat in potentia, fiunt actu per motum: illi, quos habet actu, fiunt in potentia: & sic ex ista parte recedit à diuina similitudine, ad quam accedit ex alia.

51. Probatur tertiò, quando aliquid respicit æqualiter seu indifferenter plura, vel nullum ex his debet illi attribui, vel oportet vt omnia tribuantur: sed corpus cœleste respicit indifferenter naturâ suâ omnem situm, qui est illi possibilis, & non potest non esse in aliquo, quia sic nullibi esset; ergo debet esse in omnibus: sed hoc fieri non potest, nisi per motum: ergo oportet vt Cœli motus numquam desinat.

52. Respondeo, concedendo Cœlum se habere æqualiter ad omnem situm, sibi possibilem, spectando naturam ipsius; quia non habet maiorem perfectionem ex vno, quàm ex alio, vnde, sicut in prima sui creatione positum est in eo situ, in quo creator voluit; ità in fine sæculi quiescet in eo, in quo creatori libuerit: quia motus eius non est propter acquisitionem situs, sed propter alium finem, vt dictum est numero 47.

Adde, quòd ipsa indifferentia, quam habet ad omne *vbi*, sibi possibile, potiùs suadet, quod debeat quiescere, quàm moueri. Vnde quidam Antiqui Philosophi causam quietis terræ in medio Cœli, dixerunt esse indifferentiam eius ad quamlibet partem circumferentiæ ipsius Cœli.

Afferunt autem aliqui in eo situ quieturum Cœlum, in quo creatum fuit, ne nobilis adeò motus abrumpatur antequam ad metam peruenerit. Sed hoc non potest intelligi de omnibus cœli motibus, cùm periodus vnius deberet excurrere vsque ad triginta sex, aut vt alij dicunt, ad quadraginta nouem annorum millia. Non est autem verisimile mundum hunc tamdiu perseueraturum. Quapropter censendum est habendam esse rationem huius nostri hemisphærij, vt de eius creatione superiùs dictum est; & in nobilissimo situ respectu illius esse stabiliendum.

53. Probatur quartò: quia si Cœlum, aut saltem Sol, non moueatur perpetuò, vnum hemisphærium erit semper eius luce priuatum, & in tenebris æternis: quod non conuenit illi innouationi Mundi, in qua omnia debent fieri meliora, & perfectiora. Adde quod elementa non possent ex illa parte sine miraculo conseruari, influentiâ Solis destituta.

54. Respoddeo primò, omnia elementa luce quadam gloriæ esse

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

illustranda, & eximia claritate à Deo perfundenda. Vnde quamuis Sol non luceat in vna terræ superficie, non erit ibi obscuritas: nec inconueniens est, quòd pars illa terræ, quam sancti incoluerunt, ampliori luce fruatur, quàm opposita. Elementa verò in illa innouatione non egebunt influxu Cœlorum, sed solâ Dei conseruatione. Neque hoc miraculum erit, quia ille mundi status ità fieri postulat.

55. Respondeo secundò, Sole in nostro hemisphærio quiescente, Luna stabit in alio ex opposito Solis, in sua plenitudine: cuius lux, cùm futura sit sicut lux Solis Isayæ 30. hemisphærium suum perfectè illuminabit. Et ità totus Mundus meliorabitur, nec in vlla terræ parte remanebunt tenebræ. Imò melius hac ratione prouidebitur, quàm si Sol successiuè ad vtrumque hemisphærium moueretur, & Luna cresceret, & decresceret respectu lucis, eò quòd Sole lucente in vna terræ superficie, tenebræ essent in alia.

SECTIO IV.

Vtrum Mundi immutatio futura sit substantialis, vel tantùm accidentalis.

56. Communis sententia esse dicitur tum apud Theologos, & Patres, tum apud Philosophos, mutationem Mundi in quinque corporibus simplicibus futuram tantùm quò ad accidentalia. Et hanc expressè tradit sanctus Augustinus lib. 20. de Ciuitate Dei, c. 14. super illa verba Apostoli 1. Cor. 7. versu 31. *præterit figura huius Mundi.*

Cùm autem Mundus, ex cœlo, & quatuor elementis compositus possit naturaliter, & cum solo generali Dei concursu, quo nunc conseruatur, in æternum perseuerare, vt ostendimus sect. 1. huius quæstionis: consequenter illius immutatio siue quò ad accidentalia, siue quò ad substantiam, non potest satis ostendi, nisi ex authoritate, præsertim sacræ Sacripturæ. Vnde questionem hanc, ex diuersis Scripturæ textibus hinc inde examinatam resoluemus.

57. Quòd itaque Mundus quò ad substantiam perpetuò durare debeat, probatur in primis ex c. 1. Ecclesiastæ, *terra autem in æternum stat.* Deinde c. 3. *didici quod omnia opera, quæ fecit Deus, perseuerent in perpetuum.* Psalmo item 148. *statuit ea in æternum & in sæculum sæculi.*

Accedit authoritas Augustini loco citato, his verbis: *mutatione namque rerum non omnimodo interitu transibit hic Mundus: vnde &*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

Apoſtolus ait: præterit enim figura huius mundi ... figura ergo præterit, non natura.

58. Verùm, iſta non multùm vrgent. Nam generaliter per iſta vocabula, *in æternum*, *in perpetuum*, *in ſæculum ſæculi*, poteſt intelligi totus decurſus Mundi vſque ad Iudicium, vt patet ex antecedentibus, & conſequentibus, in quibus ſermo eſt de mutationibus, in hoc mundi ſtatu contingentibus.

Deinde primum textum ſic explicat Diuus Hyeronimus ex gloſſa ordinaria ibi: *prima recedit generatio Iudæorum, & ſuccedit generatio de gentibus congregata: terra autem tamdiu ſtat, quamdiu ſynagogâ recedente, Eccleſia omnis introeat: imminente verò fine Cœlum, & terra tranſibunt.*

Secundus verò textus non minùs intelligitur de aliis corporibus, quàm de ſimplicibus, cùm in eo ponantur omnia opera Dei: ſed alia corpora non durabunt in perpetuum, ex oppoſita ſententia: ergo inde non debet colligi, quòd ſimplicia duratura ſint. Debet ergo intelligi de duratione in hoc mutabilitatis ſtatu, in quo perſeuerant per continuam reſtaurationem quò ad ſpeciem, vel quò ad indiuidua, ſi incorruptibilia ſint. Et in eodem ſenſu accipiendus locus Pſalmi.

59. Quò ad Diuum Auguſtinum, & alios Patres, dicendum eſt, multas etiam eſſe eorum authoritates pro contraria parte, vt videbimus. Vnde ad omnium veritatem ſufficit quòd maneat Mundus idem moraliter, licet non maneat idem Phyſicè, ſicut fluuius ſemper idem dicitur, quamuis aquas phyſicè diuerſas contineat, & nauis dicitur eadem perſeuerare, quamuis veteribus tabulis nouæ ſubſtituantur. Eodem ergo modo non præterit mundi natura, ſed figura: quia manet mundus cùm ſimplicibus, licet diuerſis corporibus; ſed abſque mutabilitate, & imperfectione, quæ figuram iſtius conſtituit. Et eodem modo debet intelligit Diuus Thomas 8. Phyſ. lect. 21. litera c. ſatis poſt principium, dum ait, nullum corpus poſſe in infinitum durare, *falſum eſſe ſecundum ſententiam fidei chriſtianæ, quæ ponit ſubſtantiam mundi in infinitum duraturam.*

60. Oppoſita verò ſententia de immutatione huius mundi ſecundùm ſubſtantiam, eſt Ambroſij Catharini in c. 1. ad hebræos, & in c. . Epiſt. 2. Diui Petri. Item Franciſci Valleſij de ſacra Philoſop. c. 89. Probatur autem primò ex c. 3. Epiſtolæ 2. Diui Petri, vbi hæc habentur: *adueniet autem dies Domini vt fur, in quo Cœli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſoluentur; terra autem, & quæ in ipſa ſunt opera exurentur. Cùm igitur hæc omnia diſſoluenda ſint, quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationibus, & pietatibus, expectantes, & properantes in aduentum diei Domini, per quem cœli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent. Nouos verò Cœlos, & nouam terram ſecundùm promiſſa ipſius expectamus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

Deinde ex apocalypsi c. 21. *vidi Cœlum nouum, & terram nouam: prius enim cœlum, & prior terra iam abijt* Ecclesiastici 17. in fine, *quid lucidius Sole? & hic deficiet.* Iob. 14. *homo cùm dormierit, non resurget, donec atteratur cœlum.*

61 Prætereà Isaïæ 65. *Ecce enim ego creo cœlos nouos, & terram nouam: & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor.* Capite item 51. versu 6. *cœli sicut fumus liquescent & terra sicut vestimentum atteretur.* Quæ sic vertunt Aquila, & Symmachus vt aduertit Hyeronimus. *cœli comminuenter in nihil, & in salis modum conterentur, & euanescent.* Capite etiam 34. versu 4. *tabescet omnis militia cœlorum, & complicabuntur sicut liber cœli; & omnis militia eorum defluet sicut defluit folium de vinea, & de ficu,* quod idem esse ac illud Math. 24. *stellæ cadent de cœlo.* Docet ibi Hieronymus.

Denique Psalmo 101. *opera manuum tuarum sunt cœli, ipsi peribunt, tu autem permanes & omnes sicut vestimentum veterascent, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem esse es.* Vbi Propheta commendat Dei æternitatem, supponens Cœlorum corruptionem, tamquam vestimenti vetustate corrosi, & in puluerem redacti.

62. Hanc verò, si voluisset Deus Cœlorum, & Mundi corruptionem substantialem testari, quibus potuisset clarioribus verbis exprimere; & sinceriùs significare, quam per verba prædicta? Huiusmodi enim vocabula, *exuri, ardere, dissolui, tabescere*, euidenter significant mutationem substantialem. Nam si Cœli, exurantur necesse est, vt forma substantialis ignis in eorum materiam introducatur, quod non erit difficile credere si sit eiusdem rationis cum sublunari: aut fortè materia ipsa vna cum forma conuertatur totaliter in aliam materiam, formamque nobiliorem, quomodo non dicentur annihilari.

Propter hæc etiam Diuus Augustinus, licet oppositam sententiam teneat, non audet istam reijcere: nam exponens verba ista Psalmi 101. citata, *Ipsi peribunt, &c.* sic inquit, *sunt autem & Cœli Cœlorum superiores in firmamento; sed vtrum & ipsi perituri sint igne, an ij soli Cœli, qui etiam diluuio perierunt, disceptatio est aliquantò scrupulosior inter Doctos, nec facilè, maxime in angustia temporis, explicari potest. Dimittamus ergo eam, vel differamus, &c.*

63. Potest etiam confirmari versibus Sibyllæ libro 2. Oraculorum, vbi sic habetur.

Tunc ardens fluuius cœlo manabit ab alto
Igneus, atque locos consumet funditus omnes.
Terramque, Occeanumque ingentem, & Cerula Ponti
Stagna, lacus, fluuios, fontes Ditemque seuerum
Cœlestemque Polum. Cœli quoque lumina in vnum

Fluxa fluent formâ deletâ prorsus eorum.
Astra cadent etenim de Cœlo cuncta reuulsa.

64. Neque deest authoritas Patrum, in primis diui Hieronymi 1. in Math. super illa verba capitis 5. *Nolite putare quoniam veni soluere legem*, vbi ait: *promittuntur nobis Cœli noui, & Terra noua. quæ facturus est Dominus Deus. si ergo noua creanda sunt, consequenter vetera transitura.* Diui etiam Chrisost. hom. 10. ad populum & hom. 14. super Epist. ad Romanos, ad illa verba, *Vanitati creatura subiecta est*, vbi ait, propter peccatum hominis, Cœlum, totumque vniuersum corrumpendum esse, non ita vt annihiletur, sed vt in aliud incorruptibile transmutetur. Idem tenet Iustinus Martyr ad Gentiles q. 93. 94. & 95. Ambrosius lib. 1. Hexameron, c. 6. Basilius homilia 3. & alij.

Accedit etiam ratio: quia ex opposita sententia, maior accedet lux Soli, & Lunæ, claritas quoque maior Cœlo, & omnibus elementis maxima pulchritudo: ergo, cùm habitura sint nouas proprietates, habebunt aliam substantiam.

65. Ex quibus omnibus videtur euidenter colligi, mutationem mundi futuram substantialem: adeò vt noui Cœli, diuersæque speciei. Itemque noua elementa sint producenda, multò nobiliora præsentibus, & pote libera ab omni corruptione, & alterationum vicissitudine, omnia etiam perfundentur eximia luce, adeò vt terra veluti vitrum in sua superficie pelluceat, & claritatis gloriâ vestiatur absque præiudicio suæ densitatis, quâ damnatos occludet. Aqua verò eam vndique circumambiat tamquam crystallus. Aër vt Cœlum splendebit. Ignis tandem vt luminaria Cœli. Sol nouus eximiam habebit pulchritudinem, & septies lucidior erit hoc nostro, iuxta locum Isaiæ citatum; & fortè multò maior in quantitate: corpora autem Beatorum septies Sole ait Diuus Thomas. Luna pariter lucebit sicut iste Sol, & maiorem habebit corporis magnitudinem: atque cœtera consequenter sidera maiori luce dotata, & elegantiori pulchritudine producentur.

Probabile autem est Solem immotum in nostro mansurum hemisphærio, Lunam verò in inferiori, vt hoc modo totum illuminent mundum. Neque enim, vt diximus numero 40. valet ratio Isidori in oppositum, ne damnati fruantur luce eorum: quia damnati erunt in centro terræ, & non in opposita superficie, sicut antipodæ. Refert tamen Diuus Thomas in 4. d. 48. in explicatione Magistri, aliquos dicere quod Isidorus idem senserit, sed ex alia parte terræ esse magnum hiatum, per quem lux Solis posset ad damnatos peruenire: sed hoc non est verisimile.

65. Cœterum hæc omnia in gratiam Beatorum à Deo optimo maximo fient prodigia. Nam, vt ibi docet Diuus Thomas a. 1. quæ-

stionis 2. quia Sancti non poterunt attingere ad visionem diuinitatis in seipsa per oculum corporeum, vt illis solatium congruum de tali carentia præbeatur, intuebuntur illam in suis effectibus corporalibus, in quibus manifesta Diuinitatis indicia apparebunt, præcipuè in corpore Christi, tum in corpore Beatissimæ Virginis, aliorumque beatorum, & tandem in alijs corporibus, præsertim cœlestibus, quibus claritas innata est, & quorum pulchritudo maximè in claritate consistit, iuxtà illud Ecclesiastici 43, *Species cœli gloria Stellarum Mundum illuminans in excelsis Dominus.*

67. Porrò si nefas sit à priori sententia discedere, dicendum est omnia corpora simplicia quò ad speciem, & substantiam remansura: tanta tamen illis accedet perfectio, & melioratio, vt rectè dici possunt Cœlum nouum, & terra noua. Vnde, vt aduertit Glossa, in prædictis authoritatibus non dicitur, *alios Cælos*, *aliam Terram*: quasi debeant esse substantialiter diuersa, sed nouos Cœlos, & nouam terram, quia in pulchriori, & nobiliori statu constituentur.

Hic sensus patet ex ipsis Patribus, vt ex Diuo Ambrosio in c. 1. Epist. ad Hebræos, vbi verba illi Psalmi, *ipsi peribunt*, sic exponit: *pereunt ab eo quod sunt, dum immutantur in melius creaturæ.* Item ex Epiphano hæresi 64. vbi ait: *hic mos est scripturis, vt hanc mundi transmutationem in meliorem, ac magis gloriosam restitutionem interitum ac perditionem dicant tamquam videlicet prior figura pereat per vniuersorum ad illustriorem statum mutationum*, &c. & in eodem pariter sensu debent intelligi Patres in contrarium citati.

68. Quando autem verba, *exuri*, *tabescere*, *dissolui*, & similia junguntür cum Cœli nomine, non significatur Cœlum æthereum, in quo sunt Stellæ, & Planetæ, sed Cœlum aëreum, terræ vicinum, siue tres aëris regiones: & nomine elementorum, quando iungitur cum Cœlis, vt in loco citato Diui Petri, intelligitur aqua, & terra, vt potest colligi ex his, quæ diximus q. 3. præcedenti. Similiter quando in versibus Sybillæ delenda dicitur forma Cœlorum, non de forma substantiali debet intelligi, sed de specie ista, de figura, de forma, statu, & dispositione, quæ nunc cernitur.

69. Ad argumentum ex ratione desumptum dico maiorem illam accessionem lucis in Sole, elementis, &c. non fore connaturalem, sed suprà naturam ad maiorem gloriam Beatorum, & hanc Deus illis tribuet per modum proprietatis permanentis, & intrinsecæ, sicut corporibus humanis claritatem gloriæ, ex quibus etiam gloriosis corporibus magna sine dubio claritas, magnus splendor in Cœlos, & totum mundum resultabit. Imò Ricardus in 4. d. 48. a. 2. q. 5. dicit illam quâ Cœli fulgentiores reddentur, à Sole corporibus beatis in ipso emanaturam, sed probabilius est quod diximus,

alioquin

alioquin splendor illi continuò variaretur in ipsis ex maiori, vel minori accessu corporum beatorum.

70. Quæres, cuius naturæ futurus sit ignis, cuius ministerio hæc Mundi innouatio fiet, & ista creaturarum vniuersitas dicitur conflagranda in fine sæculorum?

Respondeo ex Diuo Thoma in 4. d. 47. q. 2. a. 1. quæstiunculâ 3. ad 2. huiusmodi ignem futurum eiusdem speciei cum igne elementari; ità tamen vt multa alia illi immisceantur, quæcumque scilicet habebunt igniendi naturam, quod intelligit Augustinus 20. de Ciuit. c. 16. dum ait: *Tunc figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione præteribit, sicut factum est mundanarum aquarum inundatione diluuium.*

Congregatio autem omnium huiusmodi causarum superiorum, & inferiorum fiet virtute diuina, & ille ignis conflagratorius, tamquam instrumentum Dei loca omnia latè purgabit ab omnibus sordibus, & ab omni infectione, quam quasi moraliter ex habitatione peccatorum contraxerunt, vt recipiendis corporibus gloriosis congrua euadant: & ità *quidquid erit turpe, & fœdum, in infernum cum reprobis detrudetur*, inquit Diuus Thomas: *quidquid autem erit pulchrum, & nobile in superioribus reseruabitur ad gloriam electorum.* Similiter *quantum ad id quod in igne grossum reperietur, descendet ad inferos ad pœnam damnatorum: quod vero erit ibi subtile, & lucidum, remanebit superius ad gloriam electorum*, ad quorum societatem velit nos Deus suâ infinitâ bonitate, & Beatissimæ Matris precibus perducere, Amen.

LIBER II.

DE COELO.

1. COELVM tribus maximè modis vsurpari solet, vt docet Aristoteles lib. 1. Cœli 9. textu 96. primo quidem pro suprema sphæra. Secundo pro collectione sphærarum, in quibus Sol, Luna, cœterique existunt planetæ, seu errantes stellæ, tertio denique pro tota corporum compage, & vniuersitate, quæ supremâ sphærâ concluduntur.

Egimus hactenus de Cœlo in hac tertia acceptione. De duabus alijs in hoc libro disputabimus, siue alioquin tota illa cœlestis machina vnicum Censeri debeat corpus, siue plura. Totum hoc enim vno Cœli nomine intelligimus, quod aliqui à celando dictum volunt, quod nobis occultet, & celet quæ in ipso fiunt: alij autem à cælando, hoc est sculpendo, eò quòd intermicantium astrorum imaginibus, & figuris quasi insculpatur, & cælatum appareat, quæ est Ethymologia Isidori.

Verum in prima deriuatione, à celando scilicet, debet scribi cum *e* simplici, quod fieri non solet: in secunda verò cum *æ* dipstongo, quod fit à satis multis, præsertim recentioribus: communiter autem scribitur cum *œ* & vt credo, meliùs, quasi deriuatum à nomine græco κοῖλος, quod significat concauum. Vnde, vt notat Augustinus 7. de ciuit. c. 8. quidam Latini Palatum vocauere cœlum: & græci ὀυρανὸν. Adde quòd solum firmamentum propriè dici potest Astrorum signis cœlatum.

QVÆSTIO I.

De natura, ſeu eſſentia Cœli.

SECTIO I.

Vtrum Cœlum ſit compoſitum ex materia, & forma.

2. DVPLEX eſt ſententia circa quæſtionem hanc Prima Diui Thomæ 1. p.q.66. a. 2. lib. 2. contrà Gent. 1. 16. ratione 8. opuſc. 15. c. 8. & opuſc. 42. c. 14. & 15. ſi tamen eius ſit, lib. 1. Cœli lect. 6. alijſque multis in locis, quem ſequuntur Heruæus, Ægidius, Capreolus, aliique veteres, & recentiores non pauci, cœleſtes nimirum orbes eſſe ex materia, & forma compoſitos.

Secundam ſententiam ſuſtinet Auerroes in libro de ſubſtantia orbis, c. 2. lib. 1. de cœlo, textu 7. & 10. & 8. Metaph. c. 4. vbi vult cœlum eſſe formam quamdam, per ſe ſubſiſtentem abſque materia, accidentibus affectam ſenſibilibus, quantitate nimirum, raritate, denſitate, luce &c. ac proinde eſſe corpus ſimplex, non tantùm ſimplicitate oppoſitâ mixtioni, quâ elementa carent & vnde corpora ſimplicia dicuntur: ſed etiam oppoſitâ compoſitioni ex partibus eſſentialibus diuerſis, hoc eſt, materiâ, & formâ. Illum ſequitur Durandus in 2. d. 12. q. 1. à numero 16. Antonius Andræas 8. Mataph. q. 4. Zabarella libro de natura cœli c. 6. Alijque multi. Et Scotus in 2. d. 14. q. 1. ſub initium dicit illum aſſecutum fuiſſe Ariſtotelis mentem in hac re meliùs, quàm cœteros Peripateticos, quamuis putet tribuendum eſſe cœlo materiam ſecundùm Theologos.

In eandem ſententiam maximè inclinat Ticho Brahe: & Repplecus parte 3. doctrinæ ſphæricæ initio ait vel totum ſpatium ætheris vanum eſſe ſi Phyſica patiatur, vel à Cœlo materiam tollendam, eò quòd illud ſpatium tranſmittit ad nos vſque minutiſſimarum ſtellarum luculas ità illibatas, cum diſtinctione colorum, vt ne minima in eo denſitas eſſe poſſe videatur, nec conſequenter vlla materia. Vtraque hæc ſententia problematicè hìc à nobis diſputabitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

PRIMA PARS SECTIONIS.

Cœlum esse compositum ex materia, & forma.

3. PRobatur primò authoritate sacræ Scripturæ, & Patrum. Dicitur enim sapientiæ *omnipotens manus tua, quæ creauit orbem terrarum ex materia inuisa.* Et ibi per orbem terrarum debet intelligi totus Mundus corporeus, vt patet ex Diuo Augustino 1. de Genesi contrà Manichæos, c. 5. & 7. nam c. 5. ad illud Genes. 1. *in principio creauit Deus Cœlum, & terram*, ait *cœli & terræ nomine vniuersa creatura significata est, quam fecit, & condidit Deus.* Capite verò 7. per eadem intelligit materiam primam, ex qua omnia facta sunt. *Informis ergo illa materia*, inquit, *quam de nihilo Deus fecit, appellata est primò cœlum & terra ... quia certum erat inde futurum esse Cœlum, & terram*: quemadmodum si dicamus in semine arboris *esse radices, & robur, & ramos, & fructus, & folia, non quia iam sunt, sed quia inde futura sunt.*

Consentiunt in hoc multi alij Patres, asserentes cœlum fuisse formatum ex aquis, firmamentum positum in medio aquarum. Ità Theodoretus 4. 11. in Genesim. Alij etiam dicunt sidera fuisse ex igne confecta, quæ omnia demonstrant cœlestes orbes esse ex materia, & forma compositos.

4. Respondeo ad locum sacræ Scripturæ, posse in primis dici non esse ibi sermonem de materia prima, de qua in diuinis literis vix vlla fit mentio, cùm etiam aliqui Patres vt Iustinus Martyr, Lactantius, Firmianus, Theodoretus, &c. illam vocent figmentum Aristotelicum. Neque etiam ibi esse sermonem de prima creatione quia hæc ex nihilo facta est, non verò materia. Agitur ergo de opere ornatus, & distinctionis, quod sex dierum spatio, completum est; & consequenter de materia secunda Mundi, hoc est, de corporibus simplicibus quæ ante distinctionem, & ornatum dicebantur materia informis, & inuisa vt explicatum est q. 2. numero 132. & totâ quæstione tertiâ. Vnde nihil ex hoc potest inferri pro compositione cœlorum.

5. Potest secundò dici, quòd si sermo sit de materia prima, sapiens non comprehendit cœlos, sed tantùm orbem sublunarem, qui propriè intelligitur nomine orbis terrarum, vt condiuiditur à Mundo Cœlesti.

Neque obstat interpretatio Diui Augustini, quia in hac materia varius fuit. Aliquando enim per cœlum intelligit naturam Angelicam; aliquando materiam primam, vt patet ex iam dictis, numero 3. & q. 3.

numero 2. aliquando etiam ipſum Cœlum, iudicans aliud tantùm credibilius, 11. de ciuitate c. 33. in fine vbi ſic ait: in principio fecit Deus Cœlum, & terram, quibus nominibus vniuerſalis eſt ſignificata creatura, vel ſpiritalis, & corporalis, quod eſt credibilius, vel *magnæ duæ mundi partes, quibus omnia, quæ creata ſunt, continentur.*

6. Adde quod hæc interpretatio non eſt literalis, ſed valde metaphorica, imò contra valde communem aliorum patrum conſenſum, vt oſtenſum eſt quæſtione 3. adeò vt Tertullianus libro aduerſus Hermogenem, à. c. 22. aſperiùs illum habeat, eò quòd nomine terræ intelligeret materiam informem.

Denique Auguſtinus ipſe lib. 1. de Geneſi ad literam, c. 20. initio fatetur ſe nolle aliorum interpretationibus præiudicium vllum afferre *protuli ſententias, inquit, de verbis ad exercitationem noſtram obſcurè poſitis, non aliquid vnum temerè affirmans cum præiudicio alterius expoſitionis*, fortaſſe melioris, vt pro modulo ſuo eligat quiſque quod capere poſſit. Idem dicendum eſt de alijs Patribus: de eorum tamen opinione circa naturam cœli tangemus aliquid ſectione ſequenti, numero 32.

7. Probatur ſecundò eadem ſententia, quia omne indiuiduum ſenſibile, per ſe exiſtens componitur ex materia, & forma. Maior oſtenditur expreſſa in Ariſtotele, 1. de Cœlo, c. 9. textu 92. vbi ſic habetur: *Cùm igitur Cœlum ſenſibile ſit, ſingulare erit profectò: ſenſibile enim omne in materia eſt.... Eſt ergo aliud hoc cœlum, aliud ſimpliciter Cœlum; hoc eſt vt ſpecies, atque forma; Illud vt cum materia mixtum.* Et textu 95. ſequenti ait: *Cœlum autem eſt quidem eorum, quæ ſingularia ſunt eſt eorum*, quæ ex materia.

Confirmatur, quia triplex tantum ſubſtantia aſſignatur ab Ariſtotele vbique, ſcilicet materia, forma, & compoſitum ex his. Cœlum non poteſt eſſe ſola materia, nec ſola forma, quia hæc non per ſe cohærent: ergo eſt compoſitum ex vtraque.

3. Pro reſponſione nota ex Scoto, materiam ſumi duobus modis, primo pro altera parte compoſiti, in qua forma recipitur: ſecundo pro ipſa ſubſtantia corporea, & ſenſibili, extrà animam exiſtente, & affecta conditionibus indiuiduantibus. Similiter forma ſumitur duobus modis, primo pro forma, quæ eſt altera pars compoſiti Phyſici, & vocatur forma partis, atque reipſa diſtinguitur à materia. Secundo pro quidditate, & eſſentia rei, vocarique ſolet forma totius, vt explicuimus lib. 1. Phyſ. q. numero. 66.

Quando igitur Ariſtoteles ait Cœlum ſimpliciter eſſe ſpeciem, & formam, intelligit communem quidditatem, quæ abſtrahit à conditionibus indiuiduantibus. Dum verò ait hoc Cœlum eſſe vt cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

materia mixtũm, intelligit eamdem quidditatem vt indiuiduatam & conditionibus ſenſibilibus affectam, & demonſtrabilem ſenſui. Et hæc differunt ſaltem ratione: quæ diſtinctio ſufficit, vt Cœlum dicatur ab Ariſtotele habere materiam, ſicut homo dicitur habere definitionem. Neganda eſt ergo major argumenti, aut diſtinguenda de materia, & forma totius, & partis.

9. Ad confirmationem negatur maior. Nam 12. Metaphyſ. 1. c. 6. initio, Ariſtoteles diuidit ſubſtantiam ſenſibilem corruptibilem & in ſubſtantiam ſenſibilem iocorrnptibilem, vt eſt Cœlum, & in ſubſtantiam inſenſibilem incorruptibilem, vt ſunt intelligentiæ. Diuiſio autem in materiam, formam, & compoſitum, eſt diuiſio ſubſtantiæ ſenſibilis corruptibilis. Vnde hoc nihil officit ſimplicitati Cœli.

10. Probatur tertiò: Cœlum eſt corpus naturale: ſpectat enim ad conſiderationem Phyſicæ, & motu naturali circumuoluitur: ergo conſtat materiâ, & formâ. Nam corpus naturale eſt, quod ex naturis conſtat 2. Phyſ. c. & textu 1. materia autem, & forma ſunt natura, & principium motus naturalis. Adde quòd Aliſtoteles lib. 1. Cœli, c. 2. textu 5. probat Cœlum moueri motu circulari, quia ex naturis conſtat. & 2. de generat. c. ait principio Cœli, & corruptibilium eſſe eadem genere, & æqualia numero.

11. Reſpondeo concedendo Cœlum eſſe corpus naturale, & motu naturali cieri: ſed non propterea conſtare materiâ, & formâ, eò quòd ratió corporis, vt diſtinguitur à ſpiritu, in hoc ſolùm conſiſtit, vt ſit ſubſtantia, cui debeatur trina dimenſio, hoc eſt, longua, lata, profunda, habens partes extrà partes in ordine ad locum, vt explicuimus in quæſtione proæmiali Phyſicæ, numero 20. Ad hoc autem vt naturale dicatur, ſufficit vt habeat in ſe principium radicale motus ſenſibilis, quod Cœlo ineſſe patebit infrà. Quomodo autem dici poſſit conſtare naturâ, licet careat materiâ, & formâ, oſtendimus lib. 1. Phyſ. q. 5. numero 69. quia forma totius, hoc eſt quidditas rei, in abſtracto ſumpta, poteſt dici principium motus eius in quo eſt.

Illud quod additur ex 1. Cœli â Conimbricenſibus, falſo exprimitur. Tantùm enim ibi Ariſtoteles ait, *omnia corpora naturalia, & magnitudines mobiles per ſe loco eſſe, & naturam ipſis eſſe principium inſitum motus*. Ex quibus nihil poteſt concludi contra hanc ſententiam, vt patet. Principia verò Cœli ſunt eadem ſecundùm proportionem cum principijs corruptibilium, quia intelligentia habet rationem formæ, & corpus Cœli habet rationem materiæ, vt ibi explicat Ariſtoteles.

12. Probatur quarto: in Cœlo ſunt omnia materiæ argumenta; ergo non debet illi denegari talis compoſitio, cùm nulla ratio ex oppoſita parte contrarium ſuadeat. Antecedens oſtenditur ex eo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

quòd quantitas, & alia eius generis accidentia, quæ in Cœlo visuntur, materiæ propria sunt, ab ea oriuntur, aut illam comitantur vt abundè constat ex dictis lib. 3. Physic. q. 1. numero 52. & 99.

13. Respondet Picolomineus, huiusmodi euidentia non esse vniuocè communia Cœlo, & illis inferioribus, sed tantùm per quandam similitudinem, & proportionem. Verùm sicut substantia Cœli, & substantia inferiorum conueniunt vniuocè; ità earum accidentia possunt vniuocè conuenire; sufficitque vt specie differant.

Dico igitur quòd raritas, & densitas conueniunt istis inferioribus per admixtionem materiæ; Cœlo autem ex conditione suæ essentiæ, vt inseruiant vniuerso. Quapropter quando densum definitur *quod sub paruis dimensionibus multum habet materiæ*: rarum verò *quod habet parum materiæ sub magnis dimensionibus.*

Quando item quantitas dicitur sequi materiam, ibi materia debet sumi proüt abstrahit à materia prima, & substantia corporea, oppositâ spiritali: in hac enim acceptione potest definitio cadere in raritatem, & densitatem, tum Cœli, tum corporum sublunarium; & quantitas dici sequi materiam, quia non nisi in rebus materialibus in hoc textu reperitur.

Adde quòd negari potest quantitatem inesse Cœlo, in ea præsertim sententia, quæ tribuit substantiæ partes entitatiuas independenter à quantitate. Sic enim Cœlum haberet extensionem & molem corpoream absque quantitate, quæ dici solet materiæ primæ proprietas.

14. Probatur quintò: si Cœlum careret materiâ, esset nobilissima substantia inter omnes corporeas. Quo enim forma aliqua magis remouetur à coniunctione cum materia, eò perfectior est, vt patet in Intelligentijs, quæ sunt perfectiores animâ rationali, eò quod anima dicit ordinem ad materiam. Inde autem sequitur nobilissimam operationem debere illi conuenire, hoc est intelligere & velle; atque hoc modo capax esset beatæ, & æternæ vitæ, quod absurdum est.

Confirmatur, quia esse intellectiuum, necessariò sequitur ad esse immateriale, & ità Cœlum vel materiale est, vel intellectiuum.

15. Respondeo negando antecedens, quia homo excedit semper Cœlum in perfectione substantiali, vt potè constans animâ intellectiuâ, & spirituali: quamuis Cœlum excedat animam secundùm quid: quia scilicet est forma, & actus completus, anima autem incompletus. Vnde non sequitur nobilissimam operationem illi conuenire.

Ad confirmationem dico esse intellectiuum sequi ad esse immateriale, quod coïncidit cum esse spirituali. Immateriale autem Cœ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

li non est idem cum spirituali, sed cum eo, quod non componitur ex materia, aut non dicit ordinem ad materiam.

SECVNDA PARS SECTIONIS.

Cœlum carere materiá.

16. PRobatur primò ex Aristotele multis in locis: nam in libro de longitudine, & breuitate vitæ capite 3. sic ait: *impossibile est habenti materiam non existere aliquid contrarium*: sed Cœlo nihil contrarium est, ex 1. de Cœlo, c. 3. textu 20. ergo materiam non habet. Deinde 9. Metap. c. 8. textu, 17. ita loquitur: *nihil igitur simpliciter incorruptibilium, simpliciter potentia est: secundum aliquid autem nihil prohibet, vt quale aut vbi.*

Hoc est, incorruptibilia, vt sunt cœli, non habent materiam quæ simpliciter potentia est, id est, potentia substantialis. Et rationem reddit, quia omnis potentia contradictionis est, hoc est, habet indifferentiam ad esse, & non esse: substantialis quidem, ad esse & non esse substantiale: accidentalis verò ad esse, & non esse accidentale, seu ad esse, vel non esse sub tali, vel tali forma, substantiali, vel accidentali.

Denique 12. Metaph. c. 6. textu 30. ait intelligentias, cœlorum motrices debere esse sine materia, quia debent esse substantiæ sempiternæ. Censet ergo non fore sempiternas, si materiam haberent: atqui voluit ipse cœlum esse sempiternum: igitur censuit carere materiâ.

17. Respondeo ad primum, cœlo quædam contraria inesse, nempe raritatem, & densitatem; velocitatem, & tarditatem motus. Contraria autem propria, ad corruptionem disponentia non insunt illi, & ita illi duo textus concordant inuicem.

18. Respondeo ad secundum, in cœlo non esse potentiam ad aliam formam substantialem, quia materia eius nullam habet habitudinem ad illam, sed eius capacitas totaliter repletur ab ea, quam habet. vel si sit eiusdem rationis cum sublimiori, non habet potentiam, vt potentiam, hoc est, indifferentem, & proximè aptam ad abijciendam suam formam, seu actum; sed inseparabiliter cum eo coniungitur; ac proinde non repugnat æternitati, & incorruptibilitati.

Ob eamdem quippe rationem ibidem negat in Cœlo esse: potentiam ad motum, licet motus sit actus entis in potentia: quia nimirum cœlum semper actu est sub motu, nec illo potest carere, ex mente eius.

Et in eodem ſenſu debet intelligi quod dicit 8. Metap. textū 14. c. 5. *Non omnium eſſe materiam, ſed quorumcunque generatio, & transſmutatio inuicem ſunt.* Non eſſe inquam, materiam eiuſdem rationis ſpecificæ, aut ſaltem eiuſdem conditionis, quæ ſcilicet proximam habeat contradictionis potentiam ad eſſe, & non eſſe ſub ſua forma.

19. Reſpondeo ad tertium eodem modo, quòd nimirum motores Cœlorum debeant eſſe ſine materia eiuſdem ſpeciei, aut conditionis cum materia inferiorum, & corruptibilium: quia alioquin non eſſent incorruptibiles, & ſempiterni. Vel dico debere eſſe omninò abſque materia, alioquin virtus, quâ mouent Cœlos, eſſet materialis, & ita paulatim langueſceret, nec poſſet conſequenter infinito tempore durare, & mouere, vt tetigimus q. 5. libri præcedentis numero 9.

20. Probatur ſecundò: methodus: inueniendi materiam primam, eſt tranſmutatio, vt patet, ex Ariſtotele 1. Phyſ. c. 7. & his quæ diximus q. 1. in Phyſicis, numero 19. ſed in Cœlo non eſt tranſmutatio, ſeu tranſitus de non eſſe ad eſſe, alioquin eſſet corruptibile: ergo nulla eſt in eo materia.

21. Reſpondeo concedendo præcipuam methodum, ſeu viam ad indagandum materiam eſſe tranſmutationem ſubſtantialem: poſſe tamen alias optimas aſſignari, cuiuſmodi eſt motus localis, & phyſicus Cœlo conueniens, & tranſmutatio accidentalis ſenſibilis, vt eſt illuminatio, quæ omnia latentem materiam indicant. Adde accidentia materialia communia Cœlo, & ſublunaribus, ſcilicet quantitatem, raritatem, denſitatem ex quibus conuincitur materiam ibi eſſe.

22. Probatur tertiò: Ad perfectionem ſubſtantialem mundi exigitur, vt omnes eſſendi gradus poſſibiles in eo exiſtant: ſed gradus eſſendi corporeus ſimplex ſimplicitate oppoſitâ compoſitioni ex materia, & forma, poſſibilis eſt: nulla enim in eo apparet contradictio: ergo debet admitti in vniuerſo, & conſequenter reſpectu Cœli, cùm omnis ratio pro illo pugnet.

Confirmatur, quia in natura ſpirituali datur duplex gradus formæ, alter completæ, quales ſunt Angeli: alter incompletæ, qualis eſt anima rationalis, ergo ſimiliter in natura corporea debet admitti duplex gradus formæ, alter incompletus reſpectu rerum ſublunarium; alter completus corporum Cœleſtium, quibus ob eximiam perfectionem non debet denegari.

23. Reſpondeo primò, Deum non debuiſſe neceſſariò tribuere omnem perfectionem poſſibilem vniuerſo: quia, vt diximus q. 4. libri præcedentis potuit facere mundum iſtum ſubſtantialiter perfectiorem, nouas ſpecies in eo producendo. Vnde, cum aliunde ſuppetant ſufficientes rationes ad negandum talem perfectionem vniuerſo com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

petere, non oportet illam tam facile ei concedere. Adde quod sufficiens diuersitas corporum ex hac parte in vniuerso reperitur, quatenus in eo sunt corpora in quibus forma separabilis est à materià, & alia in quibus est à materia inseparabilis, nempe Cœlestia.

24. Respondeo secundò negando minorem. Impossibile enim est dari formam corpoream, quæ non sit materialis, & apta consequenter constituere corpus cum materia, neque opus est admittere duplicem huiusmodi formæ corporeæ gradum, sicut datur in natura spiritali: quia corpus est inferioris ordinis, & imperfectioris quam sit spiritus, & ità debet esse compositum: quia quò res inferioris sunt ordinis, eò majorem compositionem admittunt. Perfectio etiam Cœli talem simplicitatem non postulat, cùm ignobilior compositio illi conueniat, nimirum ex partibus integrantibus, & ex accidente, & subiecto, ex quo patet solutio ad confirmationem.

25. Probatur quartò: si Cœlum componeretur ex materia, posset corrumpi: hoc autem falsum est, & contra Aristotelem. Probatur maior, quia omnis materia est pura potentia, ac proinde nullam formam sibi determinat, sed quamlibet ita respicit, vt possit quam habet amittere, & aliam recipere.

Confirmatur, quia saltem faciliùs ostenderetur incorruptibilitas Cœli, si careret materiâ, eo quòd non posset tunc destrui, nisi per miraculum, sicut Angeli. Posito autem quòd sit ex materia compositum, non satis apparet cur non possit, etiam naturaliter corrumpi.

26. Respondeo negando maiorem, quia materia eius non est in potentia ad aliam formam: aut talis potentia est ità remota, vt non possit ab agente creato reduci ad actum, vt explicabimus sectione 3.

Ad confirmationem dico, Cœli incorruptibilitatem sufficienter ostendi, quamuis sit compositum. Nec opus est illi tribuere perfectissimum incorruptibilitatis modum, sed illum solùm, qui rei compositæ ex materia, & forma carente contrario, potest rationabiliter conuenire.

SECTIO II.

Vtrum Cœlum ſit diuerſæ naturæ ab elementis, aut mixtum ex ipſis.

27. POſito quòd Cœlum non ſit forma ſimplex, quærimus vtrum ſit naturæ elementaris, vel quinta quædam ſubſtantia à quatuor vulgaribus elementis igne, aëre, aquâ, terrâ, eſſentialiter diuerſa. Circa quod varia ſunt Philoſophorum placita, quæ recenſet Plutarchus lib. 2. de placitis, c. 11. Philo. Iudæus in libro de ſomnijs, Theodoretus in libro de materia, & mundo, alijque multi.

Plato in Timæo: vt adnotat diuus Auguſtinus lib. 8. de ciuitate Dei, c. 11. & alij, voluit Cœlum conſtitui ex elementis, maximè ex terra, & igne: cuius ratio erat, quia nihil videri poſſit ſine lumine, nec tangi ſine ſolido: vnde cùm Cœlum & videri poſsit, & tangi opportebat ipſum ex terræ ſoliditate, & ignis fulgore concretum eſſe, & quia talis concretio & coagmentatio ignis, & terræ ſine aqua, & aëre fieri non poterat, Cœlum ex quatuor illis conſtare aſſerebat.

28. Pythagoras, & Heraclytus Cœlum ignem eſſe aſſeruerunt, ità vt globus ignis: cùm non poſſet altiùs aſcendere, ſe ſe in modum concameratæ fornicis compoſuerit, ſicut flamma, vbi ſummitatem fornacis attingit, ſe ſe inflectit in gyrum.

Empedocles terreum fecit Cœlum; non cadere autem dixit ob rapidiſſimum motum: ſicut lapis citiſſime rotatus è funda non proſilit. Idem cenſuit Thales cùm Anaximene. Aliqui tamen referunt Empedoclem compoſuiſſe Cœlum ex igne & aëre, & ſolidum feciſſe tamquam cryſtallum.

Ariſtoteles autem ſemper aſſeruit Cœlum eſſe diuerſæ naturæ ab elementis ſuamque ſententiam ita in ſcholis celebrem reddidit, vt penè in prouerbium abierit, & adhuc vigeat, *quinta peripateticorum ſubſtantia*, ſeu eſſentia. Cum quo.

29. Dicendum eſt primò Cœlum non eſſe vllum ex quatuor elementis. Ità Ariſtoteles lib. 1. de Cœlo, c. 2. & 3. cum peripateticis communiter contrà Antiquiores Philoſophos, iam citatos.

Probatur primò, quia Cœlum eſſet corruptibile contrà communem ſententiam: & forma eius poſſet à materia eiuſdem naturaliter ſeparari, ſicut forma cuiuſcumque elementi ſublunaris à materia illius naturaliter ſeparatur.

Probatur ſecundò, quia ſi Cœlum eſſet terra, vel aqua, vel aër,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

vel ignis, deberet in proprio eorum loco ſitum eſſe, nec ſuprà ignem euehi: atque ità violenter in ſuo ſpatio ſubſiſteret, quod eſt abſurdum. Vnde aduertit Ariſtoteles hìc, textu 22. fuiſſe appellatum Aetherem, diuerſo ab elementis nomine, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν, hoc eſt, ſemper currere; non autem ἀπὸ τοῦ αἴθειν, id eſt ardere.

30. Probatur tertiò ex proprijs effectibus. Non enim eſt ignis, quia humectat, & frigefacit, non aqua, aut terra, quia calefacit; non aër, quia exſiccat, & frigefacit.

Probatur quartò, quia in primis nullam habet ſimilitudinem cum craſſa, concretaque terræ ſubſtantia. Deinde ſi eſſet igneæ naturæ, ob immenſam quam habet molem inferiora omnia conſumeret, vt arguit Ariſtoteles 1. Meteor, c. 3. ſatis ante medium. Et ſi eſſet aër, aut aqua, nimio Solis, aliorumque ſiderum ardore abſumeretur.

Neque obſtat quòd Ariſtoteles lib. 3. de Cœlo, c. 1. textu 1. & lib, 1. Meteor. c. 3. vocet Cœlum elementum, & primum elementum. Hoc enim ſic vſurpat per analogiam quatenus mundus componitur ex Cœlo vt ex præcipua parte ſicut mixtum componitur ex elementis.

31. Dicendum eſt ſecundò Cœlum non eſſe compoſitum ex pluribus, aut omnibus elementis: eſt contra citatos Philoſophos, & contrà Camerarium, qui nouiſſimè aſſeruit parte 2. q. 24. ipſum eſſe corpus mixtum, conſtans ex quatuor elementis.

Probatur tamen concluſio eodem ferè modo, quo præcedens, primò quia Cœlum eſſet corruptibile non ſecus ac elementa, ex quibus eſſet compoſitum. Deinde moueretur motu elementi prædominantis, hoc eſt, à medio, vel ad medium, non autem circulariter. Tertiò deberet habere complexionem quatuor primarum qualitatum caloris, frigoris, ſiccitatis, & humiditatis: hoc enim proprium mixtorum eſt. At nulla ratio illud ſuadere poteſt: nam Sol nullatenus eſt frigidus, imò ſi ſit formaliter calidus, eſt intenſiſſimè calidus ſicut ignis: & ità nullum habet gradum frigoris: nec conſequenter patitur in Cœlo, cui propinquus eſt, mixtionem vllam frigoris, aut humiditatis.

Ratio autem, quæ mouit Platonem, eſt parui momenti. Multa enim videntur, quæ non ſunt ignis: multa tanguntur, quæ non ſunt terra, vt lignum: aër etiam medio frigore aut calore: Imò fortè ignis in ſua Sphæra videri non poſſet: nec Cœlum ipſum tangi, niſi negatiue, vt explicabimus in libris de Anima.

32 Camerarius etiã falsò citat Ariſtotelem pro ſua ſententia 7. Metap. textu 5. & lib. 3. de Cœlo c. 1. textu 1. vbi loquens de elementis ait: *& quæcumque ex his vt Cœlum, & partes eius, & rurſum.* Animalia quàm Cœlum eodem modo ex elementis componatur, quo animalia. Falſitas autem nota erit afferendo phraſim integram quæ ſic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

habet: *dico autem ſubſtantias quidem ſimplicia corpora, vt ignem & terram & quæ ſunt eiuſdem ordinis, & quæcumque ex his conſtant veluti & totum Cælum, & partes eius, & rurſus animalia, & plantas, & partes horum.* Vbi *Cælum* non regitur *verbo*, conſtant, ſed verbo, dico, cùm in Græco ſit in accuſatiuo; οἷον τόν τε σύνολον οὐρανόν, & & ſenſus eſt, *dico etiam ſubſtantiam ipſam totam, &c.*

Citat etiam multos patres pro eadem ſententia; ſed in primis vel non loquuntur ex propria mente, vt patet ex verbis Auguſtini, quæ affert, vel loquuntur de vno ſolum elemento, igne ſcilicet, vel aqua, cuius naturæ ſit Cœlum: & hoc pro ipſo nihil facit, vel denique loquuntur in ſenſu figurato, quòd ſcilicet Sol ſit igneæ naturæ &c. quia vim habeat comburendi, lucendi & calefaciendi ſicut ignis. Quod verò ex aquis Cœlum formatum dicant, ad ſummum probat eius materiam eſſe eiuſdem rationis cum materia aquæ; non autem quòd ſit aqua, aut mixtum.

Poſſumus etiam reſpondere cum Diuo Thoma in 2.d. 14. q. vnica, a. 2. in corpore, & ad 1. quòd *Baſilius, & Auguſtinus, & plures ſanctorum ſequuntur in philoſophicis, quæ ad fidem non ſpectant, opiniones Platonis: & ideò ponunt cælum de natura quatuor elementorum: ſed hoc tradiderunt, non quaſi aſſerentes, ſed ſicut vtentes his, quæ in Philoſophia didicerant. Vnde non ſunt maioris authoritatis quàm dicta Philoſophorum, quos ſequuntur*

33. Dices: omnia Cœli accidentia ſunt eiuſdem rationis cum accidentibus corporum inferiorum vt quantitas, motus localis, raritas denſitas, lux, color: ergo & natura eſt eiuſdem conditionis. Accidentia enim ſunt fœtus, & effectus ſubſtantiæ, & conſequenter eam vt propriam parentem referunt & demonſtrant.

Reſpondeo primò vt reſpondi numero 13. negando antecedens. Secundò, accidentia quidem communia poſſe eſſe eiuſdem rationis ſed alia propria ineſſe Cœlo: ab his autem debet colligi natura rei non à communibus: tertiò poſſet ſibi determinare aliquas qualitates elementares in alio gradu, quàm elementa, & ſic eſſe ſpecie diuerſum ab ipſis: & quià non peteret omnes non eſſet mixtum.

34. Dicendum eſt tertiò, Cœlum eſſe corpus ſimplex, ſpecie diuerſum ab elementis. Hæc concluſio ex dictis ſufficienter manet probata: quia, ſi Cœlum non ſit elementum: nec ex elementis compoſitum, reſtat vt ſit corpus ſpecie diuerſum ab ipſis, & quidem corpus ſimplex, carens complexione quatuor primarum qualitatum, quæ in elementorum mixtione reperiretur.

Probatur tamen adhuc primò ex vniuerſali actiuitate, quam Cœlum habet in hæc omnia ſublunaria. Eſt enim cauſa omnium generabilium & corruptibilium: omniſque virtus inferior eius virtuti ſubordinatur, ab ea regitur, & gubernatur, vt experientiâ ipſâ notum

est. Vnde forma illius est quodam modo omnis forma virtualiter, & effectiuè: ac proinde longe supereminet alijs omnibus formis corruptibilibus, saltem infimis, & quæ dant solùm esse, vt sunt elementares: est ergo essentialiter ab illis distincta, & ità constituit quintam substantiam, ab elementaribus specificé diuersam.

35. Probatur secundò rationibus Aristotelis citato capite secundo libri 1. de Cœlo; omnis motus simplex, debet alicui corpori simplici naturaliter conuenire: Motus circularis est simplex, & non conuenit per se alicui ex quatuor elementis, cum hæc deorsum, & sursum ferantur: ergo debet conuenire corpori simplici, ab elementis distincto: illud autem est Cœlum.

Item motus circularis, quo cœlum voluitur, est illi naturalis, vel violentus: si naturalis; ergo cœlum non est eiusdem naturæ cum elementis, si violentus: ergo elementum cui ille conuenit putà ignis, habebit duos motus motui naturali contrarios, scilicet deorsum & circularem, motui sursum; cùm tamen vnum tantùm possit vni & eidem secundum idem contrarium esse, vt constat ex 10. Metaph. c. 6. textu 14. Quod idem sequitur, si tale corpus cui motus circularis violentus est dicatur esse diuersum ab elementis: quia illi debebit conuenire motus alius naturalis, scilicet sursum, aut deorsum, necesse igitur est motum circularem esse naturalem cœlo ac proinde cœlum esse ab elementis distinctum.

36. Præterea: motus simplex, alijs simplicibus naturaliter prior, & perfectior, debet conuenire corpori naturaliter priori, & perfectiori; sed motus circularis est naturâ prior, & perfectior motibus, quibus elementa mouentur: ergo debet conuenire corpori simplici, elementis præstantiori: & illud est cœlum. Motum autem circularem perfectiorem esse recto, qui elementis conuenit, patet ex eo quòd linea circularis, super quam exercetur, est omnium perfectissima cùm nihil ei possit adijci, sicut rectæ. Illud enim, cui aliquid addi potest, videtur aliquo egere, & ità imperfectum esse.

Quartò: motus, qui præter naturam vni corpori conuenit, debet alteri conuenire secundùm naturam: vt motus sursum, qui terræ præter naturam est, igni secundùm naturam competit. Sed motus circularis est præter naturam omnium elementorum: ergo debet dari aliquot corpus simplex, diuersum ab elementis, cui naturaliter conueniat. Absurdum enim esset dicere motum illum continuò, & perpetuò inesse alicui corpori præter naturam, quando cætera, quæ præter naturam insunt, citissimè pereunt, & corrumpuntur.

37. Hæ sunt rationes Aristotelis, quæ, vt intelligantur, & à calumnia liberentur, aduertendum est primò motum localem alium esse simplicem, alium non simplicem, seu mixtum. Simplex est qui fit

ſuper ſimplicem lineam. Mixtus qui ſuper mixtam. Linea ſimplex alia eſt recta, *quæ à puncto ad punctum breuiſsimâ viâ ducitur.* Alia circularis, *cuius omnes partes ab aliquo vno puncto diſtant æqualiter* Mixta autem linea eſt, quæ partim recta eſt, partim curua, & *quæ inter duo puncta non extenditur viâ breuiſsimâ.*

38. Aduertendum eſt ſecundò, ſimplicitatem motus, licet præcipuè petenda ſit à ſimplicitate lineæ, ſeu magnitudinis, ſuper qua corpus mouetur, inuoluere tamen vnitatem termini, ſeu *vbi* ad quod per ſe tendit mobile; & inſuper vnitatem, & ſimplicitatem virtutis motricis. Hæc enim duo ſemper ſe comitantur; quia natura numquam aſſignat alicui corpori *vbi* aliquod determinatum, quin illi ſimul tribuat facultatem mouentem, quæ ad illud vnum *vbi* inclinet; & ità ſit in ſe ſimplex, & vna. Vnde Ariſtoteles citato capite 2. textu 8. ait corpora mixta non moueri motu ſimplici, niſi quatenus virtute prædominantis elementi cientur: atque adeò niſi virtute ſimplici moueantur.

39. Aduertendum eſt tertiò, Ariſtotelem hîc loqui tantùm de motu naturali, qui corporibus inanimatis conuenit, aut ſaltem carentibus animâ ſenſitiuâ, & vegetatiuâ, quod addo vt abſtraham à controuerſia de animatione cœli. Nam textu 7. ait corpus ſimplex illud eſſe, quod motus naturalis principium in ſe habet. Vnde ſi per motum naturalem non excluderet motum ſic animatorum, reuera animal eſſet corpus ſimplex, quia vt oſtendimus in Phyſicis, anima habet rationem naturæ. Preciſiùs ergo debet hîc ſumi natura pro ſola forma rerum non viuentium: & motus naturalis, qui à tali forma oritur.

40. Aduertendum eſt denique ex Diuo Thoma ibi, lect. 4. literâ *a* circâ medium, Ariſtotelem conſiderare hîc corpora ſimplicia ſecundùm quòd ſunt eſſentiales, & primæ vniuerſi partes: ac proinde motus ſimplices, qui huiuſmodi corporibus ſimplicibus naturales ſunt debent attendi ſecundùm conditionem vniuerſi, quòd cum ſit ſphæricum, oportet vt illi motus attendantur in ordine ad medium, ſeu centrum, quod eſt immobile. Nam omnis motus fundatus ſuper aliquod immobile ex c. 1. & 2. de animalium motione. Vnde ſecundùm diuerſas habitudines ad medium, tres motus ſimplices inueniuntur, ſcilicet ille, qui tendit ad medium; ille, quo receditur à medio; & ille, qui eſt circa medium. Primus conuenit aquæ, & terræ; ſecundus aëri, & igni; tertius autem cœlo. Ex quibus omnibus facilè ſoluentur quæcumque obijci poſſent contrà ſententiam, & doctrinam Ariſtotelis. Nihilominùs, vt dilucidiùs omnia pateant.

41. Obijcies primò: datur motus ſimplex, qui non eſt à medio, neque ad medium, neque circa medium: ergo diuiſio motus ſimplicis in illa tria membra, non eſt adæquata, nec conſequenter legitima. Antecedens patet, ſi intelligamus ignem moueri hinc verſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

orientem, vel occidentem per lineam rectam. Motus enim eius non erit mixtus, cùm linea mixta non sit.

42. Respondeo in primis motum illum non conuenire igni secundùm naturam, sed per vim, & artem, vt in ignibus, quos artificiales vocant videre licet. Cæterùm si ignis sibi relictus fuerit, non ad orientem sed ad verticem breuissimâ viâ contendet. Adde quòd, si super lineâ rectâ, horizonti parellelâ moueatur, quò longiùs progredietur, eò à centro remotior fiet, ità vt tandem ad cœlum vsque pertingat, vt constabit si linea illa longiùs protendi intelligatur. Vnde motus ille erit à medio.

43. Obijcies secundò: si tot corpora simplicia admittere oporteat in vniuerso, quot sunt motus simplices naturales: cùm hi sint tantùm tres, ex opinione Aristotelis, tria etiam tantùm erunt corpora simplicia: consequens est falsum; ergo & antecedens. Vnde probatio Philosophi nullius est momenti.

44. Respondeo hanc probationem non esse Philosophi, & miror quòd Pontius illam ei tribuat. Imò duos solùm motus simplices in communi ipse admittit textu 5. his verbis, *simplices enim hi duo sunt soli, propterea quòd & magnitudines hæ solùm simplices sunt, recta & circularis*. Quamuis deinde rectum subdiuidat in duos: & ità sint quinque secundùm speciem, vnde probatio esset bona. Tantùm ergo concludit Aristoteles, quòd cùm detur motus circularis simplex, qui nulli elemento per se, & naturaliter competit, debeat dari corpus aliquod simplex ab elementis distinctum, cui talis motus naturaliter conueniat, vt patet ex eius rationibus, à numero 35. iuxta proprium eius tenorem, & sensum deductis.

45. Obijcies tertiò: eidem corpori simplici possunt conuenire naturaliter plures motus simplices: ergo malè concluditur ex motu circulari cœli, quòd cœlum sit naturæ diuersæ ab igne, aut ab alijs elementis. Antecedens probatur primò, quia aër ascendit ex aqua ad propriam sphæram, & in eamdem descendit ex igne: & ita illi duo motus recti simplices competunt.

Secundò: cuilibet elemento conuenit duplex qualitas prima simplex, vt aëri calor, & humiditas, & illis mediantibus duplex motus simplex ad qualitatem, vt calefactio, & humectatio eidem aëri: Quidni ergo duplex qualitas simplex motiua, & eâ mediante duplex simplex motus localis, poterit illis conuenire.

Tertiò: Motus, quo aqua recurrit ad littora in æstu reciproco maris, seu fluxu, & refluxu, est illi naturalis, non secùs ac ille quo deorsum fertur: ergo duos motus naturales simplices sibi vendicat.

Quartò: idem patet in planetis omnibus, qui simul in occasum tendunt, & in ortum feruntur.

46, Respondeo negando antecedens. Ad primam eius probationem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

nem dico in primis motum aëris ex sphera ignis, non prouenire ex virtute motiua illius, sed ex expulsione ab igne, qui aërem ex proprio loco deorsum trudit: sicut lapis immissus in vas aquâ plenum, cogit aquam sursum ascendere.

Deinde dico, motum illum esse à medio virtualiter, quatenùs tendit ad proprium locum, qui medio contrarius est. Denique, vt rectè ait Diuus Thomas in 1. cœli lect. 6. in fine, motus aëris sursum, & deorsum non est respectu eiusdem, sed sursum respectu aquæ, & terræ; deorsum verò respectu ignis. Vnde tales motus non sunt oppositi quia non sunt ad loca contraria, sed ad vnum & eumdem infrà ignem, & suprà aquam: ac proinde non debent dici propriè duo diuersi, sed vnus ad vnum terminum.

47. Ad secundam probationem nego paritatem, quia cùm vnumquodque simplex corpus, vnicum proprium locum in mundo deposcat vnico motu, & consequenter vnica virtute motrice indiget ad tendendum in illum. At verò plures qualitates è primis tamquam naturæ propriæ conformes tùm ad agendum, tùm ad se tutandum à contrariis, possidet; & secundùm eas potest plures motus alterationis naturales, & simplices in se recipere.

Porrò sicut vnicum corpus vnico motu simplici locali gaudet; ità vnicus motus simplex vnico corpori aptari potest: quia si idem motus localis simplex pluribus corporibus conueniret, plura ferrentur ad eumdem locum: & ità totus ordo vniuersi confunderetur. Vnde motus aquæ, & terræ deorsum, specie differunt, & ad diuersa *vbi*, seu loca tendunt, sicut motus aëris & ignis sursum; quamuis ad vitandum vacuum huiusmodi elementa sæpe m sceantur.

48. Ad tertiam probationem dicendum est solum motum ad medium esse naturalem aquæ, spectatâ propriæ formæ inclinatione priuatâ, & particulari, recursum verò ad littora esse violentum. Si autem spectetur, vt est subiecta causis superioribus, putà impressioni cœlestium corporum, à qua dependet inclinatio inferiorum corporum, inquit Diuus Thomas 1. p. q. 100. a. 6. ad 1. fluxus, & refluxus non est illi violentus, aut contrà naturam, sed tantùm præter naturam: imò est etiam naturalis, quia oritur ab inclinatione inditâ cuilibet rei naturali ad commune bonum tuendum, vt in simili diximus de vitatione vacui in Physicis. Quando autem dicimus duos motus simplices naturales non posse eidem corpori simplici conuenire, hoc debet intelligi de motibus, priuatam cuiusque corporis inclinationem consequentibus.

49. Ad quartam probationem dico cuilibet Planetæ vnicum motum *per se* competere, ab occasu scilicet in ortum: alios autem illis imprimi à superioribus cœlis, aut ab Angelis præter inclinationem propriam, & per accidens, ob bonum vniuersi. Vnde tales mo-

tus ſunt planè ipſis indifferentes, ſeu neutri.

50. Obijcies quartò: falſum eſt motum circularem eſſe naturalem cœlo: ergo ex tali motu non poteſt inferri quòd cœlum ſit quinta ſubſtantia, ab elementis diuerſa. Probatur Antecedens, quia illi non competit à principio intrinſeco, ſed ab extrinſeco, nempe ab intelligentia, vt eſt opinio Ariſtotelis, & communis apud Philoſophos, & Theologos. Natura autem eſt principium motus eius in quo eſt, ac proinde internum:

Confirmatur: planetæ non mouentur circa medium, ſeu circà Mundi centrum, cùm in orbibus excentricis circumferantur, & modò ſint remotiores à terra, cùm ſunt in auge, modò terræ propinquiores. Ergo ſi motus circularis ſimplicitas debeat attendi penes medium, iſte non erit circularis, & cùm non ſit mixtus, neque rectus admittenda erit alia motus ſimplicis ſpecies. Adde quod motus cœli eſt velocior in æquatore, tardior iuxtà polos. Non ergo ſimplex eſt, ſed compoſitus ex tardo, & veloci, & tamen eſt circularis.

51. Reſpondeo negando antecedens primi argumenti. Motus quippe circularis eſt cœlo naturalis, vel quia effectiuè prodit à forma ſubſtantiali illius, de quo infrà: vel quia eſt ſecundùm propenſionem, & inclinationem naturalem eiuſmodi formæ, & non tantùm materiæ, ſi quam habeat. Et hoc oſtendit figura ipſa circularis, quæ ad motum circularem nata eſt; & carentia omnis qualitatis, quæ ſurſum, vel deorſum defert. Quomodo motus circularis ignis non poteſt dici illi eſſe naturalis, quia habet virtutem ſurſum impellentem: quo fit vt motus ſurſum ſit illi naturalis, deorſum, contrà naturam, & in orbem, præter naturam.

52. Ad confirmationem dico Ariſtotelem crediſiſſe omnia ſidera ferri circa mundi centrum iuxtà mentem aſtrologorum ſui temporis, non autem in orbibus excentricis, qui poſteà ab Hyparcho, & Ptolemæo ſunt explicati. Verùm quidquid ſit de illis excentricis, de quo infrà, ſpectando cœlum totale & integrum cuiuſcumque planetæ, dubium non eſt, quin æqualibus interuallis circà terræ centrum feratur. Præterea habendo rationem motus diurni, & communis, quo à primo mobili omnes inferiores orbes rotantur, verum eſt totum cœlum circa Mundi centrum moueri, & in hoc ſenſu intelligi debet Ariſtoteles, ſiue alioquin quædam ſidera particularia alios motus ſubeant, ſiue non. Quamuis negandum non ſit, motus illos particulares excentricos, eſſe circulares ſimplices, etſi non ſeruent rigorem aſſignatum motus perfectè ſimplicis circa centrum mundi, ad quod ſi haberetur ratio eſſent potius mixti ex aſcenſu, & deſcenſu, ex eleuatione, & depreſſione: quia tamen ille aſcenſus, & deſcenſus non fit per lineam rectam, ſicut in Elementis, non poteſt inde concludi cœlum eſſe corpus elementare.

53. Ad illud, quod additur de inæqualitate motus in diuersis partibus cœli, respondet Diuus Thomas lectione 3. litera *d* sub finem continuum non habere partes in actu, quod explicuimus in Physicis, & consequenter eas non moueri actu, sed tantùm in potentia, quatenus scilicet possunt fieri partes actuales per diuisionem, quo fit vt in motu sphærico seu circulari non sit diuersitas actualis, sed potentialis, quæ non repugnat simplicitati, de qua est sermo.

54. Nihilominus, cum motus cœli continuus sit continuitate propriæ entitatis, & subiecti, recipitur in toto cœlo: & verum est quòd maius spatium conficiatur sub æquatore, quàm circà polos: ac proinde non videtur negandum; quin motus ex definitione tardi, & velocis, debeat dici tardus circa polos, & velox circà æquatorem: & ità habere diuersitatem actualem, & non tantùm in potentia. Dicendum tamen est hanc diuersitatem non obstare simplicitati motus: alioquin motus quo terra deorsum fertur, simplex non esset, cùm velocior sit in fine, quam in principio, etiam ex natura ipsa motus, vt aliàs explicabimus.

SECTIO III.

Vtrum materia cœlestis, & sublunaris sint eiusdem speciei. An saltem materiæ cœlestes inter se.

55. SVpponit titulus iste cœlum constare materiâ, & formâ, nec esse corpus itâ simplex, vt huius compositionis physicæ sit immune. Est autem duplex sententia circa difficultatem istam; Prima est Phylosophorum antiquorum ante Aristotelem, qui sicut cœlum eiusdem naturæ cum elementis esse dixerunt, ità vnanimi consensu existimarunt materiam cœlestem, & sublunarem esse eiusdem speciei. Itâ Trismegistus, Thales Milesius, Plato & alij, vt videri potest apud Plutarchum lib. 2. de Placitis & Theodoretum libro de materia, & mundo. Eosque secuti sunt Ægidius in opusculo de materia cœli, & in 2. sent. d. 12. Ocham q. 22. Scotus d. 14. q. 1. numero 4. alijque non pauci.

Secunda sententia est Diui Thomæ, opusculo 15. quod est de Angelis, c. 8. lib. 3. contra Gentiles c. 20. & ibi Ferrariensis. Item 1. p. q. 65. a. 2. & ibi Cajetan. Alensis 2. p. q. 44. membro 2. Alberti magni, Heruæj, Capreoli, & Thomistarum communiter asserentium materiam cœli esse diuersæ rationis, & essentiæ à materia sub-

lunarium. Vtramque opinionem iudico probabilem, nec vllum esse argumentum, quo in alteram potiùs flectatur intellectus, vt patebit ex solutione præcipuorum, quæ proferri solent.

PRIMA PARS SECTIONIS.

Materiam Cœli diuersam esse à sublunari.

56. PRobatur primò ex Aristotele multis in locis, & in primis lib. 8. Metap. c. 4. textu 12. vbi sic ait: *de naturalibus autem, ac perpetuis substantijs alia ratio est: fortassis etenim quædam non habent materiam, aut non talem, sed solùm quæ secundùm locum mobilis est.* Et lib. 12. c. 2. textu 10. *cuncta verò, quæcumque mutantur, materiam habent, sed diuersam. Nam & ipsorum sempiternorum, quæcumque non sunt generabilia, sed latione mobilia, attamen non generabilem, sed vnde quo.* Libro item 1. de generatione, c. 7. à textu 50. docet vniuersaliter quæcumque conueniunt in materia, esse transmutabilia ad inuicem, & agere, & pati ad inuicem. Vnde c. 10. textu 87. idem inculcans ait: *hæc igitur conuertuntur, quorumcumque eadem materia est, & actiua ad inuicem, & passiua ad inuicem. Hæc igitur faciunt, impassibilia existentia, quorum non est eadem materia.*

Et verò, nisi Aristoteles agnouisset diuersam in cœlis materiam, definitio materiæ, quam 1. phys. tradidit, deberet conuenire cœlesti. Vnde cum dicatur subiectum vniuscuiusque, ex quo inexistente aliquid fit: ex materia cœli deberet posse aliquid generari: & ità Cœlum esset corruptibile, quod Aristoteles vbique negat.

57 Respondeo Aristotelem in prædictis locis alijsque similibus exigere tantùm materiam diuersæ conditionis, non verò distinctæ naturæ: fit autem materia ipsa cœlestis diuersæ conditionis à sublunari, per suam formam, quæ cùm non habeat contrarium, sed vendicet qualitates conseruatiuas quæ nullâ ratione expelli possunt ab alijs agentibus, ideò nullo modo pati potest: Quod de nulla materia sublunari dici potest, licet aliqua difficiliùs patiatur quàm alia ob formam, quam habet, eiusque dispositiones, vt materia adamantis, marmoris &c.

Quod autem hæc sit Aristotelis intentio, patere potest legenti, maximè citata loca de generatione; vnde textu 54. concludit se eamdem materiam vocare illam quæ est susceptiua contrariorum. Quæ enim ad inuicem transmutabilia sunt, debent habere qualitates contrarias, per quas agant in se inuicem. Si autem eorum materia non

possit illa contraria recipere, cessabit mutua actio, & passio. Propter quod in primo Phys.cap. vltimo definiuit tantùm materiam proüt est in corporibus sublunatibus.

58. Probatur secundò: si materia cœlestis, & sublunaris essent eiusdem speciei, cœlum esset naturâ suâ corruptibile: hoc est absurdum, & contrà Aristotelem: ergo non sunt eiusdem speciei. Maior euidenter ostenditur: quia tunc materia Cœlestis æquè ac sublunaris haberet potentiam, & ordinem ad omnes formas, ac proinde priuationem earum omnium, quas non haberet.

Quapropter non obstante forma Cœli, in ea remaneret vis, & facultas recipiendi formas sublunares: quia quod naturale est, non potest ab vllo extraneo immutari. Vnde oportet tandem concludere, aut materiam Cœli esse diuersam à sublunari, aut fateri Cœlum esse naturâ suâ corruptibile.

59. Respondeo primò negando maiorem. Ad eius probationem dico duo esse formarum genera. Aliæ enim habent formas sibi contrarias, quæ consequenter possunt in eas agere easque corrumpere: Ideóque materia illis subiecta potest recipere qualitates contrarias ijs quas habet, atque ità formam substantialem, quâ informatur, amittere. Et huius generis sunt omnes formæ substantiales sublunares, ac proinde omnia corpora sublunaria corruptibilia sunt. Aliæ verò formæ carent contrariis, vt sunt omnes formæ cœlorum. Vnde qualitates earum conseruatiuæ non possunt ab agente vllo creato destrui: quo fit vt materia illis subiecta non possit recipere alias formas, nec illis, quas habet, spoliari; ac proinde cœlum sit incorruptibile, & incapax omnis interitus. Et hoc nihil aliud dicere est, quàm materiam cœli secundùm suam essentiam consideratam, esse indifferentem ad omnes formas; quatenus verò consideratur sub forma cœli, non habere hanc indifferentiam eò quòd vniatur suæ formæ nexu indissolubili.

Confirmatur hæc responsio ex eo quòd quantitas cœli ex opposita sententia est eiusdem speciei cum sublunari, & tamen non potest recipere qualitates elementares ob formam ipsam cœli: ergo licet materia sit eiusdem speciei, poterit ita determinari à forma, vt sit proximè incapax ad recipiendas illas qualitates.

60. Respondeo secundò, & eódem recidit ista solutio: materia cœli haberet ordinem, & potentiam ad omnes formas omniumque priuationem: *potentiam proximam, & priuationem completam, nego: potentiam remotam, priuationem incompletam concedo.* Ista in hoc consistit quòd si cœlum perderet formam suam, capax sit recipiendi aliam, quia habet in se principium transmutationis substantialis. Illa verò addit insuper potentiam recipiendi in se actiones agentium contrariorum, quibus sua forma expellatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

Hoc potest explicari isto exemplo. Homo enim ex sua natura vulnerabilis est quàtenus verò ferreis armis est indutus, inuulnerabilis est. Item corpora Beatorum, quàtenus habent materiam, corruptibilia sunt; quàtenus verò immortalitatis dote prædita sunt, qualitates, & formas contrarias admittere nequeunt: ac proinde sunt incorruptibilia. Similiter substantia secundùm se est penetrabilis ab alia: vt est quantitate affecta non potest penetrari ab alia simili.

61. Instabis, hinc sequi cœlum esse incorruptibile tantùm per accidens, sicut totum aliquod elementum, eò quòd non datur agens naturale, quod possit illud corrumpere: hoc autem absurdum est.

62. Respondeo negando sequelam. Nam incorruptibilitas cœli prouenit per se, & intrinsecè à forma ipsius, quæ ità materiam eius afficit, & determinat vt qualitates alterius formæ recipere non possit. Inde enim oritur, vt compositum ipsum ab intrinseco sit incorruptibile, quia ab intrinseco exigit qualitates conseruatiuas quæ à contrarijs corrumpi non possunt: Nam ex opposito, corpora sublunaria non aliter corruptibilia sunt ab intrinseco, nisi quia ex natura sua exigunt qualitates, quæ contrarias habent, à quibus destrui possunt. Et hoc ità verum est, vt licet haberent materiam diuersæ speciei, adhuc corruptibilia essent, si exigerent qualitates conseruatiuas, quæ haberent alias sibi contrarias.

Confirmatur à simili. Lignum quippe non dicitur tantùm per accidens insanabile, quia nullum datur agens naturale, quod possit sanitatem in illud introducere; sed per se, quia forma ligni ità determinat eius materiam, vt quamdiu erit sub illa forma, tamdiu sit incapax recipiendi huiusmodi qualitatem.

63. Probatur tertiò: omni potentiæ passiuæ naturali debet respondere potentia actiua naturalis: sed si materia cœli esset eiusdem rationis cum sublunari, haberet potentiam passiuam naturalem ad recipiendas formas sublunares: ergo deberet dari potentia actiua naturalis quæ posset illam ad actum reducere: sed ista non datur: ergo neque illa: & sic materia cœli est essentialter distincta à sublunari.

Confirmatur: quia alioquin potentia illa, & appetitus ad alias formas, esset inanis, & frustrà, eò quòd numquam posset expleri. Vnde sicut potentia visiua non expletur perceptione solius albi, vel nigri, quia respicit vniuersum genus colorum tamquam obiectum adæquatum: ità potentia materiæ cœlestis non posset expleri solâ formâ cœli, quia per se respicit omnes alias formas materiales tamquam proprium & adæquatum actum, seu perfectionem.

64. Respondeo ad primum, potentiam illam materiæ posse reduci ad actum naturaliter, quantum est ex parte materiæ, atque ità dari potentiam actiuam naturalem respondentem illi passiuæ: per accidens autem esse, quòd non reducatur, quatenùs impeditur à forma.

Prætereà potest reduci ad actum ab ipso Deo, qui diceretur agens naturale, sicut dicitur respectu animæ rationalis, quia illam creat exigente naturali agente. Dicunt alij esse reducibilem ad actum ab agente creabili, licet non à creato, vel creando. Sed priores solutiones meliores videntur ad hoc vt Cœlùm dicatur absolutè per se incorruptibile naturaliter.

65. Ad confirmationem nego antecedens. Non enim opus est, vt quodlibet indiuiduum materiæ recipiat omnes formas; neque hoc vmquam fiet: sed sufficit vt materia, secundùm totam suam latitudinem sumpta, & secundùm omnia sua indiuidua, non autem secundùm singula, recipiat totam formarum latitudinem. Alioquin dicendum esset totum aliquod elementum, putà terram, posse ab agente naturali à tota sua forma expoliari, quod alibi falsum esse ostendimus. Et certè numquam terræ portio, centro vicina propriam formam naturaliter amittet, aut aliam recipiet; neque propterea frustrà dicitur illius potentia, vel appetitus.

Similiter frustrà non est appetitus, quo ignis nostras ad concauum Lunæ contendit, quamuis eò numquam possit naturaliter peruenire: Quia nimirum sufficit, quòd alius ignis ibi sit ergo similiter materiæ sufficit, vt licet secundùm indiuiduum, quòd est sub forma Lunæ, non possit recipere formam ignis, illam recipiat secundùm aliud indiuiduum

Potest etiam responderi formam cœli propter suam perfectionem, sufficienter complere potentiam materiæ suæ, eiusque appetitum satiare, quatenùs virtualiter quodammodo continet perfectiones aliarum formarum, ferè omnium, cùm ad earum productionem concurrat, & sit etiam plurimarum causa principalis, vt auri, aliorumque metallorum, vt satis probabiliter creditur. Sic enim dicunt Theologi appetitum, quem habet natura humana ad propriam personalitatem in Christo, satiari à persona verbi, continente eminenter perfectionem humanæ. Neque opus est vt forma Cœli contineat perfectionem omnium aliarum: quia vt iam dicebamus, nullum indiuiduum materiæ recipiet vmquam formas omnes.

67. Probatur quartò: quamuis forma Cœli ità afficeret materiam, quam informat, vt non posset ab ea expelli: nihil tamen obstaret quò minùs produceret formam sibi similem in materia propinqua, v.g. in materia ignis, ipsi Cœlo contigui, eò quòd virtus actiua Cœli excedit virtutem actiuam, & passiuam ignis, & materia ignis est capax formæ Cœli, si sit eiusdem rationis cum materia Cœli. Sed hoc est falsum, quia Cœlum esset hoc modo generabile, contrà Aristotelem, & communem sententiam. Ergo necesse est dicere materiam, Cœli esse diuersæ naturæ à materia sublunari.

Confirmatur, quia cùm forma cœli ità sibi determinet materiam,

quam informat, vt non possit in alia recipi, euidens signũm est, illam esse diuersæ essentiæ à quacumque alia materia in qua recipi non potest.

68. Respondeo negando maiorem. Cùm enim cœlum naturâ suâ sit incorruptibile, & perpetuum, vim non habet producendi sibi simile: quia huiusmodi virtus propagandi se secundùm multiplicationem indiuiduorum similis speciei, consequitur naturam corruptibilem, vt ità perpetuare se possit in specie, cùm nequeat in indiuiduo. Et hoc forsitan fundamento nititur Scotus cùm ait numero 4. *Fortè Cœlum non potest alterare elementum ad qualitates conuenientes tali corpori cœlesti: & tamen forma illa in tantum dominatur illi materiæ, vt non possit ab aliquo alio alterari, recipiendo peregrinas impressiones, & per consequens nec corrumpi.* Ex quò patet solutio ad confirmationem.

69. Probatur quintò: essentia materiæ consistit in ordine, & respectu transcendentali ad formas. Est enim pura potentia, & potentia dicitur ad actum. Vnde illæ materiæ debent esse diuersæ, quæ ad diuersos actus, seu formas ordinantur: quæ verò ordinantur ad eosdem actus, debent esse eiusdem rationis. Verùm huiusmodi actus, seu formæ non debent secundùm se præcisè, & absolutè spectari, alioquin tot essent specie materiæ, quot sunt species formæ: sed secundùm modum informandi, qui cum sit eiusdem omninò rationis atomæ in sublunaribus, quatenus omnes informant materiam separabiliter: ideò materia sublunaris est infimæ speciei. At verò modus ille est diuersus in forma Cœlesti, quia informat suam materiam inseparabiliter, & nexu indissolubili: ac proinde materia illa diuersam à sublunari speciem sortitur.

70. Respondeo negando, diuersas illas rationes informandi tribuere materiæ specificam diuersitatem, quia non terminant per se respectum materiæ ad formam, sed tantùm accidentariò. Accidentale enim est materiæ, quòd recipiat in se dispositiones tales, vel tales, per quas determinetur ad formam amissibilem, vel inamissibilem. Ratio ergo essentialis materiæ posita est in hoc, quòd sit potentia substantialis ad omnem formam, quæ potest esse pars substantialis, & formalis compositi physici. Illam enim respicit tamquam actum adæquatum, in ordine ad quem definitur sub ratione comuni informandi, & actuandi, quæ non variatur ad specificam formarum diuersitatem, sicut ratio visibilis non diuersificatur ad diuersitatem specificam colorum. Ex quo sequitur vnicam esse materiam in specie atoma, respicientem indifferenter secundùm se, quamcunque formam, siue Cœlestem, siue sublunarem.

SECVNDA PARS SECTIONIS.

Materiam Cœlestem, & sublunarem esse eiusdem rationis.

71. PRobatur primò authoritate Aristotelis, qui 1. Phys. agens de communibus rerum naturalium principijs, materiam vnam agnoscit, nec de alia facit mentionem quando disputat de Cœlo: quod signum euidens est ipsum existimasse, Cœlestem, & sublunarem eiusdem esse essentiæ.

Præterea libro 5. Metaph. c. 6. textu 10. ait ea esse vnum in materia quæ sunt vnum in genere: sed omnia corporalia conueniunt in genere corporis: ergo vna est omnium materia.

72. Respondeo Aristotelem sufficienter declarasse in libris de Cœlo diuersitatem vtriusque materiæ, hoc ipso, quòd contrà Antiquiores Philosophos ostendit Cœlum esse incorruptibile: quia, si haberet materiam eiusdem rationis, posset recipere formas elementares, & ita corrumpi, vt satis ostensum est numero 58. & patet ex definitione materiæ, quam 1. Phys. c. vltimo tradidit: dicitur enim ibi subiectum vnius cuiusque: vnde si in cœlo esset eiusdem rationis, posset ex ipso aliquid generari, vt dictum est numero 56. vbi ostendimus ipsum alibi admisisse diuersam in Cœlo materiam.

Ad locum Metaphysicæ dico omnia corpora esse vnius generis logici propter vnam rationem corporeitatis: non autem vnius generis Physicè considerati, quia vt sic, sumitur à materia: & consequenter quæ non communicant in eadem materià, sicut Cœlestia, & sublunaria, non sunt vnius generis, vt docet ipse Aristoteles 10. Metap. c. 10. textu 26. dicens corruptibile, & incorruptibile differre genere de quo vide d. Thomam ibi lectione 12. literà c. in fine.

73. Probatur secundò: omnis materia est pura potentia, nullùm includens actum secundùm se; ergo Cœlestis non potest specie differre à sublunari. Antecedens communiter conceditur. Consequens verò probatur, quia ex 7. Metap. c. 13. textu 49. actus est, qui separat, & distinguit: ac proinde pura potentia non potest distingui à pura potentia, nisi ratione actus: ergo materia Cœlestis, & sublunaris seclusâ omni formâ sunt vna negatiuè, nec vllo modo distinctæ specificè, aliàs includerent actum secundùm se, & sic non essent pura potentia.

Confirmatur: quia si essent distinctæ specificè, cùm species se ha-

beant vt numeri ex 8. Metap. c. 3. textu 10. vna esset perfectior alterâ, & ità non distaret summè à Deo, vt pura potentia ab actu puro.

74. Respondeo negando consequentiam: & ad probationem dico duas huiusmodi potentias puras distingui extrinsecè per actus physicos, id est per formas substantiales, quas per se primò respiciunt; intrinsecè autem distinguntur per substantialem commensurationem quam vnaquæque habet ad actum sibi adæquatum ità vt talis commensuratio sit formaliter ipsa essentia cuiusque potentiæ. Quare sicut actus sunt diuersi seipsis: ità potentiæ ad ipsos, sunt seipsis diuersæ propter actus. Vnde hæc commensuratio nihil aliud est, quàm ordo & respectus transcendentalis cuiusque materiæ ad propriam formam: qui vtrum debeat dici actus, & differentia Metaphysica per quam materia in communi, contrahatur ad talem vel talem speciem, Physice incompletam, relinquendo semper illam in ratione puræ potentiæ physicæ, abunde agitatum est in Physicis q. de materia, à numero 35. sufficiat hìc dicere materiam Cœlestem hoc ipso esse aliam à sublunari, quia non est in potentia ad formas sublunares.

75. Ad confirmationem dico materiam Cœlestem minùs distare à Deo, quàm sublunarem, si censeatur esse, perfectior, quàm sublunaris vt tenet d. Thomas q. 6. de potentia a. 6. ad 13. Hoc tamen negari potest eò quòd sublunaris respiciat formas entitatiuè perfectiores, putà rationalem dico entitatiuè perfectiores: quia negari non debet quin Cœlestis in ratione actus, & formæ sit perfectior, quatenus implet totam materiæ potentialitatem, nec eam relinquit in potentia ad aliam formam præbens illi esse incorruptibile vt docet, idem sanctus doctor 1. p. q. 70. a. 3. ad 2. Hæc autem maior perfectio non oritur ex inclusione alicuius actualitatis in vna magis, quàm in alia iuxta opinionem Thomistarum; sed ex commensuratione ad perfectiorem actum. Et hoc non impedit, quò minùs materia secundùm genus suum spectata, summè distet à Deo in genere substantiæ quatenus nulla est substantia quæ magis distet ab ipso. Neque opus est, vt sicut datur vnus tantum actus purus, ita detur vnica pura potentia quia ille nec numero nec specie multiplicari cùm omnē omnino contineat perfectionem, secùs ista. Verùm de hoc multa diximus eàdem q. de materia, numero 27. & 28.

76. Probatur tertiò: In alijs causarum generibus non dantur duæ primæ causæ, sed vnica, nimirum vnum primum mouens, seu agens, vnus primus, hoc est, vltimus finis vt ostendit Aristoteles 2. Metap. c. 2. ergo in genere causæ materialis debet quoque dari vnica prima materia alioquin daretur processus in infinitum in illo genere.

77. Respondeo primò negando consequentiam. Neque enim necesse est in genere causæ materialis dari vnicam singularem materiam

à quà omnes materiales causæ dependeant, sicut in genere causæ efficientis, & finalis datur vnum supremum efficiens, & vnus supremus finis à quibus cœtera omnia dependent, etiam ipsa materia, & forma, alioquin essent improducta, aut casu, & temerè ex nullo fine præconcepto, quod absurdum est. Non inde tamen sequitur dari processum infinitum in genere causæ materialis, quia de facto in quouis composito Physico deueniendum est ad aliquod vltimum in genere causæ subiectiuæ, quod non sit ex alio in eodem genere, & hoc est materia prima.

78. Respondeo secundò negando paritatem. Alia est enim ratio de causis extrinsecis, & alia, de intrinsecis: quia extrinsecæ non ingrediuntur internam rerum compositionem, ac proinde opus non est vt pro rerum diuersitate multiplicentur. Intrinsecæ verò sunt de interna rerum compositione, & ideò variari debent secundùm naturam & exigentiam rerum. Incorruptibilitas autem Cœli exigit materiam primam diuersæ rationis, & essentiæ à sublunari.

79. Probatur quartò: si materia cœli esset diuersa à materia mundi sublunaris, maximè esset propter ordinem ad diuersas formas secundùm modum informandi, scilicet indissolubiliter, vel dissolubiliter: sed hæc ratio nulla est: ergo non est vlla necessitas illud asserendi. Maior admittitur ab authoribus oppositæ sententiæ. Minor verò euidenter ostenditur, quia alioquin omnes formæ sublunares essent eiusdem speciei. Non enim est potior ratio, cur distinctio materiæ peti debeat a formis secundùm modum informandi, quàm distinctio formarum â materia secundùm modum recipiendi, & fouendi eas, qui modus est eiusdem rationis in omni materia sublunari, sicut ipsa materia est eiusdem rationis in omnibus sublunaribus.

80. Respondeo primò negando minorem. Ad probationē eius nego formarū distinctionē debere sumi à materia, sicut distinctio materiæ sumitur à formis. Cujus ratio est, quia forma est actus; actus autem est prior & perfectior potentiâ, vt docet Arist. 9. Met. c. 8. & 9. ac proinde non pendet a potentia, nec à modo potentiæ quò ad distinctionem. Potentia verò ignobilior est, & inferioris entitatis, ideòque dependere debet in sua distinctione ab actu, & forma secundùm prædictum modum informandi. Neque obstat quòd materia, & forma ad se inuicem transcendentali ordine referantur, quià semper forma est finis materiæ, & materia est propter formam, non contrà. Nihilhominus si quis in hoc velit vim aliquam ponere.

81. Respondeo secundò, formas sublunares distingui etiam specie per ordinem ad materiam sublunarem, spectatam secundùm modū eas recipiendi, & fouendi, ita vt modus ille in tot species diuidatur, in quot formæ ipsæ. Materia enim ad hoc vt recipiat, & foueat diuersam

ſpecie formam, exigit diuerſas diſpoſitiones, quæ ſe tenent ex parte ipſius materiæ, quatenus fit proximè apta per illas, vt ſuo ſinu excipiat, & foueat formam, quam ab agente recipit.

82. Probatur quintò: ſupponamus Deum coniungere formam aliquam ſublunarem materiæ Cœleſti: tunc vel ex his fiet vnum compoſitum *per ſe*, vel non? ſi fiat; ergo materia Cœleſtis erit eiuſdem rationis cum ſublunari, quandoquidem ijſdem formis commenſurabitur, & eoſdem actus ordine tranſcendentali reſpiciet. Non poteſt autem negari quin tunc fiat vnum per ſe, quia ex pura potentia Phyſica, & ex actu Phyſico ſimul vnitis non poteſt non fieri ex natura ipſa rei vnum *per ſe*.

83. Reſpondeo non poſſe fieri vnum *per ſe* ex materia Cœleſti, & forma ſublunari, vel ex forma Cœleſti, & materia ſublunari: quia neque materia cœleſtis ad formam ſublunarem *per ſe* ordinatur; neque materia ſublunaris ad formam Cœleſtem: cum illa reſpiciat formam inſeparabiliter informantem, iſta verò ſeparabilem: illa ſit potentia tantùm ad formam, quam habet; iſta ad omnem corruptibilis corporis propriam.

TERTIA PARS SECTIONIS.

Vtrum eadem ſit ſpecie materia omnium Corporum Cœleſtium.

84. HÆc difficultas penitùs ſoluta remanet ex præcedenti controuerſia. Qui enim ſaluant incorruptibilitatem cœlorum contrà iſta ſublunaria, non obſtante identitate materiæ vtrorumque, faciliùs adhuc eam ſaluare poſſunt contrâ ipſa corpora cœleſtia inter ſe, vt patet, præſertim ſi eorum formæ ſubſtantiales ſint eiuſdem ſpeciei. Quæ enim ſic ſe habent, inter ſe pugnare non ſolent. Qui verò materiam cœleſtem diuerſam à ſublunari faciunt, non continuò aſtringuntur ad eandem diuerſitatem admittendam inter orbium cœleſtium materias, ad inuicem comparatas: tum ob eamdem rationem, ſi nimirum formæ Cœleſtes ſint eiuſdem ſpeciei: tum ob perfectionem eiuſmodi formarum, quæ capacitatem, & appetitum ſuæ quælibet materiæ omninò expleant. Verùm vt res tota dilucidiùs appareat, fundamenta vtriuſque partis, & eorum ſolutiones hîc apponam.

85. Quòd itaque materia vnius Cœli non differat à materia alterius, vt tenet Capreolus in 2. d. 12. q. vnicâ, a. 3. Soncinas 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

Metap. q. 10. & alij, ex eo ſuadetur, quia modus informandi ſeparabiliter, qui vnus eſt ſpecie, arguit in iſtis inferioribus vnam ſpecie materiam: ergo modus informandi inſeparabiliter, formis cœleſtibus communis, vnam tantùm ſpecie materiam deſignabit: maximè cùm non debeant multiplicari entia ſine neceſſitate.

86. Ad hoc reſpondetur negando paritatem: quia ibi non poteſt non eſſe diuerſus informandi modus, vbi materia ſic à ſua forma determinatur; & coërcetur, vt nullam aliam reſpiciat, aut appetat proximè, vel remotè, Materia autem lunæ vg ità à ſua forma limitatur, vt ad nullam aliam ſit in potentia: & ſimiliter forma Solis, materiam Solis, & ſic de alijs. Quod enim eſt potentia ad vnum ſolum, illud habendo, nullo ſibi poſſibili caret, & ità nullius habet priuationem.

Hinc ergo fit vt tot ſint modi informandi: ſpecie diuerſi in Cœlis, quot ſunt orbes cœleſtes, ac proinde tot materiæ diuerſæ. In ſublunaribus autem vnus eſt tantùm informandi modus ſpecie atomâ, quia quælibet forma relinquit materiam in potentia ad alias, & conſequenter cum earum priuatione: ideoque ſimili prorſus ratione materia ab omnibus afficitur, & cum libera potentia relinquitur.

87. Oppoſitâ verò ſententia tenetur ab Alberto magno tract. de 4. Coæuis, q. 2. a. 2. à Caietano 1. p. q. 66. a. 2. & alijs. Ratio eius eſt, quia, ſi materiæ illæ eſſent eiuſdem rationis, materia orbis Lunæ, reſpiceret formas aliorum Cœlorum, & earum priuationem haberet: ac proinde cœlum eſſet corruptibile.

88. Verùm vt iam diximus facilè vitatur huiuſmodi corruptibilitas, tum ponendo formas omnes cœleſtes eiuſdem ſpeciei: quia corruptibilitas non oritur ex priuatione cuiuſcumque formæ, ſed formæ tantùm contrariæ, ſeu diuerſæ ſpeciei ab ea, quam materia poſſidet. Agens enim non conatur inducere in materiam formam ſimilem ei, quâ materia informatur, ſed diuerſam vt patet. Tum etiam vitatur talis corruptibilitas, dicendo quamlibet formam cœleſtem carere contrario, ac proinde non poſſe expelli. Tum denique ex eo, quòd potentia materiæ cuiuſque orbis perfectè ſatiatur & expletur à ſua forma, ità vt aliam nec appetat, nec reſpiciat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

SECTIO IV.

De forma ſubſtantiali Cœli.

89. COmmũnis, & maximè recepta fuit apud Antiquos Philoſophos opinio cœleſtia corpora animata eſſe, adeò vt teſte Laërtio, & Diuo Auguſtino lib. 18. de Ciuitate Dei, c. 41. Anaxagoras apud Athenienſes damnatus fuerit, quòd Solem non aliquid animatum; vel Deum, ſed ignitum, & flagrantem lapidem dixiſſet. Inter cœteros autem precipuè Chaldæi, & Ægyptij huic opinioni adhæſerunt, & alij animam ſentientem cœlis tribuebant; Alij etiam rationalem.

Imò inter doctores Eccleſiæ Origenes in libro περὶ ἀρχῶν c. 7. corpora cœleſtia fecit animata. Et Auguſtinus lib. 2. de Geneſi ad literam, c. vltimo rem hanc ſub dubio relinquit: & in Enchiridio ad Laurentium, c. 58. etiam dubitat Vtrum ad ſocietatem Angelorum pertineant his verbis: *ſed nec illud quidem certum habeo, vtrum ad eamdem ſocietatem pertineant Sol & Luna, & cuncta ſidera, quamuis non nullis lucida corpora eſſe, non cum ſenſu, vel intelligentia videantur.*

90. Denique ipſe Diuus Thomas lib 2. contrà Gentiles c. 70. & 90. initio tenet intelligentiam mouentem dare eſſe cœlo per modum formæ ex mente Ariſtotelis, quem ibi ſequitur. Item q. vnica de Anima, a. 8. ad 3. expreſſè vtramque partem defendit his verbis: *propter argumenta vtramque partem ſuſtinentes dicamus aliquam ſubſtantiam intellectualem eſſe perfectionem corporis cœleſtis & formam, quæ quidem habet ſolam potentiam intellectiuam, non autem ſenſitiuam, vt ex verbis Ariſtotelis accipi poteſt in 2. de anima, & 11. Metap.. ſi autem habet intellectum tantùm, vnitur tamen corpori vt forma, &c.*

Quapropter, quamuis alibi contrarium, abſolutè doceat, eſt tamen in hoc problematicus, vt aduertit citato capite Ferrarienſis, §. *ad hanc difficultatem dicendum eſt.* Vnde non videtur hæc ſententia tam facilè erroris damnanda, vt à recentioribus fieri ſolet. Quapropter ibidem Diuus Thomas in fine capitis ait. *Hoc autem, quod dictum eſt de animatione Cœli non diximus quaſi aſſerendo ſecundùm fidei doctrinam, ad quàm nihil pertinet ſiue ſic, ſiue aliter dicatur.*

91. Nihilominus Diuus Hieronymus ſuper illud capitis 32. Deuteronomij *audite cœli quæ loquor*, & in epiſt. ad Pammachium, & Auitum, hanc opinionem ponit inter errores Origenis. Epiphanius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

verò, libro 11. Panarij; & D. Irenæus lib. 1. contrà hæreses, c. 11 inter errores Marcitarum, vel Marcosiorum. Iouerius item in summa Conciliorum tom. 2. in fine secundi Concilij Constantinopolitani quod est quintum generale refert verba hæc, quibus reprobatur hæc, Origenis sententia: *si quis dicit Cœlum, Solem, Lunam, Stellas, & aquas quæ supra Cœlos sunt animantes quosdam esse, & materiales virtutes, anathema sit.* De quo decreto mentionem facit etiam Nicephorus lib. 17. Eccles. Historiæ, c. 27. & 28.

92. Verùm in primis non constat certò an decretum illud fuerit à concilo illo editum. Præterea Origenes, Augustinus, D. Thomas, Aristoteles non dixerunt astra esse animantes, sed animâ intellectuali seu intelligentiâ esse informata: vnde Concilium nihil contrà ipsos definiret. Denique non damnatur Origenes præcisè ex eo quòd Cœlum fecerit animatum, sed quod dixerit creaturas spirituales propter peccata fuisse in corpora tum cœlestia, tum sublunaria detrusas; & ità mundum fuisse à Deo creatum in pœnam huiusmodi peccatorum, vt libro præcedenti recensuimus, q. 4. numero 50. Marcitæ verò vel Marcosii, vix aliqua de hac materia commenti sunt, licet de anima mundi per transennam aliquid dixerint: sed hoc nihil facit ad propositum.

93. Ex his inferes, Conimbricenses, Pontium, & alios malè asserere Diuum Augustinum absolutè retractasse quidquid de animatione cœlorum dixerat. Solùm enim retractat lib. 1. c. 5. in fine, quæ de anima Mundi dixerat in libro de animæ immortalitate, c. 15. lib. verò 2. retract. c. 7. tantùm indicat Solem, Lunam, &c. non esse animalia, quod aliquâ ratione poterat inferri ex his, quæ dixerat lib. 14. contrà faustum Manichæum, c. 12. Vnde ait: *in 14. de Sole, & Luna talia dicta sunt, tamquam sentiant, & ideò tolerent vanos adoratores suos: quamuis verba ibi accipi possint ab animali ad inanimale translata, modo locutionis, qui vocatur græcè metaphora.* Nihil ergo concludi potest efficax contrà animationem cœli per formam intellectualem, habentem potentias intellectiuas, & motrices tantùm. Tamen his non obstantibus.

94. Dicendum est primò Cœlos non esse animatos, nec animâ vegetatiuâ, nec sensitiuâ ità communiter Theologi cum D. Thoma 1. p. q. 70. a. 3. & q. vnica de spiritualibus creaturis, a. 6. & ferè omnes Philosophi. Probatur primò authoritate Diui Damasceni lib. 2. fidei orthodoxæ, c. 6. circa finem, vbi ait: Nullus animatos Cœlos, vel luminaria æstimet: inanimati enim sunt, & insensibiles. Idem docet sanctus Basilius Homilia 3. in hexameron, post medium. Item citatur Diuus Augustinus in libro de duabus animabus, c. 4. vbi dicat muscam esse Sole nobiliorem, quia viuat. Et nos alibi cum in hunc sensum citauimus, vt communiter solet; sed reuera lo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

quitur tantùm de luce, quæ cùm corporeis oculis sentiatur, animæ muscæ, quæ intellectu tantùm apprehenditur, postponenda est, quòd si illum loqui velis etiam de Sole, hoc de ipso vt visu tantùm percipitur, debet intelligi, hoc est, vt lucidus est. Qui sensus legenti manifestus erit. Vnde nihil ex hoc concludi potest contrà ea, quæ suprà dicebamus circa mentem Augustini de animatione cœlorum.

95. Probatur secundò ratione Diui Thomæ: quia vnio animæ ad corpus, non est propter corpus sed propter animam, quæ ad sui perfectionem corpore indiget. Nam materia est propter formam, non contrà & lib. 2. de anima, c. 4. textu 36. & 37. anima dicitur finis corporis. Animæ autem inseruit corpus quatenus vtile est, vel necessarium ad aliquas animæ operationes, quæ sunt quodammodò finis illius: operationes verò animæ vegetatiuæ, aut sensitiuæ non possunt competere cœlo: ergo neque ipsa animâ vegetatiua, aut sensitiua.

Minor ostenditur. Nam crescere, nutriri, & generare sunt operationes vegetatiuæ quæ corpori naturaliter incorruptibili, quale cœlum est, conuenire nequeunt: quia vt rectè docet Aristoteles lib. 1. c. 3. quiquid accrescit vel decrescit, quodammodo oritur, & interit, accessione, vel dispendio alicuius partis. Idemque in eo, quod nutritur, contingit & non apparet quo pabulo nutriri cœlum possit cùm cœtera omnia sint veluti atomus respectu ipsius. Quod denique generatur fit ex contrario, & in contrarium corrumpitur: quæ omnia sunt à Cœlo aliena.

Idem valet de anima sensitiua: cuius operationes sunt sensationes, & appetitiones, hæ autem cœlo non conueniunt, ex eo quòd omnes sensus fundantur super tactum, quo nullum caret animal, vt à contrarijs se tutari possit. Tactus autem requirit qualitates contrarias, & circa eas maximè versatur, tamquam circa proprium obiectum, hæ non competunt cœlo, quia corruptibile esset; ergo neque anima sensitiua.

96. Probatur tertiò: Anima est actus primus corporis organici, ex 2. de anima, c. 1. textu 7. nulla autem organorum distinctio in cœlo apparet, nulla partium officialium varietas, quæ eò maior cernitur in viuente, quò perfectius est, quia plures habet facultates, pluresque vitæ functiones, & operationes. Præterquam quòd talis organorum instructio simplicitati cœli repugnat: non potest ergo dici animatum animâ aut vegetatiuâ, aut sensitiuâ.

97. Probatur quartò: ex communi consensu cœlum mouetur ab intelligentijs: Si autem esset animatum, cùm sit perfectissimum corpus, deberet esse perfectissimum animal: & ità non egeret intelligentijs ad motum, quia viuentia mouent se ab intrinseco: inanime ergo est, & vitâ carens.

98. Dicendum est secundò, cœlum non esse animatum animâ intellectuali

intellectuali. Est etiam communis sententia, & Probatur primò ratione illâ tertiâ, quia omnis anima est actus corporis organici. Item ratione, quartâ, quia non indigeret intelligentiâ extrinsecùs mouente. Denique ratione secundâ, ex eo quòd vnio talis animæ ad cœlum non deberet fieri propter operationem intellectiuam, neque propter motum. Nam operatio intellectiua non exercetur per corpus: & consequenter non indiget corpore, nisi inquantum per sensus illiministrat Phantasmata. Cùm ergo Cœlum careat anima sensitiuâ, non oportet, vt propter operationem intellectiuam, animâ informetur. Neque etiam propter motum, quia ad hoc sufficit, vt ei vniatur per contactum virtutis, vt motor mobili, sicut docet Aristoteles 8. Phys. c. 5. textu 43.

99. Probatur quartò. Est enim incredibile, quòd anima aliqua indiuisibilis, & consequenter existens tota in qualibet parte corporis, quod informat, possit sufficere ad animandum corpus adeò vastum, & extensum, vt cœlum est, præsertim cœlum supremum quod omnia inferiora suo sinu continet, & complectitur. Hoc enim soli sapientiæ increatæ tribuitur Eccl. 24. *Gyrum Cœli circuiui sola*: & Theologi communiter negant Angelum, etiam supremum, posse tantum spatium occupare, & simul terræ, cœloque præsentem esse.

Confirmatur ex Aristotele 8. Phys. c. 10. textu 84. vbi motorem cœli constituit in circumferentia, & in ea parte circumferentiæ, in qua motus velocissimus est, nempe in circulo æquatore: ergo censet non animare cœlum, quia anima est tota in toto, tamquam in suo subiecto adæquato.

100. Probatur quintò: quia si forma cœli esset anima intellectualis, posset peccare, atque etiam mereri æternam fœlicitatem. Vnde vel sequeretur aliquod corpus cœleste moueri à malo spiritu; & itâ malos spiritus in administratione naturæ corporeæ Deo seruire: quod est inconueniens. Vel cœlum pertinere ad societatem Beatorum: cùm tamen ex solis Angelis, & hominibus talis societas componatur, vt ex sanctis doctoribus, & sacris paginis constat.

101. Probatur sextò: si aliquod cœlum esset animatum, hoc esset maximè primum mobile, vt pote cæteris perfectius, & superius; sed illud non est animatum, ergo nullum. Minor probatur, quia tunc eius anima, quæ ipsum moueret, moueretur per accidens ad motum illius: nam ex 8. Phys. c. 6. textu 51. moto corpore, mouentur omnia, quæ sunt in illo. At primus motor non mouetur, neque per se, neque per accidens, sed est omninò immobilis, ibidem, textu 52 ergo anima mouens primum cœlum, cùm ipsa sit primus motor ex Aristotele, non potest esse forma informans corporis cœlestis.

Confirmatur, quia hoc posito, non posset ostendi dari primum

motorem, omninò immobilem, eò quòd cœlum diuideretur in partem mouentem, & partem motam sicut omnia animalia, & ità moueret seipsum. Vnde opus non esset dari motorem separatum: & hoc modo omnes Aristotelis demonstrationes pro existentia primi motoris, hoc est, Dei, essent omninò vanæ.

102. Probatur septimò si forma cœli esset anima intellectualis motus eius non esset necessarius, sed liberè procederet ab ipsa, & ex appetitu, seu desiderio finis: ergo cœlum posset naturaliter ex se quiescere. Hoc autem est contrà Aristotelem 9. Metap. c. 8. textu 17. vbi ait non esse timendum ne stent cœli, quia non inest eis potentia contradictionis ad motum, & non motum.

103. Obijcies primò authoritatem Aristotelis lib. 2. de cœlo, c. 2. textu 13. vbi expressè asserit cœlum esse animatum: & propterea in eo admittendas esse positionum differentias, non solùm, quò ad nos, sed etiam secundùm se: *Cœlum* inquit, *animatum est, & habet motus principium. Manifestum est quod habet sursum & deorsum, & dextrum, & sinistrum.* Duodecimo item Metaphys. c. 7. textu 35. & 36. docet primum mouens, quod est omninò immotum, mouere tamquam desiderabile ab eo, quod mouetur, hoc est à cœlo: ergo sentit cœlum habere animam desiderantem. Et 2. de anima c. 3. textu 29. ait quibusdam animalibus inesse cogitatiuum, & intellectum, *vt hominibus: & si quid aliud huiusmodi est, aut etiam honorabilius:* per quod non potest intelligere nisi cœlum, quod proinde debet informari animá intellectiua. Sensitiua enim repugnat eius simplicitati & incorruptibilitati, vt ostensum est in prima conclusione. His rationibus vtitur diuus Thomas 2. contra gentiles citato c. 70. vt ostendat ex mente Aristotelis cœlum esse animatum.

104. Respondeo, Aristotelem, dum ait cœlum esse animatum, per cœlum intelligere aggregatum ex cœlo, & intelligentia motrice, quæ illi vnitur, non tamquam forma informans, & dans esse, sed vt motor mobili, & instrumento per contactum virtutis. Hoc enim modo illud aggregatum, & compositum dicitur mouere seipsum, & diuidi in partem motam, & mouentem, & habere positionum differentias in ordine ad motum localem, & illius principium, quod ibi esse intelligitur, vbi intelligentia consistit, nempe in Oriente.

Sicut enim in homine loci mutatio incipit a dextra, eò quòd hæc fortior est, & ad motum expeditior: ità in Cœlo pars illa dextra dicitur, à qua motus incipit, nempe oriens, loquendo de primo mobili. Sinistra verò est illi è diametro opposita, hoc est occidens. Rursus, quia pars illa, ad quam mobile fertur, dicitur anterior, ità pars Cœli, inter ortum, & occasum extensa, cùm Cœlum in illam motu suo vergat, anterior illius pars censetur: opposita veró, inter eadem orientis, & occidentis puncta, est posterior.

Dextrâ autem parte ad orientem positâ, caput ad polum antarcticum spectat vnde cùm caput sit pars hominis superior, polus antarcticus erit pars superior cœli, & arcticus inferior: atque ità cœlo cum intelligentia coniuncto conuenient secundùm se huiusmodi positiones, licet Metaphoricè. Lege quæ de his positionum differentiis dicimus in tractatu sphæræ, infrà.

Ad illud, quod additur ex 12. Metaph. dico cœlum habere animam, seu motorem qui mouet ex desiderio primi motoris simpliciter; sed hæc anima non dat esse cœlo, sed tantùm assistit, & mouet. Et eodem modo debet intelligi quod affertur ex 2. cœli.

105. Instabis: Si cœlum potest dici seipsum mouere, quia mouetur ab intelligentia sibi vnita per solum virtutis contactum, nauis poterit dici mouere seipsam, quia nauta illi eo modo coniungitur; itemque plaustrum tractum à bobus. Hoc autem est absurdum.

Respondeo, si nomine nauis intelligatur aggregatum ex naui, & nauta; & nomine plaustri, aggregatum ex plaustro, & bobus, non videtur hoc absurdum. Præterea disparitas satis magna potest assignari, quia ista vniuntur per contactum quantitatiuum, qui fit secundùm extrema, & ità illud, quod sic tangit debet esse extrinsecum tacto. Contactus autem intelligentiæ est contactus virtutis, qui intima penetrat: & ità fit magis vnum per se ex cœlo, & intelligentia, quàm ex nauta, & naui. Deinde intelligentia mouens habet virtutem determinatam ad talis corporis motum: & corpus, quod mouetur, habet naturalem aptitudinem, vt à tali Intelligentia sic moueatur: quod non reperitur in exemplis allatis. Vnde est potior ratio cur Cœlum dicatur se mouere.

106. Obiicies secundò illlud Ecclesiastes 1. *oritur Sol, & occidit & ad locum suum reuertitur, ibique renascens gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem: lustrans vniuersa in circuitu pergit Spiritus, & in circulos suos reuertitur.* Quod explicans diuus Hieronymus sic ait: *siue ipsum Solem spiritum nominauit, quod animet, & spiret, vigeat, & annuos orbis cursus expleat siue quod.*

Lucentemque globum lunæ, Titaniaque Astra
Spiritus intus alit; totàmque infusa per artus
Mens agitat molem.

Vbi videtur approbare mentem Poëtæ 6. Æneidos, quòd cœli sint animati. Et cofirmatur ex Psalmo 135. versu 5. qui fecit Cœlos in intellectu; id est, animâ intellectuali præditos.

107. Respondeo, diuum Thomam fateri multis in locis, vt q. 6. de potentia, a. 6. post medium q. vnicâ de spiritualibus creaturis, a. 6. & 1. p. q. 70. a. 3. diuum Hieronymum in hoc secutum fuisse Origenem, & existimasse cœlum animatum esse. Nihilominus dicendum est per *Spiritum* intelligi quidem solem ab Ecclesiaste, non ità

tamen quòd reuera sit Spiritus formaliter, sed quia suo influxu rebus inferioribus vitam inspirat, & fouet suo modo. Et sic quoque debet intelligi Diuus Hieronymus, qui non sumit Poëtæ versus in sensu eorum, qui volebant mundum esse animal quoddam, sed eos ad verum sensum reducens, per spiritum intelligit Dei potentiam, omnia mouentem, regentem, conseruantem.

108. Ad locum psalmi dico, sensum illius esse, quód Deus summâ intellectus sui sapientiâ cœlos creauerit, non verò quòd illis animam intellectu præditam, & informantem dederit quamuis Caietanus hanc interpretationem non à veritate alienam, neque absonam putet.

Cœli autem dicuntur enarrare gloriam Dei, materialiter inquantum sunt hominibus materia, & occasio laudandi vel enarrandi, vel exultandi. Vnde non potest hinc colligi eos esse animatos cum similia inueniantur in scriptura de montibus, & aliis inanimatis.

APPENDIX.

Pro animatione Cœli.

109. NIhilominus, si quis quæstionem istam problematicè sustinere voluerit cum Diuo Thoma, & Ferrariensi, locis numero 90. citatis, sic poterit respondere ad argumenta facta à numero 98.

Ad primam quidem quâ dicitur animâ actus corporis organici, illam definitionem conuenire tantùm animabus rerum corruptibilium, si per organicum intelligatur corpus habens diuersa organa, situ, figurâ, & complexione distincta: quia hæc simplicitati cœli repugnant. Vt autem conueniat omni animæ, organicum debet sumi pro corpore sufficienter disposito ad animam, & operationes eius, vt ita possit dici vitam habere in potentia, siue habeat diuersas partes officiales, & varietatem organorum siue non. Et hoc modo ratio organici potest cœlo competere.

110. Dici etiam potest cœlum habere sufficientem partium diuersitatem vt uocetur organicum, propter maiorem, & minorem raritatem, & densitatem, quæ in variis eius partibus cernitur. Per huiusmodi quippe diuersas partes intelligentia mouens potest diuersimode agere in hæc inferiora ità vt diuersæ virtutes illarum par-

tium sint diuersi influxus animæ cœli in sublunaria.

Timet autem Ferrariensis, ne quis inde inferat se admittere in anima cœli alias potentias præter intellectum, & voluntatem, affixas diuersis huiusmodi partibus cœli: ideoque asserit solâ voluntate, & intellectu, mediante motu cœli illos diuersos effectus in istis inferioribus efficere per illas diuersas partes.

111. Verùm in primis negandum non est, quin præter raritatem, & densitatem sint in materia cœli, vel in ipso cœlo, quædam qualitates conseruatiuæ vnionis animæ cum materia, & consequenter propriæ animæ dispositiones, contrario carentes, vt materiam debito, & connaturali modo informare possit, eique inseparabiliter inhærere.

Præterea existimo, alias etiam qualitates illi conuenire, quæ sint aptæ ad operandum in hæc inferiora, cuiusmodi est lux, quæ sine dubio inhæret ipsi Soli tamquam propria qualitas, & multò intensior quàm in reliquo cœlo, aliisue sideribus. Huiusmodi etiam sunt, quas vocant occultas, & quæ vim habent producendi frigus, & humiditatem, aliosque mirificos effectus, vt tangemus in decursu. Non enim est credibile quòd anima vi solius voluntatis, & intellectus hæc omnia efficiat: Et diuersitas illa partium, cùm ex parte solius materiæ se teneat, non potest ad hoc actiuè concurrere.

Denique secundùm illos, qui formam corporeitatis, aut formas partiales in viuentibus admittunt, poterunt etiam in cœlo constitui iuxtà diuersitatem partium quò ad raritatem, & densitatem, & ità diuersos influxus in hæc sublunaria immittere, diuersosque effectus causare. Quapropter anima cœli, licet non sit eiusdem rationis cum humana, nec proinde sensitiua, aut vegetatiua, potest nihilominus prædictas potentias ab intellectu, & voluntate diuersas, aliasque similes naturaliter postulare.

112. Ad secundam rationem fatendum est cœlum in suo motu non indigere vllâ Intelligentiâ, extrinsecùs mouente, nisi per modum finis, & appetibilis. Ex mente enim Aristotelis, vt patet 12. Metaph. c. 7. & 8. textu 36. & 48. & aduertit Diuus Thomas ibi & q. vnicâ de spiritualibus creaturis, a. 5. & opusc. 15. quod est de Angelis, c. 2. tres sunt motores in quolibet cœlo ex inferioribus, vnus est simpliciter primus, & omnibus communis: duo alij sunt proprij & alter mouet vt anima alter verò vt proprius finis.

Vnde omnes motus cœlestes, effectiuè procedentes ab intelligentijs, sibi vnitis, siue per modum formæ, siue per modum motoris respiciunt alias intelligentias separatas, à quibus causantur per modum causæ finalis, quatenus propter illas exercentur à motoribus coniunctis & ad illas ordinantur, vt ad finem, ità vt tandem & motus, & motores, siue coniuncti, siue separati, ad vnum primum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

mouens immobile, vt ad finem & bonum perfectissimum ordinentur: de quo sic loquitur Diuus Thomas initio lectionis in 12. Metaph. *dicitur autem primum mouens mouere sicut appetibile, quia motus cœli est propter ipsum sicut propter finem, causatus ab aliquo proximo mouente, quod mouet propter primum mouens immobile, vt assimilet se ei in causando, & explicet in actum id, quod est virtute in primo mouente.*

113. Ad tertiam concedo, Intelligentiam non vniri Cœlo præcisè propter operationem intellectiuam, neque propter motum præcisè, quia reuera posset vtrumque præstare, licet esset separata; sed ei vnitur, tum quia ex se habet nobilius esse coniuncta quàm separata: tum quia cœlum maiorem inde dignitatem consequitur: tum denique ex eo quòd actio virtutis eius actiuæ perfectior est.

Hæc omnia docet Diuus Thomas lib. 2. de Cœlo, lectione 3. litera *a.* his verbis: *quantum ad naturale esse ipsius animæ, melius est ei esse in corpore, quia per hoc consequitur perfectum esse speciei. Vnde si sit aliqua substantia spiritualis, cuius virtus sit determinata ad motum Cœli quod mouet sine labore, nobilius est ei eße in tali corpore, quàm esse separatam, quia perfectior est actio, quam quis agit per instrumentum coniunctum, quàm per instrumentum separatum.*

114. Ad quartam nego, intelligentiam non posse informare tantum corpus, quale est cœlum. Cùm enim sit ordinata ad illud, consequenter eius natura proportionata est ad occupandum tantum spatium. Adde quòd quælibet substantia indiuisibilis est sublatâ quantitate, & secundùm quosdam Thomistas, nullas habet partes intra lineam substantiæ, etiam sub quantitate. Si ergo forma cœli, posito quòd non sit anima, potest sic indiuisibilis existens, totam cœli materiam informare, cur non poterit Intelligentia, multò perfectior idem præstare. Quod dicitur de Angelo respectu occupationis spatij, incertum est in Theologia. Vnde nihil hîc efficaciter concludit.

115. Ad confirmationem dicendum est Aristotelem velle intelligentiam, quæ cœlum effectiuè mouet, esse in toto cœlo secundùm substantiam: in circumferentia autem & in ea parte, in qua motus velocissimus est, secundùm efficientiam motus, & executionem virtutis motricis, vt ibi explicat Diuus Thomas, non autem secundùm determinationem suæ substantiæ.

116. Ad quintam Respondeo cum Diuo Thoma, de spiritualibus creaturis a. 6. ad 4. in 2. parte & q. vnica de anima, a. 8. ad 4. quòd ex electione diuina per auxilium gratiæ, plures creaturæ spirituales præseruatæ sunt à peccato, inter quas posset aliquis ponere animas corporum cœlestium, præsertim si, vt vult Damascenus lib. 2. c. 4. in principio, Angeli, qui peccauerunt, fuerunt de numero eorum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

qui corporibus corruptibilibus præsunt, & sunt inferioris ordinis. Neque absurdum est huiusmodi Intelligentias, & cœlorum animas in societate Angelorum computari, vt ex Diuo Augustino retulimus suprà, numero 89.

117. Ad sextam Respondeo primò, ipsum primum mobile, & omnes inferiores cœlos esse animatos, & intelligentias eorum motrices, quæ eorum animæ dicuntur, moueri omnes per accidens ad motum totius, sicut anima animalis ad motum totius animalis; quando autem Aristoteles ait primum motorem non moueri per se, neque per accidens, loquitur de primo motore simpliciter, qui est omninò separatus: quod etiam potest intelligi de motoribus alijs separatis, qui non mouent effectiuè, sed per modum appetibilis, & proprij finis, vt explicatum est numero 112. Vel certè tantùm vult primum motorem non moueri per accidens motu facto ab alio, extrinsece sicut inferiores mouentur ratione orbium motorum à supremo.

118. Respondeo secundò, nullam huiusmodi intelligentiam moueri, etiam per accidens propriè loquendo: quia vt docet Diuus Thomas 1. p. q. 51. a. 3. ad 3. & in 1. sent. d. 37. q. 4. a. 1. ad 4. *nihil mouetur per accidens moto eo in quo est, nisi definitiuè sit in eo, ità quòd non in alio: sicut anima mouetur per accidens moto toto corpore, & non motâ manu tantùm.* Cùm ergo Intelligentia vniatur cœlo secundùm totum, & Cœlum non recedat à loco secundùm se totum, sed in eodem vbi remaneat, licet partes eius locum mutet: consequenter Intelligentia non potest propriè dici moueri, etiam per accidens, ad motum cœli. Idem docet in 2. d. 8. a. 4. ad quartum quæsitum.

119. Ad confirmationem, quæ videtur vrgere præsertim contrà secundam istam responsionem, nego sequelam: quia licet cœlum diuidatur in partem mouentem, & partem motam, atque ità dicatur moueri à seipso; tamen necesse est dari alium motorem, qui moueat per modum appetibilis, & non sit pars alicuius mouentis seipsum, sed omninò separatus: & illum inuestigat Aristoteles 12. Metap. c. 7. textu 36. ex isto primo motore coniuncto, qui est pars mouentis seipsum, quatenus iste non mouet, nisi ex appetitu alicuius desiderabilis, quod est illo superius in mouendo: quia appetens est mouens motum, appetibile verò mouens immotum.

Quapropter fatendum est Aristotelem à capite 6. libri octaui Phys. vsque ad 9. non integrè demonstrasse, motorem simpliciter primum, esse substantiam separatam, sed omnia quæ ibi dixit, possunt saluari ponendo primum motorem esse animam primi mobilis: à capite verò nono illud demonstrat, ostendens illum esse infinitæ virtutis, & non esse virtutem in corpore, ac proinde non informare Cœlum per modum actus, & animæ: quod idem probat 12. Metap. c. 7.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

120. Ad ſeptimam concedo motum cœli liberum eſſe ex parte intelligentiæ mouentis, neceſſarium autem ex parte ipſius corporis cœleſtis & ità habitâ ratione motoris poſſe cœlum quieſcere, non autem habitâ ratione principij paſſiui: quomodo debet Philoſophus intelligi. Quòd ſi dicatur ſimpliciter ipſum neceſſariò moueri, erit tantùm neceſſitas ex ſuppoſitione finis, vt aduertit Diuus Thomas 12. Metap. lectione 7. ſub finem, quatenus Intelligentia mouens non poteſt aſſimilari Deo in agendo abſque motus perpetuitate, licet abſolutè loquendo poſſit ceſſare à motu. de his ſatis.

SECTIO V.

Vtrum forma vnius Cœli, vel aſtri ſit ſpecie diuerſa à forma alterius.

121. Dicendum eſt primò Cœleſtes Sphæras, poſito quòd plures ſint, ſpecie inter ſe diſtingui, ac proinde formam ſubſtantialem vnius eſſe eſſentialiter diuerſam à forma ſubſtantiali alterius. Ità Diuus Thomas lib 12. Metaph. lectione 9. litera, *e* circa medium, libro 2. de Cœlo, lectione 10. litera *b.* ſub finem & lect. 16. poſt medium. Et 2. contra Gentiles c. 93. ratione 3. & 5. Ferrarienſis, eodem libro, c. 92. aliquantò poſt principium, vbi vniuerſaliter aſſerit corpora cœleſtia non eſſe plura eiuſdem ſpeciei, & alij multi contra Auerroem, Arriagam, & alios exiſtimantes eamdem ſpecie formam cœlis omnibus ineſſe, contrà quos.

Probatur primò, quia orbes cœleſtes naturâ ſuâ diuerſa loca poſtulant: ergo diuerſas habent ſpecie formas. Conſequentia videtur certa. Nam ſicut ex eo quòd ignis naturâ ſuâ exigit eſſe ſuprà aërem, aër ſuper aquam, & terra ſub omnibus, rectè inferimus hæc corpora inter ſe ſpecificè diſtingui: ità optimè conſequitur ſpecifica diſtinctio inter ſphæras cœleſtes ex eo quòd orbis Lunæ poſtulat naturaliter ſubeſſe orbi Mercurij, iſte orbi Veneris, & ità de reliquis.

122. Probatur ſecundò: quia illa, quæ ſpecie conueniunt, eaſdem ſibi vendicant proprietates, eaſdem operationes, eadem munia, vt patet in alijs rebus, in quibus ſunt plura eiuſdem ſpeciei indiuidua: ergo quæ diuerſas habent proprietates, operationes, effectus, munia, diuerſam quoque ſpecie naturam, & eſſentiam ſibi vendicant. At hæc in ſphæris cœleſtibus maximè diuerſa ſunt, vt longâ experientia notarunt Aſtrologi. Nam aliæ humectant, aliæ exſiccant, aliæ ventos, aliæ tempeſtates excitant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

Isti enim effectus non tantùm astris, sed & ipsis cœlis conueniunt, vt inter cœteros obseruat Maginus, & meritò. Cùm enim multi cœli vnicum astrum possideant, absurdum esset dicere reliquas totius vnius cœli partes nihil agere in hæc sublunaria. Quòd si astra non differant essentialiter à suis sphæris, vt probabile est, certiùs adhuc demonstrabitur specifica cœlorum diuersitas: quia euidenter appareret diuersos esse sydërum effectus, vnde diuersa essentia meritò infertur.

123. Probatur tertiò, cùm enim motus cœlestium corporum sit naturalis, oporteret vt singulis idem, seu vniformis motus competeret quia naturalitas motus sequitur formam quod patet euidenter, esse falsum, maximè in orbibus planetarum. Igitur, quia orbes omnes proprios habent motus iuxtà propriam inclinationem, & exigẽtiam: habent quoque propriam & diuersam specie formam inter se.

124 Probatur quartò: quia ad perfectionem corporum cœlestium pertinet, vt non sint plura eiusdem speciei. Multiplicatio enim secundùm speciem, cùm formalis sit, hoc est, proueniens ab actu, & forma, perfectior est, quàm multiplicatio secundùm indiuidua quæ materialis est, & materiam sequitur. Cùm ergo corpora cœlestia perfectissima sint ob suam incorruptibilitatem, & virtutem vniuersalem, quam in omnia sublunaria exercent, non debet illis multiplicatio materialis attribui, sed formalis.

125. Probatur quintò: non ex alia causa multiplicantur indiuidua eiusdem speciei in istis inferioribus nisi vel quia non possunt semper durare: & ideò natura, sempiternitatis auida, continuâ indiuiduorum successione illam quantum potest, attingit, vt obseruat Aristoteles 2. de Anima, c. 4. textu 34. & 35. vel quia vnum solum non potest perfectam speciei operationem exequi, & ideò alterius ope indiget, vt maximè patet in hominib⁹. Vnde huiusmodi multiplicatio prouenit ex aliqua impotentia, & imperfectione quæ, nõ cadit in cœlestes orbes: sunt enim incorruptibiles naturà suâ, & ità possũt singuli perpetuò durare. Quilibet etiam habet perfectam virtutem suæ speciei ad exequendum, & complendum in vniuerso illud, ad quod ordinatur ex ratione suæ speciei, vt non egeat ad hoc alijs indiuiduis similibus.

Adde quòd si materia cuiusque orbis, specie distincta sit à materia alterius, vt probabiliter ostensum est numero 86. & 87. consequitur euidenter, à qualibet exigi formam, specie ab alia diuersam.

126. Obiicies primò: omnibus cœlis inest idem specie motus: ergo & eadem specie forma, quandoquidem naturalitas motus sequitur naturalem exigentiam formæ. Antecedens patet primò ex eo quòd cœli omnes mouentur super eandem specie lineam, nempe circu-

larem. Secũdò: quia ostendi non potest, quod terminus motus vnius, sit illi naturalis potius, quàm terminus alterius ex eo præcisè quòd vnus orbis supponatur alteri: alioquin superficies concaua haberet motum specie diuersum à motu conuexæ, quia quælibet tendit ad diuersum terminum.

127. Respondeo negando antecedens. Ad eius probationem dico motum circularem non secùs ac figuram sequi cœlestes orbes secundùm naturam generis, in quò omnes conueniunt: sed hoc non impedire, quò minùs motus particulares sint specie diuersi, saltem physicè, quatenùs exercentur in locis diuersis, proüt natura vniuscuiusque cœli postulat. Sic enim habent terminum, seu *vbi* specie diuersum. Nec valet quod dicitur de superficie concaua, & conuexa eiusdem cœli quia debet haberi ratio totius orbis, qui secundum se totum, & omnes suas partes ad vnum totalem situm, seu *vbi* respicit,

128. Obijcies secundò: si omnes cœli essent diuersi specie, non darentur tantùm quinquè corpora simplicia, sed multò plura, contrà Aristotelem, qui lib. 1. de cœlo, c. 2. ostendit præter quatuor elementa admittendam esse quintam aliquam substantiam, nempe Cœlum.

129. Respondeo, Aristotelem ibi tantùm probare, præter quatuor elementa, concedendam esse quintam substantiam, essentialiter ab ipsis diuersam, cui motus circularis conueniat, non definiendo vtrum talis substantia sit vna numero, vel specie tantùm, de quo tunc non disputabat.

130. Obijcies tertiò: diuersi cœlorum effectus non arguunt diuersam eorum speciem: ergo nihil efficaciter potest illam probare. Consequentia per se constat. Antecedens ostenditur in cœlo stellato, cuius stellæ sunt eiusdem speciei cum ipso, quandoquidem continuantur cum eo, nec aliùd sunt quàm partes eius densiores, & magis compactæ sicut sunt nodi in arboribus, & tamen diuersos habent effectus. Nam canis agit in rabiem canes terrestrés. vrsa minor trahit, & vertit ad se magnetem, &c.

131. Respondeo primò negando Antecedens. Ad probationem dico, stellas fixas differre specie à suo cœlo, imò & inter se, saltem plurimas: atque adeò non esse illi continuas, sed contiguas tantùm, & vt gemmas in annulo: quod satis probant diuersi earum influxus, & varietas effectuum, quos in istis inferioribus causant, vt obseruarunt astronomi.

132. Respondeo secundò: quamuis diuersitas effectuum non esset sufficiens argumentum in stellis fixis, distinguendi eas specie à suo cœlo, idem non sequeretur in cœlis distinctis. Ratio disparitatis est, quia quæcumque operatio conuenit vni indiuiduo, conuenire potest cœteris omnibus eiusdem speciei, vt de se notum est: & ità diuersæ

operationes in diuersis suppositis non possunt non arguere diuersas naturas.

At idem non sequitur respectu eiusdem suppositi, seu compositi, aliquà ratione heterogenei ob diuersas qualitatum complexiones, & partium compositiones. Hoc enim modo, quamuis cor, cerebrum iecur sub eadem specifica, & essentiali ratione conueniant, secundùm eos, qui formas partiales in viuentibus negant: tamen cor vim calefaciendi, cerebrum autem refrigerandi sibi vendicat. Iecur sanguinem efficit, stomachus chylum, &c. variæ autem stellæ sunt veluti diuersæ partes, organa, & membra firmamenti.

133. Obiicies denique: ea, quæ in rebus inferioris ordinis diuisa, & sparsa sunt, debent esse vnita in rebus ordinis superioris, vt communiter doceri solet. Cùm ergo natura sublunaris imperfecta & caduca tantam formarum diuersitatem, & multitudinem contineat, æquũ est, vt natura cœlestis incorruptibilis, & perfecta omnes suas formas sub vna colligat specie: & ità omnia eius corpora, saltem ea in quibus nullum distinctionis vestigium cernitur, vt sunt ipsi orbes in vnà specie atoma conueniant.

134. Respondeo negando, semper verum esse, quæ dispersæ sunt in inferioribus, debere vnita contineri in ordine superiori: alioquin vnica numero forma deberet existere in mundo cœlesti: quia plures sunt in sublunari.

Deinde illud commune dictum sufficienter saluatur in perfectione cuiuslibet formæ cœlestis, quæ in se continet vnitas perfectiones formarum corruptibilium, cùm ea ad earum generationem, & conseruationem concurrat.

Tertiò formæ cœlestes ex opinione opposita multiplicantur numero; ergo rationabilius est ex hoc ipso eorum fundamento, vt multiplicentur specie; quià, vt diximus numero 124. multiplicatio secundùm speciem nobilior est, quam multiplicatio secundùm numerum: & ità ad perfectionem cœlestis mundi magis facit, quod sint plura corpora secundùm speciem; quam plura secundùm numerum tantùm.

Denique existimat D. uus Thomas 2. contrà Gentiles c. 92. ratione 3. ordinem vniuersi exigere, vt quæ sunt in eo ordinis superioris, & nobilioris, excedant quantitate, vel numero res ordinis inferioris secundùm gradum essendi. Vnde concludit intelligentias excedere in numero omnium rerum materialium multitudinem. Non est igitur necesse quòd plures species mundi sublunaris adunentur in vna specie mundi cœlestis: quin potiùs ex hac ratione deberent magis adhuc multiplicari.

135. Dicendùm est secundò, astra, omnia, tum à se inuicem, tum à suis orbibus specie distingui. Hæc conclusio probatur iisdem

rationibus. Planetæ quippe diuersos habent situs, diuersos effectus & proprietates, vt tangemus infrà. Idemque de stellis fixis debet esse iudiciũ. Neque enim verisimile est, eas omnes æquali a centro distantia remoueri. Quòd autem diuersos habeant effectus, constat ex Astronomorum sensu & ex eo quòd planetæ secundùm diuersam positionem, aspectum, & coniunctionem ad ipsas, diuersos quoque effectus in his inferioribus producunt, vt maximè patet in Sole, & Luna secundùm quod diuersa Zodiaci Signa percurrunt.

136. Quòd verò etiam à suis orbibus specificè distinguantur, adhuc videtur certius: maxima enim cernitur differentia quò ad externam speciem inter astra, & cœlestes orbes: quod non leue signum est latentis distinctionis quò ad essentiam. Præterea magis distinguntur sidera à cœlis, quàm à se inuicem, vt ostendit communis eorum pulchritudo, lux, & fulgor: sed inter se distinguntur specie; ergo & à cœlis. Denique maiorem habent densitatem, lucem maiorem, diuersos motus, aliasque multas proprietates, quæ orbibus ipsorum non conueniunt: quamuis dici possit hæc discrimina esse tantùm accidentalia, præsertim respectu orbium, quibus affixa, & continua sunt, si cui continua sint.

137. Neque obstat quod ait Aristoteles 2. de Cœlo, c. 7. textu 41. *Rationabilissimum itaque est, & ea, quæ à nobis dicta sunt, consequens, vnumquodque astrorum ex hoc asserere esse corpore, in quo lationem habet* Solùm enim intendit illa esse eiusdem naturæ cum Cœlis genericè, non autem specificè, vt ibi notat Diuus Thomas lect. 10. littera *b.* dubitatione 2. hoc est esse naturæ incorruptibilis, simplicis, & diuersæ ab elementari, sicut Cœlum in quo mouentur, licet alioquin intrà genus illud diuersam sortiantur speciem.

138. Dicendum est tertiò, cœlestes orbes eum seruare dignitatis ordinem, quem seruãt in situ: hoc est, eò nobiliores esse, quò altiores. Idemque de Planetis iudicandum est nisi fortè Solem excipias. Ità docet Diuus Thomas 12. Metap. lectione 9. literâ c. oppositum tamen asserit Ricardus in 2. d. 15. q. 5. circa secundum principale, tribuens quarto Cœlo, in quo Sol residet, primatum dignitatis, & perfectionis.

Probatur conclusio primò authoritate Aristotelis 12. Metaph. citato, c. 8. textu 44. vbi expressè docet, ordinem intelligentiarum, Cœlos mouentium, esse secundùm ordinem lationum & mobilium. *Quòd igitur substantiæ sunt*, inquit, *& harum quænam prima, quæue secunda, secundùm eum ordinem, quem & lationes siderum habent patet.* Censet ergo superiorem orbem moueri à superiori, seu nobiliori intelligentia, & inferiorem à minus perfecta. vt ergo sit conformitas inter motorem, & mobile, oportet vt Cœlum, quò superius, eò nobilius sit.

139. Probatur secundò: quia conueniens est vt idem ordo reperiatur in mundo cœlesti, qui reperitur in Angelico, & elementari: sed inter res istorum duorum idem est ordo situs & dignitatis: Nam prima Hierarchia perfectior est secundâ, & ista perfectior est tertiâ, vt docent Theologi ex D. Dionysio, c. 6. cœlestis Hierarchiæ. Et inter elementa, ea, quæ superiori loco eminent, sunt inferioribus præstantiora, vt ostendemus libro sequenti: ergo & cœlestes sphæræ, quò superiori loco stabilitæ sunt, eò nobiliori dignitatis gradu excellunt.

Probatur tertiò ex eo quòd alioquin maxima esset dissonantia in hoc vniuerso, & eius ordo, & harmonia non rectè constaret, si ea quæ nobiliora sunt, ignobilioribus subiecta essent, præsertim in corporibus cœlestibus, quæ, sicut præcipuum in vniuerso locum obtinent, ità ordinem, & debitam in eo dispositionem seruare, & æmulari præ cœteris debent. Vnde non diceretur Deus omnia in numero, pondere, & mensura constituisse.

140. Probatur quartò. Constans enim est sententia Aristotelis, quam exprimit 4. Physicorum, cap. 5. textu 49. & aduertit Diuus Thomas loco citato in 12. Metaphys. quòd in corporibus illud, quod est continens, se habet ad contentum, sicut totum ad partem: totum autem habet rationem formæ respectu partis: & ità Cœlum superius, cùm sit continens respectu inferioris, ipso perfectius est, formalius, & dignius. Et sanè hoc conuincitur ex firmamento, cuius suprà cœteros orbes inferiores excellentiam denotant tot, tantæque stellæ, admirabili splendore collucentes, & mirificos effectus in his inferioribus edentes, maximè vbi zodiacus extenditur, qui à vita, quam sublunaribus impertit, nomen sortitus est.

Quòd verò de planetis inter se, non aliter sentiendum sit, ex eo consequitur, quia Cœli eorumque motus sunt propter astra, vt docet Aristoteles 12. Metaph. c. 8. textu 48. ideóque superior planeta, ad quem ordinatur totus suus orbis, debet esse excellentioris naturæ, & perfectioris virtutis, quam planeta inferior.

141. Dixi autem, *nisi fortè Solem excipias*: quia reuera videtur ipse rex cœterorum planetarum, imò omniũ omninò siderum, quippe qui omnia magnitudine, & globi sui mole superet, pulchritudine vincat, luce, & splendore antecellat aliorum planetarum motus regat, & moderetur, in eorum medio, tamquam Apollo in medio musarum constitutus. Quo nihil in hoc mundo visibili ad spectandum gratius, nihil ad rerum generationem fœcundius, nihil denique ad totius vniuersi remotissimos, & occultissimos recessus penetrandos efficacius. Et ità ad commune naturæ bonum necesse fuit, vt in quarto planetarum cœlo situs esset, vnde, tamquam è regni medio, cœtera omnia viuifico sui splendore foueat, & administret.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

Si ergo Solem cœteris astris, naturæ dignitate præferamus, fatendum erit non eumdem esse ordinem dignitatis, & situs. Et si orbium excellentiam, astrorum excellentiâ metiamur, fatendum quoque erit cœlum Solis esse cœteris perfectione naturæ præferendum.

142. Nihilominus Diuus Thomas citato loco Metaphysicæ, vbi hanc de Sole dubitationem sibi proponit, vniuersaliter asserit Planetas superiores perfectiores esse, & altioris, atque vniuersalioris virtutis, operando effectus diuturniores quo magis accedunt ad supremam sphæram, quæ ad permanentiam rerum in suo esse tuendam, & stabiliendam ordinatur. Vnde ex Ptolemæo in quadripartito, ait virtutem Saturni, eiusque effectus extendi ad vniuersalia loca, & tempora, Iouis ad annos, Martis Solis, Veneris, & Mercurij ad menses, Lunæ verò ad dies.

143. Quapropter tres superiores ordinantur ad ea, quæ rei existentiam secundùm se concernunt; reliqui verò motum rei existentis respiciunt: ità vt Saturno tribuatur ipsius esse rei stabilitas: Ioui autem bona rei habitudo: Marti denique Virtus propellendi nociua, & à contrarijs se tuendi. At Sol maximé virtutem suam exercet in motibus istorum inferiorum, quasi vniuersale principium motus. Venus præcipuè respicit generationem substantialem, ad quam alij particulares motus ordinantur in sublunaribus. Mercurius verò maximè tendit ad indiuiduorum distinctionem, & multiplicationem in eadem specie: & ideò multiplicem habet motum suprà reliquos Planetas, cum ijs virtutem suam miscet, & naturam quodammodo induit eius, cum quo coniungitur. Lunæ denique proprium est disponere materiam ad recipiendas aliorum impressiones, easque veluti deferre, & applicare ipsi materiæ. Vnde quò superius fuerit corpus cœleste, eò vniuersaliorem, & perfectiorem habebit effectum, & consequenter perfectius erit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

APPENDIX.

Quòd Cœli non differant specie inter se.

144. COEterùm, posset alicui non arridere tanta cœlestium corporum distinctio secundùm speciem, præsertim in ipsis sphæris, seu orbibus, in quibus nulla fermè accidentium diuersitas apparet. Ideò lubet solutionem argumentorum oppositæ sententiæ, quæ à numero 121. tradidimus, hîc apponere.

Respondeo igitur ad primum, incertum esse, vtrum Cœli naturâ suâ postulent ordinem illum, quem habent in situ locali; an potiùs, quia author naturæ, alijs alios fecit maiores, vnde oporteat majores esse suprà alios, quia intrà minores contineri nequeant.

Deinde: altior locus non infert necessariò naturam essentialiter perfectiorem, cùm ex aduersarijs multis, Sol sit omnium syderum præstantissimum, & tamen in quarto Cœlo residet. Imò cœlum illius dicitur esse essentialiter perfectius cœteris. Igitur ex situ Cœlorum non potest argui natura nobilior; ergo neque specie diuersa.

Tertiò: Partes eiusdem Cœli, saltem Homogeneæ, sunt eiusdem speciei, & tamen aliæ alijs superiores sunt: sicut etiam contingit in terra, aëre, & alijs elementis, ergo quod vnum cœlum sit in loco superiori, & aliud in inferiori, non concludit distinctionem eorum specificam.

145. Ad secundum respondetur ex his, quæ dicuntur in tertia obiectione, quod nempe stellæ fixæ, licet eiusdem sint speciei cum suo cœlo, habent tamen effectus diuersos, tum comparatæ inter se, tum ad suum cœlum.

Deinde: negandum est orbes cœlestes habere diuersos effectus, & diuersas proprietates secundùm se: sed tantum ratione syderum, quæ secum deuehunt. In se autem considerati habent tantùm influxus communes, & virtutem generalem producendi lucem, quatuor primas qualitates, & si quid aliud omnibus conueniens occurrat.

146. Ad tertium patet solutio ex prima obiectione. Motus enim circulares sunt omnes eiusdem speciei, sicut omnes circuli formaliter sumpti. Et quamuis fiant in diuersis *vbi*, hoc est omninò per accidens, prouenienens solùm ex beneplacito authoris, qui orbes constituit in di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

uersis locis, absque vlla naturali exigentia ipsorum orbium vt ostensum est in solutione primi.

Adde, quòd vix potest ostendi, motum circularem esse cœlis naturalem, si non procedat effectiuè à forma quod ista opinio negat. Nam, vt ait Diuus Thomas in 4. d. 48. q. 2. a. 2. *non est magis naturalis Soli accessus ad punctum Orientis, quàm recessus ab eo*: quia reuera, si cœlum secundùm se præcisè spectetur iuxtà priuatam, & particularem naturam, non magis videtur respicere motum, quàm quietem, neque hunc motum potius, quàm alium, vt tetigimus lib. 1. Phys. q. 5. numero 74.

147. Quartum argumentum non vrget: quià omnis perfectio possibilis non est concessa vniuerso, sicut ostensum est libro præcedenti, q. 4. sectione 3. & ità opus non est dicere, quòd cœli multiplicentur secundùm speciem potiùs, quàm secundùm numerum in eadem specie, cùm sine necessitate non sit admittenda pluralitas, & distinctio specierum; alioquin in istis inferioribus idem esset concedendùm, quia mundus esset perfectior, si in eo tot essent substantiæ specie distinctæ, quot sunt distinctæ numero.

148. Ad quintum fatendum est naturam multiplicare indiuidua ad conseruandam speciem in rebus corruptibilibus, sed non ob eam tantùm rationem: verùm etiam vt mundum exornet & eorum copiâ locupletet. Euidenter enim apparet, non esse necessariam tantam illorum multitudinem ad speciem conseruandam, cum species Phœnicis, alioquin corruptibilis, per vnicum, vt aiunt, perpetuò subsistat. Vnde fateri oportet, alium adhuc huiusce multiplicationis esse naturæ finem.

149. Illud autem, quod in eodem argumento ponitur, quodlibet cœlum habere perfectam suæ speciei virtutem, ad exequendum totum id, ad quod secundùm rationem talis speciei ordinatur, facilè negari potest. Iuuant enim se mutuò cœlestes orbes, non secùs ac sidera ipsa, in productione suorum effectum. Vnde, si multæ stellæ, multi planetæ sæpe coniunguntur ad eumdem numero effectum producendum, quid cogit asserere, eos non agere per eamdem specie virtutem? ergo idem de ipsis orbus æquum est Iudicare. Eadem autem specie virtus eamdem specie essentiam denotat.

SECTIO

SECTIO VI.

Vtrum Cœlum ſit incorruptibile.

150. QVamuis ſectione 2. præcedenti oſtenderimus Cœlum non eſſe aliquod ex quatuor elementis, neque mixtum ex ipſis compoſitum, non ſtatim probatum eſſe cenſendum eſt, ipſum corruptibile non eſſe. Poſſet enim eſſe corpus ſimplex, ab elementis diuerſum, & habere in ſe narurale corruptionis principium: puta ſi duas è primis qualitatibus in alio gradu, quàm vllum aliud ex quatuor elementis, ſibi naturaliter vindicaret, vt tetigimus ſupra in fine numeri 33.

Ex eo etiam quòd probabile dixerimus libro præcedenti, q. vltimâ à numero 60. cœlos in die extremi iudicij ſubſtantialiter corrumpendos non ſequitur eos eſſe naturaliter corruptibiles, quia illud fieret miraculoſè à Deo. Neque obſtat quòd hoc fieri dicatur miniſterio ignis. Nam Dæmones, & animæ damnatorum, dicuntur ab igne torqueri, & pati: & propereà non ſequitur, quòd ſint naturaliter combuſtibiles, aut receptiui virtutis combuſtiuæ ignis.

151. Quia igitur in ſuperioribus ſæpe diximus, & ſuppoſuimus cœlum eſſe incorruptibile, hoc in hac ſectione examinandum, & probandum eſt. Non eſt autem controuerſia vtrum ſit incorruptibile ſecundùm ſe totum, eo quod, vt diximus libro precedenti, q. vltimâ, numero 2. nulla cauſa ſecunda poteſt totum, aliquod corpus ſimplex deſtruere, quia ſic totum vniuerſi ordinem interturbaret, quamuis alioquin quoduis elementum corruptibile ſit natura ſuâ, & diebus ſingulis aliquæ ſingulorum partes corrumpantur.

Senſus ergo iſtius quæſtionis eſt vtrum cœlum ſit naturâ ſuâ, & ab intrinſeco incorruptibile, itâ vt à nulla cauſa naturali deſtrui valeat, neque ab ipſo Deo, niſi per miraculum, ſicut Angelus, & anima rationalis. Sic enim erit abſolutè incorruptibile, non tantùm ſecundùm totum, ſed etiam ſecundùm quamlibet partem: & non tantùm per accidens, ex eo quòd nulla detur cauſa naturalis, ad illud deſtruendum ſufficiens; ſed etiam per ſe, ex eo quòd nulla poſſit dari, cui conueniat virtus illius corruptiua. His prænotatis.

152. Dicendum eſt primò cœlum eſſe naturâ ſuâ abſolutè, & per ſe incorruptibile. Itâ Ariſtoteles lib. 1. de cœlo, c. 3. & lib. 2. c. 1. initio. Item Diuus Dionyſius c. 4. de diuinis nominibus, quem citat & ſequitur Diuus Thomas in 2. d. 14. q. 1. a. 2. & 1. p. q. 66. a. 2. q. 70 a. 3. & alibi, contrà plurimos Antiquos, exiſtimantes ipſi meſſe

naturâ suâ corruptibile, inter quos fuit Plato, licet velit ipsum beneficio creatoris futurum immortale: vnde Deum corpora cœlestia sic alloquentem inducit in Timæo, post quatuor aut quinque paginas à principio, *naturâ vestrâ estis dissolubilia voluntate antem meâ indißolubilia: neutiquam tamen vos vlla mortis fata periment; quia mea voluntas maius, potentiusque vobis est vinculum ad perpetuitatem vestram, quàm illud, quo fuistis tunc, cùm gignebamini colligata.*

In eamdem sententiam multi citantur Patres à camerario, vt suprà, numero 32. adnotauimus in quæstione quæ huic affinis, & cognata est, vnde expressè ipse tenet cœlum esse naturâ suâ corruptibile cum Ioanne Grammatico, qui dictus est Philoponus. Quid tamen ad Patrum authoritates responderi oporteat, ibidem insinuatum est: quare.

153. Probatur conclusio primò experientiâ: quâ constat per longam seculorum seriem nullam in cœlo factam fuisse mutationem, quæ eius corruptibilitatem arguat. Et certè elementum ignis, cœlo Lunæ contiguum, & corporum omnium in agendo efficacissimum, & voracissimum, iam magnam illius partem comsumpsisset.

Hæc ratio communis est, & prima eius pars tangitur hic ab Aristotele textu vigesimo secundo verùm satis videtur infirma: tum quia aduersarij mulas mutationes in Cœlo factas obtendunt, vt in obiectionibus patebit: tum quia vix judicari potest, vtrum ignis egerit in cœlum Lunæ, cùm neque in istis inferioribus satis appareat, an destruat aërem: tum quia incertum est an sit in concauo Lunæ: tum quia ibi rarus adeò esse debet, vt nullius ferè actiuitatis sit, cui saltem non possit facilè à cœlo resisti: tum denique, quia licet ignis non posset destruere cœlum, non sequitur, alias causas, magis contrarias, & minùs naturæ illius cognatas, si applicarentur, non posse illud destruere.

154. Probatur secundò ex communi populorum consensu, qui ob id cœlum Dei sedem fecere. Vnde Aristoteles c. 3. huius 1. libri textu 22. ait: *vniuersi, qui deos esse putant, tam Græci quàm Barbari ipsum supremm locum dijs tribuerunt, propterea quod immortale ad immortale est accommodatum: alio namque modo est impoßibile.*

Hæc etiam ratio tantùm continet congruitatem quandam, & decentiam: & insuper posset aliud corpus alterius naturæ ab his cœlis, qui astrorum beneficio in sensus nostros incurrunt, admitti, quale apud nos est empyreum, pro Beatorum domicilio, quod in corruptibile esset.

155. Probatur tertiò: illud corpus cui nihil est contrarium, est incorruptibile, sicut & ingenerabile: Nam quod generatur, ex contrario fit, & ex subiecto, contrarias affectiones, seu qualitate

subeunte: & quod corrumpitur, vt patet ex dictis q. 1. Physicorum. Sed corpori cœlesti nihil est contrarium: ergo cœlum est incorruptibile, & ingenerabile.

In minori est tota difficultas: Illam autem probat Aristoteles ibidem, textu 20. quia contrariorum corporum contrarij sunt motus, vt leuis sursum, grauis deorsum. At motui circulari, qui est cœlo naturalis, & proprius, nullus est contrarius: ergo neque ipsi cœlo aliquid contrarium est: sicut è contrà, quia motus elementorum sunt inuicem contrarij, ipsa elementa sunt inter se contraria, & consequenter natura suâ corruptibilia.

156. Hanc probationem contemnit Camerarius, sed leui ratione, quia scilicet multa corpora contraria mouentur simili motu; vt cùm grauia feruntur ad centrum vi terræ prædominantis. Eam tamen approbat Diuus Thomas ibi lectione 6. satis ante finem, & 1. p. q. 66. a. 2. cum alijs nobilibus Philosophis: quia Aristoteles dicit contrarietates motuum localium respondere contrarietati corporum, loquendo de corporibus simplicibus, eaque spectando secundùm situm, quia sic constituunt vniuersum, tamquam partes. In his enim ex contrarietate dispositionum ad propriam formam, sequitur contrarietas motuum secundùm graue, & leue, vt quodlibet feratur ad proprium locum in eoue quiescat, & ab aduersarijs tutum sit.

Vnde si corpori cœlesti nulla contrarietas motuum secundùm graue, & leue conueniat, rectè infertur ipsum carere omnibus alijs contrarijs, quæ graue, & leue comitari solent; & ità esse omninò incorruptibile. Quòd autem mixta contraria, eodem motu ferantur, adscribendum est elemento prædominanti, & ità in rigore non mouentur proprio motu, sicut mouentur cœli.

157. Dices: ipsemet Aristoteles 8. Phys. c. 8. textu 64. & 73. dicit motus factos in circulo ad partes oppositas, esse contrarios, ergo non rectè concludit in libris de cœlo, motui circulari nihil esse contrarium. Item constat Firmamentum tendere motu suo ab Ortu in Occasum: Planetas verò motibus proprijs ferri ab Occidente in Orientem. Motibus ergo contrarijs agitantur cœlestes orbes: vnde licet inferre, alia contraria ipsis conuenire, & sic esse corruptibiles.

158. Respondeo, Aristotelem in Physicis sumere nomen contrariorum latè pro iis, quæ sibi quauis ratione repugnant, & se se impediunt. Hic autem sumit strictè pro contrariis quæ sub eodem genere maximè distant, seque mutuò perimunt: quomodò motui circulari nullum alium motum contrarium esse, latè probat capite 4. libri 1.

Ad aliud dico motus prædictos non esse sibi contrarios: tum quia fiunt super polos diuersos; tum quia non fiunt in eodem circulo, quia motus Planetarum sunt in inferioribus cœlis: contrarietas autem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

motus attendi debet circa eamdem distantiam, sicut attenditur in motu recto secundùm distantiam centri, & circumferentiæ. Tum deniq;ue, quia huiusmodi motus tenduntad eumdem terminum quamuis per vias diuersas; Nam firmamentum tendit à puncto Orientis ad Occidentem per superius hemisphærium, & per inferius remeat ad idem punctum Orientis: Planetæ verò ab occidente tendunt ad Orientem per superius hemisphærium. Diuersis autem vijs tendere ad eumdem terminum, vel finem, non inducit contrarietatem motuum, licet forte supponat diuersum ordinem mobilium.

159. Probatur quartò ex fine, propter quem corpora cœlestia creata sunt, nempe vt essent causæ vniuersales productiuæ, & conseruatiuæ rerum sublunarium per continuam earum successionem, & generationem. Ad hoc enim necessarium erat vt incorruptibiles essent & inuariabiles, tum quò ad esse, tum quò ad motum: alioquin confusio, & dissonantia contingeret in inferioribus ex confusione & variatione influxus superiorum.

160. Probatur quintò: quia ad vniuersi perfectionem spectat, vt genus corporis incorruptibilis in eo reperiatur, si non sit impossibile, vt de facto non est:& sicut in eo quædā sunt viuētia quædam vitæ expertia: ità quædam sint incorruptibilia,& quædam corruptioni obnoxia.

Accedit Authoritas sacræ Scripturæ 2. Paralip. 6. versu 33. vbi dicitur *Cœlum firmissimum Dei habitaculum*. Item Iob. 37. versu 18. dicuntur Cœli solidissimi. Et 2. Cor 5. initio vocantur domus æterna. Et Psalmo 148. *statuit ea in æternum & in sæculum sæculi*. Quæ omnia indicant immortalitatem, & incorruptibilitatem naturalem huiusmodi corporum, vt ex se manifestum videtur

161. Dicendum est secundò, in Cœlo non esse quatuor primas qualitates, frigus, calorem, humiditatem, & siccitatem; neque alias, quæ non nisi ex primis ortum habent, vt sunt colores. Hæc conclusio sequitur ex præcedenti: quia si Cœlo competerent huiusmodi qualitates, ipsum corruptibile esset. Quidquid enim habet contrarium, potest ab eo destrui ex suis principiis intrinsecis. Vnde huiusmodi qualitatum complexio posset reduci per intensionem, vel remissionem, ad gradum debitum alteri formæ specie diuersæ, quæ ità introduceretur in materiam Cœli, illudque corrumperet. Neque sufficeret diuersitas materiæ, quia hoc ipso quòd hæc materia esset capax dispositionū alterius formæ, capax etiam esset recipiendi illam formá.

162 Præterea: vel talis complexio primarum qualitatum esset cœlo violenta, vel naturalis, non violenta, quia non esset durabilis Et aliunde non apparet quomodo violenta esse possit, nisi sit contraria complexioni naturali cœli, non potest autem assignari vlla cœli complexio naturalis, cui illa contraria sit. Nequit etiam esse na-

turalis cœlo: quia tunc posset cœlum illâ vti ad propagandum se, & introducendam formam suam in materiam sublunarem, cùm nulla sit ratio, cur talis complexio sit instrumentum propagationis istis sublunaribus potius quam cœlestibus.

Secunda pars conclusionis est euidens. Si enim cœlum careat primis qualitatibus, debet expers esse earum, quæ ex varia, illarum permixtione, & attemperatione consurgunt, vt sunt grauitas, leuitas, color &c. Vnde si aliqua pars cœli à toto separaretur, immota remaneret, neque ad medium, aut à medio moueretur, quia hi sunt motus grauium aut leuium.

Ex his sequitur cœlum non posse crescere, vel decrescere, aut alio quouis modo alteratione affici quâ ab vna qualitate ad contrariam fiat transitus, quia hæc corruptionem inuehunt, vt patet ex dictis.

163. Obijcies primò cũ Philopono, illud, cuius virtus finita est, non potest se extendere ad durationem infinitam: sed virtus cœli est finita, sicut & ipsus essentia: ergo non potest tempore infinito durare: atque ità debet tandem suopte nutu interire: quod est esse naturalitet corruptibile.

164. Respondeo argumentum hoc fuisse à nobis solutum lib. 1. q. 5. à numero 7. Aliqua tamen hic addemus, & in primis si quid concluderet, probaret, animam rationalem, & intelligentias esse naturaliter corruptibiles & mortales, quod est hæreticum.

Deinde dico, illud cuius virtus finita est, non potest durare semper, *si illud tempore per se mensuretur, eique subiectum sit, vt est motus & esse corruptibile, concedo: si non mensuretur per se tempore, vt est id quod habet esse inuariabile nego*: Nam huiusmodi infinita duratio oritur ex esse inuariabili, quod à forma rei absolutè dependet, inquantum coniungitur suæ potentiæ indissolubiliter, nullum dicendo ordinem ad tempus, cui intantum aliquid subijcitur, inquantum subest mutationi, & variationi.

Quapropter nihil refert ad magnitudinem virtutis, quâ res inuariabilis durat, vt paruo, vel longo tempore duret: quia non mensuratur tempore, sed mensurâ permanenti & indiuisibili: ideòque ex se vim habet semper in esse permanendi, quia ex se nullum sibi durationis tempùs præfigit: & si quadrante durat, potest sine fine durare. Lege D. Thomam lect. 6. in 1. de cœlo, satis post principium, & lib 1. contrà Gentiles, c. 20. obiectione 3. & ibi Ferrariensem.

165. Obijcies secundò: in cœlo sunt primæ qualitates, calor, frigus, humiditas, & siccitas: ergo negari non debet ipsum esse natura sua corruptibile. Antecedens ostenditur in primis ex opinione Astrologorum, qui cum Ptolemæo, libro primo Apotelesmatum

dicunt Saturnum esse frigidum, Iouem temperatum, Martem ardentis siccæque naturæ, Solem calidum, Venerem humidam sicut & Lunam, Mercurium siccantis & humectantis naturæ ob viciniam Solis, & Lunæ. Idem Plinius ait lib. 2. Hist. nat. c. 8.

Deinde negari non potest quin Sol sit calidissimus, cum hæc omnia sublunaria suo calore compleat: & iuxtà illud Psalmi 18. *nec est qui se abscondat à calore eius.* Vnde fieri non potest, quin simul totam cœlestem regionem, cui propinquus est, vehementer calefaciat, ac propè adurat.

Confirmatur, qũa secundæ qualitates, quæ nascũntur ex primis, conueniunt cœlo; ergo & ipsæ primæ. Antecedens patet de coloribus, qui manifeste cernuntur in ipsis Planetis. Vt enim docent Astrologi, Saturno inest color fuscus, Ioui clarus, Marti rubeus, Soli radians, & ardens dum oritur, Veneri croceus, Mercurio nunc viridis, nunc fuscus, Lunæ blandus, ipsi denique toti Cœlo ceruleus.

166. Respondeo primò negando consequentiam: quamuis enim Cœlis inessent primæ qualitates, & de facto teneatur à Pontio, numero 34. ipsos esse formaliter calidos, eò quòd si habeant quantitatem, nihil possit impedire introductionem caloris in illam à causa totali effectiua, qualis est Sol, nisi forma opposita, nempe frigus, quod Cœlo non inest. Quamuis, inquam, hoc esset, non sequeretur, cœlum esse corruptibile, si haberet qualitates sibi proprias conseruatiuas formæ suæ, carentes contrariis, & quæ ab alijs destrui non possent. Suppono enim primas qualitates, aduentitias illi fore, & non constituere natiuam illius complexionem, iuxtà secundam conclusionem.

Itaque; si per huiusmodi primas qualitates, aut quascumque alias, non possent destrui qualitates Cœli conseruatiuæ, reuera cœlum remaneret semper incorruptibile: quia, cum duæ formæ substantiales nequeant simul eamdem informare materiam, nec sit maior ratio, cur introducatur noua, quàm remaneat antiqua, imò ius stet pro antiqua, quia possidet subiectum, consequenter numquam posset forma Cœli corrumpi.

167. Respondeo secundò, negando antecedens: ad eius probationem dico, hæc omnia conuenire plantis effectiuè, & virtualiter, non autem formaliter. Vnde Sol, idemque de alijs astris intellige, triplicem actionem pro re præsenti sibi vendicat iuxta diuersitatem subiecti, in quod agit cœlestem videlicet regionem illuminat, non calefacit, elementarem illuminat, & calefacit; subterraneam calefacit non illuminat. Sanè verò, cùm omne agens agat, vt passum sibi simile efficiat, nec vllum possit propriam formam substantialem introducere in materiam cœlestem, cuiùscumque naturæ sit materia illa, consequens est, vt non possit quoque in illam introducere vllas

dispositiones, aut qualitates. Vnde Cœlum, absolutè liberum est ab omni peregrina impressione, & alterarione.

168. Ad confirmationem nego antecedens, & dico colores illos esse tantum apparentes ex varia permixtione lucis cum raro, & denso. Lux enim diuersâ ratione modificata, siue ex parte subiecti, cui insidet, siue ex parte medii, per quod cernitur, diuersos colores, sed ementitos refert, vt patet in guttis roris, in iride, in nubibus licet fortè isti reales sint, de quo alibi.

De colore autem ceruleo Cœli, quamuis etiam realis non sit est tamen diuersa circa illum opinio. Ricardus in 2. d. 14. q. 6. circa tertium principale, probabile censet illud quod videmus, esse Cœrulum crystallinum, quod ideò visum terminet, quia sit densius cœteris. Vel etiam esse partes omnium cœlorum astris vacuas, quæ luce siderum perfusæ & aliquâ densitate affectæ, colorem illum aspectu nostro exhibeant.

169. Vt enim explicat Cardinalis Contarenus lib. 5. de Elementis, Cœlum ob nimiam distantiam, & magnam quam habet, molem opacum quodammodo redditur, & densitatem induit, quia multæ partes similes, in rectam lineam porrectæ, quamuis raræ sint, sibi in arctū contractis & cōdensatis quodammodo æquipollentiatque ita fit vt terminum quemdam visui, in quo figatur, exhibeat, & admixta luce cum opaco, colorem illum ceruleum referat, sed apparentem tantùm vt dictum est. Si enim cœli aliquo essent colore imbuti, lux per eos ad nos vsque transfusa, illum nobis referret, sicut dum solis rradij per liquorem rubeum taansmeant, colorem eius in opposito corpore depingunt.

170. Kepplerus lib. 1. Epitomes Astronomiæ, parte 3. in principio dicit colorem illum non esse Cœli, sed aëris, a radijs solaribus transuersim illuminati: quia si in cœlo esset talis color, cerneretur etiam noctu, cùm radijs Solis etiam tunc illustretur. Vnde colligit regionem æthereum, nullam habere densitatem, quia quæ aliquam habent, imbibunt lumen Solis, atque splendent: & ita regio æthérea Solis radiis semper illustrata posset nocte sentiri quando aëris splendor extinctus est. Confirmatur ex eo quod montana, inquit remotiora, per aërem etiam purissimum translucentia, pingunt se super papyro colore ceruleo, eó obscuriori, quò Longius est interuallum. Signum ergo est illum colorem in aëre esse, non in Cœlo.

171. Obijcies tertiò: insignes in cœlo mutationes, & magna corruptionis indicia deprehenduntur: ergo non oportet adeò pertinaci animo, naturalem eius corruptibilitatem denegare. Antecedens ostenditur multipliciter, & in primis ex Diuo Augustino lib 21. de Ciuitate Dei c. 8. vbi refert ex libris Marci Varronis, quibus titulus est *de Gente populi Romani*, magnam in stella Veneris contigisse

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

mutationem: sunt autem ibi hæc Varronis verba: *in cœlo mirabile extitit portentum: Nam in stella veneris, nobilissima quam Plautus vesperuginem, Homerus Hesperon appellat, pulcherrimam dicens, Castor scribit tantum portentum extitisse, vt mutaret colorem, magnitudinem, figuram, cursum: quod factum ità neque anteà, neque posteà sit. Hoc factum Ogyge rege dicebant Adrastus Cyzicenus, & Dion Neapolites, Mathematici nobiles.*

172. Prætereà idem antecedens suadetur ex eo quod accidit anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo in constellatione Cassiopeæ, in qua noua apparuit Stella die 11. Nouembris, primò quidem superans Venerem & magnitudine, & splendore: deinde post menses aliquot ità decreuit, vt Stellas tertiæ magnitudinis tantùm æquaret: ac tamdem continuò decrescens euanuit anno millesimo quingentesimo septuagesimo quartò.

Dicunt tamen alij, quód vbi primùm apparuit, superabatt totam terræ soliditatem vicibus ter centum, & sexaginta, ità vt initio suæ apparitionis visa fuerit cum toto suo splendore, & magnitudine, & menses 11. fulserit.

Neque hac duplici solùm vice contigit in Cœlis mutatio: nam etiam anno 1600. apparuit noua Stella in Cygni constellatione iuxtà eam, quæ lucet in pectore, & anno 1604. visa est alia mense Octobri inter gradum 17. & 18. Sagittarij, habens latitudinem borealem duorum circiter graduum, quæ procedente tempore imminuta est. Vnde constat in cœlesti mundo generari identidem noua sydera, eaque rursus absumi, & corrumpi.

173. Respondeo ad primum de Stella veneris, si narratio veritatem habeat, hoc non potuisse contingere, nisi virtute, & voluntate authoris rerum omnium: superat enim naturæ vires, licet non sit contrà naturam, quia contrà naturam non est, quod Dei fit voluntate, cùm voluntas tanti vtique conditoris, conditæ rei cujusque natura sit, vt rectè ibi ait Augustinus. Neque absurdum reputari debet, post tantum Doctorem Deo effectum illum adscribere. *Quando ille voluit*, inquit, *qui summo regit imperio, ac potestate quod condidit, Stella præ cæteris magnitudine, atque splendore notissima, colorem, magnitudinem, figuram, &, quod est mirabilius, sui cursus ordinem, legémque mutauit.*

174. Hoc autem confirmari potest alijs similibus, euentis, & miraculis, nam Iosue 10. *Stetit Sol in medio cœli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei: non fuit antea, nec postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel.* Item Isaïæ 38. vt Deus significaret additos fuisse quindecim annos, Ezechiæ Regi ad vitam, *Reuersus est Sol decem lineis per gradus, quos descenderat* in horologio Achaz.

Den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

Deniquè, vt alia omittam, idem Sol in morte Christi obscuratus est, Lunâ ex aduerso positâ, & in plenilunio existente, ad Solem ipsum retromeante, vt ipsi se supponeret, quemadmodum se vidisse narrat Diuus Dionysius in Epistola ad Polycarpum, cùm esset Heliopoli in Ægypto cum Apollophane, de qua eclipsi mentionem facit Phlegon lib. 14. Olympiad. vt aduertit Origenes tract. 35. in Math. & in Romanis Annalibus notatam memorat Tertullianus in Apologetico, c. 21. satis ante finem. Neque alio modo censendum est de apparitione Stellarum anni 1600. & 1604. licet causa nobis ignota sit.

175. Quod autem spectat ad Stellam Cassiopeæ, eadem sine dubio sufficit solutio: aliqua tamen hîc addam, propter varias authorum opiniones hac de re. Dicunt ergo aliqui sidus hoc non fuisse corpus cœleste, sed cometam infra cœlum Lunæ.

Verùm hæc sententia communiter falsa existimatur, quia licet cometæ, qui in suprema aëris regione visuntur, ad motum Cœli ferantur circa terram, multò tamen lentiùs circumuoluuntur, quàm sydera: secùs autem accidit in illa Stella. Et deinde visa est semper Stella illa ex omni terrarum loco eumdem seruare aspectum, ad Stellas fixas, eamdem distantiam, quod contingere non poterat si infrà Lunæ globum constitisset.

176. Quapropter peritè quidam astronomi fassi sunt, eam fuisse vnam è tredecim stellis, quibus Cassiopeæ constellatio figuratur, & tunc apparuisse cum tanto splendore propter magnam exhalationum copiam, positam inter ipsam & aspectum nostrum. Sic enim maiora nobis apparent sidera, vt patet in Sole oriente, & occidente.

Nihilominùs hæc quoque opinio á vero aberrat: tum quia eodem tempore visæ sunt aliæ tredecim stellæ simul cum noua: tum quia in loco cœli, in quo visa est, cernitur quædam veluti vorago ab ea recedente relicta: tum quia credibile non est tantam exhalationum copiam fuisse tunc excitatam, vt numquam ante nec post tanta fuerit: tum quia alias stellas, ipsi propinquas, maiores eodem modo exhibuisset cernentibus: tum denique, quia talis exhalatio non fuisset opposita aspectu diuersorum astronomorum in remotissimis terræ regionibus existentium, qui talem stellam obseruarunt, vt patet proportionaliter in nubibus, qui Solem non occultant simul diuersis terræ tractibus remotis. Et hæ rationes idem concludunt, si dicatur fuisse quæuis alia stella firmamenti, quæ anteà ob paruitatem non apparebat, vt censerunt aliqui.

177. Alij denique existimantes cœlum esse fluidum, & peruium, asserunt non eam stellam fuisse, sed cometam, ità tamen vt in octaua sphæra fuerit constitutus, astrorum virtute eò accitis exhalationibus, & eorumdem ardore accensis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

Hæc opinio positâ cœlorum permeabilitate posset sustineri, saluâ etiam eorumdem incorruptibilitate, quâ de re mox disputabimus. Hoc solum mihi apparet difficile, quòd tanta fuerit copia exhalationum, & adeò extensa, vt potuerit exhibere speciem corporis æquantis terræ molem vicibus trecentis, & sexaginta, quale apparuit stella illa, vt diximus numero 172.

178. Quæres, supposito quòd huiusmodi stellæ fuerint reuera naturæ cœlestis, quâ ex materia formatæ fuerint à Deo?

Respondeo: potuit Deus stellas de nouo creare, & quò ad materiam, & quò ad formam ponendo eas penetratiuè cum alijs partibus cœli: vel, si sit fluidum, condensando illas partes ad dandum stellis locum. Potuit etiam in tantum augere lucem alicuius partis Cœli vt appareret instar stellæ. Denique per condensationem partium cœli potuit ex illis formare corpus aliquod luminosum, rarefaciendo alias ad replendum locum, ex condensatione relictum.

SECTIO VII.

An Cœlum sit fluidum, vel solidum.

179. PER *solidum* hîc intelligimus durum, & imperuium corpus veluti crystallum, lapidem, & alia eius generis, quæ intra sed non admittunt alia corpora, neque illis transitum præbent. Per *fluidum* autem sign fic amus, non liquorem aliquem, sicut est aqua; sed corpus permeabile, quod alia corpora transire sinat absque penetratione, sicut Aues aërem pisces mare permeant.

Vtrùm ergo Cœlum sit corpus solidum, veluti crystallus; vel potius liquidum, & permeabile, satis magna controuersia est, præsertim inter recentiores, tum Astrologos, tum Philosophos, in tres præcipuè opiniones diuisos.

180. Prima opinio est receptissima, & antiquissima, cœlum esse corpus solidum secundùm suos omnes orbes seu sphæras, hoc est tum ipsum firmamentum, in quo sunt stellæ fixæ; tum cœlum omium planetarum. Hanc supponit Aristoteles 2. de cœlo, c. 8. cùm nolit astra moueri per se & ibidem Diuus Thomas, lectione 11. & 12. Item Scotus in 2. d. 14. q. 2. expressè numero 2. & ad 3.

Secunda ex opposito tenet totam cœli machinam esse peruium, & permeabile corpus, liberis astrorum motibus, & circuitibus patens. Hanc defendit acriter Tycho Brahe, recens ex Dania Astronomus, & diligentissimus siderum obseruator in libro de Cometa anni 1577. & in opere de Astronomia redintegrata, quem non pauci sequuntur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

inter quos Camerarius quæstione 24. numero 4.

Tertia denique constituit firmamentum ex materia dura, & solida: spatium verò, in quo Planetæ mouentur, liquidum facit, & permeabile: ità vt in eo veluti pisces in alto mari, alij sublimes, alij infimi, alij medij suos circuitus expleant. Hanc sequitur Arriaga, tamquam sibi probabiliorem disp. vnicâ, à numero 35.

Hæ omnes sententiæ probabiles sunt: & quia tertia, quæ medium quodammodo locum tenet inter duas extremas, non habet specialem vllam difficultatem, quæ ex aliarum explicatione non elucescat, duas solùm extremè oppositas examinabimus.

PRIMA PARS SECTIONIS.

Cœlum esse fluidum.

181. PRobatur primò ex obseruatione, quam se fecisse asserit prædictus Tycho, aliique sui tenporis periti Astronomi, quos apud ipsum relatos videre licet, circa cometam anni 1577. qui in cœlesti regione, non verò in elementari situs fuit, adeò vt sphæram Veneris excesserit. Igitur vel in tali regione genitus fuit, quod renuit cœli incorruptibilitas, satis superque in superioribus demonstrata: vel concedendum est cœlum esse fluidum, & permeabile, vt tali cometæ ascensum liberum præbere potuerit.

Item quoque asserit de Cometa anni 1585. ità vt suprà Solem ipsum constiterit, vniuersaliter, & audacter contendens vix vllos vmquam cometas Lunæ sedibus inferiores effulsisse.

182. Probatur secundò: quia Sol numquam caret atris punctis, qui videntur esse veluti atræ nubes, & fuligines: ac proinde signum est exhalationes, & fumos in illam regionem cœlestem euehi, & ità eam esse liquidissimam, minimeque duram.

Accedit quòd anno Christi 1547. per totam Europam Sol quatriduo sanguineum vultum exhibuit. Et toto ferè anno Cæsaris, materia fuliginosa radios Solis obscuros, & hebescentes reddidit. Si verò materia illa fuisset demissior, & terræ propinqua, non obscurasset radios Solis in tam latè patentibus regionibus: imò texisset Stellas, longè à Sole distantes: quod minimè contigit: Nam Stellæ de die micantes visæ sunt, & Sol ex nulla terræ parte, quouis anni tempore cerni potuit, nisi vultu impedito, & suppallido.

183. Probatur tertiò: quia Stella Martis modò remotior est à terra quàm Sol, modò propinquior, quando videlicet Mars est achronicus, hoc est, quando in altero acro, id est, termino noctis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

existit, emergendo videlicet super horizontem, Occidente Sole, aut infrà horizontem descendendo, Sole oriente: de quo vide infrà tractatum Sphæræ.

Eadem est difficultas de stellis Veneris, & Mercurij, est enim antiqua controuersia, vtrùm infrà Solem, vel suprà moueantur. Et quidam Astronomi eas suprà Solem deprehenderunt, alijs infrà subsistere asserentibus. Positâ autem fluiditate cœli, hoc facillimè explicatur, vt patet ex schemate, quod à Tychone traditur. Vidè illud numero 11. quæstionis sequentis.

Adde quòd Luna tota gibbosa est, & inæqualis, quasi constans montibus, & vallibus, vnde non posset per cœlum solidum moueri; benè autem per fluidum, vt patet.

Potest etiam confirmari ex eo quòd Sol multò propinquior terris est modò, quàm olim fuit, sed huius solutionem habes q. sequenti. numero 46.

184. Probatur quartò si enim cœli essent solidi, & varijs orbibus, seu sphæris distincti, tunc cœlum Lunæ esset tenuius, rarius, & subtilius igne: cœlum Mercurij subtilius cœlo Lunæ, & ità de cœteris per ordinem. Vnde radij stellarum transeuntes per tot media, densitate adeò inæquali prædita, & ex obliquo obiecta, vt fieri necesse esset in tot orbibus quos excentricos vocant, sæpius refringerentur, & consequenter stellæ apparerent extrà sua vera loca, vt constat ex perspectiua: quod falsum esse docent communiter Astronomi, nullam radiorum refractionem vsque ad superficiem aëris animaduertentes.

185. Probatur quintò: Si cœlum non esset fluidum, quilibet planeta haberet orbem proprium, vt contendit opposita sententia, & ità moueretur ad motum sui orbis, non autem per se: hoc autem valde absurdum est, quia sic corpus ingens moueretur ad mouendum corpusculum. Nam planeta non habet maiorem molem respectu sui cœli, quàm gutta aquæ respectu totius Oceani. Vnde sicut alienum videtur a diuina sapientia ordinare motum totius Oceani ad motum vnius guttulæ, ità & ordinare motum cœli Lunæ vg, ad motum ipsius Lunæ. Idem dic de alijs.

186. Probatur sextò authoritate Patrum, & scripturæ, ex qua colligitur astra moueri, non verò cœlos. Ità asserit Chrysostomus homilia 6. & 13. in Genesim: *absit vt cogitemus, inquit Deum affixisse cœlo astra: cernimus namque ea moueri, & de vno loco in alterum transferri.* Et homilia 12. ad populum Antiochenum docet cœlum esse immobile, astra verò in eo circumuolui. Quod item patet Iosue 10. *sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon steteruntque sol, & luna.* Hæc sunt præcipua, imò omnia quæcumque alicuius momenti apparere possunt, pro hac opi-

nione argumenta, quibus ità occurrendum eſt, vt ſequitur.

187. Ad primum, quod ex cometis deſumptum eſt, poſſet in primis reſponderi, negando obſeruationes Tychonis: nam ipſe maximè deuiat ab obſeruatione præcedentium Aſtronomorum circà planetarum molem, & diſtantiam eorum à terris: nihilque nos cogit, eius potius adhærere ſenſui, quàm eorum, quos tota venerata eſt Antiquitas, vt Ptolomæum, Alphonſum, alioſque multos, qui cometas infrà Lunam apparere, proprijs obſeruationibus ſtabiliuerunt.

Quia verò exhalationes, quibus cometæ compacti ſunt, ad cœlum vſque Lunæ, poſſunt euehi, ibique inflammari, quia tenuitas materiæ ignis, ſi ibi ſit, non patitur illas abſumi, ſaltem tam citò, & facilè: ideò poſſunt cometæ, ſicut ipſa Luna, ex diuerſis terræ partibus ſimul à multis Aſtronomis obſeruari in eadem diſtantia, & correſpondentia ad ſtellas fixas: quamuis alioquin ipſi Aſtronomi in vſu ſuorum inſtrumentorum non nihil ab ſcopo, & à vera cometarum altitudine cognoſcenda poſſint aberrare.

188 Poteſt ſecundò dici in gratiam Tychonis, qui magnam de ſua peritia in tam nobili diſciplina laudem meruit, cometas huiuſmodi in cœleſti regione reuera effulſiſſe, ſed eos diuinæ arti, & potentiæ adſcribendos, ſicut de ſtella Caſſiopeæ, alijſque diximus numero 178. Quod inde ſufficienter confirmari poteſt, quia cometæ vt plurimùm futuros euentus portendunt, qui ab humana pendent libertate, & in cauſas naturales vix refundi poſſunt, cuiuſmodi ſunt bella, mortes magnorum, & neces aliaque ingentia mala, quæ Deus hominibus vult ità prænunciari, vt dicemus in Meteororum libris.

189. Ad ſecundum ſufficere poteſt hæc eadem ſolutio, ſaltem quod attinet ad illud quod de anno Cæſareæ necis dicitur, & de colore ſanguineo, quem Sol quatriduo exhibuit. Hæc enim portenta adſcribenda ſunt miraculo, & diuinæ poteſtati, vt diximus de ſtella Veneris, numero 173. verùm alia videtur eſſe ratio de atris illis punctis in Sole apparentibus, ſeu de corporibus illis opacis, quæ circa Solem mouentur, cùm hæc non appareant, niſi peritis in arte, & non ad aliquid inſolitum prænunciandum inſtituta ſint, quia ſemper, & ab initio Solem comitari indicantur.

Quapropter dici poteſt corpora illa eſſe quoſdam planetas, minùs præcipuos, quales & circà Iouem viſi ſunt; qui fortè propriâ luce non pollent, ideòque quando ſunt infrà Solem, apparent opaca, & atra puncta: quando verò ſuprà, vel ad latera, habent aliquid lucis, vt videri poſſunt. Enim verò, ſi ex materia quadam terreſtri, & ſublunàri, illuc euocata conſtarent, cur non circà Lunam, Venerem, alioſque planetas, imò & in alijs partibus cœli ſimilia deprehenduntur corpora? Cur ſimiles nubes, & fuligines non occultant nobis ſtel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

las, quibus ſupponi poſſunt, virtute earum attractæ? Cur denique non accenduntur à Sole, & ita non atra puncta, & opaca corpora, ſed ſplendida, flammantia ſe exhibent?

190. Ad tertium dico non ſatis conſtare de veritate huius obſeruationis circa ſtellam Martis, illam enim negat Kepplerus, quia ſic tota harmonia, & regio planetarum turbaretur, dum ſuperiores ad plagas inferiorum tranſmearent. Potuit ergo ſtella illa in ſuo perigæo per tubum opticum viſa, adeò magnam exhibere diametrum ob exhalationes circumfuſas, vt crederetur à Tychone infrà Solē exiſtere, & ipſo terris propinquior: Quod ex eo confirmari poteſt, quia hoc contingit quando Mars eſt achronicus, ſeu quando occidente Sole ipſe ſuper Orizontem aſſurgit: tunc enim multi vapores, & exhalationes aërem occupare ſolent, & ſidera nobis exhibere maiora, vt patet in ipſo Sole oriente, aut occidente.

Addi poteſt ex Hieronymo Fracaſtorio, maiorem apparere Martem non ſolùm propter vapores, & craſsiorem aërem, ſed præcipuè, quia partes cœli in quibus dicitur eſſe perigæus martis, ſunt aliis denſiores: quo fit vt radii, & ſpecies frangantur, ac proinde exhibeant ſtellam illam maiorem, ac terris conſequenter propinquiorem, quàm dum eſt in partibus in quibus conſtituitur illius Apogæus, quia illæ rariores ſunt, & fideliùs ad nos tranſmittunt eius diametrum.

Quod verò dicitur de Mercurio, & Venere, quamuis concederetur, nihil pro cœli fluiditate euinceret: quia dici poteſt huiuſmodi planetas eſſe ſecundarios, & non in proprio cœlo moueri, ſed in Epicyclis circà Solem, aut in canalibus, aut penetrando cœlum ipſum, iuxtà varias ſententias, quas in ſequentibus tangemus.

191. Ad illud autem, quod additur de Luna, reſpondet Arriaga numero 19. quòd cùm Luna ſit immediata regioni aëris, poterit rectè cum omnibus ſuis gibbis findere aërem dū mouetur, & ità nulla erit planè neceſſitas cœlos ponendi fluidos. Verùm hæc ſolutio ſatis ridicula eſt in hac materia: tum quia ponit partem Lunæ ſatis notabilem extrà regionem cœleſtem, & in loco elementi aëris: tum quia euidenter certum eſt in aſtrologia, Lunam intrâ craſſitiem ſui cœli totam immergi, quando eſt in ſuo apogeo: vnde tunc eius gibbi deberent cœlum findere, quod non poſſent, ſi ſolidum eſſet.

192. Dicendum ergo eſt primò, quod ſi Luna gibbos habeat, & voluatur in canalibus, de quo infrà, ipſi æquales ſunt gibbis illis: & ità nulla diſſolutio, & fiſſio in cœlo contingit. Valles autem illæ, & voragines, vel vacuæ ſunt, cùm Arriaga numero 26. nullo modo reputet abſurdum in cœlis vacuum admittere quod ego non credo: vel repletæ ſunt aliquo tenui corpore quod examinabimus q. ſequenti.

Secundò, & meliùs dico maculas huiusmodi, quæ in Luna apparent, non esse aliud, quàm partes Lunæ rariores, quæ lucem nequeant ad nos remittere, sed vltra diffundi permittant: idcòque veluti depressæ valles, & vmbrosi saltus videantur.

Denique, si nulla sit in cœlo quantitas, quocumque modo se habeat corpus Lunæ, aliorumque planetarum, poterit suos agere circuitus absque vllo incommodo, & diuisione cœli: & consequenter nulla aderit necessitas ipsum constituendi fluidum.

193. Ad quartum Respondendum est, si cœli sint eiusdem speciei, de quo à numero 144. egimus, eos esse eiusdem tenuitatis, & subtilitatis: ac proinde, cùm maximà contiguitate sibi inuicem adhæreant, nullam lucis refractionem causare. Si autem specificè distinguantur, nihil cogit dicere eos esse in subtilitate diuersos, quia hoc discrimen materiale est, & accidentale. Vnde sicut ex multorum opinione stellæ, & aliæ Firmamenti partes possunt esse eiusdem speciei, licet in densitate differant: ità cœli omnes possunt in tenuitate homogenea conuenire, licet specificè distinguantur. Denique vix potest certo constare, primam lucis refractionem in aëre solùm, contingere, & non etiam in ipsis cœlis, cùm tot tamque diuersæ sint Astronomorum opiniones in hac materia.

194. Propter quintum argumentum magis inclinauit Arriaga in fluiditatem cœli planetarum, vt diximus suprà: sed reuera non est alijs fortius, imò minoris momenti. Nam in primis motus cœli non est solùm propter motum Astri, sed etiam vt ipsius cœli influxus varijs terræ partibus applicentur. Deinde, quamuis cœlum planetarum esset solidum, possent ipsi moueri per canales, aut per penetrationem, ipso immoto. Tertiò: non est magis absurdum ordinare motum ingentis corporis, quale est cœlum, ad hoc vt paruum corpus, sicut est Planeta, moueatur, quàm ordinare substantiam ipsam eiusdem ingentis corporis ad hoc vt in ea immota ipse planeta moueatur: Sed istud secundum factum esse conceditur, quidni ergo primum.

195. Ad sextum dicit Ariaga, Patres solùm dicere Astra non esse in cœlis fixa: de fluiditate verò cœlorum nihil asserere, & malè pro hac sententia referri. Quamuis autem cœli duri sint & solidi, possunt moueri sidera, & trahi immediate infrà ipsos, vel supra ipsos, ad quod vltimum aptior videtur soliditas.

Miror imaginationem huius auctoris, tantopere in hac materia à vero aberrantem, & per responsiones inanes, & falsas nobilem adeo doctrinam turbantem. At quid enim tam magna, & spissa corpora solida, vt super illa aut infrà illa traherentur Planetæ? vtrum ne suprà trahi debeant, ne propriâ grauitate & pondere inferius cadant? vtrum ne infrà, ne altiùs leuitate propriâ conscendant? obstante vtri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

que motui ipsâ cœlorum soliditate? At neque grauitatem habent, neque leuitatem, cum careant primis qualitatibus, etiam ex hoc auctore, à quibus istæ oriuntur.

Deinde: si Saturnus *v.g.* trahatur suprâ sui cœli conuexam superficiem iuxtà concauam firmamenti: vacuum ne est an plenum spatium illud inter vtrumque cœlum interiectum? si vacuum, quod non valde timet Arriaga, quomodo poterit lux stellarum fixarum ad nos diffundi, in quo subiecto recipietur in toto illo spatio vacuo? Si autem plenum est: ergo vel corpore solido: & ecce recurrit eadem difficultas: vel fluido: quidni ergo idem de cœlo dici poterit?

Denique certum est in Astrologia Planetas non moueri in eadem semper distantia à terra, sed continuo motu circumagi in vijs excentricis. Non ergo possunt semper trahi immediatè infrà, vel suprà solidos cœlos. Vnde talis solutio nulla est. Igitur,

196. Respondeo, Patres tantum velle, Astra non esse sic in cœlo fixa, vt nullo modo moueantur, siue per se, siue ad motum Cœli, in quo subsistunt, cùm experientiâ constet illa circà terram conuolui. Non negare item cœlum moueri circulariter, sed moueriità vt mutet totum locum, in quo semper voluitur. Nam in hoc differt motus Astrorum à motu cœli, quia Astra mutant totum locum suum.

Scriptura verò sacra nullo modo intendit asserere cœlum Solis non stetisse simul cum Sole, sed quod manifestum fuerat ipsis oculis narrare voluit, non exprimendo stationem cœli, quæ non nisi per stationem Solis, Lunæ, &c. poterat ab hominibus percipi. Denique nullo modo hinc colligitur cœlos esse fluidos, quia quamuis essent solidi, possent astra moueri in illis per excentricos aut penetrando ipsos, si careant quantitate, vel si quam habent sit diuersæ rationis à sublunari de quo q. 1.

SECVNDA

SECVNDA PARS SECTIONIS.

Cælum esse Solidum.

197. PRobatur primò ex sacra Scriptura, Iob. 37. *Tu forsitan cum eo fabricatus es Cælos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.* Hebraïcum habet *æthera fortia sicut speculum fusum* & Chaldaïcum, *speculum fusile.* Non vocamus autem solidum propriè illud quod permeabile est sicut aër, aut aqua, & quod venienti corpori facilè cedit. Item Genesis 1. cœlum vocatur firmamentum, quod intelligitur etiam de Cœlo Planetarum, cum in eo dicantur Sol, & Luna esse posita. Illud autem nomen indicat, seu importat soliditatem, vt patet: igitur cœlum, etiam in quo Planetæ voluuntur, est solidum. Denique ad Hebræos 4. dicitur Christus penetrasse Cœlos: si autem essent fluidi, potuissent cedere Christo ascendenti, & ità non fuisset opus eos penetrare. Et Isaiæ 51. dicitur quod in fine mundi *Cæli quasi fumus liquescent.* Si autem essent liquidi, quid opus esset hoc prædicere?

198. Respondeo ad primum locum, posse ipsum intelligi de cœlo Empyreo. Secundò de aëre, qui, vt notauimus in 1. libro intelligitur etiam nomine firmamenti: vnde Pagninus ait sic esse legendum, *tu forsitan cum eo fabricatus es aërem, illum fortem, sicut speculum fusile.* Addit Camerarius verba hæc, esse Eliü amici Iob, quem non cōstat non potuisse errare: vnde initio capitis sequentis imperitiæ arguitur à Deo: *quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?* Sed hoc vltimum non rectè dicitur, quia ibi arguitur Iob, vt patet ex textu, *Respondens autem Dominus Iob de turbine dixit, quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis? accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & responde mihi vbi eras &c.*

199. Ad secundum locum dico nomine firmamenti non intelligi corpus durum, & solidum, sed corpus stabile, & firmum, hoc est, incorruptibile, & perseuerans in eadem dispositione absque alteratione, & corruptione. Quod idem potest significari in primo loco, nomine *solidi.* Potest etiam dici per firmamentum significari octauam sphæram, quæ ex Aristotele & alijs Antiquis supremum cœlum est, & quæ vocatur firmamentum, quia sicut mœnia, & alia ciuitatum munimenta, illas cingendo muniunt, & firmas reddunt: ità supremum illud cœlum cœteros omnes, & quæcumque in hoc mundo existunt, munit, firmat, & continet.

200. Ad tertium dico. Christum penetrasse Cœlos, hoc est, in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

trasse, & conscendisse vsque ad interiora Cœlorum, sicut dicuntur milites medium agmen penetrare, vltimos terrarum fines, marium sinus, &c. penetrare. Et certè de eodem dicitur Psalmo 23. *attollite portas principes vestras, & introibit rex gloriæ*: quæ significant Christum sine penetratione propriè dicta subijsse cœlos. Dici etiam potest ipsos penetrasse propriè, quamuis fluidi sint, & potuerint cedere; sicut penetrauit ianuas clausas, ad Apostolos ingrediens, licet potuerint aperiri, ad ostendendum scilicet potentiam suam, & dotem subtilitatis. Cœli autem in fine liquescent, hoc est, mutabuntur in alios per miraculum: aut nouæ lucis, & pulchritudinis accessione figuram præsentem amittent, aut sermo est de aëre, vt fusè explicuimus lib. 1. sectione vltimâ.

201. Probatur secundò: quia alioquin primum mobile non posset rapere cœteros inferiores cœlos ab ortu in occasum celeritate æquali & inuariabili. Quemadmodum enim suprema aëris regio vt ex motu cometarum, qui in illa consistunt, colligere licet, non circumuehitur à cœlo Lunæ tantâ velocitate, quantâ cœlum ipsum, eò quòd, cùm fluidæ naturæ sit, non potest totum cœli impulsum recipere: ità, si cœli omnes fluidi essent sicut aër, non exciperent totum primi mobilis impulsum, atque adeò non eodem cum ipso temporis interuallo, hoc est spatio 24. horarum, ab ortu in occasum circuitum suum non absoluerent.

202. Respondeo primò, positâ fluiditate totius machinæ Cœli; opus non est plures orbes in illa distinguere, sed vnicum tantummodo corpus continuum, quod circa terram totum simul conuoluatur, & interim in eo, tamquam pisces in alto mari, errantia sidera suos motus, & circuitus liberè expleant, iuxtà præfixas cuilibet ab auctore naturæ, periodos, secundùm quas ab occasu in ortum retromeant contrà primum, seu diurnum motum.

203. Respondeo secundò, admissâ plurium Cœlorum distinctione, concedendo inferiores non excipere totum impulsum primi mobilis, ac proinde non volui æquali celeritate cum ipso circa terram: quod patet euidenter in singulis planetarum orbibus, qui secundùm quod magis, vel minùs distant à primo mobili, eius motione, & impulsu fortiùs, aut debiliùs afficiuntur; quod expresè asserit Aristoteles 2. de cœlo, c. 10. text. 58. vnde Saturnus, quia ipsi propinquior est, fortiùs ab eo rapitur, ità vt circulum suæ retrocessionis, aut si mauis dicere, retardationis, non nisi triginta circiter annis expleat; Iupiter duodecim; Mars duobus; Sol vno; Venus, & Mercurius eodem ferè cum Sole tempore; Luna diebus circiter viginti septem.

204. Respondeo tertiò, etiam si ob fluiditatem suprema aëris regio motum cœli non omninò comitetur, sed ab eius rapiditate ali-

quantulum elabatur, non ideò idem contingere debere in orbibus Planetarum. Ratio discriminis est, quia motus cuiusque elementi per se tendit ad quiescendum in proprio loco: vnde, licet motus circularis aëris non extrahat ipsum à proprio loco, seu *vbi*, ac proinde non sit illi violentus, aut contrarius, tollit tamen ab eo quietem, quam ex se postulat in proprio loco: & ità ex hac parte est quodammodo contrà naturam, & non solùm præter naturam, si spectetur iuxtà particularem inclinationem, & conditionem: quo fit vt aliquantulùm renitatur cœli rapientis impulsui.

At verò Cœlum quodlibet, si non moueatur ab intrinseco, indifferens omninò est ad motum, & àd quietem, imò spectando finem creationis eius, per se ordinatur, & inclinatur ad motum: & ità nullo modo renititur raptui primi mobilis, quin potius sponte sequitur, & comitatur motum illius absque vlla retardatione: licet deinde Planetæ motu sibi proprio in lineis excentricis ab occasu in ortum remeent.

205. Probatur tertiò: quia admissâ fluidate Cœli, admodum difficile est explicare, imò & intelligere quomodo stellæ firmamenti tam regulari, & inuariabili motu possint moueri in corpore fluido, vt neque ad se magis accedant, neque ab inuicem magis remoueantur neque etiam superiùs ascendant, aut inferiùs demittantur vllo vnquam tempore, vt propterea stellæ fixæ vocatæ sint. Et hoc idem valet in Planetis.

Confirmatur: quia, si Angeli moueant sidera, vt communis habet opinio, necesse erit quemlibet comitari proprium sidus irrequietâ vertigine, vt illi imprimat impulsum, aut immediato tactu attingat, & moueat, quod valde ridiculum est, & comparatum labori Ixionis.

206. Respondeo in primis, si cœli moueantur à propria forma, hæc omnia carere difficultate, quia tunc ab insito, & naturali principio postulabunt sic moueri, nec nisi cum violentia extrinsecùs illatâ, poterunt à viis, & motibus, sibi ab authore naturæ præscriptis, vllo modo deuiare.

Si verò moueantur ab Angelis, cùm ipsi sapientissimâ intelligentiâ polleant, nihil vetat eos ad amussim seruare conuersiones, & circuitus, semel à Deo designatos, præsertim cùm nulla mutatio, nullum obstaculum in huiusmodi corporibus, corruptionis expertibus contingere possit. Quòd si videatur hoc difficilius in stellis fixis ob necessitatem multiplicandi Angelos, qui sint summopere attenti ad eas in eodem ordine semper conseruandas, poterit iuxtà tertiam sententiam facere firmamentum solidum.

207. Ad confirmationem dico impulsum semel ab Angelo impressum durare posse cum omnimoda vniformitate vsque dum sidus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

ad ipsum rursus redeat: & ità opus non esse, vt comitetur sidus, & motu adeò veloci cum ipso circumferatur. De hoc tamen infrà ex professo tractabimus. Cœterùm libenter fateor soliditatem cœlorum omnium esse multò magis commodam ad omnes siderum motus; apparentias, & controuersias explicandas, quàm eorumdem fluiditatem: esse etiam magis conformem dictis Patrum, ac proinde multò magis in hanc opinionem propendeo.

208. Probatur quartò eadem soliditas. Si enim sidera per fluidum cœlum tanta velocitate, & motus rapiditate ferrentur, negari non posset ex eorum collisione ad partes cœli, & veluti attritu cum ipsis, oriri sonos ingentes. Si enim ex ventorum flatibus, si ex motu, & volatu minimæ auiculæ oritur in aëre sonus, qualem excitari credendum esset ex tam acri Solis velocitate, si per se, & motu proprio per liquidos, & patentes cœli campos raperetur? Hoc autem experientiæ repugnat, & ab Aristotele reijcitur lib. 2. de Cœlo, c. 9.

At verò cœlo existente solido, hoc caret difficultate, quia fertur ab ortu in occasum per modum vnius corporis, ad nullum aliud allidetur, vnde sonus oriri possit. Nec etiam ex motu proprio planetarum ab occasu in ortum, siue ferantur in canalibus vacuis, siue in circulis excentricis, siue per penetrationem. Sic enim nulla continget collisio, nullum cursus impedimentum. Et quamuis ponerentur canales, fluido repleti corpore, motus ille proprius non est valde rapidus, sed lentus & mollis, & ità fieri potest absque sono.

209. Respondeo primò, quamuis huiusmodi cœlorum, siderumque sonos in superioribus illis corporibus admitteremus, vix vllum incommodum, aut absurdum sequeretur. Vnde Pytagoras, cùm sciret ex velocitate motus effici sonum suauē, ex tarditate verò sonum grauem vt docetur Musica: & proportionem acuti & grauis esse causam harmoniæ: sciret etiam nihil in cœlis contingere, nisi admirabili lege, & diuina prorsus arte compositum, asseruit, ex astrorum, cœlorumque motibus suauissimum concentum, & incredibilem harmoniam effici, quamuis ob assuetudinem, quam à natiuitate habemus excipiendi sonos illos non percipiatur à nobis: sicut hi qui prope Catadupa Nili habitant, non audiunt ingentes fragores, quos fluctus illius fluminis, ex altis cadentes montibus excitant.

Vel hoc ad diuinam referendum esse prouidentiam docet Philo Iudæus in libro de somnijs, ne mortales tantâ concentus suauitate capti, obliuiscerentur cibi, potusque: nihilque in hac vita molirentur excessu quodam mentis rapti. Addi potest magna à nobis cœlorum distantia, ob quam non possit harmonia illa nostris auribus excipi nisi Dei munere aliquis receperit excellentem, & quasi cœlestem auditum, vt Pytagoram recepisse ferunt, quamuis non auribus, sed mente solùm, talem harmoniam ab ipso perceptam esse, credendū sit.

De eodem concentu mentionem facit Tullius in somnio Scipionis, cuius aures eo demulceri fingit. Neque illum respuit Diuus Ambrosius in præfatione ad Psalmos, quamuis lib. 2. Hexam. c. 2. non ità approbet. Author etiam libri de imagine mundi qui Anselmo tribuitur huic sententiæ fauet. Et certè ex mente etiam Aristotelis hoc non videtur posse negari si astra per se moueantur: sic enim ait cap. illo, textu 54. *quæcumque enim per seipsa feruntur faciunt sonum, quæcumque autem in eo quod fertur infixa sunt, aut insunt vt in naui partes, non est possibile sonare, neque ipsam nauim si feratur in fluuio.... quod verò fertur in eo quod non fertur, id facit sonum.* Cum ergo astra non faciant sonum concludit ea non moueri per seipsa sed ad motum cœli, in quo fixa sunt.

210. Respondeo secundò, negando huiusmodi sonos, concentum, & harmoniam oriri ex motibus corporum cœlestium, primò, quia nulla hinc prouenit in mundo vtilitas, nullus eorum apparet finis. Deus autem & natura nihil frustrà faciunt.

Secundò quia è contrario magna inde incommoda nascerentur. Constat enim experientiâ, ex ingentibus fragoribus vt ex tonitru auditũ animalium destrui, lapides frangi, ædificia dirui: quatenus scilicet vehemens aëris commotio eos comitatur, quæ pariter comitari deberet sonos astrorum, & ità inferiora turbarentur, & paterentur.

211. Tertiò: falsum est assuetudinem, quâ à natiuitate dicuntur coëxistere nobis illi soni, impedire quò minùs eos possimus audire: tum qüia multi vsu auditus caruerunt vi morbi, aut alia ex causa, qui eo deinde recuperato: numquam se tales sonos percipere iactitarunt: tum quia consuetudo audiendi magnos sonos, si impedit distinctionem, & perceptionem eorum, vt contingit in his, qui ad catadupa nili incolunt: item in malleatoribus æris, impedit quoque perceptionem minimorum sonorum: Vnde non possemus audire paruos sonos, quod patet esse falsum.

Quartò: quæcumque corporum collisio non facit sonum, sed requiritur vehemens, & violenta, & præsertim aëris, qui diuidatur, & cõfestim extrudatur: vnde multi existimant in aqua non causari sonum. Nihil autẽ vetat dicere cœlestia corpora inepta esse ad sonos edẽdos.

212. Quintò: quia vt diximus numero 203. cœlum, & astra sunt omninò indifferentia secundùm se ad motum, & quietem, si solùm ab extinseco moueantur: ac proinde cœlum nulla ratione renititur Astro venienti: nec vllam vim, aut violentam percussionem ab eo patitur, vt contingit in aëre, & alijs corporibus sublunaribus, quæ per collisionem extrahuntur à proprio loco, aut à propria quiete: & ideò ex illo contrario nisu oritur sonus.

Neque aliud videtur intendere Aristoteles loco citato, inferens astra, si per seipsa mouerẽtur, factura sonos in aëre, aut igne in quo di-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

cebantur moueri: ait enim textu 56. hoc modo: *quare hic dicendum est, quod si ferrentur corpora horum siue in aëris multitudine fusa per vniuersum, siue ignis, quemadmodum omnes dicunt, necessarium esse vt facerent ingentem magnitudine sonum.*

213. Probatur quintò: si cœlum esset fluidum, esset corruptibile: consequens est falsum, & contrâ suprà dicta, ergo & antecedens. Probatur sequela maioris, quia in primis rarefactioni, & condensationi subiectum esset, quod non nisi corpori corruptibili conuenire potest. Deinde adueniente astro discinderetur, & ità fieret corruptio vnionis partium, & rursus eiusdem productio, cum partes iterum vnirentur, quod autem est naturaliter incorruptibile, est naturaliter indiuisibile, inquit Scot in 2. d. 14. q.2. ad 3.

214. Respondeo negando maiorem, ad probationem dico rarefactionem & condensationem quæ fit vi primarum qualitatum esse signum corruptibilitatis, non autem quæ solo motu locali contingit ob impenetrabilitatem corporum. Non omnis item diuisio infert corruptionem nam materia prima est incorruptibilis, & tamen naturaliter diuiditur in plures partes sicut & quantitas: & perit vnio inter eas rursusque fit continuatio. Vnde absurdum non est, idem admittere in cœlo.

215. Quando autem dicitur Iob 38. concentum cœli quis dormire faciet? non est sermo de sonis pytagoricis, sed vt ibidem ait diuus Hieronymus, de diuinis encomijs, quæ cœlestia maximè corpora Deo concinunt, quatenus mirabili sua pulchritudine, inturbabili, motuum ordine, magnitudine immensâ, nexu, consensu, structurâ inenarrabili Angelos, hominesque inuitant ad laudandum eorum omnium auctorem. Hunc enim concentum, hunc ordinem nullus dormire faciet, nullus turbare poterit, nullus mutare nisi qui eius auctor est, & conditor Deus.

QVÆSTIO II.

De cœlorum numero, ordine, & magnitudine.

SECTIO I.

Quot ſint Cœli.

1. NOMEN cœli tripliciter accipi poteſt, ſeu aliquid poteſt vocari cœlum tripliciter, propriè, participatiuè, metaphoricè. Propriè quidem, & naturaliter illud quod eſt corpus ſublime, incorruptibile, & à quatuor elementis diuerſum, de quo hactenus egimus. Participatiuè autem, illud, quod aliquam proprietatem cœli propriè dicti participat actu, vel potentiâ, puta claritatem, ſublimitatem &c. Quomodo ignis, & aer vocantur cœli. Metaphoricè denique ex quadam ſimilitudine aut analogia: & ſic Trinitas, ob ſpiritualem lucem, & ſublimitatem vocatur cœlum de quo exponitur illud Diaboli *in cœlum conſcendam* Iſai. 14. id eſt, ad æqualitatem Dei, inquit ſanctus Thomas, cum magiſtro d. 3. ſecundi. Ex quibus ſufficienter conciliarentur diuerſa ſanctorum dicta circa numerum cœlorum: addemus tamen quæ ſequuntur, maioris claritatis gratiâ.

Chryſoſtomus itaque homilia 4. in Geneſim vnum tantummodò cœlum admittit: aitque pluraliter dici in ſcriptura, cœli cœlorum, propter proprietatem linguæ Hebraïcæ, in qua cœlum pluraliter tantùm ſignificatur. *Quis igitur* inquit, *poſt tantam doctrinam ferret eos, qui ex ſuo capite loqui, & contrà diuinam ſcripturam multos cœlos dicere audent.*

Reſpondet Arriaga num. 51. hoc debere intelligi de vnico cœlo quoad ſpeciem, ſub qua plura indiuidua non negātur à Chriſoſtomo. Sed hæc reſponſio nihil valet, alioquin eſſet contra ſcripturam, ſecundùm prædicta verba, admittere plures cœlos ſpecie diuerſos.

Itaque per vnum illud cœlum, vt explicat diuus Thomas 1. p.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

q. 68. ā. 4. intelligit totum corpus, quod eſt ſuprà terrām, & aquam, vnde aues dicuntur volucres cœli. Quia verò in toto illo corpore poſſunt plures diſtingui partes ideò alij multos ponunt cœlos, tantùm autem vult Chryſoſtomus arguere Hæreticos, & Philoſophos, qui extra hoc vniuerſum alios cœlos, & mundos eſſe aſſerebant.

2. Baſilius homilia 3. Hexameron poſt medium, & Damaſcenus lib. 2. Orthodoxæ fidei, c. 7. dicunt tres eſſe cœlos: aëreum ſcilicet, hoc eſt, totum illud ſpatium, quod ab aqua vſque ad orbem Lunæ comprehenditur, Sidereum, in quo ſunt ſtellæ ſiue errantes, ſiue fixæ; Et aliud ſuperius, de quo ait Damaſcenus loqui Paulum, dum ſe dicit raptum vſque ad tertium cœlum. Et hoc ſine dubio eſt empyreum. Quamuis diuus Auguſtinus lib. 12. de Geneſi ad literam, ſ. 29. & 34. in fine, per tres illos cœlos Pauli intelligat tria genera viſionum ſupernaturalium, corporalis, imaginariæ, & intellectualis, ſed tunc cœlum ſumit metaphoricè.

3. Ambroſius ſimiliter lib. 2. Hexameron, c. 2. tres tantùm cœlos ponit, & eos ſine dubio accipit eo modo, quo Damaſcenus. Theodoretus autem q. 11. in Geneſ. affirmat duos eſſe non plures, his verbis *qui non credit ſecundum cœlum, eßе rectam ſemitam transgreditur: qui vero plures nominare conatur, adhæret fabulis, poſtpoſitâ diuini ſpiritus doctrinâ: Nam Moſes duos tantum cœlos numerat, alterum factum ante lucem, alterum factum poſt lucem ex natura aquarum.* Vbi per primum cœlum intelligit empyreum; per ſecundum verò reliquam cœlorum machinam. Quapropter nihil vel ex ſcriptura, vel Patribus poteſt afferri, quod contrà poſitionem vnius tantùm, vel multorum cœlorum aliquid concludat.

4. Vt autem ad Philoſophos, & Aſtronomos deſcendamus, loquimur in primis de Cœlo propriè ſumpto, omiſſo aëre, &c. item abſtrahimus ab Empyreo, de quo in particulari diſſeremus. Igitur aliqui, præſertim ex recentioribus vnicum Cœlum adſtruunt, in quo Stellæ fixæ eamdem perpetuò inter ſe, & à terra diſtantiam ſeruantes inſideant, infrà ipſas verò Planetæ, ſeu Stellæ errantes, alijs aliæ ſuperiores moueantur, vt ſupra multoties inſinuauimus, & hæc quidem ſententia bipartita eſt. Alij enim volunt huiuſmodi Cœlum eſſe fluidum, & permeabile, ſicut explicuimus numero 180. quæſtionis præcedentis, & numero 201. Alij autem faciunt ipſum ſolidum, varijs tamen canalibus inſtructum, per quos planetæ moueantur. Et hos canales alij vacuos eſſe dicunt, alij ſubtili quodam repletos corpore, quod venienti Aſtro præbeat tranſitum, & locum ab ipſo relictum repleat.

5. Inter antiquos maximè communis fuit ſententia, octo eſſe

ſphæras

sphæras cœlestes, videlicet firmamentum, in quo sunt Stellæ fixæ, & inerantes, propter quod Græci ipsum Aplanem vocant; & septem alias in quibus sunt septem Planetæ, singuli in singulis. Hanc opinionem tradit Aristoteles 12. Metap. c. 8. textu. 43. & ante ipsum Plato 10. de Republica, omnesque propemodum Ægyptii, & Chaldæi: qua de re, lege, si placet Plinium lib. 2. naturalis Historiæ, c. 8. & Proclum in positionibus Astronomorum. Eumque numerum amplexus est Augustinus. Ricius, quem sequitur Orantius Phinæus lib. 1. Cosmographiæ, c. 5.

6. Procedente verò tempore obseruati sunt in cœlo stellato multi motus, propter quos, posteriores Astronomi constituerunt alios cœlos suprà ipsum Firmamentum, vt ab illis tales motus acciperet, eò quòd pro communi & rato principio stabiliuerunt, non posse idem corpus simplex pluribus motibus per se moueri, sed vno solùm. Et ità pro multiplicitate motuum, quos in illo notarunt, plures, vel pauciores cœlos suprà ipsum posuerint. Arsatilis quidem, & Timocharis anno ante Christum 330 & post ipsos annis fere ducentis Abrachis, seu Hipparchus, & Ptolomæus anno Christi 131. Nouem admiserunt, quos secutus est author Sphæræ Ioannes à Sacrobosco, c. 1. sanctus Thomas 1. Metap. lect. 7. sub finem, & lib. 12. lectione 9. litera c. & in 2. sent. d. 14. a. 4. in corpore, & ad 3. & 1. p. q. 68. a. 4. Item Scotus in 2. d. 14. q. 2. numero 3. & miror quod Poncius illud non aduerterit, sed pro sententia, octo solùm admittente, citauerit numero 58. & 65.

7. Auxerunt istum numerum Thebitius, & Alphonsus Hispaniarum Rex, quorum ille floruit anno Domini 1271. iste 1250. statuendo nimirum decem cœlos mobiles. Et hos secuti sunt Peurbachius, & Ioannes de Regio monte, multique alij. Tandem aliqui juniores cum Ioanne Antonio Magino Patauino, vndecim mobiles statuerunt, ob quatuor motus diuersos, quos in Firmamento notarunt. Et hæ omnes opiniones sunt sanè probabiles, si canalium defensatricem excipias, quæ autem probabilior sit, ex sequentibus licebit iudicare. Igitur.

8. Dicendum est primò non esse vnicum Cœlum canalibus sulcatum, in quibus astra moueantur. Probatur primò contrà canales vacuos, quia vacuum est contrà totam naturam, vt probatum est in Physicis, nec debet sine euidenti necessitate contrà communem sententiam admitti. Et vt arguit Diuus Thomas 2. de cœlo lect. 13. non est conueniens quod corpora cœlestia sint discontinuata per vacuum, alioue modo, istis inferioribus existentibus inter se connexis, & continuis.

Probatur secundò, quia non minùs sequeretur incommodum quod illi auctores vitare cupiunt, negando cœlos esse fluidos; quòd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

nimirum Angelus, mouens Planetam, deberet ipſum comitari, & circumuolui cum ipſo.

9. Probatur tertiò, quia tota illa plaga, quæ eſt à tropico in tropicum in Cœlo Solis eſſet excauata, & ſimiliter in Cœlo Lunæ, cùm vterque planeta circulos diurnos, ſibi immediatè connexos, & continuos efficiat, & per ſe motu proprio & diurno ab Ortu in Occaſum feratur ex illis auctoribus. Hinc autem ſequitur in primis nos nullo modo viſuros Solem, quando eius radij non poſſent rectà ad nos traijci, niſi tranſeundo per plagam illam excauatam. Item Zonam Torridam perpetuò carere luce Solis, quæ non poteſt per vacuum propagari, cùm ſit accidens pendens à ſubiecto. Denique multæ ſtellæ fixæ, quæ in illa Zona conſpiciuntur, planè occultæ nobis forent: quæ omnia abſurda ſunt, & contrà experientiam.

Cœterùm quamuis hæc ratio efficax ſit contrà auctores prædictos: ponendo tamen ſecundùm veritatem Planetas moueri ad motum ſui orbis ab Ortu in Occaſum, motu autem proprio ab Occaſu in Ortum in illis canalibus: non daretur vacuum tam latum, ſed ſolùm æquale extenſioni, & globo ipſius Planetæ, ſub ecliptica Zodiaci. Nihilominùs hoc non obſtante, ſequerentur prædicta abſurda, licet non tam perſpicua, quia canales illi vacui, cùm inter oculos noſtros, & aſtra interijcerentur, impedirent tranſitum & lucis, & ſpecierum eorumdem, & ità non viderentur: quod experientiæ manifeſtè repugnat.

10. Quò ad aliam verò partem eiuſdem opinionis de canalibus, aliquo fluido, & ſubtili corpore repletis, etiam refutatur: quia vel illud corpus eſt naturæ cœleſtis, vel diuerſæ? Si cœleſtis: ergo idem dicendum eſt de reliquo cœlo, quia nulla eſt ratio, cur pars illa ſit fluida, & reliquum ſit ſolidum. Deinde frangerentur radij lucis, & ſpecies ſiderum ob diuerſitatem mediorum, & ità non apparerent in proprijs locis, quod eſt contrà Aſtronomiam. Denique aliqua in eo corruptio contingeret per diuiſionem partium, vt probabiliter oſtenſum eſt q. præcedenti, numero 112.

Si verò dicatur eſſe naturæ diuerſæ à cœleſti, puta igneæ, vel aëreæ: abſurdum in primis erit miſcere hoc modo corpora corruptibilia cum incorruptibilibus, abſque vlla ratione cogente. Deinde non niſi violenter ibi detineri poterit: quod eſt magnum inconueniens, vt de ſe notum eſt.

11. Dicendum eſt ſecundò, poſito quod cœlum ſit fluidum, probabile eſſe, vnicum dari. Ratio eſt, quia non ſunt multiplicandi cœli ſine aliqua neceſſitate, quæ nulla apparet, vt conſtat ex præſenti Schemate Tychonis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

Dispositio totius Mundi Cœlestis secundùm Tychonem.

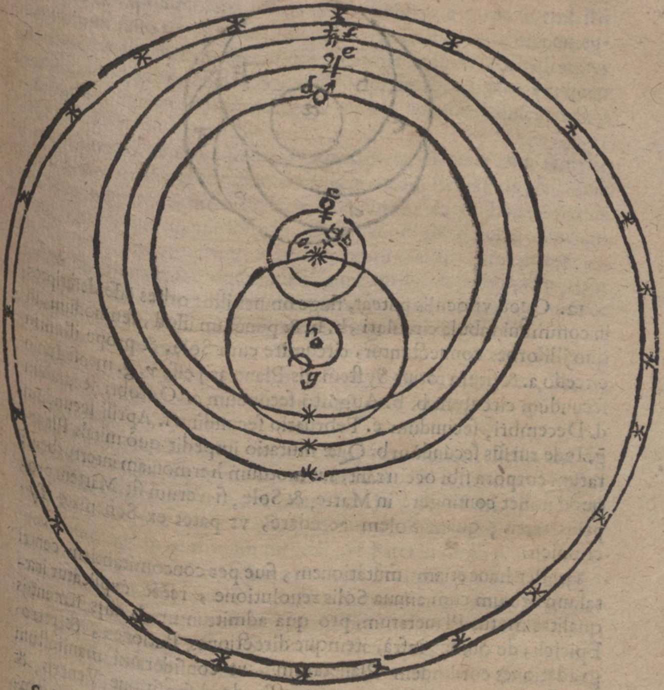

Sol *a*. Mercurius *b*. Venus *c*. Mars *d*. Iupiter *e*. Saturnus *f*. Luna *g*. Terra *h*.

Vbi vides in primis terram in medio Mundi constitutam: tum circa eam rotari Sphæram fixarum vna cum luna, & Sole. Circa Solem autem tamquam circa proprium centrum conuolui alios quinque Planetas, Venerem quidem, & Mercurium supra terram; alios verò etiam circà: ità vt Sol totam Chori Planetarum harmoniam, tamquam Apollo in medio Musarum constitutus moderetur, & ad normam suam omnes apparentias cœlestes regulet, & dirigat. Nam ad ipsius circuitum, seu ad mutationem centri eius, centra orbium, quos quinque alij Planetæ circà ipsum describere concipiuntur, annuatim mutantur, sedemque variant, eâ ratione vt orbes illi connexi sint communi aliquo puncto, quod non longè abest ab vniuscuiusque orbis centro; quodque annuo tempore vna cum Sole, & prope ipsum Solem circumit, & totos secum orbes circumgestat.

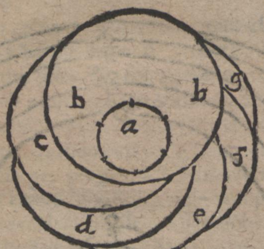

12. Quod vt oculis pateat, finge omnes illos orbes esse descriptos in communi tabula circulari, b. b. & punctum illud, seu nodum, in quo illi orbes connectuntur, circumire cum Sole, & prope illum in circello a. & situm totius Systematis Planetarij esse *v. g.* mense Iunio secundùm circulum b. b. Augusto secundùm c. Octobri secundùm d. Decembri, secundùm e. Februario secundùm f. Aprili secundùm g. Inde rursus secundùm b. Quæ mutatio impedit quò minùs Planetarum corpora sibi occurrant, aut motuum harmoniam interturbent: quod posset contingere in Marte, & Sole, si verum sit Martem prognriùs terris, quàm Solem accedere, vt patet ex Schemate Tychonico.

13. Per hanc etiam mutationem, siue per concomitantiam centri talium orbium cum annua Solis reuolutione, recte explicatur inæqualitas motus Planetarum, pro qua admittuntur ab alijs sententijs Epicicli, de quibus infrà, itemque directiones, stationes, & retrogradationes eorumdem Planetarum, vt consideranti manifestùm erit. Et denique Antiqua controuersia de dispositione Veneris, & Mercurij suprà vel infrà Solem, omninò dirimitur cœteræque omnes apparentiæ cœlestes optimè explicantur.

Si autem aliquis nolit, Martem propinquiorem terris, quâm Solem fieri, poterit illius excentricum describere infrà circulum Solis, & apparentiam illam soluere iuxtà dicta in præcedenti quæstione, numero 190. Neque aliquid potest contrà hanc opinionem obijci, quod sufficienter solutum non sit in præcedentibus, vbi de fluiditate Cœli egimus.

14. Dicendum est tertiò, concessâ soliditate cœlestis machinæ, admittendos esse octo ad minùs cœlos mobiles, nempe firmamentum, in quo stellæ fixæ insident, & quod supremum obtinet locum & infrà ipsum septem Planetarum orbes ita Aristoteles, D. Thomas,

Scotus, & innumeri alij Astronomi, & Philosophi locis suprà citatis.

Probatur: quia sublatis canalibus, & fluiditate corporis cœlestis non possunt saluari apparentiæ siderum, cœlestiaque phœnomena per pauciores, quam octo cœlos, absque magnis difficultatibus & intricatis imaginationibus, quæ contemni potius, quàm explicari mereantur: igitur tot admittere, rationi omninò consentaneum est.

15. Antecedens ostenditur: Nam septem planetæ non semper seruant eamdem inter se distantiam, neque cum stellis fixis, sed nunc sibi supponuntur, & vicini fiunt vt videmus in sole, & Luna singulis mensibus: nunc ex opposito se se respiciunt, & ab inuicem dissociantur, modò plures, modò pauciores in vnum concurrunt: nunc antecedunt Solem nunc subsequuntur: nunc versus septentionem, iam versus austrum excurrunt, diuersis denique motibus cientur omnes ab occasu in ortum: ac proinde singuli singulos orbes postulant, vt ad eorum motum moueantur, cùm non ferantur per se ob soliditatem cœli. Quia ergo septem planetæ sunt, Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna, Septem cœli totales pro ipsis admittendi sunt.

Vltrà illos verò septem, negari non potest cœlum stellarum fixarum, quæ quia semper seruant eamdem inter se distantiam, eumdem situm, atque ordinem, vt videre licet in Vrsa maiori, & minori in Cane, in Orione &c. ideò fixæ dicuntur, non verò quòd non moueantur, saltem ad motum sui cœli, vt patet in motu diurno. Motus autem earum proprius, quo ob occasu in ortum feruntur, multò lentior est motu omnium Planetarum in eamdem partem, vt explicabimus q. sequenti.

16. Dixi ad minùs octo esse admittendos, quia si cœli moueantur à propria forma, cum ex diuersis motibus colligantur diuersi cœli eò quòd vni corpori simplici vnus tantùm per se motus conuenire possit, negari non debet quin tres adhuc cœli suprà firmamentum existant. Nam ex diligenti, & non negandâ Astronomorum peritissimorum obseruatione, quatuor motus in firmamento, seu cœlo stellato deprehensi sunt, vnus ab ortu in occasum, quem volunt ipsi, & cœteris inferioribus imprimi ab vndecimo cœlo, quod sit primum mobile, sibi vt primum motum illum vendicans atque vnicum. Secundus est à septentrione in austrum, & ab austro in Septentrionem quem volunt ipsi imprimi à decimo Cœlo, cui talis motus proprius est. Tertius est ab ortu in occasum, & ab occasu in ortum, ipsi impressus à nono Cœlo, cui talis motus est proprius. Quartus denique est proprius ipsi Cœlo stellato, ab occasu in ortum secundùm signorum successionem super polos Zodiaci quos omnes explicabimus q. sequenti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

17. Nihilominùs, si cœli moueantur ab intelligentijs, nullam rationem video, cur quatuor illi motus non possint procedere ab vna, vel pluribus intelligentiis: & si vnus, nempe proprius, sit actiuè ab eius forma, tres alij poterunt illi imprimi ab Angelis, absque multiplicatione tot Cœlorum, in quibus nullum sidus apparet, & qui solùm ad imprimendum illos motus creati dicuntur.

Si quis tamen, etiam admisso quòd cœli moueantur ab Angelis tenere velit vndecim cœlos, dicere poterit tres illos motus non debere imprimi ab Angelis, sed à superioribus cœlis, quia alioquin essent omnes proprii, & naturales cœlo stellato, eique per se, ac ratione sui singuli competerent; cùm tamen vni corpori simplici vnicus motus conuenire debeat. Ratio verò huius illationis est, quia vt docet D.Th. de spiritualibus creaturis a. 6. ad 4. & 7. corpus cœleste ex hoc quod mouetur à spirituali substantia, sequitur quòd habeat inclinationem ad ipsam sicut ad motorem: & quod illa substantia spiritualis habet virtutem naturalem determinatam ad talis corporis motum: & similiter corpus cœli habet naturalem aptitudinem vt tali motu moueatur, & per hoc motus ille est naturalis. Hoc autem non sequitur, si motus illi imprimantur à cœlis superioribus: quia hoc erit veluti per accidens.

SECTIO II.

An detur Cœlum Empyreum.

18. SVpra cœlos omnes mobiles, quotquot sunt, dicendum est existere cœlum Empyreum, Cœlorum omnium nobilissimum, à Deo in principio conditum, vt esset Beatorum habitatio, curia, & admirabile theatrum, in quo fulgeant in perpetuas æternitates, sicut Soles, in sua quisque sede, & ordine collocati. Dictum autem est empyreum id est igneum ob eximium splendorem aut ob ardorem amoris quo Beati in Deum ardent, & flagrant.

Quamuis autem ratione Physicà non possit eius existentia demonstrari, quia de cœlis nihil cognoscimus, nisi per lucem, & motum Empyreum autem nec visui, nec motui subiacet: tamen aliquæ probabiles coniecturæ in eius confirmationem suppetunt. Nam in Hungaria sub latitudine graduum 47. equi velocissimi, & validissimi procreantur, qui in alijs regionibus eiusdem latitudinis non visuntur.

Item in Mauritania innumeræ Simiæ generantur, & teste Plinio lib.

8. c 16. naturalis historiæ in Europa inter Acheloüm, & Nestum amnes, producuntur Leones fortissimi & generosiores Affricis, & Syriacis, qui tamen non procreantur per totum terræ tractum eiusdem latitudinis. Vnde videtur causam huiusmodi diuersitatis esse influxum alicuius cœli immobilis. Nam si hoc prouenirêt ab influxu Sphærarum mobilium, hæc animalia producerentur in toto tractu eiusdem latitudinis, ob motum continuum cœlorum ab ortu in occasum.

19. Accedit authoritas multorum Patrum. Nam illud ponit Strabus, quem refert Sanctus Thomas 1. p. q. 66. a. 3. & habetur in glossa ordinaria in 1. Geneseos, super illud, *in principio creauit Deus cœlum, & terram.* Vbi sic loquitur: *Cœlum non visibile firmamentum hîc appellat, sed empyreum, id est, igneum, vel intellectuale, quod non ab ardore, sed à splendore dicitur quod statim factum repletum est Angelis: Vnde Iob. 38. Vbi eras cum me laudarent simul Astra matutina?*

Beda etiam ibidem ait: *Hoc superius Cœlum, quod à volubilitate mundi secretum est mox vt creatum est, Sanctis Angelis est impletum, quos in principio cum Cœlo, & terra conditos testatur Dominus dicens Iob 38. vbi eras cùm me laudarent simul Astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?* Item docet Basilius homilia 2. in Hexameron. Isidorus super illud Deutoron. 10. *Domini Dei tui est cœlum, & Cœlum cœli*, dicens, *supremum cœlum est cœlum Angelorum*. Quod sine dubio illud est quod vocamus empyreum. Theodoretus q. 11. in Genes. Damascenus lib. 2. fidei c. 6. Hilarius in illud Psalmi 122. *Ad te leuaui oculos meos.* Athanas. Chrisost. in 5. 8. Hebræos.

Notat autem Diuus Thomas 1, p. q. 66. a. 3. Strabum, & Bedam ea ratione posuisse empyreum, quia firmamentum, per quod intelligunt cœlum sidereum, non in principio, sed secundâ die dicitur factum. Basilium verò, ne videatur simpliciter Deus opus suum à tenebris inchoasse, quod Manichæi calumniantur Deum veteris testamenti, Deum tenebrarum nominantes.

20. Pro eodem referre licet Doctores innumeros, Magistrum sententiarum in 2. d. 2. sub finem, & ibidem Diuum Thomam q. 2. & quodlibeto. 6. a. 19. & 1. p. q. 66. a. 3. Albertum magnum tractatu de quatuor Coæuis, q. 4. a. 13. Alensem 2. p. q. 19. membro 3. a. 2. & 3. & q. 47. membro 4, &c. Theophilactum in c. 8. ad Hebræos, Rupertum lib. 1. in Genesim c. 6. & recentiores communiter.

Et reuera negari non potest quin detur cœlum, in quo Beati vident Deum in quod Christus Rex gloriæ in Ascensione introiuit, & in quo ad dexteram Dei sedet. Hoc autem cœlum empyreum vocamus, & Strabus intellectuale, seu intellegibile, quia solo intellectu percipiatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

Vnde mirum eſt quòd Caietanus in 1. ad Corinthios, c. 12. illud dari negauerit. Pontius autem adeò parcus ſit, & auarus in multiplicatione cœlorum, vt Empyreum cum firmamento confundi poſſe dicat, ſi firmamentum ſit immobile, vt quidam volunt, & ſolidum ſecundùm eam partem, in qua reſident Stellæ fixæ. Poſſet enim ſufficere beatis, inquit, quantum ad partem ſuperiorem.

21. Nihilominus hæc nullatenus admitti debent: tum quia facere cœlum Stellatum immobile, in primis eſt contrà Ariſtotelem, & communem Aſtronomorum ſententiam, tum quia ſi ſolidum eſſet in ea parte in qua Stellæ mouerentur, vel deberet eſſe totum canalibus ſulcatum, per quos tranſirent Stellæ; aut innumeris circulis diſtinctum, & compoſitum, quibus Stellæ deferrentur; aùt deberent Stellæ ipſum penetrare: quæ omnia ſunt valdè incommoda, & multò potius reijcienda, quàm diſtinctio vtriuſque Cœli, vt per ſe notum eſt.

Si verò dicatur eſſe fluidum ex ea parte, vt in ea facilè moueantur Stellæ, quod fortè dicere voluit Pontius: abſurdum ſatis eſt idem corpus cœleſte componi parte alterâ ſolidâ, & alterâ fluidâ. Et certè cum cœlum Empyreum inſtitutum ſit, vt ſit locus, & regia Beatorum, in quâ cœleſti gloriâ, & diuina viſione perfruantur, æquum eſt vt natura ſecretum ſit à Cœlo ſidereo, quod ad effectus naturales ordinatum eſt, vt propter hoc aliquando tenuerit Diuus Thomas, nullam in hæc inferiora ipſum habere influentiam: & hoc ſatis probabile vocat 1. p. q. 66. a. 3. ad 2.

22 Stabilitâ ergo huius cœli exiſtentiâ, tamquàm certiſſimâ, aliquæ difficultates de eo explicandæ ſunt per modum quæſiti, non iniucundæ, nec omninò extrà locum.

Quæres igitur primò, cuius naturæ, figuræ, & magnitudinis ſit cœlum empyreum. Reſpòndeo eſſe ſine dubio ſpecie diuerſum à cœteris, multùmque nobilioris naturæ, & dignitatis, vnde Deuteronomij 10. vocatur *cœlum cœli*, vt docet Iſidorus ibi, & Alenſis p. 2. q. 47. membro 4. vbi ait ipſum vocandum eſſe per eminentiam; Cœlum.

Ratio peti debet ex fine ad quem ordinatum, & deſtinatum eſt à Deo nempe ad gloriam Beatorum, vnde cùm ipſi ſicut in plena participatione æternæ lucis, & quietis, & æternitatis decet cœlum empyreum eſſe lucidum, immobile, incorruptibile, inquit D. Thomas; omnique excellentia, & dignitate ſuprà cœtera corpora ſimplicia eminens. Si autem alij dicanrur carere materia, carebit & ipſum potiori iure: ſin minus, ex materia, & forma nobiliſſima componetur, iuxta ea, quæ in 1. q. diximus de alijs.

23. Quò ad figuram verò, probabile eſt ipſum eſſe globoſum in parte inferiori, cœteroſque cœlos ſuos ambitu complecti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

& continere. Quò ad partem verò superiorem esse quadratum, Iuxtà illud Apocalypsis 21. versu 16. *& ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tanta est, quanta & latitudo.*

24. Magnitudo denique videtur assignari in eodem capite, versu eodem his verbis, *& mensus est ciuitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia: & longitudo, & altitudo, & latitudo eius æqualia sunt.* Per hæc autem non potest intelligi totum ciuitatis spatium præcisè, quia duodenarius numerus non est quadratus: spatium autem illud debet esse quadratum æquilaterum, vt diximus. Quapropter hæc duodecim stadiorum millia, sunt mensura vnius lateris talis spatij quadrati: ideóque totus ambitus continebit quadraginta octo millia stadiorum. Totum verò spatium illo ambitu comprehensum, centum quadraginta quatuor millia stadia, qui est numerus quadratus proueniens à duodecim, vt à radice. Et quia octo stadia dant vnum milliare, & duo milliaria Italica vnam leucam communem Gallicam, consequenter prædictum spatium continebit octodecim millia milliariorum, & nouem millia Leucarum.

Verùm, ciuitas Beatorum sine comparatione maior est, quàm spatium istud, vnde Baruch. c. 3. versu 24. meritò exclamet, *ô Israël quàm magna est Domus Dei!* Et ità voluit sanctus Ioannes maiora declarare per minora, sicut c. 4. numerum Episcoporum expressit per viginti quatuor seniores, vt aduertit Lyranus.

25. Quæres secundò: Cùm Cœlum Empyreum tantâ claritate, & splendore fulgeat, cur à nobis non videtur, & noctis tenebras omninò non fugat? Respondeo ex Ricardo in 2. d. 2. q. 2. in tertio principali quia lux illa proportionem non habet cum nostris oculis, eorumque vim excedit. Quod idem videtur dicere sanctus Thomas 1. p. q. 66. a. 3. ad 4. dicens quòd *habet claritatem gloriæ, quæ non est conformis cum claritate naturali.*

Vel dico cum eodem Diuo Thoma ibi, & in 2. d. 2. q. 2. a. 2. ad 1. quòd non habet lucem condensatam, & compactam sicut Sol, vt radios possit ad nostros oculos vibrare, sed subtilissimam: propter quod etiam ignis in sua Sphæra non luceat.

Præterea dici potest ipsum esse opacum ex parte inferiori, quâ terram respicit, & hanc opacitatem impedire, ne lux eius, & fulgor à nobis conspiciatur. Quod in tabernaculo vniuersum repræsentante, vt sentit Diuus Thomas 12. q. 102. a. 4. figuratum fuisse videtur. Nam pars illa, quæ *sancta sanctorum* vocabatur, tegebatur velo ne omnium oculis pateret.

Addit alias rationes Ricardus, vt quòd Cœlum Crystallinum impedit ne lux eius ad nos vsque diffundatur. Aut quòd diffundi ad tantam distantiam non possit. Aut quòd Deus concursum subtrahat ad talem diffusionem. Sed priores solidiores sunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

26. Quæres tertiò, vtrùm Cœlum Empyreum influat in hæc inferiora? Respondeo, hoc olim negasse Diuum Thomam in 2. d. 2. q. 2. a. 3. quia nullum corpus moueat nisi motum ex 7. Phys. c. 1. à textu 3. Cœlum autem Empyreum ponitur immobile: ac proinde nullam influentiam in corpora habere debet. Aliud etiam fundamentum ponit in argumento, sed contrà, & 1. p. q. 66. a. 3. ad 2. & quodlibeto 6. a. 19. quia non est institutum ad effectus naturales, sed ad statum Gloriæ, & vt sit locus Beatorum: vnde non est eiusdem ordinis cum alijs corporibus: quæ autem non sunt eiusdem ordinis non habent influentiam ad inuicem.

27. Nihilominùs diligentius considerans, inquit illo quodlibeto, magis videtur dicendum quod influat in corpora inferiora: quia totum vniuersum est vnum vnitate ordinis ex 2. Metap. c. 10. textu 52. Hæc autem vnitas attenditur secundùm quod corporalia reguntur ordine quodam per spiritualia, & inferiora corpora per superiora, vt ait Augustinus 3. de Trinitate c. 4. Vnde si cœlum Empyreum non influeret in corpora inferiora, non contineretur sub vnitate vniuersi, quod est inconueniens. Quare proprium est huic corpori quòd influat absque motu inquantum est supremum, attingens quodammodo ordinem substantiarum spiritualium: sic enim diuina Sapientia coniungit principia secundorum finibus primorum, vt ait Dionysius c. 2. de diuinis nominibus.

Eamdem sententiam tenet Albertus Magnus in tractatu de quatuor coæuis, q. 4. a. 14. & Durandus in 2. d. 2. q. 2. cum alijs. Et reuera minime conueniens est substantiam adeò nobilem, ociosam esse, & omni actione carere.

28. Quamuis autem sit Beatorum sedes, & domicilum, non proptereà nobis obseruire non debet cùm Angeli, illius cœlestis habitationis Ciues, tanto studio nobis assistant. Quod item ait Aristoteles loco citato, corpus non mouere nisi moueatur, debet intelligi de motu locali: ità vt nullum corpus moueat localiter aliud immediatè, & per se, nisi ipsum moueatur. Nam experientiâ constat ferrum moueri à magnete, quin magnes moueatur, quia scilicet alterat priùs medium eique imprimit attractoriam qualitatem.

Quòd si debeat intelligi de quocumque motu, Caietanus 1. p. q. 3. a. 1. ait, corpus non mouere nisi motum actu vel potestate. Empyreum autem potest moueri, cùm sit ens naturale.

29. Cœterùm existimat Diuus Thomas, proprium illius effectum esse permansionem, & perpetüitatem corporum inferiorum: ità vt influat in primum mobile non aliquid transiens, & adueniens per motum; sed aliquid fixum, & stabile, puta virtutem continendi, & causandi, aut aliud huiusmodi ad dignitatem pertinens.

Vnde, sicut difformitas generationum, & corruptionum in hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

vniuerso adscribitur motui cœli difformi, hoc est accessui, & recessui Planetarum. Et vniformitas atque perpetuitas motuum inferiorum reducitur in motum vniformem, qui est ab ortu in occasum spatio 24. horarum: ità permansio, & perseuerantia in esse rerum inferiorum debet reduci in corpus maximè quietum, & stabile, vt est empyreum ità Diuus Thomas quodlibeto citato.

Alij autem apud D. Bonauenturam in 2.d.2.a.1.numero 43. volunt Cœlum Empyreum peculiari ratione influere in corpus humanum, & illud ad recipiendam animam rationalem præparare: sicut cœlum Crystallinum ad sentientem, & Stellatum ad vegetantem. Alij denique quos refert Ricardus ibi, q. 3. tribuunt Empyreo varios effectus particulares, quos recensuimus numero 18. Sed in re obscura, & incerta facile est cuilibet plura comminisci, difficile autem verum attingere.

30. Quæres tertiò, vtrùm Angeli fuerint creati in Cœlo Empyreo? Respondeo illud asserere Magistrum sententiarum in 2. d. 2. Diuum Thomam ibi d. 6. a. 3. & 1. p.q. 61. a. 4. Strabum, Bedam, & alios vt patet ex dictis numero 19. Ratio Diui Thomæ est quia ex creaturis corporalibus, & spiritualibus vnum vniuersum constituitur, ità vt creaturæ spirituales toti creaturæ corporali præsideant: ideóque conueniens fuit vt in supremo corpore Angeli crearentur, tamquam toti naturæ corpore præsidentes, & ad ostendendum ordinem eorum, ad naturam corpoream, quam suâ virtute contingunt.

31. Dices sanctum Augustinum lib. 3. de Genesi ad literam, c. 10. asserere Angelos creatos esse in superiori parte aëris. Deinde Isaiæ 14. ex persona Angeli peccantis dicitur *in cœlum conscendam, super astra Dei, exaltabo solium meum.* Signum ergo est quòd nondum ibi erat.

Ad Diuum Augustinum respondet Diuus Thomas ipsum fortè intelligere supremam partem cœli quia aër cum cœlo conuenientiam habet propter suam subtilitatem, & diaphaneitatem. Vel loqui de Angelis, qui peccauerunt. Nam si secundùm quosdam fuerunt de inferioribus ordinibus, & ità nihil verat illos creatos fuisse in corporibus inferioribus. Sublimes autem in supremo corpore creati sunt. Augustinum non dicere hoc asserendo, & ex propria sententia: ait enim, *in qua fortassis parte, si fuerunt ante transgressionem suam transgressores Angeli... Nam nonnulli nostri non eos putant cœlestes vel supercœlestes Angelos fuisse, &c.*

Ad Aliud dicit idem sanctus Thomas Angelum loqui de Cœlo Trinitatis, in quod voluit ascendere, quatenus voluit Deo æquiparari, & æqualis fieri.

32. Quæres quartò, vtrùm Beati in Empyreo laudent Deum vocali laude? Respondeo Angelos, & animas corporibus exutas non lau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 1.7.238 vol.3

dare Deum vocibus, ſed mentibus. Vtrùm autem poſt reſurrectionem futura ſit laus vocalis, controuerſia eſt. Alij negant, quia vox non eſt niſi in reſpirantibus, ex 2. de anima, c. 8. textu 88. & 90. vbi vox dicitur *percuſsio reſpirati aëris ab anima ad vocatam arteriam.* In Empyreo autem nulla erit reſpiratio.

Alij verò affirmant, vt nihil in ſanctis vacet à diuina laude, neque mens, neque lingua. Et ad hoc ſufficiet aër exiſtens in pulmone, & organis vocalibus, nam ad vocẽ non eſt neceſſaria expulſio, vel attractio aëris imò reſpirando non poteſt vox formari, ex 2. de anima, c. citato, textu 90. & 91. Et quamuis hoc non ſufficeret, poſſet addi contractio, & percuſſio ipſius Cœli Empyrei, vt dicit Diuus Thomas in 2. d. 2. q. 2. a. 2. ad 5. Neque hoc eius nobilitati detrahit, quia erit inſtrumentum motum à lingua glorioſa, & materia vocis prolatæ in laudem diuinam. Hæc de Empyreo.

SECTIO III.

De ordine, & magnitudine Cœlorum.

33. QVÆSTIONEM de ordine, & diſpoſitione cœlorum proponit Ariſtoteles libro 2. de cœlo c. 10. & illius ſolutionem ex Aſtrologia petendam eſſe docet, aſſerendo tamen motum cuiuſque Planetæ proprium, quo ab occaſu in ortum remeat, tantò eſſe tardiorem, quanto ipſe Planeta ſuperior eſt, magiſque accedit ad primam, ſupremamque ſphæram, quæ eſt ſphæra fixarum ſecundùm ipſum. Vnde ex motuum periodis ſingulorum orbium de quibus infrà, colligi poterit quis ordo inter ipſos ex mente Ariſtotelis debeat aſſignari.

Ipſe tamen, aut quiſquis author eſt illius operis, in libro de mundo ad Alexandrum, c. 2. poſt medium, hunc ordinem ponit, ſphæram nimirum fixarum in ſupremo loco, deinde Saturnum, ſub eo Iouem, poſteà Martem, tum Mercurium, proximè Venerem, inde Solem, & vltimo loco Lunam. Idem ſentit Plato apud Plutàrchum, lib. 2. de Placitis, c. 15. niſi quòd Mercurium ſtatuit poſt Venerem.

34. Ariſtarchus Sàmius, qui 400. annis ante Ptolomæum floruit, & eum ſecutus Nicolaus Copernicus in opere de reuolutionibus cœleſtibus ordinem iſtum conſtituit inter cœlos, & planetas, Solem videlicet immobilem in medio mundi collocat, deinde circa ipſum dicit eſſe orbem Mercurii, poſtea Veneris, tum orbem terræ aliorumque elementorum, & circà ipſa elementa orbem Lunæ tam;

quam planetæ secundarii, & minùs præcipui deinde orbem Martis inde Iouis, postea Saturni, & in supremo loco sphæram stellarum fixarum; vt cernere licet in schemate descripto lib. 3. q. 1. numero 58. Anaximander autem, & Crates Thebanus Solem in suprema sede, omniumque extimo cœlo posuerunt.

35. Nihilominùs nunc temporis communis Astrologorum opinio est post Ptolomæum, Ioannem Regiomontanum, & Sacroboscanum, primum, hoc est, nobis proximum esse cœlum Lunæ, Secundum Mercurii. Tertium Veneris. Quartum Solis. Quintum Martis. Sextum Iouis. Septimum Saturni. Octauum Firmamentum, seu Cœlum Stellarum fixarum, quod secundùm Aristotelem est primum mobile, ità vt suprà ipsum, nullum aliud sit, nisi Empyreum, vt dictum est numero 17. incipiendo verò à supremis, ordo iste continetur in his carminibus, memoriæ juuandæ causâ compositis.

Saturnus prior est, hinc Iupiter, inde Gradiuus
Post sequitur Phœbus, Cypria quinta Venus
Mercurius sextus, verùm infima & vltima Luna est.

Vel

Post Sim, Sum *sequitur, proxima Luna subest.*

36. Cœterum multæ sunt viæ, rationes, & media, quibus Astronomi ordinem istum indagarunt, & deprehenderunt, potissimum verò quatuor de quibus hîc breuiter aliqua dicemus: Prima via petitur ex Eclipsibus; Secunda ex inæqualitate motuum, seu maiori, & minori velocitate; Tertia ex diuersitate aspectuum; Quarta denique ex vmbrarum comparatione.

Vt igitur à prima via, seu methodo incipiamus, constat experientiâ, quòd Luna cœtera nobis astra obtegit, oculisque subducit, opponendo se inter illa, nostrumque obtutum, cùm ipsa à nullo alio tegatur, solùmque ex vmbra terræ, radios Solis illi intercipiente Eclipsim patiatur. Ex quo euidenter colligitur eius orbem esse omnium infimum.

Sequitur deinde Mercurius, qui Veneri, & Soli oppositus visus est, ipsosque inter, & nostros oculos interiectus. Idemque de Venere respectu Solis obseruatum fuit, vt tetigimus numero 13. quamuis neuter Solem Eclipset ob suam paruitatem, & improportionem globi sui ad globum Solis, sed sub Sole tanquam globi lucidi conspiciuntur. Dicit tamen Scaliger exercitatione 72. in Cardanum, Mercurium aliquando apparuisse quasi maculam quamdam in Sole. In superioribus verò Planetis non tam certò potest ordo stabiliri hâc viâ: quapropter pro illis vtimur ratione petitâ ex maiori, vel minori velocitate motus, quæ licet efficaciter illum non suadeat, congruam tamen, & conuenientem probationem continet, quam Aristoteles 2. de Cœlo, c. 10. sequitur, vt obseruauimus numero 33.

37. Secunda ergo via ad inuestigandum talem ordinem, petitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

ex periodis motuum Planetarum. Rationi enim consentaneum est, vt quò Planeta, siue Cœlum magis recedit à natura, & conditione supremi Cœli, seu primi mobilis, eò magis etiam recedat ab eo, quò ad sedem, & locum, quem in vniuerso possidet. Talis autem recessus consistit, & apparet in eo, quòd moueatur contrà motum primi mobilis, hoc est, ab Occasu in Ortum. Vnde quò velocior erit iste motus, eò maior erit recessus à tali conditione, & natura primi Cœli.

Quia ergo Luna citissimè omnium mouetur ab Occasu in Ortum, deinde Mercurius, posteà Venus, tum Sol, subinde Mars, Iupiter, Saturnus, & Firmamentum, æquum est, vt ille ipse ordo inter eos stabiliatur. Aduertendum tamen est eum non esse itâ certum inter Solem, Venerem, & Mercurium, eò quòd hi tres eodem ferè tempore cursum suum absoluant. Vnde Regiomontanus, lib. 9. Epitomes, propositione 1. refert Alpetragium posuisse Venerem suprà Solem, quia ratione sui Epicycli tardiùs Sole periodum suam perficit, sicut Sol tardiùs Mercurio, & Mercurius tardiùs Lunâ.

38. Tertia via est aspectus diuersitas, quæ parallaxis vocari solet, nihilque aliud est, quàm differentia inter locum verum astri, & locum visum. Locus autem Astri verus est punctum illud maximi circuli, transeuntis per centrum Astri, & verticem nostri capitis, ad quod terminatur recta linea, è centro terræ per centrum Astri ducta. Apparens autem, seu visus locus Astri, est punctum eiusdem maximi circuli, ad quod terminatur recta linea, ex nostro oculo per centrum eiusdem Astri ducta.

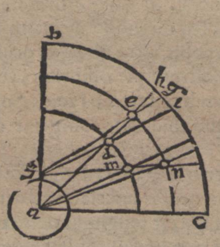

Hæc omnia patent in præsenti figura, in qua maximus circulus, puta primum mobile, *b. c.* Sol, aliusque Planeta *d. e.* centrum terræ *a.* punctum oculi *f.* verus locus vtriusque Planetæ est *h.* apparens, seu visus est *i. g.* differentia inter *i.* & *h.* atque *g.* & *h.* est parallaxis, seu aspectus diuersitas, quæ maior est quando Astrum est propinquius terræ, minor verò quando est ab ea remotius: nam arcus *i. g.* est tantum pars arcus *i. h.* vt oculis patet.

39. Quando igitur contigerit duo Astra esse in eadem linea recta, à centro terræ ad primum mobile ductâ, quod est esse in eodem gradu alicuius maximi circuli, puta in primo Arietis puncto, ac proinde esse in eodem loco vero, vt sunt *d.* & *e.* in præsenti figura, quod ex eorum motibus satis cognosci potest, certissimè infe retur, illud esse propinquius terræ, cuius parallaxis intuenti ex *f.* maior apparebit: Idemque concludendum est si astra fuerint in eodem loco apparenti, & in eadem linea recta ex oculo *f.* ad primum mobile ducta; sed tamen in diuerso loco vero: tunc enim astrum terræ propinquius maiorem habebit parallaxim vt patet in astris *m. n.* præcedentis figuræ.

Cùm ergo Luna maximam diuersitatem aspectus habere deprehensa sit, tùm Mercurius, postea Venus, deinde Sol, rectè colligitur Solem esse in quarto Cœlo, Venerem in quinto, Mercurium in sexto, Lunam in infimo. De tribus verò superioribus nihil certi ex hac methodo potest affirmari, quia propter eorum à terra distantiam, parallaxis nequit distingui.

40. Quarta methodus procedit, ex vmbrarum comparatione. *Maxima* quippe certissima est in scientia gnomonices, maiores à corporibus vmbras proijci ad lucem astri, terræ centro propinquioris, quàm ad lucem remotioris, cœteris paribus suppositis, hoc est, vtroque habente similem eleuationem supra horizontem naturalem. Experientiâ autem euidenti constat, quòd Sole, & Lunâ existentibus in circulo meridiano, diuersis tamen temporibus; vtroque etiam posito in eodem Zodiaci puncto, vt in principio Arietis, ac proinde eamdem habente eleuationem supra horizontem verum, cuius planum transit per centrum terræ; tunc vmbram, quam stylus, seu gnomon proijcit ad splendorem Lunæ, longiùs protendi quàm quæ fit ad splendorem Solis ab eodem stylo: ergo euidens est Solem esse in cœlo superiori, Lunamque in inferiori sub Sole. Idemque potest obseruari in alijs Planetis, saltem beneficio radij visualis, & dioptræ; quia sic possumus dignoscere qnantùm eorum radij suprà horizontis planum proiiciantur.

Quod autem de Sole & Luna diximus, patet in presenti figurâ, in qua vterque planeta *a. b.* ponitur in eadem recta linea à centro terræ ductâ, ac proinde in eadem eleuatione horizontali, stylus autem *c.* longiùs vmbram proiicit splendente Lunâ *b.* nempe in *e.* splendente *d.* verò Sole *a.* in *f.*

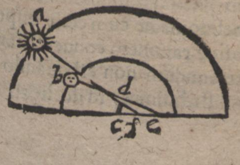

41. In confirmationem tamdem huiusmodi ordinis Cœlorum, siue Planetarum afferre licet Antiquissimam dierum hebdomadæ denominationem, quæ à singulis planetis desumitur, ità vt dies quilibet nomen sumat ab illo planeta, qui primâ illius diei horâ creditur dominari: vt quia Sol dominium habet hora prima diei dominicæ, dies ille dicebatur olim dies Solis; sequens verò dies Lunæ, quia prima illius diei hora, planeta ille dominatur: horis verò sequentibus dominantur tum ipse, tum singuli alii planetæ per circulum, & ordine retrogado, hoc est, à superioribus ad inferiores descendendo.

Vnde, quia sunt 24. horæ in die naturali, si primam tribuas planetæ à quo dies nomen habet, & sequentes sequentibus per ordinem retrogradum, vigesima quinta cadet in planetam, à quo dies sequens denominatur; qui quidem planeta semper erit quartus à præcedenti, duobus intermissis. Vt tribuendo primam horam Sabbati ipsi Saturno, vigesima quinta cadet in Solem, qui est quartus à Saturno, intermissis Ioue, & Marte: & vigesima quinta diei sequentis cadet in Lunam, quæ est quartus planeta à Sole, intermissis Venere, & Mercurio. Hæc autem omnia minimè stare possent si planetæ illum, quem declarauimus, locum, & ordinem non seruarent. Pro his verò, nota duos istos versus.

cynthia, Mercurius, Venus, & sol, Mars, Ioue Satur
Ordine retrogrado sibi quiuis vendicat horam.

42. Cœterùm de huiusmodi planetarum dominio mentionem facit Diuus Thomas opusculo 10. articulo 39. illumque refert ex Diuo Augustino, & ait, quòd si referatur ad res naturales, & corporales, nulla ex eo sequitur absurditas, nec pertinere ad fidei Doctrinam, illud asserere vel improbare.

Memorat autem Dion. Nicæus lib. 36. in vita Cæsaris, vt refert Ioannes de Royas lib. 2. Planisphærij c. 26. huiusmodi dierum denominationem, & planetarum ordinem fluxisse ab Ægyptijs.

Rationes verò cur in tali denominatione duos planetas transilirent, & à Saturno ad Solem, à Sole ad Lunam descenderent duas affert. Prima est, quam attulimus; quia scilicet tribuendo singulis Planetis singulas horas in dominium, per ordinem retrogradum, vigesima quinta cadet in planetam sequentem, duobus intermissis; & ideò sequens dies ab eo denominatur.

Secunda petitur ex harmonia. & concentu Musices, qui διαπασῶν dicitur, quo vno totius musicæ vis contineri credebatur, per hanc enim duorum planetarum intermissionem, prædicto modo obseruatam, dies hebdomadæ cum cœli dispositione, & ornatu, secundùm aliquam musicæ rationem conueniebant.

43. Hic autem prætereundum non est quando dominium Planetarum in singulas horas distribuimus, id de horis Antiquorum intelligendum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 1.7.238 vol.3

gendum esse quæ dicuntur horæ antiquæ, temporales, planetariæ, & inæquales, eò quòd nec diurnæ nocturnis nisi in æquinoctio, nec hodiernæ crastinis æquales sunt: singulæ enim diurnæ sunt duodecima pars diei artificialis; nocturnæ verò duodecima pars noctis artificialis. Vnde, cùm dies artificialis numquam sit æqualis nocti artificiali, nisi in æquinoctio; neque etiam horæ in quas nox diuiditur, æquales erunt horis, in quas distribuitur dies, nisi in æquinoctio. Hæc de prima parte sectionis.

44. Quod attinet ad secundam partem, de magnitudine nempe, hoc est, de crassitie Cœlorum, locus iste non patitur explicare methodum, & artem, quâ periti Astronomi illam deprehenderunt: quæ quidem methodus in primis nititur diuersitati aspectus, seu parallaxi planetarum, de qua numero 38. Ex hac enim cognoscitur distantia eorum à centro terræ, & ex tali distantia cognoscitur excentricitas eorum, seu quantum centra circulorum, quibus feruntur ab occasu in ortum, distent à centro mundi; & denique per diametrum epicycli, vel planetæ cognoscitur crassities excentricorum, & ità tota magnitudo cuiusque Cœli: de quibus poterit legi Ptolomæus in Almagesto, præsertim libro 5. vbi sui vim ingenij, & excellentiam peritiæ in hac arte, maximè demonstrauit. Vnde recentiores Philosophi, qui Astrologiàm, ne quidem à limine, salutarunt, non debent tam facilè contemnere quod nesciunt, aut ridere quod discere contempserunt: quamuis inficiandum non sit rem esse valde difficilem, in eáque sicut in aliis, opinionum diuersitatem.

45. Vt igitur breuiter rem totá expediamus, quæ sequuntur accipe ex Francisco Maurolyco ferè omnia in appendice dialogorũ de Cosmographia, omissis minutiis. Cœlum Lunæ distat à centro terræ 33. semidiametris eiusdem terræ. Mercurij 64. Veneris 167. Solis 1121. Martis 1216. Iouis 7852. Saturni 14373. Firmamenti 22612 $\frac{1}{2}$. iuxta Alphraganũ & si Stellæ minimæ sic appareãt, non quia minimæ sunt, sed quia remotiores à terra, distabunt ipsæ, & consequenter conuexũ Firmamenti à cẽtro terræ, semidiametris 45225. iuxtà eundẽ Alphraganum. Vnde si globus ferreus ab illis caderet, & singulis horis conficeret ducentas leucas Gallicas mediocres, quæ singulæ duo milliaria Italica continent, plusquam 15. annos in suo casu vsque ad terram consumeret.

46. Ex hac autem cœlorum distantia facilè est eorundem crassitiẽ determinare, quia subtrahendo minorem distantiam a maiori, residuum erit crassities cœli inferioris, vt subtrahendo 33. quæ est distantia Lunæ, à 64. supersunt 31. semidiametri terræ pro crassitie Cœli Lunæ, & ità de reliquis.

Vbi aduertendum est hanc esse minimam astrorum à terra distantiam, cœlorumque crassitiem, quia supponitur excentricos cujusque

orbis inferioris terminari ad ſuperficiem indiuiſibilem ſuperioris, ità vt nihil illius Cœli ſit vltrà illos, quamuis veriſimile ſit excentricos eſſe immerſos intrà craſsitiem totius cœli, quod conſequenter latiùs & in maiorem ſpiſsitudinem ſe extendat.

Et hoc videtur apertè confirmari ex eo quòd Sol ſe ſe in ſuo cœlo demiſit pluſquam per octodecim millia leucarum Gallicarum, quæ ſingulæ duo milliaria Italica complectantur. Nam olim à terra diſtabat per eius ſemidiametros 1190. nunc verò tantùm per 1179. quaſi ſeneſcentem mundum, nunc intenſius viuifico eius calore foueri oporteat. Hoc autem explicat Copernicus addito altero excentrico, per quem Sol, licet ſit terris propinquior in ſuo Apogeo, quam olim, in Perigeo tamen eſt altior.

Cœterùm facilè poteris huiuſmodi ſemidiametros vertere in Milliaria, tribuendo cuilibet ſemidiametro ſecundùm Ptolomæum 3479. aut ſecundùm Alphraganum 3245. aut ſecundùm recentiores 3035. Primus enim vult cuilibet gradui circuli maximi cœleſtis reſpondere in terra milliaria 62. cum ſemiſſe. Secundus verò milliaria 56. & duo tertia. Poſtremi denique milliaria 53. quod nauigando mare, ſe comperiſſe teſtantur. Vnde cum cœleſtis circulus contineat gradus 360. facilè erit Arithmetico prædictos milliariorum numeros elicere.

47. Si quis autem curioſiùs velit adhuc ſcire ambitum, & circumferentiam eorũdem Cœlorum, poterit adũertere proportionem diametri ad circumferentiam, & circumferentiæ ad diametrum; quam ponit Archimedes in libro de dimenſione circuli; eſt enim veluti 7. ad 22. circiter. Vnde cùm diameter Cœli Lunæ, ſuperficiei nimirum conuexæ illius, quæ eadem eſt cum concaua Mercurij, ſit diametrorum terræ 64. vt diximus multiplicando illam per 22. fient 1408. quæ diuiſa per 7. reddent 201. diametros terræ pro circumferentia maximi circuli Cœli Lunæ, ſeu pro ambitu talis Cœli iuxta methodum, quæ in hac materia tradi ſolet, de qua latiùs in 3. libro, q. 2. ſectione 4. vbi de magnitudine Elementorum.

Reducendo denique huiuſmodi diametros in milliaria Italica, 1& tribuẽdo cuilibet terræ diametro iuxtà Ptolomæum milliaria 7159$\frac{4}{...}$ exurgent pro ambitu Cœli Lunæ ſecundùm maximum circulum milliaria 1443750. pro ambitu Mercurii 3772500. pro ambitu Veneris 25230374. pro ambitu Cœli Solaris 27361875. pro ambitu Martis 199209375. Pro ambitu Iouis 323512500. Pro ambitu Saturni 568781250. Pro ambitu denique Firmamenti 1017562500.

48. Ex quibus colligi poteſt ſtellam fixam in conuexo firmamenti ſub æquatore poſitam ſpatio 24. horarum conficere milliaria 1017562500. Horis verò ſingulis 42398437$\frac{1}{2}$. hoc eſt leucas Gallicas mediocres pluſquâm 21199218. Vnde ſi globus à tormẽto bellico ſub æquatore in terra emiſſus, intrà horàm circuiret terram millies oc-

tingenties octuagies & quater, non tantùm conficeret spatii, quantùm Stella illa in vna hora, quia etiam tribuendo æquatori terrestri in ambitu milliaria 22500. constat quod hic numerus comprehendatur in superiori milliariorum numero plusquàm 1884.

Item cùm pulsus hominis moderatus moueatur, intrà horam secundùm Cardanum vicibus 4000. Stella sub æquatore existens mouebitur in vnico pulsu per Leucas Gallicas communes 2264.

Sol denique, in æquatore etiam positus, conficit leucas in die naturali plusquam 13680937. & singulis horis 570039 minutis verò singulis, quorum hora continet 60. plusquàm 9500. leucas quòd omninò conceptum superat Sed de istis plusquam satis.

SECTIO IV.

Vtrum in cœlis sint orbes Partiales excentricj.

49. PRiùs quàm variis rationibus, & experientiis confirmemus admittendos esse in Cœlis planetarum orbes excentricos, quibus ipsi deferantur, motusque suos expleant, oportet explicare, quo pacto concipiendi sunt huiusmodi orbes iuxtà mentem Ptolomæi, Alphragani, Thebitij, Ioannis à Sacrobosco, aliorumque peritissimorum Astronomorum, ante quos Pytagorici eosdem excogitauerunt, vt inquit Diuus Thomas 12. Metap. lectione 10. sub initium, sed præ cœteris Ptolomæus prosecutus est, & doctissimè explicauit, & probauit, quem plurimi secuti sunt, & adhuc sequuntur, vt D. Thomas, Scotus, &c.

50. Ex communi ergo prædictorum Astronomorum sententia admittuntur in quolibet cœlo septem Planetarum, tres orbes partiales, quorum duo dicuntur excentrici secundùm quid, & vnus excentricus simpliciter, hoc est, non habentes idem centrum cum vniuerso, vel secundùm ambas suas superficies, quod est esse excentricum simpliciter; vel secundùm vnicam, quod est esse excentricum secundum quid.

Excentricus itaque simpliciter est circulus vniformis, & eiusdem vbique crassitiei, immersus intra crassitiem orbis totalis, terram ipsam ambiens, diuersumque ab ea centrum habens secundùm vtramque superficiem, concauam nimirum, & conuexam: quo fit vt magis à centro terræ quod est centrum vniuersi, distet ex vna parte, quàm ex alia. Vnde punctum eiusmodi excentrici, à terra remotissimum, dicitur Aux, seu Apogæus; oppositum verò punctum dicitur Perigæus, seu oppositum Augis: & linea, quæ transire concipitur per hæc duo puncta, & centrum terræ, dicitur linea Augis.

51. Circa hunc autem orbem excentricum existunt alij duo, alter suprà, alter infrà, qui excentrici secundùm quid, id est secundùm vnam superficiem, nominantur: vnde difformem debent habere ambo crassitiem: adeò vt ex vna parte sint crassiores, ex alia verò tenuiores: ità tamen vt pars tenuior orbis superioris respondeat parti excentrici simpliciter, quæ à terra remotissima est; crassior verò illi parti, quæ terræ est proxima: contrà verò, inferioris orbis crassa pars respondeat excentrico simpliciter, in parte à terris remotiori: tenujor verò pars parti terræ propinquiori.

Inde autē fit vt pars tenuis vnius semper respondeat parti crassæ alterius, eandemque seruent in motu suo dispositionem, aliàs quædā in ipsis contingeret dimensionum penetratio. Fit etiam vt superior orbis secundùm superficiem conuexā sit mundo concentricus, & secundùm concauā excentricus: inferior verò concentricus secundùm concauam, & secundùm conuexam excentricus; ac proinde conuexa superficies orbis superioris, & concaua inferioris idem habeat centrum, & inter se, & cum cœlo totali, in cuius crassitie immersi sunt: Itemque concaua superficies orbis superioris, & conuexa inferioris habebunt idem centrum cum excentrico simpliciter; atque adeò totale cœlum, tam secundùm superficiem conuexam, quàm concauam, æqualiter à Mundi centro distabit. Vnde Cœlum cuiusque Planetæ componetur ex his tribus orbibus partialibus, excepto cœlo Lunæ, & Mercurij, in quibus ponuntur plures, vt videre licet in Planetarum Theoricis.

52. Porrò in orbe excentrico simpliciter infixa est sphęrula quædam, quæ vocatur Epicyclus, & à Ptolomæo dicitur orbis reuoluens stellam, seu Planetam, estque immersa in crassitie excentricj simpliciter, ità vt circa suum proprium centrum voluatur nec terram ambiat nisi quatenus ad motum excentrici, in quo infixa est, fertur. Cæterùm in huiusmodi Epicyclo affixus est Planeta, qui ad motum eius voluitur circa axem & centrum illius, ideòque excentricus simpliciter, solet etiam vocari orbis deferens Epicyclum seu Planetam. Reperitur autem Epicyclus in cœlis omnium Planetarum, præterquam Solis, cuius ratio patebit in sectione sequenti.

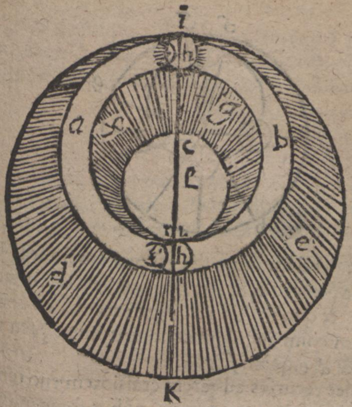

53. Hæc verò omnia, quæ hactenus diximus, clariùs patebunt oculis, quàm verbis intelligantur, ideòque præsentem figuram inspicere oportet, in qua circulus *a. b.* est deferens, seu excentricus simpliciter habens centrum in *c.* circulus *d. e.* est excentricus secundùm superficiem concauam, habens quoque centrum in *c.* circulus deinde *f.g.* est etiam excentricus, sed secundùm superficiem conuexam, habentem pariter, centrum *c.* circulus denique *h.* est epicyclus cui affixus est Planeta. Linea tandem *i.k.* est linea Augis, in qua cẽtrum mundi, & centrum cœli totalis est *l.* punctum autem dictæ linea, à terra remotissimum nempe *i.* est Aux, seu Apogeus; propinquissimum verò, nempe *m.* est Perigæus, est oppositum Augis.

54. His ità explicatis, afferemus præcipuas obseruationes, apparentias, seu Phœnomena, quibus permoti sunt Astrologi, vt huiusmodi orbes excentricos in cœlis admitterent, quæ sanè præclara sunt, & conclusionem planè conuincunt.

Prima apparentia sic proponitur. Certâ experientia obseruatum est à peritis Astronomis Solem, Lunam, cœterosque planetas modo maiores, modò minores exhibere diametros, an proinde modò remotiores esse à terra, modo propinquiores: quia quò res eadem propinquior est intuentibus, eo maior apparet; quò verò remotior est, eò minor videtur, vt liquet ex perspectiua. Cùm ergo Astra non diuagentur in Cœlis errabundo motu, & incertis legibus, non potest hæc apparentia meliùs explicari, quàm dicendo planetas ferri in orbibus excentricis, quibus modò magis, modò minùs â centro terræ, & vniuersi remoueantur, & ità maiores, & minores pro diuersis temporibus appareant: si enim in orbibus mundo concentricis deferrentur, æqualiter semper à terra distarent.

In huius rei euidentiam intuenda est præsens figura, in qua maior apparet diameter planetæ *a.* in Perigæo existentis, minor verò dum est in Apogæo; & quo magis ab Auge recedit, eò continuè maior videtur: maiorem enim angulum continent lineæ, seu radii visuales *b. c.* quàm *d. e.* & *d. e.* quàm *f. g.*

55. Neque valet recursus ad aërem crassiorem vno tempore, quàm alio; aut maiorem copiam vaporum, quibus frangantur species, & ità maiorem exhibeant Planetam: tum quia Astronomi hæc obseruando, satis mentem reflexerunt in hunc obicem, ne quid incautè concluderent; tum quia sæpè crassior est aër, & magis nubilosus æstate, quando Sol est in Auge, quàm hyeme, quando est in Perigæo: & tamen semper apparet ibi minor, hîc verò maior. Adde hoc nullo modo valere posse in Luna, quæ bis singulis mensibus est in Apogæo, in quo apparet semper minor; & bis in Perigæo, in quo semper maior videtur & Apogæus, atque Perigæus illius intrà duos suprà triginta circiter dies, percurrerunt singula Zodiaci signa. Quis denique dixerit vapores adeò certâ lege semper excitari, aut serenitatem tantâ regularitate contingere, vt Planetæ semper appareant minores in Auge, & maiores in Perigæo.

56. Dices. Si Sol in Auge sit remotior à terra, quàm dum est in Perigæo debebit in Auge describere Parallelum magis ab æquatore distantem, quàm in Perigæo: & consequenter declinatio Solis ab æquatore quando est in vtroque tropico, non erit æqualis, sed septentrionalis erit maior, quia illa parte existit Solis Apogæus. Hoc autem est contrà Communem Astronomorum opinionem. Similiter arcus diurnus quem Sol existens in Auge, describet, erit maior arcu nocturno, quem in Perigæo positus conficit: quod est pariter contrà communem consensum: quia Sol existens in gradibus Eclipticæ oppositis, describit duos Parallelos, arcu diurno vnius æquante arcum nocturnum alterius, vt ex se constat.

57. Hæc obiectio est Fracastorij, excentricorum aduersarij in fine libri de Homocentricis, quæ tota concedenda est: quia tamen magna est distantia Solis à terra, fit vt ipse nullam habeat aspectus

diuersitatem Dum in Auge existit, quæ saltem appareat sensibilis: vnde cùm excentrici eius planum semper iaceat sub plano Eclipticæ, fit vt eius declinatio borealis, æqualis censeatur australi, & arcus diurnus, quem in Auge describit, æqualis nocturno, Dum est in Perigæo.

58. Secunda apparentia petitur ex irregularite, & difformitate apparenti motus. Quotidie enim animaduertere licet, Planetas nunc quasi cursum incitare, nunc veluti cohibere, ità vt æquali tempore nunc maiorem Zodiaci partem, nunc minorem percurrant, vt euidenter patet in Sole, qui plures dies insumit in percurrendo semicirculo Eclipticæ boreali, quàm in percurrendo semicirculo australi, cùm in illo dies 187. in isto verò tantùm 178. impendat, vt patet numeranti dies ab æquinoctio verno, id est, à 21. Martij inclusiuè, vsque ad æquinoctium autumnale, id est vsque ad 24. Septembris inclusiuè, & à 24. Septembris vsque ad 21. Martij per menses hyemales.

Cùm ergo motus Solis regularis sit, in se spectatus: nec modo velocior esse possit, modo tardior, siue procedat à propria Solis forma, cuius virtus non minuitur, neque augetur; siue ab intelligentia, quæ non nisi certis legibus mouet: & tamen æquales Zodiaci partes temporibus inæqualibus percurrat; neque hoc præstare valeat, nisi modò tardiùs, modo velociùs circa Zodiaci centrum moueatur; necesse est vt circulus quo defertur, & voluitur, non habeat idem centrum cum Zodiaco, hoc est cum vniuerso; ac proinde sit excentricus: quia necessarium est vt si Planeta voluatur regulariter circa excentrici centrum, voluatur irregulariter circa centrum Mundi, & vice versâ.

59. Vt itàque hæc apparentia, quasi oculis præsens exhibeatur, oportet eos in præsentem figuram intendere, in qua Zodiacus est *a. b.c.d.* habens centrum *e.* ibidem cum Mundo: Excentricus autem est *f.g.h.i.* cuius *k.* centrum per quod, & per centrum *e.* si ducatur linea

recta Augis, & hæc ad rectos angulos secetur per aliam in puncto e. Zodiacus erit diuisus in quatuor quadrantes æquales; excentricus verò in quatuor inæquales.

Si ergo Sol ponatur regulariter moueri in suo excentrico, sicut de facto mouetur, circa eius centrum k. necesse est, vt moueatur irregulariter circa centrum e. Vnde quando percurret, & absoluet portionem f. g. h. sui excentrici, absoluet quoque portionem b. a. d. Zodiaci: & dum absoluet partem h. i. f. excentrici, absoluet etiam semicirculum b. c. b. Zodiaci. Proinde cùm regulariter moueatur circà centrum k. maius tempus insumet in percurrenda maiori portione f. g. h. sui excentrici, quàm in percurrenda minore h. i. f. & consequenter maiori etiam tempore percurret semicirculum b. a. d. Zodiaci, quàm semicirculum d. c. b. ideóque inæqualiter mouebitur sub Zodiaco, tardiùs in b. a. d. & velociùs in d. c. b.

Talem porrò Sol seruat motus rationem in percurrendo Zodiaco, vt signa Veris percurrat 93. diebus & horis 10. Signa verò Æstatis diebus 93. & horis 14. Signa Autumni diebus 89. horis 4. & signa hyemis: diebus 89. horis 2. omnia verò diebus 365. & horis 6. circiter insumit autem quatuor horas in percurrẽdis signis æstatis plus quàm in percurrendis signis Veris, quia eius apogæus est circà gradum 6. Cancri secundùm Tychonem, & ità longius illuc protenditur eius excentricus.

60. Tertia apparentia, & consequenter tertia excentricorum probatio, sumitur ex diuersitate aspectus, quæ in eodem Planeta reperitur, cœteris existentibus paribus, hoc est, Planeta habente eamdem eleuationem supra horizontem, eumdemque situm respectu centri terræ: qua de re sumus locuti suprà numero 38. Itaque, vt obseruauit Gemma Frisius Lunâ eamdem habente altitudinem suprà horizontem respectu lineæ rectæ, è centro terræ per centrum eius ductæ, diuersitas aspectus illius fuit modò vnius gradus, & sex minutorum, modò minutorum tantùm 50. quod contingere non potuit, nisi Luna fuerit modò terræ propinquior, modò ab ea remotior. Nam vt diximus citato numero 38. & 39. quò sidus aliquod propinquius terræ est, eò maiorem aspectus diuersitatem admittit, & eò minorem, quò ab ea remotior est. Idemque obseruatum est in Mercurio, & Venere.

Vnde

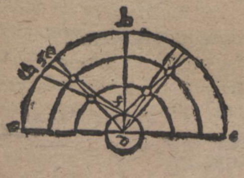

Vnde euidenter consequitur esse admittendos excentricos, quibus Astra possint fieri nunc terræ propinquiora, nunc ab ea magis distantia: quæ omnia videre licet in præsenti figura, in qua horizon naturalis *a. c.* centrum terræ *d.* oculus intuentis *f.* zodiacus *a.b.c.* Astrum quippe existens in eadem linea recta *d. e.* modò magis, modo minùs à centro terræ *d.* distat: & hæc distantiæ inæqualitas causa est cur ex *f.* modò videatur in *g.* modò in *h.* ex parte verò zodiaci *b c.* non variatur sideris aspectus respectu intuentis ex *f.* licet modò magis, modò minùs distet à terra, habeatque diuersum situm, & diuersam altitudinem veram respectu lineæ ductæ è centro terræ per centrum ipsius, quod æquè probat excentricos, vt patet ex dictis num. 39.

61. Quarta apparentia est in Eclipsi solari, quæ inæqualis sæpè est, & modò maior, modò minor, licet Sol, & Luna eumdem situm habeat in zodiaco scilicet in capite, vel cauda Draconis. Hoc autem non potest contingere, nisi aliàs maiorem inter se distantiam habuerint, aliàs minorem, vel nisi Luna fuerit, vno tempore terræ propinquior, quàm alio. Experientiâ siquidem compertum est, quod si aliquod corpus opacum inter visum, & parietem interponatur semper eamdem parietis partem oculis subducet, & occultabit, quamdiu eamdem distantiam seruabit ab oculo, & à pariete: maiorem verò, vel minorem parietis partem obteget, secundùm quod magis, vel minùs ab oculo recedet, & parieti propinquius erit. Patet autem ex dictis, talem propinquitatem maiorem, vel minorem inter Planetas, & etiam ad nos, optimè per excentricos explicari.

62. Verùm vt hæc planiùs intelligantur, obseruandum est ex Perspectiua, quandocumque corpus aliquod luminosum illuminat aliud minùs, eò maiorem partem minoris illuminari, minoremque vmbram effici, quò inter se minùs distabunt: è contrario verò maiorem vmbram effici, & minorem partem minoris corporis illuminari, quò magis ab inuicem remouebuntur. In quo errauit Arriaga sect. 5. de motu Cœlorum, contrà Perspectiuam, dicens numero 55. de Sole, *Nam quò altior fuerit, eò minùs impeditur à terra vt Lunam*

illuminet, & quò demisſior eò magis impeditur, ſtante eâdem Solis, Lunæ, & Terræ magnitudine.
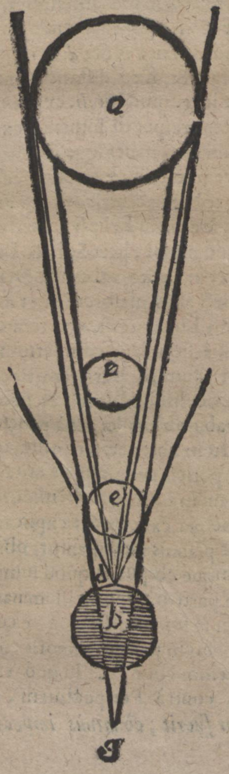
At verò ſi corpus aliquod minus, illuminet aliud majus, eueniet oppoſitum: quò minùs enim inter ſe diſtabunt, eò minor pars maioris illuminabitur, & eò maior vmbra proijcietur: quò verò magis ab inuicem ſeparabuntur, eò minor vmbra fiet, eóque maior pars majoris corporis, luce illuſtrabitur. Vnde eò maior erit eclipſis Solis quò Luna erit nobis propinquior, & à Sole remotior: Eclipſis verò Lunæ eò minor erit, quò erit à terra remotior, & Sol terræ propinquior, quia tunc minor proijcitur vmbra à terra, & Luna minorem habet partem vmbræ percurrendam, & ſic ex ea citiùs ſe expedit.